

UJEDINJENE NACIJE
Bosna i Hercegovina

Kompilacija preporuka Ujedinjenih nacija o ljudskim pravima u Bosni i Hercegovini i njihova provedba

Sarajevo, juli 2016. godine

Ovaj dokument predstavlja kompilaciju informacija sadržanih u izvještajima ugovornih tijela i posebnih procedura, uključujući preporuke prikupljene tokom dva ciklusa univerzalnog periodičnog pregleda za Bosnu i Hercegovinu. Dokument uključuje cijeli tekst preporuka klasificiranih na osnovu prekršenih prava i grupa pogođenih kršenjem ljudskih prava. Pored toga, ovaj dokument također sadrži kompilaciju tekstova iz različitih izvještaja o ljudskim pravima i analiza nakon klasifikacije preporuka, pripremljenih u cilju pružanja općeg pregleda provedbe preporuka.

U ovoj kompilaciji su izneseni stavovi i mišljenja autora, koji ne odražavaju obavezno stavove i mišljenja Ujedinjenih nacija u Bosni i Hercegovini.

Sadržaj

Lista skraćenica	5
Sažetak	8
Uvod.....	14
Preporuke autora	15
Zaključne političke smjernice za provedbu preporuka Ujedinjenih nacija u oblasti ljudskih prava .	19
Kompilacije preporuka Ujedinjenih nacija o ljudskim pravima	21
1. INSTITUCIJSKI OKVIR.....	21
1.1. Adekvatnost zakonodavstva	21
a) Ustav.....	21
b) Zakon	23
c) Konvencije	35
1.2. Institucije za ljudska prava	37
a) Ombudsman	39
b) Agencija za ravnopravnost spolova.....	41
1.3. Akcioni planovi za ljudska prava	42
1.4. Prikupljanje podataka	45
1.5. Iz izvještaja i analiza	49
2. NEDISKRIMINACIJA I JEDNAKOST	52
2.1. Rasna diskriminacija.....	57
2.2. Segregacija u obrazovanju	58
2.3. Kulturna prava i međukulturološki dijalog / tolerancija	62
2.4. Iz izvještaja i analiza	64
3. VLADAVINA PRAVA.....	66
3.1. Primjena Konvencije/Pakta	66
3.2. Primjena zakona.....	68
3.3. Donošenje presuda	71
3.4. Krivično pravo	72
3.5. Eksterna / interna provjera	75
3.6. Govor mržnje i zločini iz mržnje	76
3.7. Djeca žrtve.....	77

3.8.	Zatvori / zatvorski sistem / pritvor / institucije za mentalno zdravlje	77
3.9.	Protjerivanje/ekstradicija/azil	79
3.10.	Obuka	80
a)	Suci, tužioc, advokati, policajci, socijalni radnici	80
b)	Osooblje kazneno-popravnih i zdravstvenih ustanova.....	84
3.11.	Nezavisnost sudaca i advokata	84
3.12.	Iz izvještaja i analiza	84
4.	TRANZICIJSKA PRAVDA	89
4.1.	Nestali	93
4.2.	Prisilni nestanci	96
4.3.	Žrtve seksualnog nasilja	97
4.4.	Civilne žrtve rata	100
4.5.	Zaštita svjedoka.....	101
4.6.	Iz izvještaja i analiza	101
5.	SLOBODA I SIGURNOST OSOBA.....	102
5.1.	Trgovina ljudskim bićima	102
5.2.	Nasilje nad ženama i djecom	106
5.3.	Zaštita od mina.....	108
5.4.	Iz izvještaja i analiza	109
6.	OSNOVNE SLOBODE	110
6.1.	Iz izvještaja i analiza	112
7.	RADNA PRAVA	113
7.1.	Rodna jednakost u oblasti rada	114
7.2.	Radna prava manjina	116
7.3.	Djeca.....	117
7.4.	Sindikati.....	117
7.5.	Nezaposlenost.....	117
7.6.	Iz izvještaja i analiza	117
8.	PRAVO NA ADEKVATAN STANDARD ŽIVOTA, STAMBENO ZBRINJAVANJE, VODOSNABDIJEVANJE, ZDRAVSTVENU ZAŠTITU, OBRAZOVANJE, SOCIJALNU ZAŠTITU	119
8.1.	Adekvatan standard života	120
8.2.	Socijalna zaštita	120
8.3.	Stambeno zbrinjavanje	122

8.4.	Sigurna voda za piće.....	122
8.5.	Pravo na zdravstvenu zaštitu	122
8.6.	Pravo na obrazovanje.....	125
8.7.	Pravo na socijalnu zaštitu.....	129
8.8.	Iz izvještaja i analiza	129
9.	RANJIVE GRUPE	131
9.1.	Izbjeglice, tražitelji azila, migranti	133
9.1.1.	Migranti	134
9.2.	Povratnici	137
9.3.	Djeca.....	141
9.4.	Romi	148
9.5.	LGBTI osobe	153
9.6.	Iz izvještaja i analiza	154
10.	OSTALO.....	155
10.1.	Deklaracija iz Durbanda i akcioni program	156
10.2.	Provedba, naknadne mjere, širenje i saradnja.....	156
10.3.	Multilateralni, regionalni i bilateralni sporazumi.....	159
10.4.	Priprema slijedećeg izvještaja	160
	Literatura.....	162
	Prilog I – Izvještavanje štampanih medija o preporukama Ujedinjenih nacija u oblasti ljudskih prava	166

Lista skraćenica

- AIDS** - Acquired Immune Deficiency Syndrome (SIDA - Sindrom stečene imunodeficijencije)
- BDBiH** – Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine
- BiH** – Bosna i Hercegovina
- CAT** - The Committee Against Torture (CAT – Komitet protiv torture)
- CCBDBiH** – Criminal Code of Brcko District of Bosnia and Herzegovina (KZDBBiH - Krivični zakon Brčko distrikta Bosne i Hercegovine)
- CCI** - Centri civilnih inicijativa
- CCPR** - The Human Rights Committee (CCPR – Komitet za ljudska prava)
- CEDAW** - The Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW - Komitet za eliminaciju diskriminacije nad ženama)
- CEN** - Central Records of Missing Persons (CEN - Centralna evidencija nestalih osoba Bosne i Hercegovine)
- CERD** - The Committee on the Elimination of Racial Discrimination (CERD - Komitet o eliminaciji rasne diskriminacije)
- CESCR** - The Committee on Economic, Social and Cultural Rights (CESCR - Komitet za ekonomska, socijalna i kulturna prava)
- CMW** - The Committee on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of their Families (CMW - Komitet za zaštitu prava svih radnika migranata i članova njihovih obitelji)
- CPT** - European Committee for the Prevention of Torture (CPT - Evropski Komitet za prevenciju torture i nehumanog i degradirajućeg tretmana ili kažnjavanja)
- CRC** - The Committee on the Rights of the Child (CRC – Komitet za prava djeteta)
- CRC OPAC** - Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in armed conflict (CRC OPAC - Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o učešću djece u oružanim sukobima)
- CRC OPSC** - Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of Children, child prostitution and child pornography (CRC OPSC - Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta koji se odnosi na prodaju djece, dječiju prostituciju i dječiju pornografiju)
- CRPD** - The Committee on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD - Komitet za prava osoba sa invaliditetom)
- CSO** – Civil Society Organizations (OCD – Organizacije civilnog društva)
- CSW** - Commission on the Status of Women (CSW - Komisija o statusu žena)
- DPO** - Data Protection Officer (DPO - Službenik za zaštitu podataka)
- ESS** - European Statistical System (ESS - Evropski statistički sistem)
- EU** – Evropska unija

EUFOR - European Union Force (EUFOR - Snage Evropske unije)	LGBTI - lesbian, gay, bisexual, transgender and intersex (LGBTI - lezbijke, gej, biseksualne, trans ili transrodne, interspolne osobe)
FBiH – Federacija Bosne i Hercegovine	LGBTQ – lesbian, gay, bisexual, transgender and queer (LGBTQ - lezbejke, gej, biseksualne, transrodne i queer osobe)
HIV - Human Immunodeficiency Virus (HIV - virus humane imunodeficijencije)	MDG – Millennium Development Goals (MRC - Milenijumski razvojni ciljevi)
HJPC - High Judicial and Prosecutorial Council (VSTV - Visoko sudsko i tužilačko vijeće)	MPI - The Missing Persons Institute of Bosnia-Herzegovina (INO BiH - Institut za nestale osobe Bosne i Hercegovine)
ICMP - International Commission on Missing Persons (ICMP - Međunarodna komisija za nestale osobe)	NGO – Non-governmental Organizations (NVO – nevladine organizacije)
ICT - Information and communications technology (IKT - Informaciono-komunikacijske tehnologije)	NPA – National Plan of Action (NAP – Nacionalni akcioni plan)
IDAHO – International Day Against Homophobia and Transphobia (IDAHO - Međunarodni dan borbe protiv homofobije, bifobije i transfobije)	OHCHR - Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR - Kancelarija visokog komesara za ljudska prava)
IDP - Internally displaced person (IRO – Interno raseljene osobe)	OP CAT - Optional Protocol to the Convention against Torture (OP CAT - Opcioni protokol uz Konvenciju protiv torture)
ILO – International Labour Organization (MOR - Međunarodna organizacija rada)	OZS – Odjel za zaštitu svjedoka (pri SIPA)
IP - Internet Protocol (IP – internet protokol)	PARCO - Public Administration Reform Coordinator Office (PARCO - Ured koordinatora za reformu javne uprave)
IPA – Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA – Instrument prepristupne pomoći)	PISA - Programme for International Student Assessment (PISA - Program za međunarodnu procjenu učeničkih znanja i vještina)
IPEC - International Programme on the Elimination of Child Labour (IPEC - Međunarodni program za ukidanje dječijeg rada)	RS – Republika Srpska
IOM – International Organization for Migration (IOM - Međunarodna organizacija za migracije)	SBS - State Border Service (GP BiH – Granična policija)
ISP – Internet Service Provider (ISP - Internetski servisni provajder)	SIPA - State Investigation and Protection Agency (SIPA - Državna agencija za istrage i zaštitu)
LGBT - lesbian, gay, bisexual, transgender (LGBT - lezbijke, gej, biseksualne, trans ili transrodne osobe)	UN – United Nations (UN - Ujedinjene nacije)

UNDP – United Nations Development Fund (UNDP
- Razvojni program Ujedinjenih nacija)

UNESCO - United Nations Educational, Scientific
and Cultural Organization (UNESCO -
Organizacija Ujedinjenih nacija za
obrazovanje, nauku i kulturu)

UNICEF - United Nations Children's Fund
(UNICEF - Fond Ujedinjenih nacija za
djecu)

UPR – Universal Periodical Review (UPR –
univerzalni periodični pregled)

WHO - World Health Organization (SZO -
Svjetska zdravstvena organizacija)

Sažetak

Jedinstveno iskustvo prikupljanja i organiziranja kompilacije preporuka UN-a o ljudskim pravima za BiH od velike je važnosti za cjelokupno razumijevanje problema i pitanja sistema za promociju i zaštitu ljudskih prava u BiH. Ljudska prava spadaju u osnovne principe ustavnog uređenja BiH, te je kompilacija ove vrste od velike važnosti za njihovo pravilno mapiranje. Kompilacijom se omogućava identificiranje ključnih smjerova za daljnje napore koji su usmjereni na rješavanje problema u oblasti ljudskih prava. Kada se radi o BiH, više je nego očigledno da je preplavljena primjerima kršenja ljudskih prava u svim aspektima života, od širokog niza osnovnih političkih prava učešća do sofisticiranijih pitanja u sferi ekonomskih i socijalnih prava.

Danas su tijela UN-a za ljudska prava i njihovu praksu vrlo zabrinuta za pitanje uspostavljanja i jačanja nacionalnih institucija za ljudska prava i izradu nacionalnih akcionih planova. Imajući ovo u vidu, neophodno je jasno razumjeti preporuke UN-a o ljudskim pravima vezane za institucionalni okvir ljudskih prava u BiH. Pod terminom institucionalni okvir shvatamo zakonodavstvo, nacionalne institucije za ljudska prava, akcione planove i prikupljanje podataka vezanih za ljudska prava.

U pogledu institucionalni okvira za ljudska prava, UN-ova tijela za ljudska prava od 2006. godine u različitim oblicima i formulacijama ponavljaju svoju zabrinutost vezanu za sljedeća pitanja:

- Ustavna reforma potrebna za osiguravanje jednakog uživanja prava svih građana da biraju i budu birani bez obzira na njihovu etničku pripadnost i mjesto stanovanja;
- Usvajanje, daljnji razvoj i puna provedba zakonodavstva za sprečavanje diskriminacije;
- Usvajanje i adekvatna provedba zakonodavstva i uspostavljanje i efektivno funkcioniranje institucija koje se bave ranjivim i marginaliziranim grupama poput žena, djece, osoba sa invaliditetom, Roma i drugih manjina;
- Razlike u dostupnoj socijalnoj zaštiti i pomoći između entiteta i različitih kantona u Federaciji BiH;
- Nedostatak funkcionalnog sistema besplatne pravne pomoći u zemlji;
- Razvoj mehanizma za sistematsko prikupljanje podataka o ljudskim pravima;
- Više ljudskih i finansijskih resursa, kao i veća nezavisnost i ovlasti za ključne nacionalne institucije ljudskih prava – Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Agencija za rodnu ravnopravnost i centri, itd.

Gore navedena pitanja bi se mogla posmatrati kao najvažnija pitanja identificirana u okviru preporuka UN-a koja su prema našim nalazima još uvijek neriješena i stoga predmet i prioritet daljnjeg rada u oblasti ljudskih prava u BiH.

Kao što se može očekivati, ukoliko se na umu ima struktura UN-ovih tijela za ljudska prava, većina preporuka koje se direktno odnose na pitanja nediskriminacije i jednakosti tiču se socio-političkog i ekonomskog statusa i pozicije žena i djece, Roma i drugih manjina.

Jedan od najhitnijih problema koji se ponavlja je onaj koji se odnosi na postojeane patrijarhalne stavove i duboko ukorijenjene stereotipe koji se tiču uloga i odgovornosti žena i muškaraca u porodici i društvu. Kao rezultat toga, UN-ova tijela za ljudska prava od 2006. godine ponavljaju svoje zahtjeve za izmjenama sadržaja školskih udžbenika i nastavnih planova i programa, kampanje za podizanje svijesti i strogog i mjerodavnog kodeksa ponašanja kada se radi o izvještavanju medija o ranjivim i marginaliziranim grupama.

Prema UN-u, stalni razlog za zabrinutost su brojne nejednakosti koje se odnose na povlastice i uživanje prava vezanih za mjesto boravka i socio-ekonomski status pojedinačnih članova grupa koje su izložene velikom riziku od diskriminatorne prakse. U tom smislu je preporuka koja se ponavlja ona kojom se zahtijeva usklađivanje zakonodavstva kojim se regulira socijalna i zdravstvena zaštita i pomoć.

Neriješeno pitanje segregacije u obrazovanju je u stalnom fokusu UN-ovog mehanizma zaštite ljudskih prava. Konkretno, to se odnosi na praksu pod nazivom "Dvije škole pod jednim krovom" ili sistem segregacije djece u školama na osnovu etničke pripadnosti. Od svog uspostavljanja, ova praksa segregacije u školama je dovela do niza političkih preporuka koje su dale vladine i nevladine institucije, ali nikad nisu prihvaćene i provedene.

Pitanje ili zahtjev UN-a za međukulturološkim dijalogom, tolerancijom i razumijevanjem je usko vezan za gore navedeno i predstavlja preporuku od najvećeg prioriteta, a prema stajalištu ugovornih tijela i specijalnih izvjestitelja UN-a zahtijeva prisustvo u nastavnim planovima i programima, školskim udžbenicima, kao i pravno zagarantiranu inkluzivnost koja će se provoditi u praksi.

Oblast vladavine prava se obično ispituje iz perspektive specifičnih procedura i grupa koje su izložene velikom riziku kršenja ljudskih prava. Ključne ciljne grupe u tom smislu su žene, djeca, a posebno djeca žrtve i djeca lišena slobode, zatvorenici i osobe koje se liječe u institucijama mentalnog zdravlja.

Prilikom kontrole opće primjene konvencija, kao specifičan segment koncepta vladavine prava, UN-ovi mehanizmi zaštite ljudskih prava obično definiraju svoje preporuke prema domaćim akterima, kao zahtjev za njihovu jednaku primjenu, a često izražavaju i zabrinutost za činjenicu da postoji samo ograničen broj sudskih predmeta u okviru kojih se poziva na odredbe konvencija ili se primjenjuju direktno. Kada se radi o primjeni zakona, kao što je već pomenuto, postoji otvoreno pitanje fragmentiranog i nereguliranog pružanja besplatne pravne pomoći u nekim kantonima FBiH, kao i pitanje sistema besplatne pravne pomoći na nivou države, na kojem je Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći tek usvojen. Ponovo, više nego nekoliko preporuka sadrži zahtjev za razumijevanje specifičnog zakonodavstva o ljudskim pravima od strane svih uključenih aktera, praćen zahtjevom za adekvatnom i efektivnom provedbom zakonodavstva i za njegovo daljnje usklađivanje.

Ponovo se izražava zabrinutost zbog nedosljedne primjene zakona. Na primjer, 2005. godine zaključeno je da sistem maloljetničkog pravosuđa treba biti u skladu sa Konvencijom o pravima djeteta, a 2012. godine je ponovljen isti zahtjev. Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) je 2010. godine istakao potrebu za provedbom kaznenih odredbi koje se odnose na govor mržnje i zločine iz mržnje, kao i potrebu za kampanjama za podizanje svijesti o ovim pitanjima. Isto je ponovljeno u zaključcima CERD-a iz 2015. godine.

Na nivou općih uslova uočenih u zatvorima i institucijama mentalnog zdravlja, stanja zatvorskog sistema, prava zatvorenika su uvijek i iznova predmet zabrinutosti UN-a. Bez obzira na stalne preporuke u vezi sa ovim, situacija u ovom specifičnom segmentu vladavine prava je još uvijek prepuna poteškoća i problema.

Sasvim posebna se pažnja kroz preporuke posvećuje pitanju usavršavanja. Adekvatno i sistematsko usavršavanje je neophodno za sve profesionalne grupe koje rade sa ranjivim i marginaliziranim grupama koje su izložene visokom riziku od kršenja ljudskih prava. Obrazovanje i usavršavanje su neophodni na redovnoj osnovi. Nadalje, adekvatnu i sistematičnu obuku za profesionalne grupe treba kombinirati sa kampanjama za podizanje svijesti među širom populacijom, te posebno među ranjivim i marginaliziranim grupama. Naravno, treba istaći da postoji obrazovanje i usavršavanje za profesionalne grupe, ali oni se ne mogu smatrati sistematičnim i zasnovanim na potrebama. Iz svih ovih razloga se ponavlja ovaj poseban zahtjev za sistematičnim i adekvatnim usavršavanjem.

Od 2005. i 2006. godine UN-ova ugovorna tijela zagovaraju rješavanje određenih pitanja relevantnih za tranzicijsku pravdu u BiH. Prije svega, radi se o potrebi za osiguravanje svih neophodnih preduslova za suđenja za ratne zločine u zemlji, uz posebno poklanjanje pažnje preporukama kojima se zahtijevaju dovoljni ljudski i drugi resursi potrebni za suđenje za ratne zločine, kao i funkcionalan sistem zaštite svjedoka. Pored toga, brojna ugovorna tijela su godinama ukazivala na pitanje civilnih žrtava rata, konkretno na lične invalidnine civilnih žrtava rata, kao i njihov nereguliran i nepovoljan položaj u odnosu na status i povlastice ratnih veterana. Poseban razlog za zabrinutost je bilo njihovo pravo na kompenzaciju i rehabilitaciju, te njihova provedba u domaćem zakonodavstvu, zatim ratni zločini seksualnog nasilja i pitanja vezana za nestale osobe i prisilne nestanke.

Do 2011. godine većina gore pomenutih pitanja bila je i dalje neriješena i na njih su ukazivala različita ugovorna tijela. Godine 2013. žrtve seksualnog nasilja počinjenog tokom rata još uvijek nisu bile priznate, pa stoga nisu imale ni adekvatan pristup socijalnoj zaštiti, pomoći i odgovarajućoj rehabilitaciji. Zahtjevi koji se odnose na zaštitu svjedoka se sada fokusiraju na odgovarajuću provedbu donesenog zakonodavstva i uspostavljanje održivih i funkcionalnih mjera zaštite svjedoka na nivou kantona i distrikta Brčko. Usklađivanje domaćeg zakonodavstva sa međunarodnim standardima vezanim za procesuiranje ratnih zločina seksualnog nasilja smatra se prioritetom, kao i zahtjev za ubrzavanje usvajanja zakona i programa izrađenih za osiguravanje efektivnog pristupa pravdi za sve žrtve rata. Treba istaći da je pripremljen nacrt Strategije tranzicijske pravde za BiH, koju nadležni organi nikada nisu usvojili.

Pitanju nestalih osoba i prisilnih nestanaka od 2005. godine se obično pristupa putem UN-ovih preporuka koje se odnose na uspostavljanje i rad Instituta za nestale osobe, podršku za porodice nestalih osoba i sistem za prikupljanje podataka o nestalim osobama i prisilnim nestancima.

Prilikom ocjene napretka zemlje u oblasti slobode i sigurnosti osoba, UN-ovi mehanizmi zaštite ljudskih prava odnose se na pitanja trgovine ljudima, nasilja nad ženama i djecom i zaštitu od mina.

Od 2006. godine glavni razlozi za zabrinutost u oblasti trgovine ljudskim bićima su provedba postojećeg zakona, fer i adekvatne kompenzacije za žrtve, pomoć žrtvama i zaštita svjedoka, borba protiv izrabljivanja djece i obuka za službenike koji rade na ovim pitanjima. Preporuke iz 2011. godine još uvijek ističu potrebu za usavršavanjem, kao i programima rehabilitacije i istinskim pristupom zdravstvenoj zaštiti i savjetovanju, dok se tokom 2013. godine razgovaralo o tome da uprkos

određenom napretku vezanom za novo zakonodavstvo postoji problem po pitanju malog broja procesuiranja slučajeva vezanih za različite oblike trgovine ljudima. Zatim je uslijedila zabrinutost zbog nedostatka efektivnih procedura za identifikaciju žrtava. Pored toga je istaknuto da većinu skloništa koja pružaju adekvatne usluge žrtvama trgovine ljudima vode nevladine organizacije koje se oslanjaju na eksterno finansiranje, što je još uvijek slučaj. Nadalje, prema opservacijama UN-ovih tijela za ljudska prava, BiH je u periodu od 2006. do 2013. godine ostala zemlja porijekla, odredišna zemlja i zemlja tranzita za trgovinu ljudskim bićima.

Interes UN-ovih tijela za nasilje nad ženama i djecom od 2006. godine odnosi se na zahtjev za osiguravanjem efektivne provedbe zakonodavstva za borbu protiv nasilja u porodici i podrške za pružanje intenzivnog obrazovanja i usavršavanja sudijama, tužiocima i službenicima agencija za provedbu zakona. U preporukama za 2006. godinu navedeno je da je postojeće zakonodavstvo potrebno uskladiti sa međunarodnim standardima i Zakonom o rodnoj jednakosti. Nadalje, zahtjev za efektivnu i punu provedbu postojećih zakona je ponovljen 2011. godine, zajedno sa pozivom za provedbu nacionalnih strategija za sprečavanje i borbu protiv nasilja u porodici i borbu protiv nasilja nad djecom. Poziv za usklađivanje zakonodavstva je stalno ponavljan u periodu od 2012. do 2014. godine, kao i zahtjev za efektivne istrage ovih krivičnih djela i rehabilitaciju žrtava.

Zaštita od mina u kontekstu UN-ovih procedura za zaštitu ljudskih prava se uvijek fokusirala na potrebu za osiguravanje odgovarajućih kampanja za podizanje svijesti.

U okviru provjere poštivanja osnovnih sloboda u BiH, preporuke koje su dali UN-ovi mehanizmi za zaštitu ljudskih prava fokusiraju se na dvije specifične teme: (1) brigu za slobodu mišljenja i izražavanja, te (2) učešće žena u političkom životu. Što se tiče slobode izražavanja, naglašava se uloga Regulatorne agencije za komunikacije, te posebno potreba za punim poštivanjem njene nezavisnosti. U slučaju slobode štampe i medija, također, potrebne su odgovarajuće istrage i reakcije kada se radi o kršenju ljudskih prava.

Postoje zadovoljavajuća pravna rješenja izrađena u svrhu osiguravanja učešća žena u političkom životu. Međutim, mala i stagnirajuća zastupljenost žena u parlamentima i vlastima je činjenica i može se povezati sa nedovoljnom vidljivošću koju mediji i političke stranke daju kandidatkinjama u predizbornim kampanjama. S tim u vezi je i problem njihovog odsustva iz važnih procesa donošenja odluka.

Od 2006. godine, pitanja radnih prava su bila zastupljena u preporukama UN-a u vezi sa pitanjima kao što su radnici na čekanju, poštivanje ugovornih obaveza, podrška jedinicama za inspekciju rada, rodna jednakost u oblasti rada, radnička prava manjina (posebno Roma), sindikati i nezaposlenost. Posebne preporuke vezane za poštivanje pravnih obaveza prema uposlenicima i zahtjev za više resursa za jedinice za inspekciju rada ponovljene su 2013. godine.

Također, preporuke se odnose na potrebu za ukidanje sankcija nametnutih osobama koje rade na crno i zahtjev za redovno prilagođavanje minimalne dnevnicke troškovima života.

Kao što se može očekivati, dominantne napomene koje se ponavljaju u vezi sa rodnom jednakosti u oblasti rada odnose se na pitanja jednake plate za jednak rad, diskriminatorne prakse protiv žena pri upošljavanju u javnom i privatnom sektoru, koncentriranje žena u određenim sektorima rada i pri radu na crno.

U periodu između 2006. i 2013. godine, sadržaj preporuka vezanih za nezaposlenost je ostao skoro isti, uz naglašavanje potrebe za posebno usmjerenim programima i aktivnim politikama zapošljavanja, kao što je prekvalifikacija, lokalne inicijative zapošljavanja i druge, posebno one koje se odnose na smanjenje nezaposlenosti među grupama u nepovoljnom položaju i marginaliziranim grupama.

U općoj oblasti adekvatnog životnog standarda, koji uključuje stambeno zbrinjavanje, socijalnu zaštitu, zdravstvo, obrazovanje i pristup vodi, treba istaći da su UN-ove preporuke za zaštitu ljudskih prava većinom usmjerene na poboljšanje situacije u ovim oblastima za grupe u nepovoljnom položaju i marginalizirane grupe. U slučaju onih kojima je potrebna podrška, postavlja se zahtjev za pružanje podrške i materijalne pomoći. Imajući ovo u vidu, nije iznenađujuće da se u preporukama zahtijeva pružanje adekvatnih resursa centrima za socijalni rad. Isto tako su potrebni međuentitetski sporazumi kako bi se osigurao pristup penzijama i zdravstvenoj zaštiti bez ikakvih ograničenja. Nejednakosti po pitanju uživanja u prednostima i pravima iz svih ovih oblasti ponavljaju se kao neriješeno pitanje. U preporukama se zahtijevaju strategije za smanjenje siromaštva, planovi stambenog i socijalno-stambenog zbrinjavanja, ciljani socijalni i zdravstveni programi, inkluzivno i osavremenjeno obrazovanje.

Provjera stanja ljudskih prava ranjivih grupa rezultirala je osnovnim nizom preporuka kojima se zahtijevaju gore navedene mjere za eliminiranje diskriminacije tih ranjivih grupa, konkretnije Roma, djece i LGBTQ populacije. Specifičnija stajališta se iznose u slučaju grupa kao što su izbjeglice, raseljena lica, tražioc i azila, radnici migranti, pa se u preporukama zahtijeva puna provedba postojećih i izrada novih zakonskih rješenja, pomoć finansirana na adekvatan način (pravna i druga pomoć) i jasne i valjane procedure, usklađene sa međunarodnim standardima.

Više je nego očigledno da se gore navedene preporuke odnose na suštinske socijalne, ekonomske i političke probleme današnje BiH. Međutim, preporuke kao takve dobile su vrlo ograničenu pažnju javnosti. Podrška ovom argumentu potiče iz naše analize medija o zastupljenosti UN-ovih preporuka za zaštitu ljudskih prava za BiH u štampanim medijima u periodu od januara 2005. do maja 2016. godine.

Sa samo 211 rezultata naše pretrage više je nego očigledno da ova tema nije dobila odgovarajuću pažnju medija tokom relevantnog perioda. Nakon što su uklonjeni svi nerelevantni članci (oni koji se u suštini nisu odnosili na temu preporuka odbora UN-a), ostalo je oko 80 članaka. Oko polovina njih se zapravo odnosila na konkretne preporuke i reakciju države na iste. Druga polovina se na općenitiji način odnosila na stanje ljudskih prava u zemlji, ili kršenja individualnih ljudskih prava od strane države.

Postoji jedna dominantna odlika javnog diskursa o UN-ovim preporukama za zaštitu ljudskih prava i odnosi se na činjenicu da predstavnici vlasti u štampanim medijima na pozitivan način govore o sebi i postignutom napretku, dok je negativan ton rezerviran za nevladine organizacije koje državu pozivaju na provedbu, ili usvajanje zakona i preporuka. Kršenja i preporuke koje se često spominju su one koje se odnose na prava djece, prava žena i prava osoba sa invaliditetom. Godina koja je najučestalija u ovim rezultatima pretrage je bila 2006.

U zaključku, potencijal UN-ovih preporuka za unapređenje ljudskih prava u BiH je veliki i mora se u potpunosti istražiti. UN-ove preporuke za zaštitu ljudskih prava, posebno one koje ponavljaju UN-ovi

mehanizmi tokom godina, moraju služiti kao osnova za cjelokupno daljnje strateško i akciono planiranje u oblasti ljudskih prava. Nadalje, one su široko distribuirane i promoviraju se u cilju osiguravanja da će se sve državne i nevladine institucije za ljudska prava oslanjati na njih pri izradi okvira ili osnova njihovih budućih programa, projekata i aktivnosti.

Nastavni planovi i programi akademskih i neformalnih programa za obrazovanje o ljudskim pravima moraju naglašavati preporuke i njihovu važnost. Medijski izvještaji o ljudskim pravima trebaju stavljati u kontekst kredibilitnosti BiH slučajeva kršenja ljudskih prava i neprimjenjivanja preporuka u slučajevima kada se radi o poštivanju ljudskih prava naših građana.

U svrhu postizanja svega gore navedenog, ključnu ulogu imaju nacionalne institucije za ljudska prava i ključne nevladine organizacije za ljudska prava u zemlji, od kojih se očekuje da budu glavni zagovornici ugradnje UN-ovih preporuka za zaštitu ljudskih prava u BiH.

Uvod

Kompilacije preporuka Ujedinjenih nacija o ljudskim pravima (UN-ova ugovorna tijela, posebne procedure i Univerzalni periodični pregled – UPR) je publikacija koja treba dati jasan i sistematičan pregled preporuka međunarodnih tijela u specifičnim oblastima.

Inicijalna podjela na devet oblasti se definira grupiranjem najvećeg broja preporuka oko pitanja i prava koja se prate putem međunarodnih mehanizama za zaštitu ljudskih prava. Tokom sistematizacije preporuka su uvedeni pododjeljci koji su posebno relevantni za Bosnu i Hercegovinu i trebaju dati neposredan i specijalizirani pristup analizi ovih preporuka.

U cilju davanja punog pregleda preporuka vezanih za specifična pitanja, određene preporuke, posebno one koje se u svom sadržaju odnose na više od jedog pitanja ili teme, posebno na višestruka kršenja prava, se ponavljaju u odjeljcima u kojima su i dalje relevantne.

Na kraju svake preporuke se daje naznaka o tome gdje i u kojem dijelu originalnog teksta se može pronaći ova preporuka, označena kao i u originalnim izvještajima.

Prilikom definiranja sistematizacije preporuka je korištena prva kompilacija "Bosna i Hercegovina: kompilacija preporuka UN-ovih tijela za zaštitu ljudskih prava", a doprinos tome je dala jedna od autorica prve kompilacije, gospođa Jasminka Džumhur, koja trenutno vrši funkciju ombudsmana BiH i koja je nesebično podijelila svoja iskustva u tom smislu.

Vodeći princip pri izradi ove kompilacije je bio stvoriti alat koji je jednostavan i lako ga je koristiti, te se može upotrebljavati za akademske svrhe, razvojne politike, izradu pravnih rješenja i akcione planove za provedbu preporuka međunarodnih tijela koje predstavljaju međunarodne obaveze Bosne i Hercegovine.

Kompilacija prikupljenih UN-ovih preporuka je dopunjena pregledom trenutne situacije u onim oblastima koje se pominju u preporukama. Pregled se mora smatrati kompilacijom različitih analiza, obzirom da je organiziran na osnovu uvida u neke od ključnih općih i sektorskih izvještaja i drugih dokumenata koji se odnose na ljudska prava u Bosni i Hercegovini. Nadalje, nakon svakog odjeljka slijedi širok opis mogućih strateških smjerova koji za cilj imaju provedbu preporuka čija je glavna svrha dati kreatorima politika određena početna razmatranja kao polaznu osnovu za njihove napore na razvoju sveobuhvatnog akcionog plana za zaštitu ljudskih prava u Bosni i Hercegovini.

Konačno, na kraju su date više međusektorske preporuke o politikama koje se tiču provedbe UN-ovih preporuka za zaštitu ljudskih prava.

Kompilacija je izrađena kako bi je koristile relevantne institucije, nevladine organizacije, akademska zajednica i svi oni koji su uključeni u njihov rad i koji proučavaju i zagovaraju ljudska prava.

Preporuke autora

Institucionalni okvir

Provjera institucijskog okvira za ljudska prava jasno ukazuje na nekoliko strateških ciljeva koje treba postići u predstojećem periodu. Naravno, to počinje sa **potpuno nezavisnom Institucijom ombudsmena BiH koja posjeduje resurse (kako ljudske tako i finansijske)**. Ovaj posebni strateški cilj treba postići specifičnijim aktivnostima uspostavljenim u okviru ovog cilja, a koje će uključivati:

(a) razvoj, javne konsultacije i kampanju za zakonodavnu inicijativu kojom će se izvršiti izmjene Zakona o Instituciji ombudsmena BiH uz kapacitet garantiranja nezavisnosti i održivosti ove institucije;

(b) javne konsultacije, izradu i uspostavljanje internih dokumenata kojima se regulira nova i povećana organizacija Institucije ombudsmena, a koja je u stanju promovirati i štiti širok spektar ljudskih prava u BiH.

Drugo strateško pitanje je vezano za potrebu postizanja potpuno **funkcionalnog sistema uvrštenja rodne komponente**, što znači da je neophodno uspostaviti zakonodavnu proceduru na takav način da se agencijama za rodna pitanja omogući da provode provjeru svih relevantnih javnih zakonskih i političkih inicijativa, te da se bave rodnim pitanjima u istima. Specifičan cilj je vezan za **definiranje izmjena sa uvrštenjem rodne komponente u slučaju zakona kojima se reguliraju procesi donošenja odluka vlasti na svim administrativnim nivoima** u cilju osiguravanja da se rodno relevantne zakonske i političke inicijative dopune mišljenjima koja daju nadležne agencije za rodna pitanja, prije nego što vlasti zauzmu konačno stajalište u vezi sa istima.

Što se tiče preporuka koje se bave akcionim planovima za ljudska prava, čini se adekvatnim definirati kao strateški cilj **socio-političko prihvatanje Programa za ljudska prava BiH konsenzusom**, koji će, slično kao i Reformski program, biti dokument sa sveobuhvatnim pregledom političkih i socio-ekonomskih mjera koje treba provesti u cilju postizanja provedbe preporuka UN-a i EU o ljudskim pravima u ključnim oblastima, uključujući: institucijski okvir za ljudska prava, nediskriminaciju i jednakost, vladavinu prava, slobodu i sigurnost, tranzicijsku pravdu, osnovne slobode, socio-ekonomska prava i ranjive grupe.

Očigledan problem prikupljanja podataka o ljudskim pravima ima potencijal da bude stavljen u okvire strateškog cilja koji se definira **kao potpuno funkcionalan i sveobuhvatan sistem prikupljanja i širenja indikatora o ljudskim pravima**. Međutim, u cilju postizanja tog strateškog cilja, vrlo je važno posjedovati **definiran okvir koji sadrži međusobno dogovorene i pristupne indikatore ljudskih prava relevantne za BiH**.

Nediskriminacija i jednakost

Čini se da je okvir za borbu protiv diskriminacije u velikoj mjeri uspostavljen u BiH. Međutim, on se ne provodi na efektivan način. Stoga se preporučeni strateški cilj u tom kontekstu tiče strane potražnje u oblasti borbe protiv diskriminacije i zahtijeva okruženje u kojem će **stanovništvo BiH biti svjesno**

diskriminatornih praksi u različitim oblastima života i upoznato sa mehanizmima borbe protiv diskriminacije koji se koriste u takvim situacijama. To će zahtijevati **sveobuhvatnu i intenzivnu nacionalnu javnu kampanju za borbu protiv diskriminacije** koja će na kreativan i precizan način opisivati sve diskriminatorne prakse iz svakodnevnog života, ali isto tako biti informativna po pitanju dostupnih mehanizama za borbu protiv diskriminacije i njihove dostupnosti. Kada se radi o diskriminatornim praksama koje su u značajnoj mjeri prisutne u javnosti, nužno je obratiti posebnu pažnju na problem "ostalih" u Ustavu BiH, kao i na učenike koji pohađaju "Dvije škole pod jednim krovom".

Funkcionalni i lako dostupni mehanizmi za borbu protiv diskriminacije su još jedan strateški cilj za koji se čini da je od velike važnosti za ovu konkretnu oblast. Naravno, oni se tiču i državnih i nedržavnih institucija koje imaju mandat ili misiju rješavanja diskriminatornih praksi. Ovaj strateški cilj zahtijeva mjere usmjerene na **pružanje resursa za izgradnju kapaciteta tih institucija** za pružanje pravnih savjeta i zastupanje (uključujući strateško parničenje), upravljanje zakonodavnim inicijativama i politikama za borbu protiv diskriminacije, praćenje i izvještavanje itd. Važan element ovog posebnog napora je uspostavljanje **systema obuke** za sudije, tužioce, pravnike, službenike agencija za provedbu zakona i aktiviste za ljudska prava, pri čemu vrlo aktivnu ulogu igraju centri za obuku sudija i tužilaca, ali isto tako strukovna udruženja pravnih stručnjaka i akademske zajednice.

Vladavina prava

Preporuke UN-a i dostupne analize očigledno ukazuju na to da je ključna stavka za budućnost vladavine prava u BiH nezavisnost njenih pravosudnih institucija. Stoga postoji potreba da se u okviru strateškog cilja, koji se definira kao **nezavisno pravosuđe**, odrede specifični ciljevi kao što je **system obrazovanja, obuke i smjernica za sudije, tužioce i službenike agencija za provedbu zakona sa odgovarajućim resursima**, posebno u oblastima kao što su zločini iz mržnje i govor mržnje, organizirani i privredni kriminal, pitanja seksualnog nasilja, diskriminatorne prakse, **izrada i usvajanje novih zakonodavnih inicijativa kojima se osigurava daljnja nezavisnost pravosudnih institucija**, a posebno Visokog sudskog i tužilačkog vijeća (VSTV), **potpun strateški i akcioni okvir vezan za pravosudnu reformu, izrada i provedba formalnih procedura zasnovanih na postojećim pravnim rješenjima u cilju odvratanja i sprečavanja neprimjerenog uticaja na pravosudne institucije i osobe na pravosudnim funkcijama, osiguravanje procedura i resursa za efektivnu provedbu zaštite svjedoka i žrtava.**

Tranzicijska pravda

Sa stajališta ljudskih prava u BiH od ogromne je važnosti definirati **usvajanje Strategije tranzicijske pravde za BiH** kao strateški cilj.

Sloboda i sigurnost osoba

Efektivno i sistematsko upravljanje mjerama za borbu protiv trgovine i nasilja u porodici očigledno predstavlja strateški cilj u ovoj oblasti. To će zahtijevati **nova zakonodavna rješenja kojima se osigurava funkcionalno upravljanje skloništima i programima rehabilitacije**, uz podršku putem adekvatnih javnih sredstava i jakog partnerstva sa nevladinim organizacijama. Nadalje, neophodno je uvesti **dodatne zakonodavne inicijative usmjerene na usklađivanje krivično-pravnih odredbi** koje se odnose na pitanje trgovine i nasilja u porodici općenito. Isto tako, jedan od prioriteta tokom sljedećeg perioda je **definiranje strateškog i akcionog okvira u cilju uspostavljanja funkcionalnog sistema maloljetničkog pravosuđa**.

Osnovne slobode

Osiguravanje i daljnji razvoj nezavisnosti Regulatorne agencije za komunikacije je strateška odrednica neophodna u ovoj oblasti ljudskih prava. Kao i u slučaju VSTV, postojeći pravni okvir treba ojačati formalnim postupcima i adekvatnim sredstvima za njihovu provedbu koja će služiti svrsi odvratanja od i sprečavanja svih neprimjerenih političkih uticaja na medije i prava koja se odnose na slobodu izražavanja i slobodu štampe.

Dodatni strateški cilj vrijedan ozbiljne pažnje je **sveobuhvatno poboljšanje vidljivosti pitanja ljudskih prava u medijima općenito**.

Radna prava

Iako radna prava predstavljaju široku oblast sa jako puno otvorenih pitanja i problema, iz opće perspektive ljudskih prava od strateške je važnosti **osigurati kapacitete institucija za ljudska prava (Ministarstvo, ombudsmen, agencije za jednakost spolova) u cilju efektivnog nadzora i praćenja provedbe ekonomskih i socijalnih prava u BiH**. Njihova puna pažnja će biti usmjerena na pitanja provedbe aktivnih politika tržišta rada, posebno onih koje za cilj imaju pomoći ranjivim i marginaliziranim grupama, radu jedinica za inspekciju rada, jednak pristup uravnoteženim socijalnim naknadama, sindikalnu organizaciju i učinke novog radnog zakonodavstva u BiH stanje ljudskih prava.

Pravo na adekvatan standard života, stambeno zbrinjavanje, vodosnabdijevanje, zdravstvenu zaštitu, obrazovanje, socijalnu zaštitu

Pitanja ljudskih prava navedena u ovom dijelu Kompilacije će biti odgovornost široke mreže državnih institucija na svim administrativnim nivoima u BiH, tako da je strateški cilj iz opće perspektive ljudskih prava ponovo osigurati zakonske, ljudske i materijalne preduslove kako bi **nacionalne institucije za ljudska prava bile u stanju pratiti i nadzirati provedbu i napredak u ovim oblastima**, kao i razvoj **specifičnog niza indikatora ljudskih prava koji će omogućiti efektivno praćenje napretka**.

Ranjive grupe

Snaženje i jednak pristup povlasticama i pravima predstavljaju ključni strateški cilj kada se radi o ljudskim pravima ranjivih osoba. To je usko vezano za strateške ciljeve koji su već definirani u vezi sa nediskriminacijom i adekvatnim životnim standardima. Međutim, može se istaći da će biti potrebne dodatne zakonodavne inicijative u cilju osiguravanja **odgovarajuće zakonske definicije pitanja kao što je rodni identitet i seksualna orijentacija**, kao i njihovo odgovarajuće pozicioniranje u okviru postojećeg krivično-pravnog okvira.

Romi su specifična ranjiva grupa, a cilj u ovom smislu predstavlja **sveobuhvatan i detaljan strateški i akcioni okvir** koji će mobilizirati značajne socijalne resurse u cilju borbe protiv općeg problema siromaštva Roma u BiH.

Zaključne političke smjernice za provedbu preporuka Ujedinjenih nacija u oblasti ljudskih prava

Ova kompilacija predstavlja veliki korak ka provedbi preporuka Ujedinjenih nacija u oblasti ljudskih prava. U ovoj fazi je neophodno dati pregled nekoliko mogućih dodatnih preporuka vezanih za politike i njihovu preporuku u Bosni i Hercegovini.

Prva na listi je **široka distribucija Kompilacije** među državnim, nevladinim i međunarodnim institucijama uz pozivanje na korištenje Kompilacije u svom budućem strateškom i akcionom planiranju. Konkretnije, od državnih institucija treba zahtijevati da **definiiraju svoje strateške i akcione okvire, koji spadaju u njihove mandate, te uključivanje relevantnih preporuka Ujedinjenih nacija**, dok se od nevladinih organizacija također zahtijeva da **definiiraju svoje zagovaranje, praćenje, izvještavanje i izradu politika u skladu sa preporukama**. Kada se radi o međunarodnoj zajednici u Bosni i Hercegovini, očekuje se da će ona odrediti svoju pomoć i podršku za pitanja ljudskih prava na osnovu jasnih doprinosa njihovih kolega u vezi sa preporukama Ujedinjenih nacija koje se tiču njihovih projektnih prijedloga i inicijativa.

Drugi niz preporuka se odnosi na **sveobuhvatni akcioni plan za ljudska prava za Bosnu i Hercegovinu**. Takav je plan neophodan u skladu sa mehanizmima ljudskih prava Ujedinjenih nacija, a radna grupa je organizirana pri Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine sa zadatkom da izradi nacrt akcionog plana za ljudska prava. **Akcioni plan treba odražavati cjelokupnu strukturu preporuka Ujedinjenih nacija u oblasti ljudskih prava**, iako je očigledno da će odgovornost za određene aspekte ovog plana biti izvan Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice.

Ipak, **akcioni plan mora služiti kao centralni registar za sve mjere i aktivnosti u oblasti ljudskih prava** koje će biti provedene širom zemlje. Kao što je već pomenuto, **mora se stvoriti veza sa preporukama Ujedinjenih nacija u oblasti ljudskih prava**, ali isto tako mora postojati **jasno vidljiva veza sa drugim strateškim dokumentima i akcionim planovima** koji se bave specifičnijim pitanjima ljudskih prava. Međutim, mjere i aktivnosti iz tih strategija i planova također trebaju biti sastavni dio ovog glavnog i sveobuhvatnog akcionog plana za ljudska prava. Time će se osigurati da **akcioni plan također bude alat za praćenje i nadzor ljudskih prava**. Nakon što bude izrađen, zahtijevat će samo periodično aktualiziranje po pitanju ostvarenog napretka.

Akcioni plan za ljudska prava mora imati svoju vlastitu komunikacijsku strategiju. Predložena politika u ovom smislu je da se **akcioni plan brendira kao Program za ljudska prava, specifičan niz mjera u oblasti za ljudska prava koje su jednako važna kao i Program reformi i koje dopunjuju njegov sadržaj**. To je posebno relevantno za niz ekonomskih i socijalnih prava na koja će biti pod pritiskom ukoliko se Program reforme pravilno provede. Naravno, najbitnije stavke u Programu ljudskih prava trebaju biti već pomenute ključne preporuke:

- Ustavna reforma zasnovana na ljudskim pravima
- Dalji razvoj i puna provedba zakonodavstva za zabranu diskriminacije
- Usklađeno zakonodavstvo i funkcionalna i na odgovarajući način opremljena institucijska infrastruktura za ranjive i marginalizirane grupe poput žena, djece, osoba sa invaliditetom, Roma i drugih manjina
- Sistem besplatne pravne pomoći u zemlji

- Jednak pristup socijalnoj zaštiti, pomoći i povlasticama za sve građane, bez obzira na njihovo prebivalište (entitet ili kanton)
- Više ljudskih i finansijskih resursa, kao i veća nezavisnost i ovlaštenja za ključne nacionalne institucije za ljudska prava – ombudsman, Agencija za ravnopravnost spolova i gender centri, itd.
- Reforma školskih udžbenika i nastavnih planova i programa zasnovana na ljudskim pravima
- Ukidanje sistema segregacije djece u školama
- Obrazovanje o ljudskim pravima za sve
- Obuka o ljudskim pravima za stručnjake, posebno one koji su dio pravosuđa
- Borba protiv trgovine ljudima i nasilje u porodici
- Mjere i aktivnosti za smanjenje siromaštva
- Promocija i zaštita prava Roma i drugih manjina
- Efektivno praćenje o napretku u širokoj oblasti ekonomskih i socijalnih prava u Bosni i Hercegovini.

Konačno, ključni uslov za budući uspjeh u promociji programa ljudskih prava u Bosni i Hercegovini je **sistem za prikupljanje i širenje indikatora ljudskih prava u Bosni i Hercegovini**. U tom smislu neposredni prioritet je **definiranje specifičnog niza indikatora ljudskih prava** koji su, između ostalog, relevantni za mjerenje napretka pri provedbi preporuka Ujedinjenih nacija u oblasti ljudskih prava. Kada se izrađuju indikatori ljudskih prava u skladu sa potrebama i specifičnim kontekstom Bosne i Hercegovine, to mora pratiti **izrada i usvajanje jasnih i valjanih procedura usmjerenih na uspostavljanje sistema skupa indikatora ljudskih prava** u Bosni i Hercegovini.

Kompilacije preporuka Ujedinjenih nacija o ljudskim pravima

1. INSTITUCIJSKI OKVIR

1.1. Adekvatnost zakonodavstva

a) Ustav

Država članica bi trebala ponovo otpočeti razgovore o ustavnoj reformi u okviru transparentnog procesa i uz široko učešće, uključujući sve interesne strane, u cilju usvajanja izbornog sistema kojim se garantira jednako uživanje prava u skladu sa članom 25. Pakta za sve građane, bez obzira na njihovu etničku pripadnost. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2006., 8)**

Odbor poziva državu članicu da nastavi vršiti izmjene relevantnih odredbi Ustava države i Izbornog zakona u cilju osiguravanja jednakog uživanja prava svih građana da biraju i budu birani, bez obzira na njihovu etničku pripadnost. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2006., 11)**

Odbor poziva državu članicu da osigura da su data sva prava predviđena zakonom, kako zakonom tako i u praksi, svakoj osobi na teritoriji države članice, bez obzira na njenu rasu ili etničku pripadnost. Odbor snažno preporučuje da država članica izvrši pregled i ukloni cjelokupni diskriminatorni jezik iz državnog i entitetskih ustava, kao i iz svih zakonodavnih i drugih tekstova domaćih zakona, uključujući posebno, ali bez ograničavanja na, razlike između takozvanih "konstitutivnih naroda" i "ostalih". **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2006., 12)**

Odbor preporučuje da država članica poduzme neophodne zakonske mjere za osiguravanje da se zabrana diskriminacije na osnovu etničke pripadnosti sadržane u članu II (4) Ustava Bosne i Hercegovine primjenjuje na uživanje svih prava i sloboda predviđenih članom 5. Ustava. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2006., 10)**

Iako je svjestan poteškoća sa kojima se suočava država članica zbog utjecaja oružanog konflikta i procesa političke, ekonomske i socijalne transformacije u periodu obnove, Odbor je zabrinut zbog toga što je u poslijeratnom periodu došlo do negativnog utjecaja na mogućnost žena da uživaju svoja ljudska prava zbog nekoliko faktora: nedostatak rodne analize posljedica oružanog konflikta i nedostatak učešća žena, kao i nedostatak rodne analize mira i procesa obnove i transformacije. Odbor je također zabrinut da je stvaranje ustavnog okvira i političkih i administrativnih struktura zasnovanih na etničkoj pripadnosti kao odlučujućem faktorom doprinijelo ograničenom priznanju i provedbi principa rodne jednakosti. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 11)**

Eliminiranje diskriminatornih odredbi iz Ustava, usvajanje sveobuhvatnog zakonodavstva za sprečavanje diskriminacije, uključujući, između ostalog, zaštitu od diskriminacije na osnovu spola ili roda, jačanje zaštite osoba od rizika apatrida i usvajanje mjera za garantiranje univerzalne registracije rođenja, uključujući romsku djecu (Češka Republika); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 31)**

(Upućeno Republici Srpskoj) eliminiranje smrtne kazne iz Ustava (Ujedinjeno Kraljevstvo); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 52)**

Eliminiranje odredbe o smrtnoj kazni iz Ustava Republike Srpske (Italija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 53)**

Razmatranje moratorija na smrtnu kaznu kao korak naprijed ka njenom uspješnom ukidanju (Argentina); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 54)**

Izmjene i dopune Ustava u skladu sa nedavnom presudom Evropskog suda za ljudska prava kako bi se priznala jednakost svih građana i spriječila diskriminacija manjina (Ujedinjeno Kraljevstvo); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 100)**

Ostvarivanje napretka po pitanju ustavne reforme, čime se svim narodima daje jednako pravo da se kandidiraju za izbornu funkciju i jednako pravo učešća u političkom sistemu (Kanada); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 101)**

Izmjene i dopune Ustava i izbornih zakona u cilju omogućavanja članovima zajednica koji nisu Bošnjaci, Srbi i Hrvati da se kandidiraju za Predsjedništvo ili postanu delegati Doma naroda (Nizozemska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 102)**

Odbor ponavlja svoje prethodne zaključne opservacije (CCPR/C/BIH/CO/1, stav 8) da država članica treba usvojiti izborni sistem kojim se garantira jednako uživanje prava od strane svih građana u skladu sa članom 25. Pakta, bez obzira na njihovu etničku pripadnost. U tom smislu Odbor preporučuje da država članica hitno izmijeni svoj Ustav i Izborni zakon i ukloni odredbe kojim se diskriminiraju građani iz određenih etničkih grupa time što ih se sprečava da učestvuju u izborima. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2012., 6)**

Iako priznaje postojeće definicije u Zakonu o rodnoj jednakosti, Odbor je zabrinut da Ustav trenutno ne uključuje sveobuhvatnu definiciju diskriminacije žena, u skladu sa članom 1. ili principom jednakosti žena i muškaraca, u skladu sa članom 2. Konvencije. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 13)**

Obzirom na proces provjere ustava, Odbor preporučuje da država članica specifično u svoj novi ustav uvrsti definiciju jednakosti žena i muškaraca i zabranu direktne i indirektno diskriminacije žena u javnoj i privatnoj sferi, u skladu sa članovima 1. i 2. Ustava. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 14)**

Vršenje neophodnih izmjena Ustava u cilju osiguravanja pune integracije svih nacionalnih manjina (Norveška); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107.3)**

Ukidanje smrtne kazne u Republici Srpskoj (Francuska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107.55)**

Ukidanje odredbe o smrtnoj kazni u Ustavu Republike Srpske, kako bi postojeći moratorij bio zamijenjen punim ukidanjem smrtne kazne (Italija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107.56)**

Vršenje neophodnih izmjena Ustava kako bi se okončala diskriminacija manjina pri ostvarivanju njihovog prava na puno političko učešće (Australija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107.119)**

Udruživanje napora Vlade Bosne i Hercegovine i entitetskih vlada u cilju izmjene Ustava i osiguravanja punog političkog učešća svih građana na svim nivoima vlasti, bez obzira na njihovo nacionalno i etničko porijeklo, te poduzimanje daljih koraka na provedbi presude Sejdić-Finci Evropskog suda za ljudska prava, uključujući određivanjem vremenskog okvira za provedbu (Republika Češka); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107.123)**

Usklađivanje Ustava sa presudom Sejdić-Finci Evropskog suda za ljudska prava (Francuska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107.124)**

Izmjena Ustava i Izbornog zakona i njihovo usklađivanje sa presudom Sejdić-Finci Evropskog suda za ljudska prava (Njemačka); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107.125)**

Izmjena Ustava i Izbornog zakona od strane Vlade Bosne i Hercegovine u cilju eliminiranja diskriminacije na osnovu etničkog porijekla u oblasti politike, u skladu sa presudama Evropskog suda za ljudska prava u predmetima Sejdić-Finci protiv Bosne i Hercegovine i Azra Zornić protiv Bosne i Hercegovine (Nizozemska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107.126)**

Poduzimanje svih neophodnih mjera za eliminiranje diskriminatornih odredbi iz Ustava i Izbornog zakona u skladu sa presudom Evropskog suda za ljudska prava (Austrija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 128)**

Izmjena Ustava bez odlaganja u cilju eliminiranja diskriminacije na osnovu etničke pripadnosti u oblasti javnog političkog života i pristupa poslovima u državnoj službi u skladu sa presudom Evropskog suda za ljudska prava (Belgija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 129)**

b) Zakon

Odbor preporučuje da država članica poduzme neophodne zakonske, administrativne i druge mjere za osiguravanje da su procedure usvajanja u potpunosti usklađene sa članom 21. Konvencije, kao i da razmotri da postane potpisnica haške Konvencije o zaštiti djece i saradnji u vezi sa međudržavnim posvojenjem. Nadalje, Odbor preporučuje da država članica dostavi raščlanjene podatke u svom slijedećem izvještaju o djeci koja su predmet domaćeg i međudržavnog posvojenja. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 39)**

U kontekstu člana 19. Konvencije, Odbor preporučuje da država članica:

Osigura da se mjere koje se trenutno poduzimaju – naime, novi Porodični zakon i novi Zakon o zaštiti od porodičnog nasilja – brzo usvoje i adekvatno provedu u oba entiteta. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 43 a)**

Odbor preporučuje da država članica poduzme neophodne zakonodavne mjere kako bi osigurala da se zabrana diskriminacije na osnovu etničke pripadnosti sadržana u članu II (4) Ustava Bosne i Hercegovine primjenjuje na uživanje svih prava i sloboda navedenih u članu 5. Konvencije. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2006., 10)**

Odbor preporučuje da država članica usvoji sveobuhvatno administrativno, građansko-pravno i/ili krivično-pravno zakonodavstvo za zabranu diskriminacije kojim se zabranjuju činovi rasne diskriminacije u oblasti zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja, zdravstva, socijalne sigurnosti (uključujući penzije), obrazovanja i javnog smještaja. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2006., 13)**

Odbor poziva državu članicu da uskladi zakone u dva entiteta i ubrza izradu i usvajanje podzakonskih akata i uspostavljanje relevantnih struktura i institucija potrebnih za provedbu. Pored toga, preporučuje da se primjenjuju konkretne mjere za jačanje žena kako bi prijavljivale slučajeve porodičnog nasilja i da se putem programa obuke osigura da su javni zvaničnici, posebno pripadnici snaga za provedbu zakona, pravosuđa, pružatelji zdravstvenih usluga, socijalni radnici i nastavnici u potpunosti upoznati sa važećim zakonskim odredbama, da im je podignuta svijest o svim oblicima nasilja nad ženama i da posjeduju vještine kako bi na to reagovali na adekvatan način. Odbor također potiče državu članicu da prikuplja podatke o slučajevima porodičnog nasilja nad ženama i da na osnovu takvih podataka nastavi razvijati održive strategije za borbu protiv ovakvog kršenja ljudskih prava. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 26)**

Usvajanje efektivnih mjera za brzo usklađivanje zakonodavstva na nižim nivoima sa različitim okvirnim zakonima o obrazovanju. Ove mjere bi trebale uključivati operativne smjernice usmjerene prema svim akterima u obrazovnom procesu u cilju olakšavanja provedbe. **(Vernor Muñoz 2008., 104 c)**

Odbor preporučuje da država članica poduzme sve neophodne mjere za usklađivanje svog zakonodavstva sa Konvencijom u cilju provedbe njenih odredbi. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2009., 11)**

Odbor preporučuje da država članica preispita svoje zakonodavstvo kako bi osigurala da radnici migranti i članovi njihovih porodica u situaciji bez odgovarajućih dokumenata ili dozvola uživaju prava iz Dijela III Konvencije. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2009., 24)**

Odbor poziva državu članicu da pojača mjere za omogućavanje glasanja svojim državljanima u inostranstvu. Odbor zahtijeva od države članice da u svom drugom periodičnom izvještaju dostavi dodatne informacije o zakonodavnom okviru za omogućavanje vršenja ovog prava, kao i njegove praktične primjene u slučaju radnika koji imaju prebivalište izvan Bosne i Hercegovine. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2009., 30)**

Odbor potiče državu članicu da pojača mjere sistematske zaštite usmjerene na djecu koja su posebno ranjiva ili izložena riziku u cilju njihove zaštite od krivičnih djela u skladu sa Opcionim protokolom. Pored toga, Odbor preporučuje da država članicu uskladi zakonodavstvo na državnom i entitetskom nivou u oblasti registracije građana i poduzme neposredne i efektivne mjere za osiguravanje registracije sve djece po rođenju. **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPSC), 2010., 25)**

Odbor preporučuje da država članica poduzme korake za osiguravanje da joj domaće zakonodavstvo omogućava da uspostavlja i vrši vanteritorijalnu nadležnost za zločine u skladu sa Opcionim protokolom i preporučuje uspostavljanje vanteritorijalne nadležnosti za zločine u skladu sa Opcionim protokolom bez kriterija dvostruke kažnjivosti. Odbor nadalje preporučuje da država članica razmotri da Opcioni protokol bude pravna osnova za ekstradiciju bez uslova postojanja bilateralnog sporazuma. **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPSC), 2010., 31)**

Odbor preporučuje da država članica osigura, uključujući i kroz usvajanje odgovarajućeg zakonodavstva, zapljenu i konfiskaciju materijala, imovine i drugih dobara koji se koriste za činjenje ili omogućavanje počinjenja bilo kakvih krivičnih djela u skladu sa Opcionim protokolom, zapljenu i konfiskaciju prihoda koji potiču iz istih i pečačenje prostorija koje se koriste za činjenje takvih krivičnih djela, u skladu sa članom 7. Opcionog protokola. **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPSC), 2010., 33)**

Ubrzavanje napora na usvajanju Zakona o zabrani svih fašističkih i neofašističkih organizacija i upotrebu njihovih simbola (Pakistan); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 8)**

Pojačavanje napora za usklađivanje njenog nacionalnog zakonodavstva sa međunarodnim standardima, uključujući osiguravanjem većeg broja obuka za pravosudne zvaničnike i pripadnike snaga za provedbu zakona u svrhu efektivne primjene međunarodnih standarda (Malezija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 19)**

Usvajanje zakonodavstva za zaštitu osoba sa fizičkim invaliditetom u cilju garantiranja njihovog dobrostanja i moguće rehabilitacije, bez ikakve diskriminacije (Argentina); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 44)**

Izmjena i dopuna zakona koji još uvijek sadrže odredbe kojima se diskriminiraju lezbejke, gej muškarci, transseksualne i biseksualne osobe (Nizozemska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 51)**

Stvaranje odgovarajućeg pravnog okvira za garantiranje prava branitelja ljudskih prava i osiguravanje da se nasilje, prijetnje i njihovo zastrašivanje procesuiraju. (Belgija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 93)**

Odbor preporučuje da država članica potiče entitete na usklađivanje njihovog zakonodavstva u cilju osiguravanja da radnici migranti u državi članici u potpunosti uživaju prava predviđena Konvencijom, posebno u oblasti zapošljavanja, obrazovanja i socijalne sigurnosti. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2012., 12)**

Odbor poziva državu članicu da osigura da novi nacrt zakona kojim se vrše izmjene i dopune Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu bude u potpunosti usklađen sa odredbama Konvencije i da ga usvoji bez odlaganja. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2012., 14)**

Odbor preporučuje da država članica izvrši usklađivanje svog pravnog okvira za borbu protiv diskriminacije u jasno definiranom vremenskom okviru i da u svoj slijedeći periodični izvještaj uključi detaljne informacije o primjeni Zakona o zabrani diskriminacije u vezi sa radnicima migrantima. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2012., 20)**

Izmjene i dopune Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu u cilju definiranja maksimalnog trajanja administrativnog pritvora bez mogućnosti odstupanja u cilju sprečavanja produženog ili neodređenot pritvora. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2012., 26 a)**

Nadalje, država članica bi trebala usvojiti zakon kojim se zabranjuje osnivanje udruženja koja se zasnivaju na promociji i širenju, između ostalog, govora mržnje i rasističke propagande. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2012., 20)**

Odbor preporučuje da država članica razmotri usvajanje sveobuhvatnog Zakona o pravima djeteta na državnom nivou, koji u potpunosti sadrži principe i odredbe Konvencije i njenih opcionih protokola i daje jasne smjernice za njihovu dosljednu i direktnu primjenu na cijelom teritoriju države članice. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 10)**

Ispitivanje i prilagodba njenog zakonodavnog okvira (građanskog, krivičnog i administrativnog) u cilju osiguravanja pravne odgovornosti kompanija i njihovih podružnica koje djeluju na ili se njima upravlja sa teritorije države članice u vezi sa zloupotrebom ljudskih prava, posebno prava djece, i uspostavljanje mehanizama praćenja, istrage i ispravljanje takvih zloupotreba

u cilju poboljšanja odgovornosti, transparentnosti i sprečavanja kršenja. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 28)**

U skladu sa članom 2. Konvencije, Odbor poziva državu članicu:

(a) da poduzme dalje zakonodavne mjere kako bi na sistematičan način uskladila svoje zakonodavstvo sa uslovima Zakona o zabrani diskriminacije iz 2009. i podiže svijest javnosti o pravnim lijekovima dostupnim u slučaju diskriminacije, uključujući stavljanjem na raspolaganje informacija o načinu ulaganja žalbi Uredu ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine u državi članici, posebno u obrazovnim i zdravstvenim institucijama, u kojima se djeca često suočavaju sa diskriminacijom. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 30)**

Odbor preporučuje da država članica razmotri usvajanje nacionalnog zakonodavstva kojim se zabranjuje objavljivanje ličnih detalja djece od strane medija i/ili novinara i osiguravaju srazmjerne kazne za takvo ponašanje. Isto tako poziva državu članicu na uspostavljanje specifičnih i povoljnih mehanizama za djecu kako bi se mogla žaliti na kršenje njihove privatnosti i povećanje zaštite djece u krivičnim postupcima. Nadalje, Odbor preporučuje da država članica razmotri vođenje kampanja za podizanje svijesti novinara i drugih medijskih stručnjaka o Konvenciji i pravu djece na privatnost. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 38)**

Odbor preporučuje da država članica poduzme konkretne mjere za osiguravanje usklađivanja zakonodavstva o nasilju u porodici u oba svoja entiteta i distriktu Brčko i cjelokupnoj teritoriji. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 42)**

U kontekstu svog općeg komentara br. 9 (CRC/C/GC/9 i ispr. 1, 2006.), Odbor poziva državu članicu da uspostavi jasnu zakonodavnu definiciju invaliditeta i osigura usklađenost zakonodavstva, politika i praksi na cjelokupnoj njoj teritoriji sa, između ostalog, članovima 23. i 27. Konvencije, posebno za kognitivne i mentalne bolesti, u cilju efektivnog zadovoljenja potreba djece sa invaliditetom na nediskriminatoran način. Odbor nadalje preporučuje da država članica:

osigura da pravne odredbe o gradnji i njihova provedba rješavaju okolišne barijere kojima se sprečava puno i efektivno učešće djece sa invaliditetom u društvu na jednakoj osnovi. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 53c)**

razmotri brzo usvajanje svog očekivanog Zakona o pravu na besplatnu pravnu pomoć u cilju pružanja besplatne pravne pomoći za one koje si je ne mogu priuštiti, uključujući osobe kojima je potrebna međunarodna zaštita, osobe bez državljanstva, žrtve trgovine ljudima i maloljetnike bez roditeljske pratnje. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 67d)**

Odbor poziva državu članicu da poduzme neophodne korake, uključujući usvajanje odgovarajućih zakona i nacionalnog akcionog plana, u cilju osiguravanja sveobuhvatnog i usklađenog pristupa sistemu socijalne zaštite na državnom nivou i eliminiranja postojećih razlika u dostupnoj socijalnoj zaštiti i pomoći između entiteta i kantona i smanjenja siromaštva uzimajući u obzir stvarne potrebe korisnika. Odbor također ponavlja svoju preporuku da se osiguraju adekvatna sredstva iz cjelokupnih resursa entiteta, kantona i općina i alociraju centrima za socijalni rad te da ovi centri dobiju odgovarajuće osoblje kako bi se osiguralo njihovo efektivno funkcioniranje. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2013., 22)**

Krajnje decentralizirane upravljačke strukture stvaraju nedosljednosti u pristupu i pravnoj zaštiti manjina i tiču se odnosa ovlaštenja i odgovornosti u ključnim oblastima brige za maloljetnike. Nezavisni stručnjak za pitanja maloljetnika naglašava da svi nivoi vlasti moraju u potpunosti poštivati nacionalne i međunarodne zakone vezane za maloljetnike i poziva na vršenje većih napora za

usklađivanje pristupa i političku saradnju za osiguravanje provedbe prava manjina. **(Rita Izsák, 2013., 79)**

Usvajanje Zakona o sprečavanju svih oblika diskriminacije i zakona o zaštiti prava osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama na državnom i entitetskim nivoima su pozitivni koraci. Međutim, iako su ovi zakoni relativno novi, provedba u praksi je i dalje loša na svim nivoima. Preovladavajuća situacija manjina i povratničkih zajednica je takva da, iako su zakoni u skladu sa međunarodnim uslovima, njihova provedba u praksi i dalje predstavlja nevažan politički prioritet. Inicijative za podizanje svijesti javnosti i obuka za suce i tužioce je ključna. **(Rita Izsák, 2013., 80)**

Državni Zakon o zaštiti prava osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama se ne treba tumačiti na restriktivan način. Član 3. omogućava zaštitu drugih manjinskih grupa koje ispunjavaju specificirane kriterije u skladu sa zakonom. Nezavisni stručnjak je informiran o postojanju niza dodatnih grupa u zemlji i ističe da novije nacionalne, etničke, religijske i jezičke grupe ne smiju biti isključene iz zaštite prava manjina. **(Rita Izsák, 2013., 81)**

Usklađivanje Zakona o zabrani diskriminacije sa zakonima i odredbama na entitetskom nivou, distriktu Brčko i općinskim nivoima i jačanje opće svijesti o zakonu (Estonija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 28)**

Usklađivanje cjelokupnog nacionalnog zakonodavstva sa Zakonom o zabrani diskriminacije iz 2009. (Francuska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 29)**

Reformiranje zakona koji sadrže diskriminatorne odredbe, posebno usmjerene protiv Roma (Islamska Republika Iran); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107.46)**

Nastavak jačanja zakonodavstva usmjerenog na zaštitu žrtava porodičnog nasilja (Latvija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 67)**

Uspostavljanje jasnog regulatornog okvira za aktivnosti sigurnosnih kompanija u cilju osiguravanja njihove pravne odgovornosti koja se tiče zloupotreba ljudskih prava (Islamska Republika Iran); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107.104)**

Osiguravanje efektivne zaštite za porodicu kao osnovnu i prirodnu jedinicu društva, u skladu sa njenim obavezama prema međunarodnom humanitarnom pravu (Egipat); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107.105)**

Provjera nacionalnog zakonodavstva u cilju osiguravanja jednakog političkog učešća etničkih i religijskih manjina (Brazil); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107.120)**

Usklađivanje državnog zakonodavstva sa Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom (CRPD) (Angola); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107.148)**

Usklađivanje svih zakona i propisa u cilju osiguravanja jednakog tretmana osoba sa invaliditetom u cijeloj zemlji i eliminiranja različitog tretiranja osoba sa invaliditetom na osnovu uzroka invaliditeta (Finska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107.150)**

Usvajanje nacrta revidiranog Zakona o raseljenim licima i povratnicima i nacrta Zakona o uklanjanju mina **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2015.,6 c)**

Odbor preporučuje da država članica u potpunosti uskladi zakonodavstvo svojih entiteta o državljanstvu sa najnovijim izmjenama Zakona o državljanstvu Bosne i Hercegovine. Nadalje, Odbor

preporučuje da država članica usvoji sigurnosne mjere za sprečavanje apatrida i diskriminatorne primjene člana 9. Zakona o državljanstvu. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2015.,10)**

b) 1. Krivični zakon / Zakon o krivičnom postupku

Država članica bi trebala uvrstiti zločin mučenja, kao što je to definirano u Konvenciji, u domaće zakonodavstvo u cijeloj zemlji i osigurati da pravne definicije u Republici Srpskoj i Brčko distriktu budu usklađene sa Krivičnim zakonikom i Zakonom o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine putem svih neophodnih zakonskih izmjena. **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2005., 9)**

Odbor poziva državu članicu da osigura usklađivanje odredbi krivičnog prava entiteta i Brčko distrikta u oblasti krivičnog djela porodičnog nasilja sa državnim Zakonom o rodnoj jednakosti, kao i njihovu primjenu od strane sudaca, tužilaca i službenika agencija za provedbu zakona. Odbor također preporučuje da država članica poduzme mjere za podizanje svijesti zvaničnika za provedbu zakona i šire javnosti o uzrocima, krivičnoj prirodi djela i specifičnim potrebama žrtava porodičnog nasilja. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2006.,43)**

Odbor preporučuje da država članica usvoji sve pravne mjere neophodne za osiguravanje i na državnom i na entitetskom nivou da kršenje odredbi Opcionog protokola u vezi sa regrutiranjem i uključanjem djece u neprijateljstva bude eksplicitno kriminalizirano u krivičnom zakonodavstvu države članice. **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPSC), 2010., 14)**

Odbor poziva državu članicu da izvrši izmjene svog zakonodavstva kako bi osigurala da krivična djela obuhvaćena Opcionim protokolom budu u potpunosti kriminalizirana i usklađena u krivičnim zakonima na državnom nivou, entitetima i Brčko distriktu. Država članica posebno treba kriminalizirati:

- (a) Prodaju djece nuđenjem, predajom ili prihvatanjem, putem bilo kakvih sredstava, djeteta u svrhu seksualne eksploatacije, transfera organa djeteta za profit, ili podvrgavanje djeteta prisilnom radu ili dobijanje pristanka na neprimjeren način, kao posrednik, za usvajanje djeteta suprotno primjenjivom pravnom instrumentu za usvajanje;
- (b) Nuđenje, dobijanje, podvođenje ili pružanje djeteta u svrhu dječije prostitucije;
- (c) Proizvodnju, distribuciju, širenje, uvoz, izvoz, nuđenje, prodaju ili posjedovanje dječije pornografije;
- (d) Pokušaj za činjenje bilo kojeg od ovih činova i saučesništvo ili učešće u bilo kojem od ovih činova;
- (e) Proizvodnju i širenje materijala kojim se reklamira bilo koji od ovih činova. **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPSC), 2010., 27)**

Odbor preporučuje da država članica u skladu sa članom 8. Opcionog protokola usvoji odgovarajuće mjere za zaštitu prava i interesa djece žrtava i svjedoka u svim fazama krivičnog postupka. Odbor posebno preporučuje da država članica:

- (a) osigura da Federacija Bosne i Hercegovine i Brčko distrikt bez odlaganja usvoje Zakon o zaštiti djece i maloljetnika u krivičnim postupcima i osigura da se zakon i ekvivalentan zakon u Republici Srpskoj provode u praksi;
- (b) osigura da državno i entitetsko zakonodavsko sadrži definiciju statusa djeteta žrtve;
- (c) osigura odgovarajuću podršku djeci žrtvama tokom cijelog pravnog postupka, uključujući nacrt zakona o pravu na besplatnu pravnu pomoć te osigura dostupnost pravne pomoći i pristup odgovarajućim procedurama za zahtijevanje naknade za štete od onih koji snose pravnu odgovornost;

(d) osigura da djeca žrtve krivičnih djela u skladu sa Opcionim protokolom ne budu niti kriminalizirana niti kažnjena te da se poduzimaju sve moguće mjere kako bi se spriječila stigmatizacija i socijalna marginalizacija ove djece;

(f) uvaži Smjernice o pravosudnim pitanjima koja uljučuju djecu žrtve i svjedoke zločina (Rezolucija Ekonomskog i socijalnog vijeća 2005/20, aneks) pri provedbi gore navedenih preporuka. **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPSC), 2010., 37)**

Izmjena Krivičnog zakonika u cilju uključivanja definicije seksualog nasilja u skladu sa međunarodnim standardima (Španija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 7)**

Odbor u skladu sa prethodnim preporukama (CAT/C/BIH/CO/1, stav 9) poziva državu članicu da ubrza proces uvrštenja krivičnog djela mučenja, kao što je definirano u Konvenciji, u zakonodavstvo države članice, kao i usklađivanje pravne definicije mučenja u Republici Srpskoj i Brčko distriktu sa Krivičnim zakonikom Bosne i Hercegovine. Država članica bi također trebala osigurati da ova krivična djela budu kažnjiva odgovarajućim kaznama koje u obzir uzimaju njihovu tešku prirodu, kao što je definirano u članu 4, stav 2, Konvencije. **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2011., 8)**

Izrada kodeksa ponašanja u skladu sa prethodnom preporukom Odbora, (CRC/C/15/pril. 260, stav 26) u konsultacijama s medijima u cilju eliminiranja stereotipa i stigmatizacije manjinskih i/ili etničkih grupa u medijima **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 30 d)**

Odbor preporučuje da država članica:

(a) izradi odgovarajuće zakonodavstvo i pravne okvire za osiguravanje efektivnog procesuiranja počinilaca i pomoći i zaštite žrtava i svjedoka;

(b) osigura srazmjerne sankcije za počinioc seksualne eksploatacije djece i krivičnog djela zloupotrebe u okviru njene nadležnosti i na cjelokupnoj njenoj teritoriji;

(c) osigura pružanje adekvatnih ljudskih, tehničkih i finansijskih resursa za provedbu Akcionog plana za poboljšanje sistema zaštite od dječije pornografije i drugih oblika seksualne eksploatacije i seksualnog zlostavljanja djece putem informacijskih i komunikacijskih tehnologija u Bosni i Hercegovini (2010.-2012.). **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 44)**

Odbor ponavlja svoju preporuku da država članica usvoji sve pravne mjere neophodne za osiguravanje na državnom, entitetskom nivou i u Brčko distriktu da kršenje odredbi Opcionog protokola u vezi sa regrutiranjem i uključenjem djece u neprijateljstva bude izričito kriminalizirano u krivičnom pravosuđu države članice. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 69)**

Primjena Opcionog protokola bez kriterija dvostruke kažnjivosti. Odbor nadalje preporučuje da država članica razmotri da Opcioni protokol bude pravna osnova za ekstradiciju bez uslova postojanja bilateralnog sporazuma (član 5., stav 2, Opcionog protokola). **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012.,75)**

Država članica bi trebala revidirati zakon koji predviđa pritvaranje osoba koje podliježu progonu iz države članice zbog pitanja nacionalne sigurnosti u cilju osiguravanja da puna pravna sigurnost bude zagarantirana i da se takve osobe ne zadržavaju na neodređeno vrijeme. U tom smislu država članica također treba razmotriti uvođenje drugih metoda nadzora umjesto pritvora na neodređeno vrijeme. Država članica također treba osigurati da u svim predmetima koji uključuju protjerivanje, sve tužbe pred sudom trebaju imati učinak suspenzije i da nadležni administrativni i pravosudni organi propisno uzimaju u obzir sve relevantne informacije o situaciji u zemlji porijekla. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2012., 14)**

Država članica treba razmotriti uklanjanje iz Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine loše definirani koncept javne sigurnosti ili sigurnosti imovine kao osnov za naređivanje

prিতvora u predsudskom postupku (CCPR 2006., 18). Odbor ponavlja svoju prethodnu zaključnu opservaciju (CCPR/C/BIH/CO/1, stav 18) i preporučuje da država članica razmotri uklanjanje iz Zakona o krivičnom postupku države članice loše definiran koncept javne sigurnosti ili sigurnosti imovine kao osnov za naređivanje pritvora prije sudskog postupka za pojedince koji se smatraju prijetnjom po javnu sigurnost ili imovinu. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2012., 15)**

Odbor ponavlja svoje preporuke da država članica treba izmijeniti svoje zakonodavstvo kako bi osigurala da krivična djela obuhvaćena Opcionim protokolom budu u potpunosti kriminalizirana i usklađena sa krivičnim zakonima na državnom, entitetskom nivou i u Brčko distriktu i poduzeti korake za osiguravanje da joj domaće zakonodavstvo omogućava da uspostavi i vrši vanteritorijalnu nadležnost nad krivičnim djelima u skladu sa Opcionim protokolom. Odbor preporučuje da država članica:

(a) uskladi krivične zakonike oba entiteta i Brčko distrikta sa relevantnim državnim zakonodavstvom;

(b) kriminalizira prodaju djece i dječiju prostituciju, uključujući djece migranata, u skladu sa preporukama Odbora za prava djeteta. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2012., 48)**

Odbor poziva državu članicu da intenzivira napore, uključujući putem usvajanja na državnom nivou nacrtu Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika FBiH, čime se proširuje definicija zločina iz mržnje, kako bi se osigurao održiv povratak izbjeglica i raseljenih lica u njihove zajednice iz kojih potiču putem osiguravanja njihovog jednakog uživanja prava iz Pakta, posebno u oblasti socijalne zaštite, zdravstva, obrazovanja i upošljavanja. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2013., 12)**

Izmjena i dopuna krivičnih zakonika oba entiteta i Brčko distrikta kako bi bili usklađeni sa relevantnim odredbama Krivičnog zakonika Bosne i Hercegovine i osiguravanja da se trgovina ljudima na adekvatan način procesuiraju. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 24 a)**

Izmjena i dopuna Krivičnog zakonika Bosne i Hercegovine u cilju osiguravanja da uključuje definiciju seksualnog nasilja koja je u skladu sa međunarodnim standardima i sudskom praksom vezanom za procesuiranje ratnih zločina seksualnog nasilja. **(Rashida Manjoo 2013., 105 II c)**

Uklanjanje iz svih krivičnih zakonika svih uslova sile ili prijetnje neposrednog napada za priznavanje seksualnog čina kao nedobrovoljnog i uključivanje specifične zabrane silovanja u braku. **(Rashida Manjoo 2013., 105 II d)**

Vršenje neophodnih reformi krivično-pravnog sistema kojima se osigurava da:

(i) sudovi odmjeravaju kazne koje su srazmjerne ozbiljnosti krivičnih djela porodičnog nasilja. Odmjeravanje kazne ispod zakonom propisane minimalne kazne treba biti izuzetak i uvijek detaljno opravdano. Potrebno je dati jasna objašnjenja u vezi sa razmatranjem olakšavajućih i otežavajućih okolnosti u svim predmetima nasilja u porodici. Nadalje, uslovne kazne treba primjenjivati minimalno u uvijek nakon detaljne procjene posljedica po pojedinačne žrtve.

(ii) tužioci prilikom klasifikacije krivičnih djela u obzir uzimaju sve teže oblike nasilja, kao što je upotreba oružja ili uzrokovanje teških tjelesnih ozljeda. Tužioci trebaju osigurati prikupljanje neophodnih dokaza tokom istražne faze kako bi smanjili svoje oslanjanje na svjedočenja žrtava.

(iii) se mjere zaštite provode brzo i efektivno, nezavisno od bilo kakvih sankcija protiv počinilaca nasilja u porodici. Nadležni organi trebaju informirati žene žrtve o njihovom pravu da zahtijevaju takve mjere. **(Rashida Manjoo 2013., 105 II e)**

Održavanje i jačanje procesa usklađivanja krivičnog zakonodavstva u zemlji sa međunarodnim standardima (Senegal); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 4)**

Donošenje zakona i normi kojima se zabranjuje osnivanje udruženja koja promoviraju i šire govor mržnje i rasizam, u skladu sa odgovarajućim međunarodnim instrumentima (Čile); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 41)**

Uklanjanje iz zakonodavstva koncepta preventivnog pritvora na osnovu prijetnje po javnu sigurnost ili imovinu i osiguravanje propisanog procesa u slučaju svih vrsta pritvora (Meksiko); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 96)**

b) 1.1. Seksualno nasilje

Rješavanje raznih problema vezanih za procesuiranje počinitelja krivičnog djela dječije pornografije i drugih vidova seksualne eksploatacije i seksualnog zlostavljanja djece i pružanje pomoći žrtvama i svjedocima (Islamska Republika Iran); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107.77)**

Vršenje neophodnih izmjena nacionalnog zakonodavstva u cilju njegovog usklađivanja sa međunarodnim obavezama i obavezama vezanim za zaštitu djece, te posebno njihovu zaštitu od seksualnog zlostavljanja, kao i trgovine ljudima (Švicarska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107.78)**

Podizanje svijesti javnosti o Konvenciji o zaštiti djece od seksualne eksploatacije i seksualnog zlostavljanja Vijeća Evrope (Litvanija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107.79)**

b) 1.2. Trgovina ljudima

Razmatranje vršenja izmjena i dopuna Krivičnog zakonika i Zakona o krivičnom postupku u cilju osiguravanja da osobe osuđene za trgovinu ljudima budu kažnjene kaznama koje odražavaju težinu krivičnog djela **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2005., 21b)**

Specijalni izvjestitelj pozdravlja napore za koordinaciju koje poduzima Vlada, uključujući imenovanje državnog koordinatora, i potiče Vladu da postiže dodatni napredak u tom smjeru. **(Sigma Huda, 2005., 77)**

Impresivna zakonodavna reforma postignuta u Bosni i Hercegovini je osigurala okvir za sprečavanje trgovine ljudima i procesuiranje počinitelja. Međutim, specijalni izvjestitelj ističe da još uvijek postoje slabosti i preporučuje dalje napore za usklađivanje odredbi entitetskih krivičnih zakona sa državnim krivičnim zakonom. U tom kontekstu ona preporučuje da se vrše dodatne reforme za osiguravanje da se krivično djelo navedeno u članu 187. Krivičnog zakonika procesuirao kao trgovina ljudima i da se pitanje nadležnosti pojasni. Specijalni izvjestitelj nadalje preporučuje neophodne zakonodavne reforme kako bi se osiguralo da se prostitutke ne kriminaliziraju i da se konfiskuje imovina i nelegalno stečena imovina, te da ti prihodi idu direktno u kompenzacijski fond za žrtve. **(Sigma Huda, 2005., 78)**

Specijalni izvjestitelj smatra da su reforme potrebne u vezi sa pitanjima poput upošljavanja stranaca i njihovog pristupa zdravstvu i socijalnim pravima kako bi se osiguralo da ne budu izloženi riziku trgovine ljudima. **(Sigma Huda, 2005., 79)**

Odbor preporučuje da država članica nastavi svoje napore za borbu protiv trgovine ljudima, uključujući putem mjera usmjerenih na sprečavanje, brigu za i rehabilitaciju žrtava trgovine ljudima.

Odbor potiče državu članicu da nastavi da se bori protiv trgovine ljudima procesuiranjem odgovornih lica. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2009., 38)**

Odbor podsjeća državu članicu da njeno zakonodavstvo mora ispunjavati njenu obavezu vezanu za borbu protiv prodaje djece, koncepta koji nije identičan trgovini ljudima, kako bi adekvatno provela odredbu sadržanu u Opcionom protokolu. **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPSC), 2010., 9)**

Osiguravanje da se trgovina ljudima definira kao krivično djelo u svim dijelovima države članice u skladu sa međunarodnim standardima i da to krivično djelo bude kažnjivo odgovarajućom kaznom koja u obzir uzima ozbiljnost njegove prirode. **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2011., 23 a)**

Odbor preporučuje da država članica:

- (d) dodijeli adekvante resurse za provedbu strategija za borbu protiv trgovine ljudima;
- (e) razvija efektivne mehanizme za identifikaciju žrtava trgovine ljudima, posebno žena i djece migranata; i
- (f) osigura odgovarajuću pomoć, zaštitu i rehabilitaciju svih žrtava trgovine ljudima, uključujući radnike migrante, finansiranjem nevladinih organizacija koje pomažu tim žrtvama i osigura da su žrtve trgovine ljudima informirane o svojim pravima u skladu sa Konvencijom. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2012., 48)**

Odbor preporučuje da država članica:

usvoji zakonodavstvo kako bi osobe koje iskorištavaju djecu putem prisilnog prosjačenja bile podvrgnute krivičnim sankcijama. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 71a)**

Odbor preporučuje da država članica:

- (a) poduzme mjere, uključujući razmatranjem uspostavljanja nezavisnog trećeg lica za vršenje praćenja, kako bi osigurala da svi predmeti trgovine ljudima podliježu odgovarajućim i pravilnim istragama;
- (b) osigura srazmjerne sankcije za počiniocima u predmetima vezanim za trgovinu ljudima, a posebno u onima koji uključuju djecu žrtve;
- (c) osigura da dob žrtve nikada ne predstavlja jedini razlog za poništenje njegovog/njenog svjedočenja;
- (d) dodjeljuje specifične ljudske, tehničke i finansijske resurse za istraživanje trgovine ljudima u svrhu prisilnog braka i/ili nedobrovoljnog ropstva. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 73)**

Odbor preporučuje da država članica promovira usklađivanje zakonodavstva u oblasti kriminaliziranja trgovine ljudima na svim nivoima vlasti. Odbor također zahtijeva da država članica pruži statističke podatke o broju predmeta u kojima je podignuta optužnica protiv policijskih dužnosnika umiješanih u trgovinu ljudima i o izrečenim kaznama. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2013., 27)**

Odbor preporučuje da država članica izradi i usvoji izmjene i dopune Zakona o socijalnoj zaštiti i Zakona o radu kako bi u skladu sa međunarodnim standardima priznala žrtve trgovine ljudima kao grupu koja ima pravo na socijalnu zaštitu. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2013., 28)**

Izmjena i dopuna zakona kako bi se eksplicitno zabranili svi oblici trgovine ljudima, uz specifičan fokus na dječiji rad i prisilno prosjačenje (Sjedinjene Američke Države); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 81)**

b) 2. Rodna jednakost

Odbor preporučuje da država članica izmijeni postojeće zakonodavstvo kako bi na adekvatan način odražavalo i osiguravalo provedbu Zakona o rodnoj jednakosti iz 2003. i da poveća resurse Agencije za jednakost spolova kako bi joj omogućila da efektivno prati i bori se protiv rodne diskriminacije u oblasti ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2006., 34)**

Iako je svjestan poteškoća sa kojima se država članica suočava zbog utjecaja oružanog konflikta i procesa političke, ekonomske i socijalne transformacije u periodu obnove, Odbor je zabrinut da je tokom poslijeratnog perioda došlo do negativnog utjecaja na uživanje ljudskih prava u slučaju žena zbog nekoliko faktora: nedostatak rodne analize posljedica oružanog konflikta i nedostatka učešća žena u procesima mira, obnove i transformacije, te rodne analize tih procesa. Odbor je također zabrinut da je stvaranje ustavnog okvira i političkih i administrativnih struktura na osnovu etničke pripadnosti kao odlučujućeg faktora doprinijelo ograničenom priznavanju i provedbi principa rodne jednakosti. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 11)**

Odbor je zabrinut zbog činjenice da usvajanje Zakona o rodnoj jednakosti još uvijek nije dovelo do usklađivanja postojećeg zakonodavstva sa ovim zakonom, kao što je to potrebno, iako je sačinjen veliki broj izmjena i dopuna. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 15)**

Odbor preporučuje da država članica ubrza proces usklađivanja zakona kako bi ispunila sve svoje obaveze u skladu sa Zakonom o rodnoj jednakosti (član 30., stav 2) i u skladu sa svim članovima Konvencije i da uspostavi procedure za efektivnu provedbu ovih zakona. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006.,16)**

Poduzimanje koraka neophodnih za usklađivanje drugog zakonodavstva sa Zakonom o rodnoj jednakosti kako bi se osigurao pristup i učešće žena u tijelima za donošenje odluka. (Norveška); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 103)**

Iako priznaje postojeće definicije u Zakonu o rodnoj jednakosti, Odbor je zabrinut zbog činjenice da Ustav u ovom trenutku ne uključuje sveobuhvatnu definiciju diskriminacije žena, u skladu sa članom 1. ili principom jednakosti žena i muškaraca, u skladu sa članom 2. Konvencije. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013.,13)**

Uspostavljanje efektivnih institucijskih mehanizama za koordinaciju, praćenje i procjenu efektivnosti utjecaja strategija koje su izrađene i mjera koje su poduzete u cilju osiguravanja dosljedne primjene zakona na svim nivoima **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 22 a)**

Razvoj povjerljivog i sigurnog sistema za podnošenje žalbi vezanih za rodno zasnovanu diskriminaciju i seksualno uznemiravanje na radnom mjestu i osiguravanje da žrtve imaju efektivan pristup takvim sredstvima za zaštitu prava **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 34 e)**

Puna provedba bez daljeg odlaganja odredbi Zakona o rodnoj jednakosti i uključivanje zabrane diskriminacije žena u novom ustavu. (Austrija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107.33)**

Nastavak jačanja konkretnih mjera u okviru Strategije za period 2011.-2015. i njenog akcionog plana u cilju promocije i zaštite rodne jednakosti i prava žena (Venecuela (Bolivarska Republika)); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107.35)**

Usvajanje dodatnih mjera za postizanje rodne jednakosti, pri izradi politika i donošenju odluka na svim nivoima vlasti. (Bahrein); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107.131)**

b) 3. Izborni zakon

Država članica bi trebala uskladiti sistem kvota Izbornog zakona sa uslovima Zakona o rodnoj jednakosti i poduzeti posebne mjere pored zakonskih kvota kako bi povećala zastupljenost žena u svim zakonodavnim i izvršnim tijelima. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2006., 11)**

Iako uvažava da Zakon o rodnoj jednakosti u Bosni i Hercegovini predviđa jednaku zastupljenost u procesima donošenja odluka, Odbor je zabrinut zbog činjenice da nedavne izmjene i dopune Izbornog zakona nisu uzele u obzir ovaj aspekt te, nadalje, da je uvođenje otvorenih lista kandidata tokom zadnjih izbora dovelo do značajnog smanjenja žena u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine. Odbor je također zabrinut zbog nedovoljne zastupljenosti žena u izabranim i imenovanim tijelima i nedovoljne zastupljenosti žena, posebno na višim nivoima, u javnoj upravi i pravosuđu, u administrativnim i upravljačkim tijelima obrazovnih institucija, u državnim kompanijama ili u poslovnim ili profesionalnim udruženjima i političkim strankama. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 29)**

Odbor poziva državu članicu da uskladi Izborni zakon sa Zakonom o rodnoj jednakosti i ojača i provodi mjere za povećanje zastupljenosti žena u izabranim i imenovanim tijelima i na pozicijama za donošenje odluka u javnoj upravi, pravosuđu i na pozicijama u državnim kompanijama putem, između ostalog, provedbe posebnih privremenih mjera u skladu sa članom 4., stav 1 Konvencije i općom preporukom br. 25. Odbor također potiče državu članicu da podiže svijest privatnih kompanija, sindikata i političkih stranaka u vezi sa promocijom žena na pozicije za donošenje odluka. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 30)**

Odbor ponavlja svoju preporuku da država članica nastavi vršiti izmjene relevantnih odredbi državnog i entitetskih ustava i izbornih zakona u cilju eliminiranja svih diskriminatornih odredbi, te posebno u cilju osiguravanja jednakog uživanja prava svih građana da biraju i budu birani, bez obzira na njihovu etničku pripadnost. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2010., 7)**

Poduzimanje značajnih daljih aktivnosti na izmjeni izbornog zakonodavstva u vezi sa članovima Predsjedništva Bosne i Hercegovine i delegatima Doma naroda u svrhu osiguravanja pune usklađenosti sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima. (Slovenija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 98)**

Upotreba termina "ostali" u Ustavu i izbornim zakonima je neprimjereno i implicira niži status koji se daje manjinama i osobama koje se izjašnjavaju kao Bosanci ili kao nepripadnici konstitutivnih naroda. To je diskriminatorno po pitanju zaštite prava, kao što to pokazuju odredbe koje isključuju —ostalell iz mogućnosti da budu izabrani na određene funkcije. Revizijom Ustava se treba zamijeniti ovaj termin jezikom koji je u skladu sa Zakonom o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina. **(Rita Izsák, 2013., 89)**

Odbor poziva državu članicu da čini sve napore neophodne za postizanje dogovora o ustavnim promjenama i izmjenama Izbornog zakona u cilju ukidanja svakog diskriminatornog tretiranja na osnovu etničke pripadnosti i izmjene ustava entiteta, kao i lokalnih zakona i propisa u skladu s tim. Prilikom vršenja ovih mjera, Odbor preporučuje da država članica osigura da se predstavnici svih manjinskih grupa uključe u sve faze procesa konsultacija. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2015.,5)**

c) Konvencije

Odbor u kontekstu Bečke deklaracije i Akcionog programa preporučuje da država članica povuče svoju uzdržanost (član 9., stav 1 Konvencije) što je prije moguće i da poduzme neophodne proceduralne mjere u tom smislu. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 7)**

Odbor strogo preporučuje da država članica ratificira izmjene člana 8., stav 6 Konvencije, usvojene 15.01.1992. tokom četrnaestog sastanka država potpisnica Konvencije koju je odobrila i Generalna skupština u rezoluciji br. 47/111. U tom smislu Odbor upućuje na rezoluciju Generalne skupštine br. 59/176 od 20.12.2004. u kojoj je Skupština strogo pozvala države članice da ubrzaju svoje domaće procedure ratifikacije u vezi sa izmjenama i da brzo obavijeste generalnog sekretara u pisanom obliku o svom slaganju sa izmjenama. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2006., 27)**

Odbor potiče državu članicu da bez odlaganja prihvati izmjene člana 20., stav 1 Konvencije u vezi sa vremenom sastanka Odbora. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 41)**

Odbor naglašava da je puna i efektivna provedba Konvencije nužna za postizanje Milenijskih razvojnih ciljeva. To zahtijeva integriranje rodne perspektive i eksplicitno uključivanje odredbi Konvencije u sve napore usmjerene na postizanje ciljeva i zahtijeva od države članice da u svoj slijedeći periodični izvještaj uvrsti informacije u vezi s ovim. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 42)**

Odbor pohvaljuje državu članicu za ratificiranje sedam važnih instrumenata međunarodnih ljudskih prava. Odbor ističe da pridržavanje takvih instrumenata od strane države članice poboljšava uživanje ljudskih prava i osnovnih sloboda od strane žena u svim aspektima života. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 43)**

Predstavnik poziva organe da razmotre prihvatanje nadležnosti Odbora za eliminaciju rasne diskriminacije za ispitivanje pojedinačnih komunikacija davanjem izjave u skladu sa članom 14. Međunarodne konvencije o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije. **(Walter Kälin, 2006., 60)**

Odbor preporučuje da država članica ratificira izmjene i dopune članu 8., stav 6 Konvencije, usvojene 15.01.1992. tokom četrnaestog sastanka država potpisnica Konvencije, koje je usvojila Generalna skupština u svojoj rezoluciji br. 47/111 od 16.12.1992. S tim u vezi, Odbor citira rezolucije Generalne Skupštine br. 61/148 i 63/243, u kojima Generalna skupština strogo poziva države članice da ubrzaju svoje domaće procedure ratifikacije u vezi sa izmjenom Konvencije po pitanju finansiranja Odbora i da brzo obavijesti generalnog sekretara u pisanom obliku o svom slaganju sa izmjenama. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2010., 17)**

Jačanje njenih mehanizama za praćenje usvajanja djece i ratificiranje Haške konvencije o zaštiti djece i saradnji u oblasti međudržavnog posvajanja iz 1993. **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPSC), 2010., 23 c)**

Odbor preporučuje da država članica ratificira Opcioni protokol Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima. Pored toga, Odbor preporučuje da država članica ratificira Konvenciju o zaštiti djece od seksualne eksploatacije i seksualnog zlostavljanja Vijeća Evrope. **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPSC), 2010., 46)**

Potpisivanje i ratifikacija Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom i Opcionog protokola uz Pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, te ratifikacija Međunarodne konvencije za zaštitu svih osoba od prisilnog nestanka (Španija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 1)**

Ratificiranje Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom (Meksiko); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 2)**

Razmatranje ratificiranja Međunarodne konvencije za zaštitu svih osoba od prisilnog nestanka i prihvatanje nadležnosti relevantnog odbora (Argentina); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 3)**

Potpisivanje i ratifikacija Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom (Argentina); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 4)**

Ratificiranje Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom (Katar); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 5)**

Odbor potiče državu članicu da u svrhu daljeg jačanja vršenja prava djece pristupi Opcionom protokolu Konvencije o pravima djeteta u vezi sa komunikacijskom procedurom i svim osnovnim instrumentima ljudskih prava, uključujući Konvenciju Međunarodne organizacije rada br. 189 (2011.) u vezi sa pristojnom radom za radnike u domaćinstvu. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 78)**

Odbor poziva državu članicu da razmotri ratificiranje Konvencije Međunarodne organizacije rada br. 189. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2012., 8)**

Odbor potiče državu članicu da razmotri davanje izjava predviđenih u članovima 76. i 77. Konvencije. (Odbor za radnike migrante (CMW) 2009., 14) Odbor ponavlja svoju preporuku da država članica treba dati izjave predviđene u članovima 76. i 77. Konvencije (CMW/C/BIH/CO/1, stav 14). **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2012., 10)**

Vlada Bosne i Hercegovine je prepoznala važnost poštivanja i zaštite ljudskih prava žena potpisivanjem i ratificiranjem relevantnih međunarodnih instrumenata za ljudska prava i usvajanjem zakonodavstva kojim se priznaje obaveza države da osigura mjere prevencije, zaštite, pomoći i kompenzacija. Međutim, uspjeh ovih inicijativa otežavaju visoka fragmentacija i činjenica da nijedan državni organ nema nadležnost za osiguravanje adekvatne provedbe ovih inicijativa. To često dovodi do nedostatka efektivne pravne zaštite za žene koje su žrtve nasilja, kako u prošlosti, tako i u sadašnjosti. **(Rashida Manjoo 2013., 102)**

Ratificiranje Konvencije o nasilju nad ženama i porodičnom nasilju Vijeća Evrope i osiguravanje da su državni i entitetski zakoni o zaštiti od porodičnog nasilja adekvatno usklađeni sa ovim standardima **(Rashida Manjoo 2013., 105 II a)**

Odbor poziva državu članicu da koristi Deklaraciju iz Pekinga i Akcionu platformu u svojim naporima na provedbi odredbi Konvencije. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 43)**

Ratificiranje Opcionog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta o komunikacijskoj proceduri (Portugal); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107.1)**

Potpisivanje i ratifikacija Opcionog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta o komunikacijskoj proceduri (Slovačka); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107.2)**

Nastavak usvajanja zakonodavstva na cijeloj njenoj teritoriji, u skladu sa odredbama Drugog opcionog protokola uz Međunarodni protokol o građanskim i političkim pravima, koji je zemlja potpisala i ratificirala (Španija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107.54)**

Odbor ponavlja svoju preporuku sadržanu u prethodnim zaključnim opservacijama da država članica ratificira izmjene člana 8., stav 6 Konvencije, usvojene 15.01.1992. tokom četrnaestog sastanka država članica koje je usvojila Generalna skupština u svojoj rezoluciji br. 47/111 od 16.12.1992. (CERD/C/BIH/CO/7-8, stav 17). **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2015.,17)**

Odbor potiče državu članicu da razmotri davanje opcione izjave predviđene u članu 14. Konvencije, kojom se priznaje nadležnost Odbora za primanje i razmatranje pojedinačnih žalbi. (Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2010., 16) Odbor potiče državu članicu da razmotri davanje opcione izjave predviđene u članu 14. Konvencije i prizna nadležnost Odbora da prima i razmatra pojedinačne žalbe. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2015., 18)**

1.2. Institucije za ljudska prava

Odbor preporučuje da država članica dalje jača i podržava Vijeće za djecu sa adekvatnim ljudskim i finansijskim resursima u cilju omogućavanja da se razvoja i da koordinira sveobuhvatnu i ujednačenu provedbu svih politika u cijeloj zemlji. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 13)**

Odbor preporučuje da država članica poduzme neposredne mjere za reaktiviranje Vijeća za djecu Bosne i Hercegovine i uspostavi Odjel za ljudska prava djece u okviru Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice. Nadalje se preporučuje da država članica razmotri ovlasti Vijeća za djecu ili novi Odjel za ljudska prava djece ili drugo odgovarajuće tijelo za koordinaciju i evaluaciju provedbe Konvencije i dva opciona protokola i pruži mu ljudske, tehničke i finansijske resurse i ovlaštenje u okviru ovlasti da efektivno vrši svoj mandat. **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPSC), 2010., 13)**

Blagovremeno razmatranje uspostavljanja nacionalne institucije za ljudska prava, sa akreditacijskim statusom datim od strane Međunarodnog koordinirajućeg odbora nacionalnih institucija za promociju i zaštitu ljudskih prava (Slovačka); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 12)**

Poduzimanje mjera neophodnih za ubrzavanje ujedinjenja tri nacionalne institucije za ljudska prava, što je trebalo biti završeno krajem 2006. kako bi se pomoglo izbjeći fragmentirane politike i administrativne strukture koje sprečavaju ispunjenje ljudskih prava (Meksiko); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 13)**

Jačanje uloge i pružanje neophodnih resursa Nacionalnom vijeću za djecu (Austrija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 14)**

Jačanje kompetencija Regulatorne agencije za komunikacije u cilju smanjenja rizika poticanja na etničku ili religijsku mržnju (Pakistan); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 15)**

Nastavak jačanja njenih institucijskih mehanizama za zaštitu ljudskih prava i sloboda (Egipat); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 18)**

Zahtijevanje i ispunjavanje svih procijenjenih potreba, uključujući sve moguće tehničke, ljudske i finansijske resurse u cilju dopune njenih napora na jačanju infrastrukture za ljudska prava u skladu sa svojim Ustavom i međunarodnim standardima. (Pakistan); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 124)**

Država članica bi trebala ubrzati uspostavljanje nacionalnog preventivnog mehanizma u skladu sa preporukama koje je dala Radna grupa za Univerzalni periodični pregled koje je država članica prihvatila (A/HRC/14/16, stav 90 (preporuka 17) i A/HRC/14/16/add. 1, stav 10) uz puno poštivanje minimalnih uslova Opcionog protokola. Nacionalni preventivni mehanizam treba biti obezbijeđen dovoljnim finansijskim, ljudskim i materijalnim resursima kako bi efektivno vršio svoj mandat. **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2011., 25)**

Odbor potiče državu članicu da poduzme neophodne mjere:

(b) da ojača koordinacijsku ulogu Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice osiguravanjem da ministarstvo ima dovoljne ovlasti i odgovarajuće ljudske, tehničke i finansijske resurse za efektivnu koordinaciju aktivnosti vezanih za dječija prava u različitim sektorima te na državnom, entitetskom nivou, u Brčko distriktu i na nivou kantona;

(c) da ojača ulogu i vodstvo Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice u zagovaranju dječijih prava, izradi politika, praćenju provedbe programa i mobiliziranju resursa za djecu;

(d) da razmotri ponovno uvođenje Vijeća za djecu kako bi pomoglo pri vršenju gore navedenog;

(e) da racionalizira mrežu različitih tijela za dječija prava i pruži im neophodne ljudske i finansijske resurse kako bi efikasno vršila svoju ulogu. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 14)**

Uzimajući u obzir opći komentar Odbora br. 2 (CRC/GC/2002/2, 2002.), Odbor preporučuje da država članica poduzme odgovarajuće mjere za osiguravanje da njen Odjel za zaštitu prava djece u FBiH i njen ombudsman za djecu u RS imaju odgovarajuće ljudske, tehničke i finansijske resurse, kao i imunitet koji im je potreban za efektivno funkcioniranje, uključujući i rješavanje žalbi djece na pažljiv i brz način, te za osiguravanje adekvantnih naknadnih mjera u vezi sa preporukama koje daju ovi mehanizmi za prava djece. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 20)**

Vijeća nacionalnih manjina na državnom i entitetskom nivou su važna savjetodavna i konsultativna tijela. Za iskorištavanje njihovog potencijala je ključno da ovlasti koje im se daju budu usklađene sa njihovim statusom i da se njihovi izvještaji i preporuke u potpunosti uzimaju u obzir u vezi sa pitanjima koja se tiču manjina. Imenovanje u vijeća ne treba biti pod neprimjerenim utjecajem političkih stranaka, već se treba zasnivati na transparentnom procesu za imenovanje kandidata koji pripadaju nacionalnoj manjini i koji predstavljaju interese te manjine. **(Rita Izsák, 2013., 82)**

a) Ombudsman

Odbor preporučuje da država članica podrži institucije ombudsmana pri provedbi kampanja za podizanje svijesti usmjerene na određene roditelje i djecu kako bi ih se informiralo o postojanju i funkcijama odjela za dječija prava u okviru institucija ombudsmana, te posebno u vezi sa njihovim ovlastima da primaju i istražuju žalbe vezane za kršenje prava djece. Država članica se nadalje potiče da zahtijeva tehničku saradnju u ovoj oblasti od, između ostalog, Fonda za djecu Ujedinjenih nacija (UNICEF) i Ureda visokog komesara za ljudska prava Ujedinjenih nacija (OHCHR). **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 15)**

Odbor preporučuje državi članici da osigura finansijsku nezavisnost i funkcionalnu efektivnost Institucije ombudsmana u skladu sa Pariškim principima iz 1993. i da u slučaju spanjanja institucija ombudsmana sa državnog i entitetskih nivoa, takva konsolidacija bude izvršena u cilju osiguravanja unitarnog, a ne etnički podijeljenog pristupa odbrani osnovnih ljudskih prava. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2006., 9)**

Odbor preporučuje da država članica osigura nezavisnost i objektivnost državne Institucije ombudsmana i usvoji jedan zajednički pristup ljudskim pravima. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2006., 30)**

Odbor preporučuje da država članica intenzivira napore na konsolidaciji Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine i osigura jedinstven pristup zaštiti i promociji ljudskih prava, te posebno Konvenciji i njenim opcionim protokolima. **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPSC), 2010., 21)**

Odbor nadalje preporučuje da država članica intenzivira napore na konsolidaciji Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine i osigura jedinstven pristup zaštiti i promociji ljudskih prava, te posebno Konvenciji i njenim opcionim protokolima. **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPSC), 2010., 11)**

Odbor preporučuje da država članica poduzme relevantne političke, stručne, finansijske, tehničke i druge mjere za osiguravanje efektivne nezavisnosti i autonomije Institucije ombudsmana za ljudska prava u skladu sa Pariškim principima iz 1993. (A/RES/48/134 od 20.12.1993.) i da omogući efektivan i efikasan rad lokalnih vijeća za nacionalne manjine. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2010., 9)**

Poduzimanje daljih aktivnosti za poboljšanje situacije državne Institucije ombudsmana (Slovenija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 9)**

Pružanje materijalne podrške Instituciji ombudsmana neophodne za osiguravanje njene efektivnosti i nezavisnosti. (Poljska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 10)**

Jačanje kapaciteta i poboljšanje efektivnosti državne Institucije ombudsmana za ljudska prava i osiguravanje pridržavanja Pariških principa (Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 11)**

Država članica bi trebala pojačati svoje napore da restrukturira i ojača Instituciju ombudsmana tako što će:

(a) usvojiti otvoreniji proces koji je u većoj mjeri konsultativan u cilju izbora i imenovanja ombudsmana kako bi se garantirala nezavisnost ombudsmana u skladu sa principima koji se odnose na status nacionalnih institucija za pomoć i zaštitu ljudskih prava (Pariški principi, rezolucija Generalne skupštine br. 48/134);

- (b) pružiti adekvatne ljudske, materijalne i finansijske resurse;
- (c) razvijati kapacitet ombudsmana da prati sve lokacije lišenja slobode u Bosni i Hercegovini, posebno u odsustvu nezavisne zatvorske inspekcije;
- (d) osigurati provedbu preporuka ombudsmana. **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2011., 11)**

Država članica treba pojačati svoje napore na osiguravanju da Institucija ombudsmana uživa finansijsku nezavisnost i dobija odgovarajuće finansijske i ljudske resurse srazmjerne dodatnim aktivnostima koje ima. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2012., 5)**

Odbor preporučuje da država članica osigura nezavisnost i nepristranost Institucije ombudsmana u skladu sa principima koji se odnose na status nacionalnih institucija (Pariški principi) i obezbijedi mu dovoljne finansijske i ljudske resurse za efektivnu provedbu njegovog mandata. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2013., 9)**

Ombudsman za ljudska prava je ključna nezavisna institucija za ljudska prava. Treba razmotriti jačanje njegove uloge i aktivnosti vezanih za pitanja manjina, uključujući davanje većih resursa kako bi se omogućile proaktivne inicijative. Osiguravanje odgovarajuće zastupljenosti manjina je ključno. Neophodni konsultacijski i pravni koraci se trebaju poduzeti u svrhu osiguravanja imenovanja ombudsmana koji predstavlja manjine. Takav predstavnik ne treba biti povezan sa tri konstitutivna naroda koja su već zastupljena. **(Rita Izsák, 2013., 83)**

Jačanje kapaciteta ombudsmana, jačanje vladine podrške ovoj instituciji i uvažavanje njegovih preporuka (Francuska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107.6)**

Jačanje kapaciteta i poboljšanje efektivnosti nacionalnog ombudsmana uz osiguravanje punog poštivanja Pariških principa (Njemačka); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107.7)**

Dodjela adekvatnih sredstava za jačanje državne Institucije ombudsmana za ljudska prava i omogućavanje rane provedbe preporuka Venecijanske komisije (Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 8)**

Pružanje ombudsmanu neophodnih finansijskih resursa u cilju očuvanja njegovog akreditacijskog statusa "A" (Maroko); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107.9)**

Osiguravanje budžetske i pravne podrške ombudsmanu za ljudska prava kako bi se osigurala njegova efektivnost i institucijska nezavisnost (Poljska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 10)**

Povećanje nezavisnosti ombudsmana u skladu sa Pariškim principima i osiguravanje adekvantnog finansiranja za pravilno funkcioniranje institucije (Portugal); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 11)**

Pružanje Instituciji ombudsmana adekvatnih finansijskih i ljudskih resursa kako bi bio u stanju efektivno vršiti svoj mandat (Slovačka); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 12)**

U kontekstu njegove opće preporuke br. 17 o uspostavljanju nacionalnih institucija za omogućavanje provedbe Konvencije, Odbor preporučuje da država članica dodijeli Instituciji ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine sve ljudske, tehničke i finansijske resurse neophodne za efikasno vršenje njegovog mandata i eliminiira upućivanja na etničku pripadnost ombudsmana u Zakonu o ombudsmanu za ljudska prava, uzimajući u obzir princip neutralnosti takvih institucija i njihove misije za zaštitu ljudskih prava svih. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2015., 7)**

b) Agencija za ravnopravnost spolova

Iako pozdravlja napore novouspostavljene Agencije za ravnopravnost spolova, Odbor izražava svoju zabrinutost da ova nacionalna mašinerija za poboljšanje položaja žena, koja nema dovoljno uposlenih i resursa, nije u stanju u potpunosti vršiti svoj široki mandat, kao što je to definirano u Zakonu o rodnoj jednakosti i da njeno pozicioniranje u okviru državnog ministarstva može stvoriti prepreke za njenu efektivnost u radu sa drugim ministarstvima. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006.,19)**

Odbor preporučuje da država članica ojača Agenciju za ravnopravnost spolova tako što će joj dati veće ovlasti prema relevantnim ministarstvima i Vijeću ministara u njenim procjenama zakona, akata i podzakonskih akata sa rodne perspektive, kao i dodatne ljudske i finansijske resurse. Isto tako preporučuje da država članica preispita prikladnost lociranja Agencije za ravnopravnost pri Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice i razmotri njeno uspostavljanje kao tijelo koje će direktno odgovarati Vijeću ministara BiH. Odbor nadalje preporučuje da država članica nastavi podizati svijest i graditi kapacitete svih državnih agencija na državnom, entitetskom, kantonalnom i općinskom nivou u vezi sa njihovom kolektivnom odgovornošću za provedbu Konvencije. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 20)**

Iako pozdravlja stalnu saradnju između Agencije za ravnopravnost spolova i gender centara entiteta, kao i predstojeće usvajanje novog rodnog akcionog plana (2013.-2017.), Odbor je zabrinut zbog ograničene saradnje između postojećih tijela za rodnu jednakost i nadležnih ministarstava na svim nivoima, nedovoljnog uvrštenja rodne perspektive u ministarstvima na svim nivoima, rezultirajuće slabe provedbe rodnog akcionog plana zbog nejasne podjele odgovornosti među nadležnim tijelima i nedovoljnog uključenja žena u nepovoljnom položaju u izradu politika i programa. Odbor također ponavlja svoju zabrinutost da Agencija za ravnopravnost spolova nije dovoljno vidljiva i da njena pozicija u okviru jednog od državnih ministarstava može stvoriti prepreke za njenu efektivnost u radu sa drugim ministarstvima. Nadalje, iako primjećuje da mandat tijela za rodnu jednakost uključuje dostavljanje mišljenja prije usvajanja novih zakona i propisa, Odbor je zabrinut zbog ograničenih ljudskih, finansijskih i tehničkih resursa nacionalne mašinerije za efikasnu promociju, koordinaciju, praćenje i evaluaciju nacionalnog zakonodavstva za rodnu jednakost i politike u zemlji članici. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 17)**

Obzirom na provedbu novog rodnog akcionog plana, Odbor poziva državu članicu da uspostavi efektivne mehanizme saradnje između tijela za rodnu jednakost i relevantnih ministarstava kako bi se povećalo uključivanje rodne perspektive u sve oblasti i na svim nivoima, uključujući u vezi sa grupama žena u nepovoljnom položaju. Odbor također poziva državu članicu da ojača Agenciju za ravnopravnost spolova tako što će joj osigurati veću vidljivost i nadležnosti prema relevantnim ministarstvima i Vijeću ministara. Pored toga, Odbor preporučuje da država članica pruži nacionalnoj agenciji neophodne ljudske, finansijske i tehničke resurse za poboljšanje njenog efektivnog funkcioniranja, posebno uključivanjem aktivnosti jačanja tehničkih kapaciteta i kapaciteta pojačane saradnje sa civilnim društvom, kao i uvrštenje efektivnih mehanizama praćenja i odgovornosti na svim nivoima u kontekstu njenog sistema za uvršenje rodne perspektive, uključujući sankcije za nepoštivanje. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 18)**

Odbor preporučuje da država članica ojača uključenost Agencije za ravnopravnost spolova u procjenu pravne dokumentacije sa perspektive rodne jednakosti koja je predložena za usvajanje od strane Vijeća ministara države članice. Odbor također preporučuje da država članica pruži nacionalnoj agenciji u oblasti rodne jednakosti neophodne ljudske i finansijske resurse za poboljšanje njenog efektivnog funkcioniranja. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2013., 14)**

1.3. Akcioni planovi za ljudska prava

Odbor preporučuje da država članica efektivno provede svoj nacionalni Akcioni plan za djecu koji za cilj treba imati provedbu principa i odredbi Konvencije i uzme u obzir, između ostalog, deklaraciju i akcioni plan "Svijet prikladan za djecu" koji je Generalna skupština suvojila tokom posebnog zasjedanja o djeci u maju 2002. Nadalje, Odbor preporučuje da država članica poduzme sve neophodne mjere za osiguravanje efektivnog funkcioniranja Vijeća za djecu, uključujući odgovarajuće naknadne mjere vezane za preporuke državnim ogranima i tijelima i da razmotri proširenje članstva u Vijeću na predstavnike nevladinih organizacija. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 11)**

Iako pozdravlja izradu nacrtu rodno akcionog plana za državu članicu, kojim se integrira prethodni nacrt nacionalnog rodno akcionog plana na osnovu Deklaracije iz Pekinga i Akcione platforme, Odbor je zabrinut da bi njegovo usvajanje moglo kasniti zbog političkih procesa, a da njegova provedba može biti onemogućena nedovoljnim razumijevanjem državnih zvaničnika u relevantnim ministrima na svim nivoima koji su odgovorni za njegovu provedbu, kao i nedostatkom sredstava. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 21)**

Odbor preporučuje da se nacrt rodno akcionog plana brzo dostavi Vijeću ministara i Parlamentarnoj skupštini kako bi bio usvojen prije slijedećih izbora 2006. Odbor također preporučuje državi članici da odmah poduzme napore na nastavku rodne obuke za državne zvaničnike na svim nivoima i alociranja sredstava za provedbu plana izradom budžetskih linija u ministarstvima zaduženim za provedbu i traženjem sredstava od međunarodnih donatora. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 22)**

Odbor preporučuje da država članica izradi nacionalni akcioni plan usmjeren na rješavanje specifično svih pitanja obuhvaćenih Opcionim protokolom i pruži adekvatne ljudske i finansijske resurse za njegovu provedbu. Pri tome država članica treba posvetiti posebnu pažnju provedbi svih odredbi Opcionog protokola, uz uzimanje u obzir Deklaracije i Akcione agende, kao i globalne obaveze usvojene tokom prvog, drugog i trećeg svjetskog kongresa protiv komercijalne seksualne eksploatacije djece održanih u Štokholmu, Yokohami i Rio de Janeiru 1996., 2001. i 2008. **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPSC), 2010., 11)**

Odbor preporučuje da država članica:

usvoji nacionalni plan za sprečavanje prodaje djece, dječije pornografije i dječije prostitucije; **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPSC), 2010., 23 a)**

u potpunosti provede rodni akcioni plan, izradi bolje koordinirane mehanizme reagiranja prema organima i zaštiti žrtve nasilja u porodici i pruži im odgovarajuću skrb. (Australija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 59)**

Odbor preporučuje da država članica osigura da njen akcioni plan dobije adekvatne ljudske, tehničke i finansijske resurse za provedbu na sveobuhvatan i dosljedan način na cijeloj teritoriji države članice. Nadalje, Odbor preporučuje da akcioni plan bude proveden u konsultaciji sa djecom i civilnim društvom. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 12)**

Poduzimanje aktivnih mjera za osiguravanje provedbe njenog revidiranog Akcionog plana o obrazovnim potrebama Roma, uključujući alociranjem adekvatnih ljudskih, tehničkih i finansijskih resursa i uspostavljanjem jasne odgovornosti među relevantnim državnim organima i/ili interesnim stranama **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 30 c)**

Osiguravanje pružanja adekvatnih ljudskih, tehničkih i finansijskih resursa za provedbu Akcionog plana za poboljšanje sistema zaštite od dječije pornografije i drugih oblika seksualne eksploatacije i seksualnog zlostavljanja djece putem informacijskih i komunikacijskih tehnologija u Bosni i Hercegovini (2010.-2012.) **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 44)**

Odbor podsjeća na preporuke studije Ujedinjenih nacija o nasilju nad djecom (A/61/299) i preporučuje da država članica kao prioritet postavi eliminiranje svih oblika nasilja nad djecom. Odbor nadalje preporučuje da država članica u obzir uzme opći komentar br. 13 (CRC/C/GC/13, 2011), te posebno:

(a) izradi sveobuhvatnu nacionalnu strategiju za sprečavanje i rješavanje svih oblika nasilja nad djecom;

(b) usvoji nacionalni koordinacijski okvir za rješavanje svih oblika nasilja nad djecom. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 45)**

Odbor poziva državu članicu da izradi nacionalni akcioni plan za obrazovanje o ljudskim pravima kako bi osigurala takvo obrazovanje na cijeloj svojoj teritoriji, kao što je to preporučeno u okviru Svjetskog programa za obrazovanje o ljudskim pravima. U tom smislu Odbor skreće pažnju državi članici na svoj opći komentar br. 1. Nadalje, Odbor preporučuje da država članica poduzme efektivne mjere za uključivanje mirovnog obrazovanja u nastavne planove i programe i potiče kulturu mira i tolerancije u školama. Također ohrabruje državu članicu da uključi mirovno obrazovanje u obuku za nastavnike. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 65)**

Izrada i provedba koordiniranog akcionog plana, korištenje svih dostupnih resursa, kako nacionalnih, tako i međunarodnih, u cilju pune provedbe zdravstvenih mjera navedenih u revidiranoj Strategiji za provedbu Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma u cilju osiguravanja da raseljena i povratnička djeca mogu uživati u najvišem dostupnom zdravstvenom standardu **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 67 b)**

Odbor preporučuje da država članica osigura punu provedbu rezolucije Vijeća sigurnosti br. [1325 \(2000\)](#) kroz akcioni plan države članice i izradi konkretne mjere za povećanje učešća žena u procesima donošenja odluka u vezi sa postkonfliktnim politikama i strategijama, uzimajući u obzir potrebe žena i djevojaka, posebno u vezi sa njihovom socijalnom rehabilitacijom i reintegracijom. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 12)**

Odbor preporučuje da država članica usvoji sveobuhvatan nacionalni akcioni plan za ljudska prava sa vremenski definiranim mjerama kao instrument za osiguravanje zajedničkog pristupa ljudskim pravima na različitim nivoima uprave. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2013., 8)**

Odbor preporučuje da država članica revidira trenutni akcioni plan Bosne i Hercegovine u cilju rješavanja pitanja Roma u oblasti zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstva, kako bi bolje odražavao potrebe romske populacije. Odbor također poziva državu članicu da sveobuhvatno provede Akcioni zdravstveni plan za Rome. Odbor nadalje poziva državu članicu da nastavi svoje napore na registraciji svih Roma i izdavanju identifikacijskih dokumenata, uključujući i onima koji se nalaze u izbjegličkim kampovima. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2013., 13)**

Usvajanje sveobuhvatnog nacionalnog plana za ljudska prava kao sveobuhvatnog dokumenta koji uključuje efektivne mjere za sva pitanja ljudskih prava (Hrvatska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 16)**

Razvoj i provedba nacionalnog akcionog plana za ljudska prava u cilju stvaranja okvira za sistematski pristup promociji i zaštiti ljudskih prava (Indonezija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 17)**

Izrada i usvajanje strategije za borbu protiv diskriminacije u cijeloj zemlji, u bliskoj saradnji sa svim relevantnim interesnim stranama, uključujući u vezi sa seksualnom orijentacijom i rodnim identitetom, te romskom zajednicom (Njemačka); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 27)**

Provedba Zakona o zabrani diskriminacije usvajanjem strategije i akcionog plana za zabranu diskriminacije (Srbija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 30)**

Dodjela adekvatnih resursa za punu efektivnost rodnog akcionog plana (2013.–2017.) (Španija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 36)**

Nacrt jedinstvenog nacionalnog akcionog plana za prava osoba sa invaliditetom, uz s tim povezani budžet i jasan vremenski okvir za njegovu provedbu (Austrija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 151)**

Dalji naponi na promociji prava osoba sa invaliditetom, uključujući razmatranjem konsolidiranog nacionalnog akcionog plana i određivanjem nacionalne fokalne tačke za provedbu, uz osiguravanje neophodnih resursa za dalje pružanje inkluzivnog obrazovanja i dostupnost osobama sa invaliditetom (Egipat); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 152)**

Poboljšanje procesa izrade akcionog plana za provedbu Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom sa jasno definiranim vremenskim okvirom (Slovačka); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 153)**

Usvajanje nacionalnog akcionog plana za promociju prava osoba sa invaliditetom u skladu sa Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom, uz posebnu pažnju na provedbu inkluzivnog obrazovanja i promocije inkluzije na tržištu rada (Brazil); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 155)**

1.4. Prikupljanje podataka

Država članica bi u slijedećem periodičnom izvještaju trebala dati detaljne statističke podatke, raščlanjene po rodu, etničkoj pripadnosti ili nacionalnosti, starosti, geografskoj regiji i vrsti i lokaciji mjesta lišavanja slobode, u vezi sa žalbama koje se odnose na slučajeve mučenja ili drugog maltretiranja, uključujući one koje su odbijene od strane sudova, kao i s tim povezane istrage, procesuiranje, disciplinske i kaznene sankcije, te kompenzacije i rehabilitaciju za žrtve. **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2005., 22)**

Odbor preporučuje da država članica hitno izvrši popis stanovništva i razvije koordiniran sistem sveobuhvatnog prikupljanja podataka koji bi trebao obuhvatiti svu djecu mlađu od 18 godina i biti raščlanjen po onim grupama djece kojima treba posebna zaštita. Država članica bi također trebala razviti indikatore za efektivno praćenje i evaluaciju napretka postignutog na provedbi Konvencije i procijeniti utjecaj politika koje utiču na djecu. Država članica se potiče da nastoji ostvariti tehničku saradnju sa UNICEF-om po tom pitanju. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 19)**

Odbor preporučuje da država članica poduzme neophodne zakonodavne administrativne i druge mjere za osiguravanje da su procedure usvajanja u potpunosti u skladu sa članom 21. Konvencije i da razmotri da postane potpisnica Haške konvencije o zaštiti djece i saradnji u vezi sa međudržavnim posvojenjem. Nadalje, Odbor preporučuje da država članica dostavi raščlanjene podatke u svom slijedećem izvještaju o djeci uključenoj u domaća i međudržavna posvajanja. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 39)**

Odbor preporučuje da država članica provede studiju za pažljivu analizu uzroka i posljedica ovog fenomena i koristi rezultat ove studije za povećanje svojih napora kako bi se spriječila upotreba ilegalnih narkotika i supstanci. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 68)**

Odbor zahtijeva od države članice da uključi ažurirane statističke podatke, raščlanjene po starosnoj dobi, etničkoj grupi, socijalnom i drugom relevantnom statusu, o zastupljenosti žena u javnom i privatnom sektoru upošljavanja, kao i o platama koje primaju žene u poređenju sa onima koje primaju muškarci za jednak rad. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2006., 33)**

Odbor podsjeća na obavezu države članice da osigura pristup sigurnoj vodi za piće u ili u neposrednoj blizini svakog domaćinstva. Poziva državu članicu da identificira raščlanjene indikatore i odgovarajuće nacionalne poredbene indikatore koji se odnose na pravo na vodu, u skladu sa općim komentaram Odbora br. 15 o pravu na vodu, te da uključi informacije o procesu identifikacije takvih indikatora i poredbenih indikatora u svoj slijedeći izvještaj. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2006., 49)**

Odbor preporučuje državi članici da poduzme napore na prikupljanju raščlanjenih statističkih podataka o etničkom sastavu svog stanovništva i uspostavi adekvatne mehanizme za praćenje djela etnički motivirane diskriminacije i nasilja među njenim različitim etničkim grupama. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2006., 8)**

Odbor preporučuje državi članici (...) da intenzivira napore na uspostavljanju efektivnog mehanizma za prikupljanje podataka o borbi protiv trgovine ljudima i zahtijeva od nje da u svoj slijedeći periodični izvještaj uključi ažurirane informacije o broju slučajeva u kojima su podignute optužbe protiv trgovaca ljudima i službenika agencija za provedbu zakona umiješanih u trgovinu ljudima, te o izrečenim kaznama. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2006., 44)**

Iako Odbor izražava pohvale državi članici zbog uključenja člana 18. u Zakon o rodnoj jednakosti u vezi sa obavezom prikupljanja, evidentiranja i obrade podataka raščlanjenih po spolu u državnim i privatnim tijelima i institucijama, Odbor je i dalje zabrinut zbog nedostatka ažuriranih podataka o općoj populaciji i podataka posebno o ženama u cijeloj državi članici i u svim oblastima obuhvaćenim Konvencijom. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 17)**

Odbor zahtijeva od države članice da izvrši prioritizaciju prikupljanja podataka i uključi sveobuhvatne statističke podatke raščlanjene po spolu u svoj slijedeći izvještaj kako bi dala punu sliku stvarnog uživanja ljudskih prava u slučaju žena. Odbor također preporučuje da se primjenjuju kazne predviđene za nepoštivanje u članu 18. Zakona o rodnoj jednakosti. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 18)**

Odbor je također zabrinut zbog odsustva statističkih podataka o djelu nasilja u porodici protiv žena i da se takva djela i dalje nedovoljno prijavljuju i smatraju privatnom stvari. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 25)**

Predstavnik poziva organe i međunarodnu zajednicu da uspostave mehanizam za pažljivo praćenje situacije povratka i njene održivosti upotrebom pouzdanih indikatora i raščlanjenih podataka. **(Walter Kälin, 2006., 57)**

Odbor preporučuje da država članica ubrza svoje napore na integraciji svih baza podataka vezanih za migracije kako bi osigurala efektivno upravljanje informacijama i pomogla razvoju valjanih migracijskih politika. Odbor također preporučuje da država članica u svoj slijedeći izvještaj uključi informacije koje se odnose na tranzitnu migraciju. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2009., 16)**

Odbor preporučuje državi članici da:

razvije i provede sistem registracije i sistem prikupljanja podataka o sezonskim radnicima. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2009., 34 a)**

Odbor preporučuje da se poduzmu odgovarajuće mjere i uspostave adekvatni mehanizmi za osiguravanje efikasnih metoda prikupljanja podataka koji će dati potpune i pouzdane raščlanjene statističke podatke o etničkom sastavu njenog stanovništva. Podsjeća na svoju opću preporuku br. 8 (1990.) koja se odnosi na samoidentifikaciju članova rasnih i etničkih grupa, što se treba omogućiti bez straha od posljedica. Država članica se potiče da nastoji ostvariti tehničku saradnju sa Populacijskim fondom Ujedinjenih nacija u vezi s ovim. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2010., 6)**

Odbor preporučuje da država članica nadalje razvije i centralizira svoje mehanizme za sistematsko prikupljanje podataka u svim oblastima u vezi sa provedbom Opcionog protokola, uključujući uspostavljanje baze podataka u Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice u cilju praćenja provedbe Konvencije i opcionih protokola. Odbor preporučuje da država članica razvije koordinirani sistem za sveobuhvatno prikupljanje podataka koji su, između ostalog, raščlanjeni po starosti, spolu, geografskoj lokaciji i socio-ekonomskom porijeklu i koji obuhvataju sve osobe mlađe od 18 godina. Pored toga, Odbor ponavlja svoju preporuku (CRC/C/15/pril.260, stav 19) da država članica provede popis stanovništva. **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPSC), 2010., 7)**

Država članica bi trebala prikupljati statističke podatke, raščlanjene po krivičnom djelu, etničkoj pripadnosti, starosti i spolu, vezane za praćenje provedbe Konvencije na državnom nivou, uključujući podatke o žalbama, istragama, procesuiranju i osudama u predmetima mučenja i maltretiranja od strane policijskog i zatvorskog osoblja, silovanju u ratu i seksualnom nasilju,

izvansudskim ubistvima, prisilnim nestancima, trgovini ljudima, porodičnom i seksualnom nasilju i sredstvima zaštite, uključujući kompenzaciju i rehabilitaciju za žrtve. **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2011., 26)**

Odbor preporučuje da zemlja članica nastavi vršiti napore na osiguravanju da sistem za prikupljanje podataka u obzir uzima sve aspekte Konvencije i prikuplja informacije i statističke podatke raščlanjene po spolu, starosti, nacionalnosti i profesiji. Posebno preporučuje da država članica u svoj slijedeći periodični izvještaj uključi raščlanjene informacije o broju bh. građana koji rade u inostranstvu i radnicima migrantima i njihovim porodicama, uključujući one sa nereguliranim boravkom, koji žive u državi članici, o oblastima i uslovima upošljavanja radnika migranata i uživanju njihovih prava u skladu sa Konvencijom. U slučajevima kada nisu dostupne precizne informacije, Odbor bi cijenio dobijanje podataka zasnovanih na studijama ili procjenama. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2012., 16)**

Odbor ponavlja svoju raniju preporuku da država članica hitno provede popis stanovništva i razvije koordiniran sistem za sveobuhvatno prikupljanje podataka koji trebaju obuhvatiti svu djecu mlađu od 18 godina i biti raščlanjeni po onim grupama djece kojima je potrebna posebna zaštita (CRC/C/15/pril. 260, stav 19). U tom kontekstu Odbor posebno preporučuje da podaci budu raščlanjeni prema, između ostalog, starosti, spolu, etničkoj pripadnosti, invaliditetu, socio-ekonomskom statusu i geografskoj lokaciji. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 18)**

Pored toga, Odbor preporučuje da država članica uspostavi nacionalnu bazu podataka o svim predmetima porodičnog nasilja nad djecom u cilju vršenja sveobuhvatne procjene obima, uzroka i prirode takvog nasilja. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 42)**

Odbor ponavlja svoju raniju preporuku (CRC/C/15/pril. 260, stav 39) i poziva državu članicu da ubrza neophodne zakonodavne, administrativne i druge mjere za osiguravanje da procedure usvajanja budu u potpunosti usklađene sa članom 21. Konvencije i da razmotri mogućnost da postane članica Haške konvencije o zaštiti djece i saradnji u vezi sa međudržavnim posvojenjem. Nadalje, Odbor preporučuje da država članica:

reagira na prethodnu preporuku (CRC/C/15/pril. 260, stav 39) i brzo prikupi raščlanjene podatke o djeci uključenoj u domaće i međudržavno posvojenje i uključi ih u svoj slijedeći izvještaj Odboru. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 51 c)**

Odbor također zahtijeva od države članice da pruži statističke podatke o broju slučajeva u kojima je podignuta optužba protiv službenika agencija za provedbu zakona umiješanih u trgovinu ljudima i o izrečenim kaznama. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2013., 27)**

Procjena utjecaja svih zakona i politika na uživanje ekonomskih, društvenih i kulturnih prava siromašnih pojedinaca i grupa na osnovu redovno ažuriranih podataka raščlanjenih po spolu, starosti, etničkoj pripadnosti, socijalnom statusu i drugim relevantnim kriterijima i usvajanje i provedba efektivnih mehanizama praćenja u tu svrhu. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2013., 31 c)**

Vođenje sveobuhvatnim pristupom rješavanja upotrebe prostitucije, uključujući izradu strategija za podršku i rehabilitaciju žena koje žele napustiti prostituciju, kao i pružanje sveobuhvatnih informacija i podataka o prisustvu upotrebe prostitucije u slijedećem periodičnom izvještaju **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 26 b)**

Iako Odbor pozdravlja povećane napore države članice da se bori protiv porodičnog nasilja, Odbor ponavlja svoju ozbiljnu zabrinutost zbog velikog prisustva porodičnog nasilja i nedostatka

mehanizama praćenja i odgovornosti u vezi sa provedbom postojećih strategija, kako na državnom, tako i na entitetskim nivoima, nedovoljnog prikupljanja podataka za procjenu fenomena porodičnog nasilja i nedovoljne podrške koja zavisi od nevladinih organizacija i stranih finansija. Odbor je također zabrinut zbog nedosljedne primjene zakona kojima se regulira nasilje u porodici od strane sudova u oba entiteta, što narušava povjerenje žena u pravosudni sistem uprkos sveobuhvatnom postojećem zakonodavnom okviru, nedovoljnog izvještavanja o nasilju u porodici, ograničenog broja primijenjenih zaštitnih mjera, blage politike kažnjavanja, uključujući veliki procenat uslovnih kazni. Pored toga, Odbor žali zbog nedostatka informacija o Brčko distriktu i nedovoljnih informacija o drugim oblicima nasilja nad ženama u državi članici. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 21)**

Prikupljanje statističkih podataka o nasilju u porodici, uključujući ubistva žena, raščlanjenih po spolu, starosti i odnosu između žrtve i počinioca, kao i vršenje istraživanja o obimu svih oblika nasilja nad ženama i njegovih uzroka **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 22 c)**

Odbor također preporučuje da država članica poveća svoju saradnju sa organizacijama civilnog društva u tom smislu i zahtijeva da uključi detaljne informacije, uključujući raščlanjene podatke i informacije, o situaciji grupa žena u nepovoljnom položaju u svoj slijedeći periodični izvještaj. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 38)**

Odbor ističe da je Zakon o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini usvojen 03.02.2012. i da će u skladu s tim novi popis biti vršen 2013. Međutim, kao što je delegacija uvažila, Odbor izražava žaljenje zbog pružanja nedovoljnih statističkih podataka raščlanjenih po spolu, starosti, rasi, etničkoj pripadnosti, geografskoj lokaciji i socio-ekonomskom porijeklu u mnogim oblastima obuhvaćenim Konvencijom, što je stvorilo praznine i nedosljednosti u poduzetim zakonodavnim reformama, kao i u politikama i programima koji su razvijeni, te su dostupna sredstva pogrešno usmjerena. Odbor ističe da su takvi podaci neophodni za tačnu procjenu situacije žena i informiranu i ciljanu izradu politika u vezi sa svim oblastima obuhvaćenim Konvencijom. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 41)**

Odbor poziva državu članicu da poboljša prikupljanje i analizu statističkih podataka, raščlanjenih po spolu, starosti, rasi, etničkoj pripadnosti, geografskoj lokaciji i socio-ekonomskom porijeklu, u svim oblastima obuhvaćenim Konvencijom, kao što to zahtijeva član 22. Zakona o rodnoj jednakosti, uključujući u odnosu na grupe žena u nepovoljnom položaju, u cilju procjene napretka ostvarenog ka stvarnoj jednakosti, poduzetih mjera i ostvarenih rezultata. Odbor također poziva državu članicu da osigura da se sva relevantna tijela strogo pridržavaju člana 22. i zahtijeva da se takvi podaci uključe u slijedeći periodični izvještaj. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 42)**

Odbor zahtijeva od države članice da pruži informacije i statističke podatke u svom slijedećem periodičnom izvještaju o učinku kriminalizacije nasilja u porodici, kao i usvajanju Strategije za sprečavanje i borbu protiv nasilja u porodici u Bosni i Hercegovini, te mjerama koje se poduzimaju u borbi protiv nasilja u porodici. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2013., 30)**

Odsustvo tačnih demografskih i socio-ekonomskih podataka predstavlja ozbiljan izazov za osiguravanje zaštite prava manjina. Tačni podaci će pokazati trenutnu sliku nacionalnih, etničkih, religijskih i jezičkih grupa i dati ključne socio-ekonomske informacije. To će omogućiti razvoj politika i programskih mjera za poboljšanje situacije nacionalnih manjina i povratničkih zajednica. Popis se treba izvršiti u skladu sa trenutnim planovima u aprilu 2013. i provesti u skladu sa standardima EU. **(Rita Izsák, 2013., 85)**

Popisna pitanja trebaju omogućiti otvorene i višestruke odgovore koji ispitanicima omogućavaju da se samoidentificiraju u skladu sa svojom nacionalnom, etničkom, vjerskom i jezičkom pripadnošću, uključujući višestruke identitete. Civilno društvo i vijeća nacionalnih manjina trebaju imati ulogu u doseg, obuci i praćenju procesa popisa, uključujući promoviranje svijesti o važnosti tačnih odgovora. Osiguravanje tačnih podataka u slučaju Roma je ključno i treba se osigurati komunikacijom sa i pružanjem informacija romskim zajednicama i obukom popisnog osoblja za prikupljanje informacija o Romima. **(Rita Izsák, 2013., 86)**

U kontekstu gore navedenog, specijalni izvjestitelj želi dati slijedeće preporuke vlastima na državnom, entitetskom i lokalnom nivou, kao i zakonodavnoj i izvršnoj vlasti, zavisno od toga šta je primjenjivo:

Statistika i prikupljanje podataka

(a) Vršenje detaljne analize prve ankete o nasilju u porodici koja se provodi u cijeloj zemlji i ima za cilj identifikaciju i razumijevanje razmjera, trendova i obrazaca na državnom i entitetskom nivou. Provjera i uvrštenje metodologije u periodične demografske i/ili zdravstvene ankete u zemlji u cilju omogućavanja stalnog praćenja i evaluacije ovog fenomena.

(b) Pod vodstvom Visokog sudskog i tužilačkog vijeća, vršenje detaljne analitičke studije o tome kako državni, entitetski i lokalni sudovi rješavaju nasilje nad ženama, uključujući, ubistva žena, kako bi se javno procijenila adekvatnost istraga, procesuiranja i kažnjavanja u takvim slučajevima.

(c) Uspostavljanje ujednačene i tačne baze žena žrtava silovanja i drugih oblika seksualnog nasilja počinjenog tokom rata, uključujući nekadašnje logorašice i žrtve koje žive u inostranstvu. Baza podataka treba biti uspostavljena kroz transparentan i participativan proces, a istovremeno osiguravati adekvatnu zaštitu sigurnosti i prava žrtava na privatnost. **(Rashida Manjoo 2013., 102)**

Stvaranje nacionalnog sistema za upravljanje informacijama za prikupljanje podataka o trgovini ljudima, uključujući trgovce ljudima i identificirane žrtve (Turska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 80)**

Povećani napor na uspostavljanju i redovnom ažuriranju baze podataka o trgovini ljudima za cijelu zemlju i jačanje podrške i pomoći žrtvama trgovine ljudima (Italija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 85)**

1.5. Iz izvještaja i analiza

Općenito govoreći, i pravni i institucijski okvir za poštivanje ljudskih prava još uvijek zahtijeva značajna poboljšanja. Nikakav napredak nije ostvaren prošle godine u oblasti reformi u cijeloj zemlji kojima bi se stvorili uslovi za efektivno vršenje nekih ljudskih prava **(Izveštaj Evropske komisije o napretku Bosne i Hercegovine za 2015. godinu).**

Pored Ustava Bosne i Hercegovine koji je glavna garancija ljudskih prava u Bosni i Hercegovini, ljudska prava su nadalje zagwarantirana entitetskim ustavima, Statutom Brčko distrikta i kantonalnim ustavima u Federaciji Bosne i Hercegovine. Najrelevantnije institucije odgovorne za promociju i zaštitu ljudskih prava su:

Institucija ombudsmana Bosne i Hercegovine

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine

Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, kao i entitetski gender centri

Komisije i odbori Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, skupštine entiteta, Brčko distrikta, kantona i vijeća lokalnih zajednica.¹

Konkretnije, kada se radi o promociji i provedbi ljudskih prava, u slučaju ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine i dalje postoji nedostatak adekvatnih ljudskih i finansijskih resursa za vršenje njegovih funkcija kao nacionalne institucije za ljudska prava (Izveštaj Evropske komisije o napretku Bosne i Hercegovine za 2015. godinu). Nadalje, prema akterima civilnog društva iz zemlje, postoji potreba i poziv da se Instituciji ombudsmana u procesu reforme, što uključuje izmjene Zakona o ombudsmanu za ljudska prava u BiH, da jasnija i efektivnija uloga i struktura sa specifičnim naglaskom na jačanje Odjela za eliminiranje svih oblika diskriminacije (**Alternativni izvještaj o napretku za Bosnu i Hercegovinu za 2015. godinu Inicijative za praćenje evropskih integracija Bosne i Hercegovine**). Gore navedeno se odnosi na rješavanje očiglednog nedjelovanja države u skladu sa preporukama koje se odnose na Instituciju ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine. To ima veliki utjecaj na provedbu drugih preporuka, obzirom da Institucija ombudsmana ima ključnu ulogu i odgovornost u okviru sistema ljudskih prava u zemlji, što, između ostalog, uključuje odgovornost za rješavanje dostavljenih žalbi u oblasti ljudskih prava (pojedinaца i pravnih lica), djelovanje kao glavni mehanizam za borbu protiv diskriminacije, kako u javnom tako i u privatnom sektoru, praćenje provedbe zakonodavstva o slobodnom pristupu informacijama, uspostavljanje i održavanje državnog mehanizma za sprečavanje mučenja u skladu sa Konvencijom protiv mučenja, obuhvatanje cijele teritorije Bosne i Hercegovine putem svojih ureda, saradnju sa domaćim (zakonodavnim, izvršnim i pravosudnim) i međunarodnim institucijama i organizacijama, godišnje izvještaje o ljudskim pravima općenito, a posebno o diskriminaciji, te upravljanje njenim administrativnim, finansijskim, materijalnim i drugim općim pitanjima.

Nadalje, Institucija ombudsmana za ljudska prava koja ima zadatak da štiti od diskriminacije nacionalne manjine je po zakonu diskriminatorna po pitanju svoje strukture, jer zahtijeva imenovanje tri predstavnika iz tri glavne etničke grupe koji vrše funkcije ombudsmana, pri čemu nema prostora za Rome, Jevreje i druge nacionalne manjine. (**Građani drugog reda: diskriminacija Roma, Jevreja i drugih nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini, Human Rights Watch**)

Zemlji još uvijek nedostaje sveobuhvatna strategija protiv diskriminacije. Naravno, postoje određene strategije koje dijelom rješavaju određene aspekte napora u borbi protiv diskriminacije, kao što je Strategija za sprečavanje i zaštitu djece od nasilja (2008.-2015.) i Strategija za provedbu Konvencije Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici u Bosni i Hercegovini (2014.-2018.), koje su dostavljene Vijeću ministara Bosne i Hercegovine. Isto tako, u ovom kontekstu se može pomenuti Akcioni plan za djecu (2011.-2014.), Akcioni plan za romska pitanja u oblasti zapošljavanja, stambenih pitanja i zdravlja, Rodni akcioni plan (2013.-2017.), itd.

Određene strategije se preklapaju (naprimjer, reforma sudstva obuhvata razvoj sistema besplatne pravne pomoći, dok se reforma Krivičnog zakonika bavi rješavanjem pitanja pretrpanih zatvorskih kapaciteta, itd.) i ne postoji državni akcioni plan za ljudska prava koji bi bio u stanju sinhronizirati postojeće strategije i odrediti ključne prioritete u oblasti ljudskih prava. (**Bosna i Hercegovina: pravosuđe i osnovna prava: sektorski planski dokument**).

Iako je zabrana diskriminacije, naravno, primarni cilj ovakvih strategija, mora se istaći da ove sektorske strategije često ne uspijevaju ponuditi sveobuhvatno pokrivanje programa ljudskih prava u Bosni i Hercegovini, te se time ne provodi još jedan važan niz UN-ovih preporuka koje se odnose na akcioni plan za ljudska prava.

¹ Vijeća nacionalnih manjina Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine i entitetskih parlamenata, Vijeće za djecu Bosne i Hercegovine, Međureligijsko vijeće, Nezavisna komisija za praćenje uslova u zatvorima i pritvorskim jedinicama, Odbor za Rome, itd.

Značajan dio gore pomenutih strategija i akcionih planova vezanih za ljudska prava je rezerviran za aktivnosti poput izrade i provedbe različitih zakonodavnih inicijativa. Imajući to u vidu, korisno je predstaviti segmente analize koji se odnose na procjenu zakonodavnog utjecaja. Opća napomena kod ove posebne analize je da je nivo kvalitete procesa razvoja i provedbe ključnih zakona nezadovoljavajući. Nedostatak blagovremenih i adekvantnih procjena zakonodavnog učinka, te posebno nedostatak analize učinaka usvojenog zakonodavstva su ključni razlozi za neodgovarajuća pravna rješenja. Kvalitet zakona se ne procjenjuje na osnovu njihovih učinaka i nivoa provedbe. Glavni razlog za zabrinutost je kvalitet tekstova zakona ili jednostavna činjenica da se zakon usvaja i provodi. U slučaju 2/3 usvojenog ključnog zakonodavstva u periodu od 2010. do 2014. nikada nije izvršen niti najjednostavniji oblik procjene zakonodavnog učinka ili evaluacije nakon određenog perioda njihove provedbe. Kao rezultat poteškoća i slabosti u procesu izrade zakonodavstva, 40% ključnog zakonodavstva od 2010. do 2014. je već izmijenjeno i dopunjeno. Još jedan problem je usvajanje neophodnih podzakonskih akata koji su potrebni za uspješnu provedbu usvojenih pravnih rješenja. 80% usvojenog ključnog zakonodavstva od 2010. do 2014. je također povlačilo potrebu usvajanja podzakonskih akata, a u slučaju 33% njih još uvijek je potrebna priprema i provedba određenih dodatnih podzakonskih akata. 9% zakona iz perioda 2010.-2014. još uvijek nije provedena na odgovarajući način. **(Učinci zakonodavstva: nepoznati u Bosni i Hercegovini, CCI)**

Čak i kada ih nadležni organi pripreme i usvoje, provedba strategija i akcionih planova u velikoj mjeri zavisi od sposobnosti javne uprave da provodi definirane politike, aktivnosti i mjere i utvrđene političke volje za stvaranje uslova neophodnih za njihovu punu provedbu. Stoga je važno imati na umu stvarno stanje javne uprave u Bosni i Hercegovini. Proces reforme javne uprave u Bosni i Hercegovini je počeo 2004., pod koordinacijom Ureda koordinatora za reformu javne uprave (PARCO), koji je uspostavljen odlukom Vijeća ministara Bosne i Hercegovine. Sredstva za reformu javne uprave su dolazila isključivo od stranih donacija do 2012., kada su im pridružena sredstva iz državnog, entitetskog budžeta i budžeta Brčko distrikta. Međutim, od 2006., kada je usvojena Strategija za reformu javne uprave, napredak po pitanju provedbe se odnosio skoro u potpunosti na izmjene i dopune zakonodavstva, dok su konkretne mjere i aktivnosti, osmišljene za postizanje opipljivijih rezultata u interesu građana, provođene dosta loše. Konkretnije, nakon deset godina provedbe, samo 61% ciljeva Strategije je postignuto **(IPA II Bosna i Hercegovina: podrška reformi javne uprave i statističkoj reformi)**.

Obzirom da je prikupljanje podataka također predmet UN-ovih preporuka, čini se prikladnim naglasiti da je posjedovanje tačnih i dostatnih podataka ključno za planiranje politika ljudskih prava i praćenje i evaluaciju njihovog utjecaja. Potražnja za podacima koju prikupljaju statističke agencije u Bosni i Hercegovini raste. Postoji potreba za usklađivanjem domaćih statistika sa Evropskim statističkim sistemom (ESS), pri čemu se poseban naglasak stavlja na kvalitet i uporedivost bh. statistika sa statistikama drugih evropskih zemalja. Godine 2013., neophodna usklađenost je iznosila 8-14%, a očekuje se da će se ona do 2017. povećati na 27-37%. **(IPA II Bosna i Hercegovina: podrška reformi javne uprave i statističkoj reformi)**. To je zapravo spor razvoj i jako je teško očekivati da će podaci neophodni za odgovarajući razvoj politika o ljudskim pravima biti tretirani kao prioriteti pri poboljšanju bh. statističkog sistema.

Kada se radi o prikupljanju podataka, u vrijeme izrade ove kompilacije, mora se istaći činjenica da rezultati popisa stanovništva Bosne i Hercegovine iz 2013. još uvijek nisu objavljeni.

2. NEDISKRIMINACIJA I JEDNAKOST

U skladu sa članom 2. Konvencije, Odbor preporučuje da država članica pažljivo i redovno procjenjuje postojeće nejednakosti po pitanju uživanja prava u slučaju djece i na osnovu evaluacije poduzima neophodne korake za sprečavanje i borbu protiv svih diskriminatornih razlika. Isto tako preporučuje da država članica ojača svoje administrativne i pravosudne mjere za sprečavanje i eliminiranje stvarne diskriminacije djece, posebno djece sa invaliditetom, romske djece i djece koja pripadaju etničkim i/ili vjerskim manjinama ili drugim nacionalnostima. Država članica se također potiče da, u konsultacijama sa medijima, razvija kodeks ponašanja u cilju eliminiranja stereotipa i stigmatizacije manjinskih i/ili etničkih grupa u medijima. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 26)**

Specijalni izvjestitelj preporučuje da se razmotre mjere za postizanje rodne ravnoteže među zvaničnicima, posebno onih u snagama agencija za provedbu zakona koji rade na sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima, kakao bi se potaklo na i olakšala identifikacija žrtava. **(Sigma Huda, 2005., 83)**

Odbor strogo preporučuje da država članica pregleda i ukloni cjelokupni diskriminatoran jezik iz državnog i entitetskih ustava, kao i iz svi zakonodavnih tekstova i tekstova drugih domaćih zakona, uključujući posebno, ali bez ograničavanja na razlike između tzv. "konstitutivnih naroda" i "ostalih". **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2006., 12)**

Odbor zahtijeva da država članica osigura da se penzije i zdravstvene usluge pružaju bez diskriminacije i bez obzira na etničku propadnost, posebno u slučaju manjinskih povratnika. Odbor nadalje preporučuje da država članica revidira upotrebu svojih penzija i zdravstvenih usluga, te za sada provede Međuentitetski sporazum o zdravstvu. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2006., 21)**

Odbor poziva državu članicu da efektivno provede preporuke sadržane u Akcionom planu o obrazovnim potrebama Roma i drugih nacionalnih manjina (2004.) i da se bori protiv diskriminacije romske djece i djece koja pripadaju drugim etničkim manjinama od strane nastavnika, školskih organa, školskih drugova i njihovih porodica. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2006., 22)**

Država članica bi žustro trebala provoditi programe javnog informiranja u cilju borbe protiv predrasuda o Romima u društvu. Također u svoj slijedeći periodični izvještaj treba uključiti detaljne informacije o mjerama koje se provode za ostvarenje jezičkih i obrazovnih prava Roma koja su zaštićena u skladu sa Zakonom o zaštiti prava osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama, efektivnosti ovih mjera, broju romske djece koja se podučavaju na ili o njihovom jeziku i kulturi, kao i podatke raščlanjene prema spolu, dobi i mjestu prebivališta, kao i informacije o broju sati podučavanja sedmično. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2006., 24)**

Država članica treba poduzeti efektivne mjere za eliminiranje takvih diskriminatornih praksi i provesti odluku Ustavnog suda od 31.03.2006. vezanu za upotrebu zastava, grbova i himni. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2006., 25)**

Odbor poziva državu članicu da poštuje svoje obaveze u skladu sa Konvencijom u svrhu eliminiranja diskriminacije žena bez odlaganja, da uključi žene u sve procese političke, ekonomske i socijalne transformacije na državnom, entitetskom, kantonalnom i općinskom nivou po principu jednakosti sa muškarcima i da rodne analize učini sastavnim dijelom ovih procesa. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 12)**

Odbor je zabrinut zbog postojanja duboko ukorijenjenih, tradicionalnih patrijarhalnih stereotipa u vezi sa ulogom i odgovornostima žena i muškaraca u porodici i društvu općenito, koji se odražavaju na obrazovne izbore žena, njihovu situaciju na tržištu rada i njihovo malo učešće u političkom i javnom životu. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 23)**

Odbor poziva državu članicu da širi informacije o Konvenciji u programima u okviru obrazovnog sistema, uključujući obrazovanje o ljudskim pravima i rodnu obuku, u cilju mijenjanja postojećih stereotipnih stajališta i stavova prema ulogama žena i muškaraca. Preporučuje da se kampanje za podizanje svijesti usmjeravaju i na žene i na muškarce i da se mediji potiču na odašiljanje pozitivnog imidža žena i jednak status i odgovornosti žena i muškaraca u privatnoj i javnoj sferi. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 24)**

(...) Predstavnik preporučuje da organi pažljivo kontroliraju i prate prakse upošljavanja u javnom sektoru u cilju eliminiranja diskriminacije. Nesrazmjerna i nedovoljna zastupljenost određene etničke grupe u nekom od javnih poduzeća se treba smatrati naznakom diskriminacije, osim ukoliko se ne dokaže suprotno. (...) **(Walter Kälin, 2006., 64)**

Odbor preporučuje da država članica u svoj slijedeći periodični izvještaj uključi detaljne informacije o efektivnoj primjeni odredbi o borbi protiv diskriminacije u praksi. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2009., 20)**

Preporučuje se da se promovira i štiti pravo na nediskriminaciju u svim aktivnostima i da sve osobe u Bosni i Hercegovini treba tretirati na jednak način, bez obzira gdje žive i kojeg su etničkog porijekla. Zakonodavstvo i procesi za promoviranje jednakosti i sprečavanje diskriminacije trebaju biti prioritet. **(Radna grupa za prisilne ili nedobrovoljne nestanke, 2010., 71)**

Efektivno reguliranje i provedba važećih normi o zabrani diskriminacije na osnovu rase, roda, invaliditeta ili socijalnog statusa (Argentina); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 32)**

Garantiranje efektivne zaštite za sve osobe od diskriminacije zasnovane na seksualnoj orijentaciji ili rodnom identitetu i javna osuda svih činova nasilja povezanih sa takvom diskriminacijom i procesuiranje odgovornih lica. (Švicarska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 34)**

Poduzimanje mjera za ispunjenje preporuka koje su dali odbori (CEDAW i CERD) u vezi sa nedostatkom mjera usmjerenih na eliminiranje diskriminacije žena (Ukrajina); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 36)**

Poduzimanje mjera neophodnih za poboljšanje zastupljenosti žena (Albanija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 37)**

Poduzimanje napora za eliminiranje nejednakog pristupa invaliditetu zavisno od geografskog područja i uzroka invaliditeta (Finska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 42)**

Nastavak efikasne provedbe Zakona o zabrani diskriminacije usvojenog 2009. bez daljeg odlaganja (Švicarska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 45)**

Poduzimanje mjera neophodnih za borbu protiv diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije ili rodnog identiteta (Francuska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 48)**

Izražavanje velike posvećenosti zaštiti i zagovaranju osnovnih ljudskih prava članova zajednice lezbejki, gej muškaraca, biseksualnih i transseksualnih osoba kao jednakih građana u skladu sa obavezama zemlje prema međunarodnim konvencijama (Norveška); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 49)**

Odbor ponavlja svoje prethodne zaključne opservacije (CCPR/C/BIH/CO/1, stav 8) da država članica treba usvojiti izborni sistem kojim se garantira jednako uživanje prava za sve građane u skladu sa članom 25. Pakta, bez obzira na etničko porijeklo. U tom smislu Odbor preporučuje da država članica hitno izmijeni svoj Ustav i Izborni zakon kako bi uklonila odredbe kojima se vrši diskriminacija protiv građana iz određenih etničkih grupa tako što se sprečavaju da učestvuju u izborima. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2012., 6)**

U skladu sa članom 2. Konvencije, Odbor poziva državu članicu da:

(a) poduzme dalje zakonodavne mjere za sistematsko usklađivanje svog zakonodavstva sa uslovima njenog Zakona o zabrani diskriminacije iz 2009. i podiže svijest javnosti o pravnim lijekovima dostupnim u slučaju diskriminacije, uključujući širenje informacija o tome kako podnijeti žalbe Instituciji ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine u državi članici, posebno u obrazovnim i zdravstvenim institucijama, gdje se djeca često suočavaju sa diskriminacijom;

(b) izradi kodeks ponašanja u skladu sa prethodnom preporukom Odbora (CRC/C/15/pril. 260, stav 26) i u konsultaciji sa medijima u cilju eliminiranja stereotipa i stigmatizacije manjinskih i/ili etničkih grupa u medijima. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 30)**

U kontekstu svog općeg komentara br. 9 (CRC/C/GC/9 i ispr. 1, 2006.), Odbor poziva državu članicu da izradi jasnu zakonodavnu definiciju invaliditeta i osigura usklađenost zakonodavstva, politika i praksi na cjelokupnoj svojoj teritoriji sa, između ostalog, članovima 23. i 27. Konvencije, posebno u slučaju kognitivnih i mentalnih bolesti, u cilju efektivnog zadovoljenja potreba djece sa invaliditetom na nediskriminatoran način. Nadalje, Odbor preporučuje da država članica:

(a) osigura da djeca sa invaliditetom uživaju svoje pravo na obrazovanje i osigura njihovu inkluziju u formalni obrazovni sistem u što većoj mjeri, uključujući i izradu obrazovnog akcionog plana vezanog za invaliditet, kako bi se konkretno identificirali trenutni nedostaci resursa i uspostavili jasni

ciljevi sa konkretnim vremenskim rokovima za provedbu mjera za zadovoljenje obrazovnih potreba djece sa invaliditetom;

(b) pojača mjere podrške za roditelje koji skrbe za svoju djecu sa invaliditetom i da u onim slučajevima kada je potrebno skrbljenje osigura da se to čini uz puno poštivanje principa najboljih interesa djeteta i u centrima za skrb koji imaju odgovarajuće ljudske, tehničke i finansijske resurse da pruže neophodne usluge i podršku za djecu sa invaliditetom i njihove porodice;

(c) osigura da zakonske odredbe o gradnji i njihova provedba u obzir uzimaju okolišne barijere koje sprečavaju puno i efektivno učešće djece sa invaliditetom u društvu na jednakoj osnovi;

(d) rješava razlike u zaštiti koja se daje osobama koje su ratni invalidi i djeci sa invaliditetom koji je rezultat nesreće, bolesti ili postoji od rođenja, kako bi se osigurala jednaka zaštita i podrška za zadnje navedene. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 53)**

Iako uvažava postojeće definicije u Zakonu o jednakosti spolova, Odbor je zabrinut zbog činjenice da Ustav trenutno ne uključuje sveobuhvatnu definiciju diskriminacije protiv žena, u skladu sa članom 1., ili princip jednakosti žena i muškaraca, u skladu sa članom 2. Konvencije. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 13)**

U kontekstu procesa revizije Ustava, Odbor preporučuje da država članica u svoj novi ustav specifično uvrsti definiciju jednakosti žena i muškaraca i zabranu direktne i indirektno diskriminacije žena u javnoj i privatnoj sferi, u skladu sa članovima 1. i 2. Konvencije. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 14)**

Odbor ponavlja svoju zabrinutost zbog nastavka postojanja patrijarhalnih stavova i duboko ukorijenjenih stereotipa u vezi sa ulogama i odgovornostima žena i muškaraca u porodici i širem društvu (vidi [CEDAW/C/BIH/CO/3](#), stav 23). On ističe da takvi stavovi i stereotipi predstavljaju značajnu prepreku za provedbu Konvencije, obzirom da predstavljaju uzroke: (a) nepovoljne pozicije žena u državi članici u političkom i javnom životu, posebno na pozicijama za donošenje odluka i izbornim funkcijama, kao i na tržištu rada; (b) prisustva nasilja nad ženama u državi članici; i (c) rodne segregacije, što se odražava na obrazovne izbore žena i djevojaka. Pored toga, Odbor izražava žaljenje zbog ozbiljnih kašnjenja pri rješavanju preostalih rodni stereotipa koji se mogu naći u školskim udžbenicima i materijalima. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 19)**

Odbor poziva državu članicu da:

(a) hitno eliminira rodne stereotipe iz nastavnih udžbenika i obrazovnih materijala;

(b) širi principe nediskriminacije i rodne jednakosti u cijelom obrazovnom sistemu, kako formalnom tako i neformalnom, u cilju poboljšanja pozitivnog i nestereotipnog prikazivanja žena, uključivanjem ljudskih prava i rodne jednakosti u materijale za obuku i obrazovanje i osiguravanjem obuke o ženskim pravima za predavačko osoblje;

(c) izradi sveobuhvatnu i široku strategiju u svim sektorima, sa proaktivnim i održivim mjerama usmjerenim na žene, muškarce, djevojčice i dječake u cilju prevazilaženja patrijarhalnih i rodno zasnovanih stereotipnih stavova o ulogama i odgovornostima žena i muškaraca u porodici i društvu, posebno u onim oblastima u kojima se žene nalaze u najnepovoljnijem položaju, kao što je javni i politički život i upošljavanje;

(d) pojača svoju saradnju sa civilnim društvom i organizacijama za pitanja žena, političkim strankama, obrazovnim stručnjacima, privatnim sektorom i medijima, te širi informacije o ženskim pravima u privatnoj i javnoj sferi u široj javnosti i specifičnim ciljnim grupama, kao što su donosioci odluka, poslodavci, mladi, grupe žena u nepovoljnom položaju. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 20)**

Usvajanje efektivnih mjera, uključujući privremene specijalne mjere u cilju eliminiranja horizontalne i vertikalne okupacijske segregacije na osnovu rodnih stereotipa **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 34 d)**

Odbor poziva državu članicu da poduzme efektivne mjere za eliminaciju diskriminacije Romkinja, raseljenih žena i žena povratnica iz manjinskih grupa, žena iz ruralnog dijela zemlje, starijih žena i žena sa invaliditetom, posebno u oblasti obrazovanja, zdravstva i upošljavanja, te u političkom i javnom životu, putem izrade ciljanih strategija, uključujući privremene posebne mjere za povećanje jednakosti u ovim oblastima. Odbor također preporučuje da država članica poboljša svoju saradnju sa organizacijama civilnog društva u ovom smislu i zahtijeva da uključi detaljne informacije, uključujući raščlanjene podatke i informacije, o situaciji grupa žena u nepovoljnom položaju u svoj slijedeći periodični izvještaj. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 38)**

Političke podjele i etnicizacija politike u Bosni i Hercegovini blokira napredak u nekoliko oblasti u kojima je potrebna politička reforma i time se održavaju postojeće nacionalne, etničke, vjerske i jezičke podjele. Iako je Opći okvirni mirovni sporazum u Bosni i Hercegovini (Dejtonski sporazum) uspostavio diskriminatorne odredbe, etnički pristrani politički programi i prioritizacija partijskih i etničkih interesa nad interesima svih građana održava polarizirano i adversarijalno političko okruženje koje nije povoljno za reformu ili punu zaštitu i promociju manjinskih prava u praksi. **(Rita Izsák, 2013., 78)**

Nacionalne manjine i oni koji spadaju u kategoriju "ostali" moraju imati jednaka prava da se kandidiraju za bilo koju državnu poziciju. Presuda Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine je ključna odluka za prava manjina, a ustavna reforma je neophodna za eliminiranje diskriminatornih odredbi. To se ne treba predstavljati kao prijetnju po mir ili prava bilo koje grupe, već kao pozitivan, neophodan proces promjene u demokratskoj zemlji koja nastoji postati članica Evropske unije. **(Rita Izsák, 2013., 87)**

(a) Izrada i pokretanje, u saradnji za organizacijama koje se bave ženskim pitanjima, ciljanih kampanja za podizanje svijesti u svrhu obrazovanja i promjene društvenih stavova, posebno onih koji se zasnivaju na patrijarhalnim idejama o ulogama žena u društvu i koje narušavaju ljudska prava žena pod izlikom "zaštite porodice". **(Rashida Manjoo, 2013., 105 III a)**

(b) Osiguravanje da državni, entitetski i lokalni organi rješavaju nasilje nad ženama kao ekstremnog oblika nejednakosti i rodno zasnovane diskriminacije. Iako je važno nastaviti baviti se strukturalnim faktorima, kao što su problemi sa mentalnim zdravljem prouzrokovani ratom, siromaštvo, nezaposlenost ili ovisnost o drogama ili alkoholu kao okidačima nasilja nad ženama, ključno je prepoznati patrijarhalno shvatanje odnosa između muškaraca i žena kao glavni dublji uzrok takvog nasilja. **(Rashida Manjoo, 2013., 105 III b)**

Provođenje obuka i podizanja svijesti medija u saradnji sa organizacijama koje se bave pitanjima žena u vezi sa pitanjima vezanim za prava žena općenito i posebno za nasilje nad ženama u cilju davanja doprinosa promjeni preovladavajućih društvenih i kulturnih uvjerenja i stavova kojim se održavaju štetni stereotipi i mitovi o ženama **(Rashida Manjoo, 2013., 105 III d)**

Provedba mjera za osiguravanje jednakosti prava i nediskriminacije, posebno na osnovu roda, seksualne orijentacije ili rodnog identiteta (Urugvaj); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 37)**

Jačanje mjera usmjerenih na borbu protiv etničke, rasne i rodno zasnovane diskriminacije. Obzirom da Bosna i Hercegovina trenutno predsjedava Desetljećem za inkluziju Roma, neophodno je poduzeti više mjera za promociju inkluzije osoba koje pripadaju romskoj manjini tokom održavanja ove inicijative. (Rumunija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 47)**

Nastavak napora na borbi protiv svih vidova diskriminacije i religijskog fanatizma. (Kuvajt); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 48)**

Jačanje mjera za uspostavljanje povjerenja između religijskih zajednica u zemlji (Alžir); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 49)**

Poduzimanje mjera za efektivnu borbu protiv diskriminacije zasnovane na seksualnoj orijentaciji ili rodnom identitetu (Francuska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 50)**

Jačanje napora za postizanje efektivnog učešća manjina u političkom životu (Kostarika); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 121)**

Osiguravanje jednakih prava za sve građane od strane nove vlade, nakon što bude formirana, u cilju omogućavanja političke zastupljenosti na način koji će odražavati multietničko bogatstvo zemlje (Slovenija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 122)**

Nastavak napora na eliminiranju svih oblika diskriminacije osoba sa invaliditetom, u skladu sa najboljim praksama i međunarodnim standardima. (Katar); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 158)**

2.1. Rasna diskriminacija

Odbor preporučuje da država članica nastavi konsultacije i širenje svog dijaloga sa organizacijama civilnog društva koje djeluju u oblasti zaštite ljudskih prava, posebno u vezi sa borbom protiv rasne diskriminacije, u vezi sa pripremom slijedećeg periodičnog izvještaja. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2010., 15)**

Nastavak napora na borbi protiv rasne i etničke diskriminacije, posebno kroz programe kojima se promovira tolerancija u javnom obrazovanju. (Francuska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 30)**

Osiguravanje da svi građani, bez obzira na njihovo etničko porijeklo, imaju mogućnost da se kandidiraju za Dom naroda Parlamentarne skupštine i Predsjedništvo države, u kontekstu predstojećih

općih izbora i u skladu sa nedavnom presudom Evropskog suda za ljudska prava (Švicarska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 99)**

Nastavak davanja prioriteta borbi protiv diskriminacije etničkih manjina, posebno Roma, uključujući alokaciju dovoljnih resursa programima za borbu protiv predrasuda i uspostavljanje mehanizama za praćenje (Austrija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 111)**

Pružanje specifičnih informacija u slijedećem periodičnom izvještaju o mjerama i programima relevantnim za Konvenciju o pravima djeteta koje provodi država članica kako bi ispoštovala Izjavu i Akcioni program usvojen na Svjetskoj konferenciji za borbu protiv rasizma, rasne diskriminacije, ksenofobije i povezane netolerancije i uvažila opći komentar br. 1 (CRC/GC/2001/1, 2001.). **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 30 e)**

Jačanje aktivnosti za osiguravanje efektivne provedbe zakonodavstva za zaštitu od svih vidova rasne ili etničke diskriminacije, uz poseban fokus na stvaranje mehanizama nadzora (Argentina); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 38)**

Uspostavljanje i jačanje programa za borbu protiv predrasuda i mehanizama za praćenje činova diskriminacije i nasilja zasnovanog na etničkoj pripadnosti (Island); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 39)**

Uspostavljanje programa za borbu protiv predrasuda protiv etničkih manjina (Poljska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 40)**

U kontekstu rezolucije Generalne skupštine br. 68/237, u kojoj je Skupština proglasila Međunarodno desetljeće osoba afričkog porijekla u periodu 2015.-2024., te njene rezolucije br. 69/16 o programu aktivnosti za provedbu desetljeća, Odbor preporučuje da država članica pripremi i provede odgovarajući program mjera i politika. Odbor zahtijeva da država članica u svoj slijedeći izvještaj uključi precizne informacije o konkretnim mjerama usvojenim u ovom okviru, uzimajući u obzir njegovu opću preporuku br. 34 o rasnoj diskriminaciji protiv osoba afričkog porijekla. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2015., 15)**

Odbor preporučuje da država članica proširi svoj dijalog sa civilnim društvom radeći u oblasti zaštite ljudskih prava, posebno po pitanju borbe protiv rasne diskriminacije, ne samo u okviru pripreme svog slijedećeg periodičnog izvještaja, već i izvan ovog konteksta. Odbor također preporučuje da država članica uvede mjere za stimuliranje razvoja i jačanje kapaciteta civilnog društva koje zaista odražavaju različite grupe prisutne na njenoj teritoriji. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2015., 16)**

2.2. Segregacija u obrazovanju

Odbor snažno potiče državu članicu da okonča segregaciju u javnim školama, odnosno da eliminiira jednoetničke škole i škole koje su strukturirane po principu "dvije škole pod jednim krovom" što prije. Odbor preporučuje da kompetentni organi u državi članici objedine prethodno odvojene škole pod jednu upravu, intenziviraju svoje napore na uklanjanju etnički diskriminatornih elemenata iz udžbenika, uklone jednoetničke ili jednoreligijske simbole i zastave iz svih škola i provode modernizirane i zajedničke osnovne nastavne planove i programe za sve škole na teritoriji države članice uz uvažavanje različitih kulturoloških odlika raznih etničkih grupa na teritoriju države članice. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2006., 23)**

Odbor poziva državu članicu da osigura da se prestane sa praksom "dvije škole pod jednim krovom" i izgradnjom odvojenih škola za djecu koja pripadaju različitim etničkim grupama. Odbor preporučuje da država članica izvrši spajanje i da se predaje po jednom nastavnom planu i programu u svim razredima, bez obzira na etničku pripadnost i zahtijeva od nje da sačini izvještaj o svim koracima poduzetim u tom smislu u svom slijedećem periodičnom izvještaju. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2006., 50)**

Iako uvažava proces reformi usmjeren na usklađivanje i modernizaciju postojećih obrazovnih zakona i nastavnih planova i programa na svim nivoima u državi članici, Odbor je i dalje zabrinut zbog postojanja diskriminacije u ovoj oblasti, posebno u vezi sa stopama prekida školovanja djevojaka u ruralnim oblastima, posebno u slučaju Romkinja, segregacijom djevojčica i dječaka u srednjim školama, u različitim oblastima visokog obrazovanja i posljedicama istog na profesionalne mogućnosti žena, kao i visoke stope nepismenosti starijih žena, a posebno romskih žena i djevojčica. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 31)**

Odbor preporučuje da se proces reforme nastavi u cilju osiguravanja dosljednosti obrazovnih mogućnosti za oba spola u oba entiteta Bosne i Hercegovine, uključujući ruralna područja, te za marginalizirane grupe žena i djevojaka, a posebno romske manjine. Isto tako preporučuje da država članica potakne na diverzifikaciju obrazovnih i profesionalnih izbora za žene i muškarce. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 32)**

Ograničen pristup ili nedostatak pristupa pravu na obrazovanje predstavlja glavnu prepreku za povratak, obzirom da se raseljena lica nerado vraćaju u područja u kojima se njihova djeca suočavaju sa segregacijom i netolerancijom i moraju pohađati škole sa nastavnim planom i programom koji ne poštuje kulturnu tradiciju njihove vlastite etničke grupe. Predstavnik preporučuje da organi nastave proces usklađivanja obrazovnog sistema i postepeno eliminiiraju sistem "dvije škole pod jednim krovom". Treba uspostaviti obrazovne programe za cijelu zemlju usmjerene na stvaranje okruženja tolerancije, mira i razumijevanja raznolikosti. **(Walter Kälin, 2006., 62)**

Izrada akcionog plana za ukidanje obrazovnih modaliteta i procesa zasnovanih na asimilaciji i segregaciji, posebno onih poznatih kao "dvije škole pod jednim krovom". **(Vernor Muñoz 2008., 104 d)**

Uključivanje organizacija i sindikata u proces reforme obrazovanja i borbu protiv svih vidova i vrsta diskriminacije u školama, uključujući segregaciju i asimilaciju. **(Vernor Muñoz 2008., 109)**

Odbor ponavlja svoju preporuku državi članici da eliminiira segregacijski sistem jednoetničkih škola i osigura da se isti osnovni plan i program primjenjuje pri podučavanju sve djece, uz promoviranje tolerancije među različitim etničkim grupama u zemlji i cijenenje njihovih specifičnosti. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2010., 10)**

Razvijanje multietničkog okruženja za učenje u školama u cilju pomirenja etničkih grupa (Italija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 22)**

Poduzimanje svih koraka neophodnih za eliminiranje etničke segregacije u školama i poticanje na veće razumijevanje među mladima različite etničke pripadnosti (Kanada); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 46)**

Okončanje segregacije u školama u cilju osiguravanja da se sva djeca obrazuju prema jednom planu i programu koji promovira toleranciju među različitim etničkim grupama u zemlji i cijeni njihove specifičnosti (Nizozemska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 47)**

Poduzimanje koraka neophodnih za rješavanje problema fragmentiranosti obrazovnog sistema, uključujući jačanje razvoja politika i strateškog planiranja, poboljšanje pristupa inkluzivnom i kvalitetnom obrazovanju, promoviranje učešća djece, poduzimanje mjera za sprečavanje diskriminacije i segregacije djece, te promocija tolerancije i poštivanje raznolikosti u obrazovnom sistemu (Norveška); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 109)**

Revizija nastavnih planova i programa u cilju osiguravanja da uzimaju u obzir potrebe manjina i promoviranje ljudskih prava i pluralizma (Kanada); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 116)**

Okončanje segregacije djece u školama na osnovu etničke pripadnosti odmah prestankom primjene politike "dvije škole pod jednim krovom" i jednoetničkih škola, te na taj način osiguravanje odgovarajućih mjera podrške i odgovarajuće obučenog obrazovnog osoblja za omogućavanje etničke raznolikosti i integracije u školama **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 30)**

Provedba preporuka koje je dalo Ministarstvo obrazovanja i nauke FBiH u saradnji sa ministrima obrazovanja Federacije u cilju eliminiranja jednoetničkog školskog sistema **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 32 b)**

Odbor poziva državu članicu da:

- (a) efektivno provede "Preporoke usmjerene na ukidanje segregiranih ili podijeljenih struktura u obrazovnim institucijama u Federaciji Bosne i Hercegovine";
- (b) usvoji i potpiše na kantonalnom nivou Privremeni sporazum za provedbeni plan za ispunjenje posebnih potreba i prava povratničke djece;
- (c) promovira usvajanje i provedbu pravilnika/uputstava za provedbu kriterija o nazivima i simbolima škola od strane svih ministarstava obrazovanja kao preduslov za stvaranje pozitivnog okruženja za sve učenike; i
- (d) promovira i omogućava saradnju kantona Federacije Bosne i Hercegovine pri provedbi pomenutih kriterija. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2013., 35)**

Segregacija u obrazovnom sistemu je duboko ukorijenjena i zahtijeva kompromis i pozitivne korake svih etničkih grupa i njihovih političkih predstavnika. Određeni politički akteri i akteri iz zajednica prezentiraju segregaciju kao ključnu za zaštitu i promociju grupnog i jezičkog identiteta. Za manjinske zajednice i povratnike izazovi koje predstavlja segregacija su posebno akutni, a odredbe koje im omogućavaju da uživaju odgovarajuće kulturno obrazovanje su ograničene. **(Rita Izsák, 2013., 98)**

Obrazovanje treba biti osnova za jedinstvo, razumijevanje i prihvatanje razlika. Postojanje jednoetničkih škola i sistema dvije škole pod jednim krovom je suprotno takvim ciljevima i oblikuje podijeljeno društvo sa smanjenim mogućnostima za zajednicu i poboljšanje odnosa između manjinskog i većinskog stanovništva. Treba intenzivirati napore i pojačati mjere na svim nivoima vlasti u cilju poboljšanja integracije u školskom sistemu. **(Rita Izsák, 2013., 99)**

Reforma obrazovnog sistema u cilju okončanja segregacije učenika prema nacionalnosti/etničkoj pripadnosti u sistemu dvije škole pod jednim krovom i jednonacionalnim/jednoetničkim školama je od ključne važnosti i hitna. U tu svrhu je potrebno vršiti napore na provedbi zajedničkog osnovnog nastavnog plana i programa i povećanje broja predmeta u okviru kojih djeca uče zajedno, bez obzira na njihovo porijeklo, uključujući one koje se zovu "integrirane škole" (gdje je interakcija zapravo minimalna). Specijalni izvjestitelj preporučuje da:

(a) se poduzmu koraci za značajno povećanje broja zajedničkih kulturnih aktivnosti između učenika iz zajednica u okviru sistema dvije škole pod jednim krovom i jednonacionalnih/jednoetničkih škola;

(b) garantira pravo svih učenika da se obrazuju na maternjem jeziku i imaju pristup kulturnom naslijeđu svoje posebne zajednice, kao i svih drugih. Djeca trebaju učiti tri zvanična jezika Bosne i Hercegovine, ćirilčno i latinično pismo, kao neophodne alate za puni pristup svom kulturnom naslijeđu. **(Farida Shaheed, 2014., 104)**

Razvijanje multietničkog, inkluzivnog i nediskriminatornog zajedničkog osnovnog nastavnog plana i programa kao prioritet, uz osiguravanje na svim nivoima vlasti da sadržaj školskih udžbenika promovira i potiče na toleranciju među etničkim manjinskim grupama (Slovenija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 135)**

Okončanje segregacije u školama na osnovu etničke pripadnosti, kao i pregled i revizija nastavnih planova i programa i udžbenika u cilju promoviranja međukulturološkog razumijevanja, cijenjenja historije i religije svih etničkih grupa i nacionalnih manjina (Kanada); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 140)**

Uvođenje zaista inkluzivnog multietničkog obrazovnog sistema i pokretanje efikasnog mehanizma koordinacije u obrazovanju od strane Vlade Bosne i Hercegovine i kantona (Republika Češka); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 141)**

Poduzimanje mjera za povećanje inkluzivnosti škola, bez ikakvog vida diskriminacije (Italija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 142)**

Osiguravanje pristupa zajedničkom i inkluzivnom kvalitetnom obrazovanju, uz posebnu pažnju usmjerenu na romsku manjinu, osobe sa invaliditetom i LGBT pitanja (Norveška); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 143)**

Poduzimanje svih neophodnih mjera za okončanje sistema poznatog kao "dvije škole pod jednim krovom" i eliminiranje etničke segregacije u školskom sistemu (Urugvaj); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 144)**

Brzo eliminiranje segregacije i etničkih podjela u školama i promoviranje multietničkog okruženja za učenje od strane državnih i entitetskih vlasti kako bi učenici mogli učiti vlastite jezike, kulture, historije i religije (Tajland); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 145)**

Provedba jedinstvenog, usklađenog nacionalnog osnovnog nastavnog plana i programa dogovorenog sa predstavnicima etničkih grupa i nacionalnih manjina u zemlji (Kanada); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 147)**

Odbor cijeni uspostavljanje multietničkih škola u Brčko distriktu, gdje se učenici obrazuju na osnovu istog nastavnog plana i programa. Međutim, Odbor je i dalje zabrinut zbog značajne etničke segregacije u obrazovnom sistemu u entitetima države članice, kao što je praksa "dvije škole pod jednim krovom" i ponovo izražava svoju zabrinutost da segregacija u obrazovnom sistemu na teritoriji države članice održava neintegraciju, nepovjerenje i strah od "drugog i drugačijeg" (CERD/C/BIH/CO/7-8, stav 11). Odbor je također zabrinut za razvoj nacionalnih grupa predmeta, koji se često nude samo dominantnim etničkim grupama, čime se djeca manjinskih grupa prisiljavaju da prate nastavni plan i program koji ne poštuje njihove kulturološke specifičnosti. Uzimajući u obzir faktore religije i etničkog porijekla, Odbor izražava žaljenje zbog činjenice da religijsko obrazovanje koje se predaje u javnim školama često obuhvata samo većinsku religiju općine te da se djeca koja ne pohađaju religijsku nastavu zato što su druge vjeroispovijesti ili nisu religiozna navodno stavljaju u akademski nepovoljniji položaj. (članovi 2, 3, 5 (e) i 7).

Odbor preporučuje da država članica poduzme sve mjere neophodne za osiguravanje da sistem "dvije škole pod jednim krovom" ne dovodi do segregacije u obrazovanju i da poveća broj administrativno i fizički ujedinjenih škola u kojima se učenici obrazuju zajedno na osnovu istog osnovnog nastavnog plana i programa uz poštivanje njihovog vlastitog jezika i kulturoloških specifičnosti. Odbor nadalje preporučuje da država članica osigura punu slobodu religije i savjesti, uključujući i u školi, te da nijedno dijete ni na kakav način ne bude dovedeno u nepovoljan položaj zbog nepohađanja religijske nastave. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2015., 11)**

2.3. Kulturna prava i međukulturološki dijalog / tolerancija

Odbor potiče državu članicu da aktivno podržava programe koji podržavaju međukulturološki dijalog i naglašavaju toleranciju i razumijevanje za kulturu i historiju različitih etničkih grupa u Bosni i Hercegovini. Odbor nadalje potiče državu članicu da promovira takve programe u javnom obrazovanju i na političkim i medijskim simpozijima u cilju promoviranja većeg poštivanja i cijenjenja uloge raznolikosti u uspostavljanju jačeg osjećanja nacionalnog jedinstva u kontekstu zajedničkog, multietničkog koncepta bh. državljanstva. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2006., 24)**

Uspostavljanje nacionalnog programa obuke stručnog osoblja u obrazovnom sistemu zasnovanog na međukulturološkom obrazovanju **(Vernor Muñoz 2008., 104 h)**

Nastavak jačanja konkretnim koracima državnog jedinstva, tolerancije i mirnog suživota predstavnika različitih nacionalnosti i religijskih grupa (Kazahstan); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 21)**

Odbor ponavlja svoju preporuku državi članici da nastavi njegovati međukulturološki dijalog, toleranciju i razumijevanje, uz posvećivanje neophodne pažnje kulturi i historiji različitih etničkih grupa u Bosni i Hercegovini. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2010., 13)**

Odbor preporučuje da država članica usvoji sveobuhvatan nacionalni akcioni plan za promociju, zaštitu i uživanje kulturnih prava za sve na državnom nivou, uz istovremeno uvažavanje kulturalne raznolikosti. Odbor također poziva državu članicu da pristupi važnoj ulozi osiguravanja uživanja kulturnih prava za sve u postkonfliktnom procesu izgradnje mira. Odbor nadalje preporučuje da država članica alocira sva neophodna sredstva institucijama kulture kako bi spriječila njihovo zatvaranje i održala njihovo funkcioniranje, kao i da ponovo otvori one koje su zatvorene zbog finansijskih ograničenja. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2013., 37)**

Dvadeset godina nakon rata, podjele između zajednica u Bosni i Hercegovini su puno veće na političkom nivou nego u praksi. Osobe, a posebno mladi, često izražavaju želju da premoste podjele koje vide kao nametnute na dnevnoj osnovi, što stvara apsurdne situacije. **(Farida Shaheed, 2014., 97)**

Iako postoje različite perspektive po pitanju budućnosti zemlje i njene političke i administrativne organizacije, specijalni izvjestitelj ne smatra da su takve perspektive nepomirljive. Izgradnja zajedničke budućnosti za sve građane se može postići uz istovremeno rješavanje strahova onih koji se boje da će biti podvrgnuti politikama asimilacije. **(Farida Shaheed, 2014., 98)**

Međutim, kultura i obrazovanje često postaju plijen koji otima retorika razlika, sa ogromnim, negativnim utjecajem na umjetnički, kulturni, naučni i akademski život u zemlji, kao i na pravo svih osoba, bez diskriminacije, da uživaju svoja kulturna prava i da imaju puni pristup svom kulturnom naslijeđu u cjelokupnoj njegovoj bogatoj raznolikosti. **(Farida Shaheed, 2014., 99)**

Određeni akteri ozbiljno pogrešno tumače kulturna prava, uključujući jezička prava, kako bi opravdali politike separacije i uspostavljanja hermetički zatvorenih zajednica. Pravo obrazovanja na maternjem jeziku ne može opravdati segregaciju; niko se ne treba pozivati na kulturološku raznolikost kako bi kršio ljudska prava koja garantira međunarodno pravo, niti ograničavati njihov obim. Posebno tri zvanična jezika i dva pisma zvanično priznata u Bosni i Hercegovini se ne smiju smatrati razlogom za separaciju, već prednošću koja olakšava komunikaciju i otvorenost prema drugima. **(Farida Shaheed, 2014., 100)**

Bez obzira na trenutnu strukturu zemlje ili njenu budućnost, iz perspektive kulturnih prava je od ključne važnosti da osobe budu slobodne da imaju pristup svom kulturnom naslijeđu te naslijeđu drugih, da slobodno sarađuju sa drugima u oblasti kulture, unutar i širom lokacija i entiteta, te da napuštaju, pridružuju se i stvaraju nove zajednice zajedničkih kulturoloških vrijednosti. Vlasti na svim nivoima imaju odgovornost da osiguraju i poštuju kulturološku raznolikost u svakoj zajednici, kao i između zajednica. **(Farida Shaheed, 2014., 101)**

Specijalni izvjestitelj poziva sve interesne strane da hitno riješe status sedam velikih institucija kulture i omoguće im da funkcioniraju bez poteškoća. Ona isto tako upozorava protiv sistema koji bi ojačao podjele osoba ograničavanjem kulturnih institucija na bosanske, hrvatske ili srpske kulturne i umjetničke izražaje i historiju, zavisno od entiteta u kojem se nalaze. Različiti nivoi vlasti trebaju stvoriti okruženje koje je povoljno za saradnju i radne odnose između svih institucija kulture, bez uplitanja političkih aktera. **(Farida Shaheed, 2014., 103)**

Što se tiče poboljšanja interakcije među djecom i mladima, ono što možda nije odmah moguće postići u učionicama se sasvim sigurno može postići izvan, putem kulturoloških događaja i sistematiziranih razmjena između zajednica. Specijalni izvjestitelj posebno preporučuje:

(a) da se maksimiziraju mogućnosti među zajednicama za učestvovanje u aktivnostima u oblasti kulture, sporta, nauke i umjetnosti putem, naprimjer, rehabilitacije kulturnih i omladinskih centara i stvaranja neutralnih prostora izdvojenih od politike i pitanja koja se tiču etno-nacionalne ili religijske pripadnosti. Takve prostore treba uspostavljati na lokacijama gdje se osobe osjećaju slobodne da dođu i interagiraju;

(b) da se angažiraju i podržavaju osobe vezane za oblast sport, posebno fudbalske timove i navijačke klubove, kao i umjetnici u projektima koji povezuju zajednice. **(Farida Shaheed, 2014., 103)**

Institucije u oblasti nauke i kulture trebaju biti slobodne da vrše svoje aktivnosti neopterećene političkim programima, a njihova nezavisnost treba biti garantirana zakonom i u praksi. Odabir kulturnih i umjetničkih projekata za javno finansiranje treba biti transparentan i povjeren nezavisnim tijelima za stručnu ocjenu.² **(Farida Shaheed, 2014., 110)**

Dalji napori za njegovanje međukulturalnog dijaloga, tolerancije i razumijevanja među različitim zajednicama i grupama koje žive u Bosni i Hercegovini (Italija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 31)**

Dijeljenje iskustva Bosne i Hercegovine u oblasti multietničkog podučavanja toleranciji u školama (Maroko). **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 167)**

2.4. Iz izvještaja i analiza

Efektivnu zaštitu ljudskih prava narušava nejednaka provedba zakonodavstva za borbu protiv diskriminacije i odsustvo strategije za borbu protiv diskriminacije u cijeloj zemlji. Što se tiče politika za **borbu protiv diskriminacije**, nikakvi koraci nisu poduzeti da se izradi strategija za borbu protiv diskriminacije na državnom nivou. Zakon o borbi protiv diskriminacije nije izmijenjen kako bi se uključila dob i invalidnost kao razlozi za diskriminaciju, niti su njegove odredbe na adekvatan način odražene ili prenesene u Zakon o radu ili visokom obrazovanju. U augustu 2015. je oformljena radna grupa koju koordinira Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice i koja ima zadatak da izvrši reviziju

² Vidi A/HRC/23/34.

Zakona o zabrani diskriminacije. Provedbu Zakona o zabrani diskriminacije iz 2009. otežavaju proceduralne prepreke i nedovoljno poznavanje zakona. Ukupno 144 sudskih predmeta diskriminacije je bilo u postupku u augustu. Zločini iz mržnje i govor mržnje nisu obuhvaćeni krivičnim zakonodavstvom Federacije. Većina incidenata iz mržnje su se odnosili na povratnike, LGBTI osobe ili su bili etnički motivirani. Informacije o zločinima iz mržnje se ne prikupljaju i ne prate na sistematičan način. **(Izveštaj Evropske komisije o napretku Bosne i Hercegovine za 2015. godinu)**

Presuda Sejdić-Finci Evropskog suda za ljudska prava još uvijek nije provedena, što znači da osobama koje ne pripadaju jednom od tri konstitutivna naroda još uvijek nije dozvoljeno da se kandidiraju za Dom naroda i Predsjedništvo Bosne i Hercegovine. Vrhovni sud Federacije je donio dvije presude, a Vrhovni sud Republike Srpske jednu presudu u predmetima diskriminacije 2015. Još uvijek postoji nedostatak dosljednog i sveobuhvatnog prikupljanja podataka o diskriminaciji. **(Izveštaj Evropske komisije o napretku Bosne i Hercegovine za 2015. godinu)**

Nerješavanje ovog konkretnog pitanja još uvijek daje jaku institucijsku osnovu diskriminatornim praksama protiv ustavne kategorije ostali, u širokom nizu oblasti, od upošljavanja u javnoj upravi do obrazovnog sistema, te stoga predstavlja stalno zanemarivanje preporuka koje se odnose na ljudska prava ostalih u Bosni i Hercegovini.

Nadalje, diskriminacija ukorijenjena u državnom ustavu se širi na niže, lokalne ustave i nacionalne javne institucije gdje su važna sjedišta izričito i implicitno rezervirana za glavne etničke grupe. Stoga manjinske zajednice također nisu zastupljene na drugim važnim visokim pozicijama i institucijama, uključujući, između ostalog, Instituciju ombudsmana za ljudska prava. Zbog njihovog ograničenog učešća u procesima donošenja odluka, potrebe manjina se rijetko smatraju prioritetom i često se u potpunosti ignoriraju. To, kombinirano sa komplikovanim institucijskim strukturama, složeni zadatak efektivne zaštite ljudskih prava čini skoro nemogućim, čime se ukorijenjena diskriminacija ranjivih manjinskih zajednica održava u skoro svim oblastima života. **(Kolateralna šteta Dejtonskog mirovnog sporazuma: diskriminacija manjina u Bosni i Hercegovini, dvadeset godina kasnije)**

Pravne odredbe koje osiguravaju **jednakost između žena i muškaraca** uglavnom postoje, ali se ne provode na efektivan način. Saradnja između državne Agencije za ravnopravnost spolova i entitetskih centara za rodnu jednakost je i dalje dobra. Provedba rodni politika u Bosni i Hercegovini je otežana zbog fragmentiranosti ovlasti i višestrukih institucijskih tijela, kao i ograničenim budžetskim resursima. U ovom trenutku ne postoje finansije za nastavak vođenja finansijskog mehanizma za provedbu rodno akcionog plana Bosne i Hercegovine za period (2009.-2014.). **(Izveštaj Evropske komisije o napretku Bosne i Hercegovine za 2015. godinu)**

Rodni stereotipi predstavljaju jaku ilustraciju nepoštivanja preporuka UN-a o jednakosti žena i muškaraca. Iako preporuka prema Konvenciji o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena iz 2013. kao prioritetni uslov postavlja eliminaciju rodni stereotipa iz obrazovnih udžbenika i nastavnih materijala, jednostavna i djelimična analiza školskih udžbenika za osnovne škole pokazuje jako prisustvo rodni stereotipa na nivou ilustracija koje se koriste u školskim udžbenicima. Naprimjer, broj muškaraca na ilustracijama u udžbenicima preovladava (u slučaju udžbenika na bosanskom jeziku za osnovnu školu od prvog do četvrtog razreda omjer je 75,54% naprema 24,46%), a slijede vrlo stereotipne uloge u kojima muškarci polažu pravo na širi niz aktivnosti, dok se žene obično predstavljaju u njegovateljskim ulogama.

Pravni okvir za zaštitu **manjina** većinom postoji i u skladu je sa Okvirnom konvencijom za zaštitu nacionalnih manjina Vijeća Evrope. Međutim, nedostatak koordinacije između državnog i entitetskih nivoa i dalje otežava provedbu Zakona o nacionalnim manjinama. Prisustvo i učešće nacionalnih manjina u javnim debatama i medijima su i dalje niski. Efektivnost i utjecaj vijeća nacionalnih manjina na državnom i entitetskom nivou otežavaju nedovoljni resursi i nedostatak političkog utjecaja pri donošenju odluka. Politicizirane procedure imanovanja također narušavaju legitimnost i sposobnost

vijeća da pravilno funkcioniraju. **(Izveštaj Evropske komisije o napretku Bosne i Hercegovine za 2015. godinu)**

U novembru 2014., Vrhovni sud Federacije je potvrdio prvostepenu presudu iz 2012. da 'dvije škole pod jednim krovom' u Stocu predstavljaju etničku segregaciju učenika. Napredak za eliminiranje fenomena 'dvije škole pod jednim krovom' je i dalje spor, a broj jednoetničkih škola se nije smanjio. Zajednički osnovni nastavni plan i program se još uvijek ne primjenjuje u zemlji. **(Izveštaj Evropske komisije o napretku Bosne i Hercegovine za 2015. godinu)** Ova opservacija ima poseban značaj, obzirom da je zahtjev za obustavu fenomena 'dvije škole pod jednim krovom' preporuka od ključne važnosti i predstavlja značajan dio UN-ovih preporuka u okviru principa zabrane diskriminacije, a u vezi sa kojom nije postignut napredak.

Bosna i Hercegovina je nedavno predsjedavala Desetljećem inkluzije **Roma**, što se završilo u septembru 2015. Treći seminar za inkluziju Roma koji je održan u Sarajevu u junu 2015. je usvojio specifične preporuke u svih pet ključnih prioriternih oblasti politika. Značajan napredak je postignut ka završavanju procesa građanske registracije. U septembru 2015., samo 77 identificiranih osoba izloženih riziku apatrida je preostalo za registraciju. Što se tiče obrazovanja, i dalje se dijele besplatni udžbenici za romsku djecu u osnovnim školama. Stopa prijevremenog napuštanja školovanja se blago smanjila, ali broj romske djece uključene u obrazovni sistem se mora značajno povećati. Dodatni smještajni kapaciteti su stavljeni na raspolaganje Romima u teškoj situaciji u 60 općina. Pružena pomoć je uključivala sufinansiranje od strane lokalnih organa, uključujući i one na koje su utjecale poplave u maju 2014. Međutim, pristup infrastrukturi nije osiguran za cjelokupne ponovo izgrađene stambene prostore. **(Izveštaj Evropske komisije o napretku Bosne i Hercegovine za 2015. godinu)** Ipak, cjelokupna socijalna, ekonomska i politička pozicija romske zajednice u Bosni i Hercegovini je loša, a podrška vlasti prijeko potrebna. **(Bosna i Hercegovine: pravosuđe i osnovna prava: sektorski planski dokument)**

Općenito borba protiv diskriminacije, kako kao princip ljudskih prava tako i kao ustavno i pravno zagarantovana sloboda, nije u dovoljnoj mjeri javno priznata i prihvaćena, te stoga ni zahtijevana. Isto tako, uz dužno priznavanje činjenice da se nude određeni obrazovni programi, agencije za provedbu zakona, ali i pravni stručnjaci, u velikoj mjeri trebaju poboljšati svoja znanja i vještine u ovoj oblasti. **(Bosna i Hercegovine: pravosuđe i osnovna prava: sektorski planski dokument)**

3. VLADAVINA PRAVA

3.1. Primjena Konvencije/Pakta

Odbor preporučuje da država članica nastavi svoje napore na osiguravanju jednake primjene principa i odredbi Konvencije u cijeloj zemlji i ubrza proces usvajanja zakonodavstva koje se trenutno razmatra. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 9)**

Država članica treba osigurati da su suci, tužioci, advokati i drugo osoblje u potpunosti svjesni međunarodnih obaveza države članice sadržanih u Konvenciji, da se u svim sudskim postupcima postupa na fer način i da je nezavisnost pravosuđa u potpunosti zagarantirana i osigurana, posebno u postupcima koji se tiču zaštite manjina i povratnika. **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2005., 11)**

Odbor preporučuje da država članica posebnu pažnju posveti punoj provedbi člana 4. Konvencije tako što će dati prioritet budžetskim alokacijama za osiguravanje provedbe ekonomskih,

socijalnih i kulturnih prava djece, posebno one koja pripadaju grupama u ekonomski nepovoljnom položaju, "u maksimalnom obimu... dostupnih resursa te, onda kada je to potrebno, u okviru međunarodne saradnje." Odbor nadalje preporučuje da država članica uskladi izdatke za zaštitu prava djece između entiteta na takav način da se garantira minimalni nivo socijalne i zdravstvene zaštite za svu djecu u cijeloj zemlji. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 17)**

Odbor poziva državu članicu da osigura primjenjivost prava iz Pakta na domaćim sudovima i skreće joj pažnju na opći komentar br. 9 o domaćoj primjeni Pakta. Poziva državu članicu da uključi informacije koje se odnose na sudsku praksu po pitanju primjena Pakta u svoj drugi periodični izvještaj. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2006., 31)**

Provedba Opcionog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječijoj prostituciji i dječijoj pornografiji i njegovo uvrštenje u krivični sistem (Katar); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 6)**

Ubrzavanje uspostavljanja nacionalnog preventivnog mehanizma u skladu sa obavezama prema Opcionom protokolu Konvencije Ujedinjenih nacija protiv mučenja (Ujedinjeno Kraljevstvo); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 17)**

Uspostavljanje Vijeća za osobe sa invaliditetom u Bosni i Hercegovini (Finska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 43)**

Odbor zahtijeva da država članica u svoj slijedeći periodični izvještaj uključi specifične informacije o provodivosti prava iz Pakta na sudovima, uključujući i slučajeve direktne primjene Pakta na domaćim sudovima, kao i informacije o dostupnim lijekovima za pojedince u slučaju kršenja njihovih ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, kao što je to sadržano u Paktu. U tom smislu Odbor skreće pažnju na svoj opći komentar br. 9 (1998.) o domaćoj primjeni Pakta. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2013.,7)**

U kontekstu direktne primjenjivosti Konvencije, Odbor je zabrinut zbog ograničenog broja sudskih postupaka u kojima se vršilo direktno pozivanje na ili primjena odredbi Konvencije, kao i niskog broja žalbi vezanih za rodno zasnovanu diskriminaciju podnesenih Agenciji za jednakost spolova i Instituciji ombudsmana za ljudska prava, što ukazuje na stalni nedostatak svijesti među samim ženama i među pravosudnim i pravnim stručnjacima o pravima žena i pravnim lijekovima dostupnim u pravnom okviru države članice, Konvencije i Opcionog protokola uz istu, kao i o općim preporukama Odbora. Odbor je također zabrinut zbog činjenice da je pružanje pravne pomoći i dalje fragmentirano i neregulirano u određenim kantonima u Federaciji, tako da je i dalje većinom pružaju nevladine organizacije koje se finansiraju iz privatnih izvora, kao i zbog činjenice da državni Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći još uvijek nije usvojen. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 15)**

Ubrzavanje uspostavljanja vlastitog nacionalnog preventivnog mehanizma, u skladu sa svojim obavezama u okviru Opcionog protokola Konvencije protiv mučenja (Bivša jugoslovenska Republika Makedonija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 13)**

Stvaranje nacionalnog mehanizma za sprečavanje mučenja u skladu sa Opcionim protokolom Konvencije Protiv mučenja (Francuska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 14)**

Djelovanje u vezi sa njenim prethodnim obavezama i uspostavljanje nacionalnog preventivnog mehanizma, u skladu sa Opcionim protokolom Konvencije protiv mučenja i osiguravanje alokacije adekvatnih resursa za njegovo funkcioniranje (Mađarska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 15)**

Osiguravanje efektivne provedbe Konvencije o eliminiranju svih oblika diskriminacije žena i aktivna promocija rodne jednakosti (Švicarska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 32)**

Nastavak konsolidacije programa socijalne zaštite za primjenu Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom (Venecuela (Bolivarska Republika)); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 154)**

Puna provedba Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom i u tom smislu imenovanje fokalne tačke kao koordinacijskog mehanizma na osnovu odgovarajućih konsultacija sa službenicima za zaštitu podataka (Njemačka); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 156)**

Jačanje primjene Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom na cijeloj njoj teritoriji, uz garancije da su različite započete mjere u skladu sa pristupom definiranim u Konvenciji (Španija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 157)**

3.2. Primjena zakona

Odbor preporučuje da država članica pojača svoje napore za osiguravanje da je opći princip najboljih interesa djeteta shvaćen, na odgovarajući način integriran i proveden u svim pravnim odredbama, kao i u sudskim i administrativnim odlukama i projektima, programima i uslugama koji imaju utjecaj na djecu. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 29)**

Odbor preporučuje da se vrše dalji naponi za osiguravanje provedbe poštivanja stajališta djeteta. U tom smislu se poseban naglasak treba staviti na pravo svakog djeteta da učestvuje u porodici, školi, u drugim institucijama i tijelima, kao i u širem društvu, uz posebnu pažnju na ranjive i manjinske grupe. Ovo pravo također treba biti uključeno u sve zakone, sudske i administrativne odluke, politike i programe koji se odnose na djecu. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 31)**

U kontekstu člana 19. Konvencije, Odbor preporučuje da država članica: osigura da se zakonodavne mjere koje se trenutno poduzimaju – naime, novi Porodični zakon i novi Zakon o zaštiti od nasilja u porodici – brzo usvoje i na adekvatan način provode u oba entiteta. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 43a)**

Odbor preporučuje da država članica:

Osigura provedbu zakonodavstva čime će se u potpunosti obuhvatiti član 32. Konvencije i konvencija Međunarodne organizacije rada br. 138 (1973.) i br. 182 (1999.); **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 66 c)**

Specijalni izvjestitelj nadalje preporučuje da identifikacija žrtava ne bude u potpunosti prepuštena nahođenju službenika Granične policije i drugih policijskih službenika, već da budu izrađene specifične smjernice. Prilikom definiranja smjernica za identificiranje žrtava, specijalni izvjestitelj preporučuje da se u obzir uzima relevantno poglavlje Pravnog priručnika za zaštitu žrtava trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini koju je izradio Ured visokog komesara za ljudska prava (OHCHR) u Bosni i Hercegovini. Pravidnici i procedure također trebaju biti razvijeni u vezi sa pitanjima kao što su kako djelovati u slučaju sumnje da osoba granicu prelazi nelegalno. **(Sigma Huda, 2005., 81)**

U cilju osiguravanja efektivnog procesuiranja, specijalni izvjestitelj nadalje preporučuje da se poduzmu mjere za izmjenu standarda neophodnih za dokazivanje da je žrtva svjedok zaista nedostupna tokom suđenja i da se osigura da definicija nedostupnosti prepozna i da žrtva svjedok može postati nedostupna zbog straha i da stoga ne treba biti podložna sudskom pozivu ili hapšenju i/ili pritvoru kao materijalni svjedok. **(Sigma Huda, 2005., 87)**

Država članica treba osigurati efektivnu provedbu zakonodavstva za borbu protiv nasilja u porodici, pojačati obuke za suce, tužioce i službenike agencija za provedbu zakona o primjeni takvog zakonodavstva, kao i za bolnice i drugo osoblje koje radi sa žrtvama nasilja u porodici i zlostavljanja djece, uvesti standardne procedure za prikupljanje medicinskih dokaza u slučaju nasilja u porodici i poboljšati programe za pomoć žrtvama i pristup efektivnim pravnim lijekovima. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2006., 12)**

Odbor poziva državu članicu da osigura usklađivanje odredbi u krivičnom zakonodavstvu entiteta i Brčko distrikta o krivičnom djelu nasilja u porodici sa državnim Zakonom o rodnoj jednakosti, kao i njihovu primjenu od strane sudaca, tužilaca i policije. Odbor također preporučuje da država članica poduzme mjere za podizanje svijesti policijskih službenika i šire javnosti u vezi sa uzrocima, krivičnom prirodom i specifičnim potrebama žrtava nasilja u porodici. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2006.,43)**

Iako su svi međunarodni sporazumi o ljudskim pravima, uključujući Konvenciju, direktno primjenjivi u državi članici, Odbor izražava zabrinutost zbog činjenice da se žene u domaćim parnicama tek moraju pozivati na Konvenciju i primjenjivati u pravosuđu. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 13)**

Odbor poziva državu članicu da osigura efektivnu provedbu svih pravnih odredbi usmjerenih na eliminiranje rasne diskriminacije i da u svom slijedećem izvještaju dostavi ažurirane informacije o primjeni odredbi krivičnog prava od strane sudova u Bosni i Hercegovini pri kažnjavanju djela rasne diskriminacije, posebno članova 145. i 146. Krivičnog zakonika Bosne i Hercegovine. Takve informacije trebaju uključivati broj i prirodu predmeta pred sudom, izrečenih osuđujućih presuda i izrečenih kazni, kao i sve naknade ili druge pravne lijekove koji se daju žrtvama takvih djela. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2006., 16)**

Odbor preporučuje da država članica ubrza proces usklađivanja zakona kako bi ispunila svoje obaveze u skladu sa Zakonom o jednakosti spolova (član 30., stav 2), i u skladu sa svim članovima Konvencije, te da uspostavi procedure za efektivnu primjenu i provedbu ovih zakona. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006.,16)**

Iako uvažava pravne i druge napore države članice da rješava nasilje nad ženama, Odbor izražava zabrinutost da zakonski tekstovi usvojeni u oba entiteta dozvoljavaju različito pravosudno tumačenje i nedosljednu primjenu kazni zbog činjenice da se u Federaciji Bosne i Hercegovine nasilje u porodici definira kao krivično djelo, dok se ono u Republici Srpskoj definira i kao krivično djelo i kao prekršaj. Pored toga, provedbu zakona otežava nedostatak neophodnih podzakonskih akata i struktura. Odbor također izražava zabrinutost zbog odsustva statističkih podataka o djelima nasilja u porodici protiv žena i zbog činjenice da se takva djela i dalje nedovoljno prijavljuju i vide kao privatna stvar. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 25)**

Odbor preporučuje da država članica u svoj slijedeći periodični izvještaj uključi detaljne informacije o praktičnoj provedbi pravnog okvira. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2009., 10)**

Poduzimanje svih mjera neophodnih za osiguravanje punog poštivanja zakonodavstva u slučaju lezbejki, gej muškaraca, transseksualnih i biseksualnih osoba (Nizozemska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 50)**

Provođenje stalne informacijske kampanje za širenje informacija o međunarodnim obavezama u skladu sa međunarodnim pravom ljudskih prava i međunarodnim humanitarnim pravom, kao i intenziviranje obuke pripadnika snaga za provedbu zakona kako bi se osiguralo da su svjesni svoje obaveze da u praksi primjenjuju principe tih međunarodnih instrumenata (kao što je navedeno u nacionalnom izvještaju) uz pomoć Ureda visokog komesara za ljudska prava Ujedinjenih nacija (OHCHR) (Meksiko); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 75)**

Usvajanje odgovarajućih mjera za sveobuhvatno širenje informacija o i osiguravanje punog poštivanja Deklaracije o braniocima ljudskih prava (Norveška); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 90)**

Odbor poziva državu članicu da pojača svoje napore da princip najboljih interesa djeteta bude široko poznat i na odgovarajući način integriran i da se dosljedno primjenjuje u svim zakonodavnim, administrativnim i sudskim postupcima i svim politikama, programima i projektima relevantnim za djecu i koji imaju utjecaj na djecu, posebno u slučaju one djece koja nemaju porodično okruženje. U tom smislu se država članica potiče da razvija procedure i kriterije za pružanje smjernica za određivanje najboljih interesa djeteta u svakoj oblasti i širenje informacija o istima u javnim i privatnim institucijama socijalne skrbi, sudovima, administrativnim organima i zakonodavnim tijelima. Pravna logika svih sudskih presuda i administrativnih odluka se također treba zasnivati na ovom principu. Odbor naglašava potrebu da država članica pri tome posebnu pažnju posvećuje osiguravanju davanja prednosti principu najboljih interesa djeteta, posebno u vezi sa osiguravanjem punog poštivanja ovog principa pri reguliranju i provedbi slučajeva smještanja djece u različite oblike alternativnog zbrinjavanja, uključujući institucije. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 32)**

Odbor zemlji članici skreće pažnju na svoj opći komentar br. 12 (CRC/C/GC/12, 2009.), i preporučuje da poduzme mjere za jačanje prava djeteta da izražava svoje mišljenje u skladu sa članom 12. Konvencije. Pri tome preporučuje da država članica:

(a) poduzme mjere za osiguravanje efektivne provedbe zakonodavstva kojim se priznaje pravo djece da izražavaju svoje mišljenje u relevantnim zakonskim postupcima, uključujući tako što će razmotriti mogućnost uspostavljanja sistema i/ili procedura za socijalne radnike i sudove za praćenje poštivanja ovog principa. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 34)**

Iako pozdravlja pojačane napore države članice na borbi protiv nasilja u porodici, Odbor ponavlja ozbiljnu zabrinutost zbog velikog prisustva nasilja u porodici i nedostatka mehanizama praćenja i odgovornosti u vezi sa provedbom postojećih strategija, kako na državnom, tako i na entitetskim nivoima, nedovoljnim prikupljanjem podataka za procjenu fenomena nasilja u porodici i nedovoljnim uslugama podrške koje zavise od nevladinih organizacija i stranog finansiranja. Odbor je također zabrinut zbog nedosljedne primjene zakona kojima se regulira nasilje u porodici od strane sudova u oba entiteta, čime se narušava povjerenje žena u pravosudni sistem, bez obzira na sveobuhvatan zakonodavni okvir koji postoji, nedovoljnog prijavljivanja nasilja u porodici, ograničenog broja zaštitnih mjera koje se donose i blage kaznene politike, uključujući veliki procenat uslovnih kazni. Pored toga, Odbor žali zbog odsustva informacija o Brčko distriktu i nedovoljnih informacija o drugim oblicima nasilja protiv žena u državi članici. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 21)**

Osiguravanje efektivne provedbe novog zakonodavnog okvira i blagovremenog procesuiranja i kažnjavanja trgovaca ljudima, kao i revizija politike kažnjavanja u predmetima trgovine ljudima. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 24 b)**

Poduzimanje daljih mjera u cilju osiguravanja efektivne provedbe međunarodnih instrumenata ljudskih prava i jačanja koordinacije između različitih institucijskih nivoa koji su uključeni (Italija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 5)**

Dalje jačanje vladavine prava i institucija u cilju jačanja društvene kohezije, tolerancije i jednakosti i garantiranja ljudskih prava na sveobuhvatan način za njene građane, a posebno za ranjive grupe (Vietnam); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 20)**

Provedba Zakona o rodnoj jednakosti i rodnog akcionog plana i osiguravanje adekvatnih resursa (Litvanija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 34)**

Osiguravanje efektivne provedbe postojećeg zakonodavstva, uključujući pružanje zaštite i pomoći žrtvama i blagovremeno procesuiranje i kažnjavanje trgovaca ljudima (Island); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 90)**

Poduzimanje daljih koraka za poboljšanje provedbe zakona za borbu protiv trgovine ljudima (Iran (Islamska Republika)); **(UPR 2014., 107. 91)**

Provedba presude Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Sejdić i Finci (Rumunija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 127)**

Poduzimanje svih neophodnih mjera za podizanje nivoa učešća žena u javnom i političkom životu u skladu sa kvotama navedenim u relevantnim zakonima (Turska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 130)**

3.3. Donošenje presuda

Država članica treba osigurati da svo osoblje uključeno u provođenje pravde obezbjeđuje punu provedbu prava pritvorenika i da se takvim osobama garantira puna jednakost. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2006., 17)**

Dalje jačanje provedbe zakona i pravosudnog sistema u naporu da spriječi nekažnjivost i sprečavanje trgovine ljudima i nasilja u porodici, kao i seksualnog zlostavljanja žena i djevojčica (Malezija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 71)**

Provedba reformi neophodnih za poboljšanje efektivnosti pravosudnog sistema u cilju garantiranja prava na fer suđenje, a posebno garantiranja pristupa sudu i adekvatnu upotrebu sudskih postupaka za jezičke manjine (Meksiko); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 74)**

Nastavak njenih napora na osiguravanju nezavisnosti pravosuđa (Pakistan); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 76)**

Osiguravanje da se odnos između izvršne i sudske vlasti zasniva na međusobnom povjerenju i poštivanju u cilju nemiješanja u njihove relevantne nadležnosti i funkcije. (Australija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 81)**

Poduzimanje konkretnih mjera za osiguravanje efektivne provedbe Zakona o zaštiti nacionalnih manjina u cilju rješavanja socijalnih izazova sa kojima se suočavaju Romi (Norveška); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 113)**

Odbor preporučuje da država članica poduzme sve neophodne pravne i administrativne mjere zaštite kako bi osigurala da se osumnjičenim licima garantira pravo pristupa advokatu i nezavisnom liječniku, po mogućnosti po njihovom vlastitom izboru, obavještanja člana porodice, informiranost o njihovim pravima tokom pritvora, te pravo brzog izvođenja pred suca u skladu sa međunarodnim standardima, bez obzira na prirodu njihovog navodnog krivičnog djela. **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2011., 10)**

Osiguravanje adekvatno obučених tužilaca, sudaca i osoblja u pravosudnim sistemima Federacije i Republike Srpske u cilju ostvarivanja blagovremenog i efikasnog napretka po pitanju predmeta ratnih zločina, uključujući pažljivo djelovanje osoba koje rade na pitanjima seksualnog nasilja (Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 64)**

Davanje prioriteta reformi pravosudnog sistema, posebno u cilju osiguravanja jednakog pristupa pravdi, brzih sudskih postupaka i efektivne provedbe sudskih odluka, kao i u cilju integriranja obrazovanja o ljudskim pravima u programe stručnog usavršavanja za suce i tužioce (Tajland); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 93)**

Pružanje dodatne i trajne političke i finansijske podrške pravosudnom sistemu, uključujući i Tužilaštvo (Australija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 92)**

3.4. Krivično pravo

U kontekstu člana 34. i drugih povezanih članova Konvencije Odbor preporučuje da država članica dodatno pojača svoje napore da u potpunosti provede i uključi gore pomenuti Opcioni protokol (uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječijoj prostituciji i dječijoj pornografiji) u sistemima krivičnog prava, kao i da identificira, sprečava i bori se protiv trgovine djecom u seksualne i druge eksploatacijske svrhe, uključujući i tako što će provoditi studije za procjenu prirode i obima problema i alocirati dovoljne resurse ovoj oblasti. Nadalje, zemlja članica bi, između ostalog, trebala:

osigurati adekvatnu i sistematsku obuku za sve grupe profesionalaca kojih se to tiče, a posebno za službenike organa za provedbu zakona;

pokretati kampanje za podizanje svijesti i prevenciju koje su posebno usmjerene na djecu;

tražiti pomoć od UNICEF-a, između ostalog. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 70)**

Odbor preporučuje da se provode detaljne, nezavisne i efektivne istrage u vezi sa svim navodima o potencijalnoj umiješanosti službenika agencija za provedbu zakona u aktivnosti trgovine ljudima i izricanje – ukoliko se proglašavaju krivima – odgovarajućih krivičnih i/ili drugih sankcija. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005.,72)**

Odbor preporučuje da država članica u potpunosti uskladi sistem maloljetničkog pravosuđa sa Konvencijom, a posebno članove 37., 40. i 39. i sa drugim standardima Ujedinjenih nacija u oblasti maloljetničkog pravosuđa, uključujući Standardna minimalna pravila Ujedinjenih nacija za maloljetničko pravosuđe (Pekinška pravila), Smjernice Ujedinjenih nacija za sprečavanje maloljetničke delinkvencije (Rijadske smjernice), Pravila Ujedinjenih nacija za zaštitu maloljetnika u pritvoru i Bečke smjernice za postupanje prema djeci u krivičnom postupku i preporuke koje je Odbor dao na dan opće diskusije o maloljetničkom pravosuđu (CRC/C/46, stavovi 203-238). U tom smislu Odbor preporučuje da država članica posebno:

- (a) osigura sistematsku obuku za suce i vijeća za osobe mlađe od 18 godina;
- (b) poduzme sve neophodne mjere za osiguravanje da se osobe mlađe od 18 godina lišavaju slobode samo kao zadnje rješenje i tokom najkraćeg mogućeg perioda i da u pritvoru u svakom slučaju budu odvojeni od odraslih;
- (c) osigura da se osobama mlađim od 18 godina koje su u zatvoru - uključujući istražne zatvore – osigura puni program obrazovnih aktivnosti (uključujući fizičko obrazovanje);
- (d) poduzme hitne korake na značajnom poboljšanju uslova pritvora osoba mlađih od 18 godina u skladu sa međunarodnim standardima;
- (e) uspostavi preciznije pravne propise o procesu određivanja alternativnih mjera, u skladu sa članom 40., stav 3, Konvencije;
- (f) jasnije definiira uslove nadzora maloljetnih pritvorenika naređenih od strane sudije za maloljetnike;
- (g) razmotri izmjene trenutnih kazni zatvora primjenjive na osobe između 16 i 18 godina koje su počinile krivično djelo tako što će eliminirati jednogodišnju minimalnu kaznu zatvora i smanjiti desetogodišnju maksimalnu kaznu;
- (h) uspostavi pravo na brantelja od početka krivičnog postupka u Republici Srpskoj;
- (i) traži tehničku pomoć od UNICEF-a i OHCHR-a, između ostalog. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 74)**

Specijalni izvjestitelj preporučuje dalje napore u provedbi novih zakona o krivičnom postupku na takav način da se razjasni u slučaju kojih krivičnih djela se procesuiranje vrši na državnom nivou, kao što je trgovina ljudima, umjesto na entitetskim sudovima kao prekršaji koji sa sobom povlače manje sankcije. Posebno policijski službenici trebaju pohađati obuku o tome kada, kako i u kojoj fazi da predmet prosljeđuju državnom tužitelju. Obuka o istražnim metodama za prikupljanje dokaza također se treba održati za policiju. Potrebno je podići svijest tužilaca o potrebi za provedbom detaljnih istraga i izbjegavanja brzopleto procesuiranja za djela koja povlače manje sankcije. Državne istrage također treba ojačati, kao o saradnju između različitih nivoa agencija za provedbu zakona. Specijalni izvjestitelj snažno preporučuje da se osigura obuka za policiju na temu otkrivanja i pravilne istrage krivičnog djela krijumčarenja ljudima. Također je neophodno poduzeti korake za povećanje međusobne saradnje između pojedinačnih agencija za provedbu zakona, ali i između agencija i tužilaštava, kako bi se poboljšala saradnja i razmjena informacija i time postiglo efektivnije procesuiranje. **(Sigma Huda, 2005., 86)**

Specijalni izvjestitelj smatra da je neophodno pružiti odgovarajuću zaštitu žrtvama koje se odluče na saradnju sa tužilaštvom, kako se ne bi osjećale pod prijetnjom ili zastrašene. Specijalni izvjestitelj preporučuje da se zaštita žrtvama ne pruža samo tokom postupka, već također prije i nakon postupka. Ona treba uključivati privremeno odsustvo u cilju ostanka u zemlji tokom trajanja građanskog postupka i dozvole za rad. Sporazumi o izmještanju u treće zemlje se također trebaju nastojati ostvarivati. Potrebno je osigurati odgovarajuće alokacije za osiguravanje provedbe Zakona o zaštiti svjedoka i Programa zaštite svjedoka. Posebni izvjestitelj preporučuje da se nastoje ostvariti sporazumi sa zemljama porijekla žrtava u vezi sa programima dijeljenja troškova u cilju pružanja bolje zaštite žrtvama. **(Sigma Huda, 2005., 88)**

Odbor preporučuje da država članica poduzme sve neophodne mjere za osiguravanje da se krivična djela istražuju i da se navodni počinioci procesuiraju i pravilno sankcioniraju kako bi se borilo protiv nekažnjivosti. **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPSC), 2010., 29)**

Povećavanje kapaciteta za policijsko djelovanje i jačanje pravosudnih reformi u cilju bolje borbe protiv organiziranog kriminala i trgovine ljudima. (Kanada); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 62)**

Stvaranje atmosfere u kojoj se potiče slobodno i vitalno civilno društvo, uljučujući kroz osiguravanje pozitivne javne komunikacije i ojačanih policijskih kapaciteta za pružanje zaštite i vođenje istraga (Kanada); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 96)**

(upućuje se Vladi Republike Srpske) efektivne istrage i procesuiranje djela usmjerenih protiv branitelja ljudskih prava (Norveška); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010.,88)**

Odlučno prijavljivanje napada protiv branilaca ljudskih prava i osiguravanje da državni organi braniteljima ljudskih prava daju legitimnost i priznanje putem izjava podrške (Norveška); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 89)**

Nastavak usvajanja mjera za garanciju zaštite branilaca ljudskih prava (Čile); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 91)**

Osiguravanje da se svi napadi na braniocima ljudskih prava, novinare i članove njihovih porodica propisno istražuju i da se počinioci privode pravdi (Nizozemska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 92)**

Osiguravanje zaštite branilaca ljudskih prava koji djeluju u zemlji u skladu sa Deklaracijom o braniteljima ljudskih prava Ujedinjenih nacija, kako bi bili pošteđeni zastrašivanja i uznemiravanja (Slovačka); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 94)**

Poboljšanje radnih uslova aktivista za ljudska prava za poduzimanje svih koraka neophodnih za jačanje slobode izražavanja i slobode štampe, a posebno strogo procesuiranje slučajeva zastrašivanja predstavnika medija (Njemačka); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 95)**

Puna istraga svih navoda o zastrašivanju i nasilju nad akterima civilnog društva i procesuiranje odgovornih (Kanada); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 97)**

Nastavak njenih napora na borbi protiv korupcije, a posebno korupcije koja uključuje policijske službenike (Poljska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 84)**

Odbor preporučuje da država članica sistem maloljetničkog pravosuđa u potpunosti uskladi sa Konvencijom, a posebno članovima 37., 39. i 40., kao i sa drugim relevantnim standardima, uključujući Standardna minimalna pravila Ujedinjenih nacija za maloljetničko pravosuđe (Pekinška pravila), Smjernice Ujedinjenih nacija za sprečavanje maloljetničke delinkvencije (Rijadske smjernice), Pravila za zaštitu maloljetnika lišenih slobode (Pravila iz Havane), Smjernice za postupanje prema djeci u sistemu krivičnog pravosuđa i opći komentar Odbora br. 10 (CRC/GC/10, 2007). Odbor nadalje specifično preporučuje da država članica:

(a) dodijeli neophodne ljudske, tehničke i finansijske resurse za osiguravanje adekvatnih alternativnih mjera pritvoru i oblike rehabilitacije djece u konfliktu sa zakonom i osigura da djeca ne budu u pritvoru zajedno sa odraslima;

(b) izbjegava upotrebu pritvora prije suđenja za djecu i osigura da u onim slučajevima kada se ovo primjenjuje, bude ograničeno na minimalni vremenski period;

(c) poduzme mjere za osiguravanje pristupa obrazovanju za osobe mlađe od 18 godina koje se nalaze u pritvoru;

(d) brzo uspostavi nacionalni preventivni mehanizam za praćenje izvršenja kazni maloljetničkog zatvora;

(e) osigura sveobuhvatnu obuku o pravima djece i maloljetničkom pravosuđu za stručnjake koji rade sa ili za djecu koja su u konfliktu sa zakonom;

(f) podiže svijest javnosti o djeci koja su u konfliktu sa zakonom i provodi medijske i novinarske kodekse ponašanja u cilju sprečavanja njihove stigmatizacije od strane medija i šire javnosti;

(g) uspostavi sveobuhvatnu bazu podataka djece koja su u konfliktu sa zakonom u cilju omogućavanja analize njihove situacije na nacionalnom nivou i upotrebe njenih rezultata za poboljšanje sistema maloljetničkog pravosuđa države članice.

Odbor preporučuje da država članica poduzme sve moguće mjere da osigura da se dovoljni resursi alociraju provedbi Opcionog protokola. Posebno se agencijama za provedbu zakona i centrima socijalnog rada trebaju pružiti adekvatni ljudski, tehnički i finansijski resursi neophodni za njihove aktivnosti. **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPSC), 2010., 19) (Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 77)**

Ograničavanje prenosa nadležnosti na dva entiteta od strane Vlade Bosne i Hercegovine, te time sprečavanje dalje fragmentacije pravosuđa u Bosni i Hercegovini (Nizozemska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 95)**

Nastavak usklađivanja sistema maloljetničkog pravosuđa sa međunarodnim standardima (Latvija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 101)**

Nastavak provedbe plana za borbu protiv korupcije (Bahrein); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014, 107. 102)**

Nastavak jačanje politika za borbu protiv korupcije i osiguravanja šireg pristupa pravdi za svakog građanina, uključujući i pružanjem besplatne pravne pomoći najranjivijim grupama (Italija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 103)**

Poduzimanje neposrednih koraka za osiguravanje da se navodne prijetnje i zastrašivanje novinara i medija pažljivo istražuju (Australija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014, 107. 113)**

Osiguravanje zaštite novinara, osoblja medija i branitelja ljudskih prava od svih napada, istrage i procesuiranje takvih napada i privođenje odgovornih pravdi (Estonija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 114)**

Borba protiv zastrašivanja i pritisaka na novinare i branioce ljudskih prava (Francuska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107.115)**

Javna osuda svih napada ili zastrašivanja novinara i branitelja ljudskih prava, istraga takvih djela i privođenje počinitelja pravdi (Litvanija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107.116)**

3.5. Eksterna / interna provjera

Država članica bi trebala:

(a) omogućiti i osigurati redovno i nezavisno praćenje ponašanja policijskih i zatvorskih službenika, između ostalog putem postojećih kanala kao što je Institucija ombudsmana i nevladine organizacije;

osigurati da mehanizmi internog nadzora nad policijskim i zatvorskim službenicima funkcioniraju na pravilan način, da su nezavisni i efektivni. **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2005., 13)**

Država članica treba osigurati da pravila za ispitivanje, upute, metode i prakse koje se tiču pravitorenika podliježu sistematskoj provjeri. Preporuke koje daje Institucija ombudsmana i druge

institucije koje provode redovno praćenje se trebaju blagovremeno provoditi. **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2005., 18)**

Odbor preporučuje da se daju specifične ovlasti parlamentarnim vojnim povjerenicima da osiguravaju poštivanje Opcionog protokola od strane Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, u bliskoj saradnji sa ombudsmanom za ljudska prava Bosne i Hercegovine. Odbor nadalje preporučuje da država članica intenzivira napore za konsolidaciju Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine i osigura unitaran pristup zaštiti i promociji ljudskih prava, te posebno Konvenciji i njenim opcionim protokolima. **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPAC), 2010., 11)**

3.6. Govor mržnje i zločini iz mržnje

Odbor preporučuje da država članica nastavlja voditi borbu protiv međuetničkih predrasuda tako što će, između ostalog, primjenjivati postojeće krivično-pravne odredbe o govoru mržnje i zločinima iz mržnje, nastaviti da jača i promovira putem kampanja za podizanje svijesti, te drugih konkretnih koraka, nacionalno jedinstvo, toleranciju i miran suživot članova raznih nacionalnosti i religijskih grupa, te jačanjem nadležnosti za praćenje Regulatorne agencije za komunikacije u vezi sa djelima javnog poticanja na etničku i religijsku mržnju. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2010., 10)**

Stroga primjena krivično-pravnih odredbi na govor mržnje i zločine iz mržnje i provedba kampanja za podizanje svijesti u cilju promocije tolerancije (Češka Republika); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 33)**

Država članica treba pojačati svoje napore na borbi protiv govora mržnje i rasističkih napada, posebno protiv Roma, tako što će, između ostalog, provoditi kampanje za podizanje svijesti usmjerene na promoviranje poštivanja ljudskih prava i tolerancije raznolikosti. Država članica također treba pojačati svoje napore na osiguravanju da se vode detaljne istrage i procesuiraju navodni počinioci rasističkih napada, te da, ukoliko budu osuđeni, budu kažnjeni na odgovarajući način, te da se žrtvama pruži adekvatna kompenzacija. Država članica nadalje treba usvojiti zakon kojim se zabranjuje osnivanje udruženja koja se zasnivaju na promociji i širenju, između ostalog, govora mržnje i rasističke propagande. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2012., 20)**

Odbor poziva državu članicu da intenzivira svoje napore, uključujući usvajanjem na državnom nivou nacrtu Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Federacije Bosne i Hercegovine, čime bi se proširila definicija zločina iz mržnje, kako bi se osigurao održiv povratak izbjeglica i raseljenih lica u njihove zajednice porijekla tako što će im se obezbijediti jednako uživanje prava iz Pakta, posebno u oblasti socijalne zaštite, zdravstva, obrazovanja i upošljavanja. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2013., 12)**

Borba protiv govora mržnje i zločina iz mržnje, uključujući u političkoj sferi; prikupljanje i procjena podataka o govoru mržnje i zločinu iz mržnje i promocija međuetničke i međureligijske tolerancije, a posebno u obrazovnom sistemu (Republika Češka); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 42)**

Udvostručavanje svojih napora na borbi protiv javnog manifestiranja govora mržnje i netolerancije (Indonezija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 43)**

Pooštavanje zakonodavstva za borbu protiv mržnje i diskriminacije na osnovu etničke pripadnosti, kulture, religije ili nacionalnosti, posebno kada se radi o političkim izjavama ili javnim zvaničnicima (Meksiko); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 44)**

Istrage i procesuiranje incidenata govora mržnje (Sijera Leone); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 45)**

Odbor preporučuje da država članica osigura da se provode postojeće krivično-pravne odredbe o govoru mržnje i zločinima mržnje na odgovarajući način i u skladu sa općom preporukom Odbora br. 35 u vezi sa borbom protiv rasističkog govora mržnje i da nastavi provoditi kampanje za podizanje svijesti na svim nivoima u cilju promocije nacionalnog jedinstva, razumijevanja i tolerancije i mirnog suživota članova različitih nacionalnosti i religijskih grupa. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2015., 12)**

3.7. Djeca žrtve

Odbor preporučuje da država članica pojača mjere za zaštitu prava i interesa djece žrtava svih krivičnih djela u skladu sa Opcionim protokolom, uključujući kroz dalju izradu smjernica o zaštiti djece za socijalne radnike i policijske službenike i osigura obuku o takvim smjernicama. Posebno se trebaju ojačati procedure za osiguravanje proaktivnijeg pristupa identificiranju djece žrtava izloženih riziku krivičnih djela u skladu sa Opcionim protokolom, uključujući kroz podizanje svijesti i razvijanja efektivnih partnerstava sa roditeljima i porodicama djece žrtava. **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPSC), 2010., 35)**

Odbor preporučuje da država članica uspostavi jedinicu u okviru Odjela za žrtve krivičnih djela koja će imati specifični mandat da pruža pomoć i podršku djeci žrtvama krivičnih djela u skladu sa Opcionim protokolom i dodijeli adekvatne ljudske, tehničke i finansijske resurse. Odbor nadalje preporučuje da država članica posebnu pažnju obrati putem socijalnog djelovanja za ispunjenje potreba djece u rizičnim situacijama (stav 24). **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPSC), 2010.,39)**

Odbor preporučuje da država članica poduzme sve neophodne mjere za osiguravanje da se djeci žrtvama krivičnih djela u skladu sa Opcionim protokolom pruži odgovarajuća pomoć, uključujući njihovu punu socijalnu reintegraciju i puni fizički i psihološki oporavak. Odbor posebno potiče državu članicu da osigura održivost skloništa specifično predviđenih za djecu žrtve, uključujući centre za dnevnu njegu za djecu uključenu u organizirano prosjačenje. Odbor preporučuje da država članica zadnje navedeno integriira u svoje programe zaštite za djecu. **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPSC), 2010., 41)**

Razmatranje mogućnosti upotrebe audio i video intervjua djece u slučajevima koji se odnose na prodaju djece, prostituciju djece i dječiju pornografiju i da takve intervjue moraju provoditi specifično obučeni policijski službenici u prostorijama za intervjue prilagođene djeci. **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPSC), 2010., 37)**

3.8. Zatvori / zatvorski sistem / pritvor / institucije za mentalno zdravlje

Država članica treba poduzeti sve neophodne korake za poboljšanje režima za zatvorenike. Aktivnosti mogu uključivati rad sa strukovnom vrijednošću i redovne fizičke vježbe. **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2005., 17)**

Država članica treba:

(a) osigurati, između ostalog, da osobe lišene slobode budu svjesne svojih prava i imaju mogućnost da se žale;

(c) omogućiti i osigurati redovan i povjerljiv pristup pritvorenima za nadležne pojedince i tijela kao što su suci nadležnih sudova, Institucija ombudsmana i nevladine organizacije. **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2005., 19)**

Država članica treba osigurati da se muškarci, žene i djeca nalaze u odvojenim prostorijama tokom njihovog cjelokupnog perioda pritvora, u skladu sa važećim međunarodnim standardima. **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2005., 14)**

Država članica treba osigurati da se svim pritvorenima garantira pravo da kontaktiraju svoje porodice i imaju neposredan pristup nezavisnom liječniku i advokatu od samog početka lišenja slobode. **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2005., 15)**

Država članica treba odmah istraživati sve navode nasilja u pritvornim ili zatvorskim jedinicama, uključujući forenzička ispitivanja i poduzimati mjere za sprečavanje takvih incidenata. **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2005., 16)**

Država članica treba poboljšati materijalne i higijenske uslove u pritvorskim jedinicama, zatvorima i institucijama za mentalno zdravlje u oba entiteta i osigurati dovoljan broj osoblja kao i redovnu vježbu i vanćelijske aktivnosti za zatvorenike i adekvatan tretman pacijenata sa mentalnim bolestima. Sve pacijente iz Aneksa za forenzičku psihijatriju Zatvora u Zenici treba prebaciti, te u tu svrhu treba osigurati da Psihijatrijska bolnica Sokolac zadovoljava međunarodne standarde. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2006., 19)**

Država članica treba intenzivirati svoje napore da uskladi uslove pritvora sa Standardnim minimalnim pravilima za tretman zatvorenika (rezolucije Ekonomskog i socijalnog vijeća br. 663 C (XXIV) i 2076 (LXII)) i drugim relevantnim standardima međunarodnog i domaćeg prava, a posebno tako što će:

(a) koordinirati pravosudni nadzor uslova pritvora među nadležnim organima i osiguravati detaljne istrage svih navoda zloupotrebe ili zlostavljanja počinjenog u pritvornim jedinicama;

(b) izraditi sveobuhvatan plan za rješavanje nasilja i seksualnog nasilja među zatvorenima u svim pritvornim jedinicama, uključujući Zatvor u Zenici i osigurati efektivne istrage ovakvih slučajeva;

(c) smanjiti pretrpanost zatvora i razmotriti alternativne oblike pritvora;

(d) osigurati da se pritvor u samici koristi samo kao mjera zadnjeg izlaza tokom što kraćeg vremena i pod strogim nadzorom;

(e) pojačati napore za poboljšanje režima za zatvorenike, posebno strukovne i fizičke aktivnosti i olakšati njihovu ponovnu integraciju u društvo;

(f) osigurati da se maloljetnici čuvaju u pritvoru odvojeno od odraslih tokom cjelokupnog perioda pritvora i da im se nude obrazovne i rekreacijske aktivnosti;

(g) osigurati adekvatan smještaj i psiho-socijalnu podršku za zatvorenike kojima je potreban psihijatrijski nadzor i tretman. **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2011., 19)**

Odbor preporučuje da država članica osigura da multidisciplinarni timovi pružaju psiho-socijalnu podršku pacijentima u psihijatrijskim institucijama, da sva mjesta u kojima borave pacijenti sa mentalnim bolestima zbog prisilnog tretmana redovno poslućuju nezavisna tijela za praćenje kako bi se garantirala pravilna provedba postojećih sigurnosnih mjera i da se razvijaju alternativni oblici tretmana. Nadalje, država članica treba osigurati punu i blagovremenu provedbu preporuka

ombudsmana, kao što su sadržane u njegovom specijalnom izvještaju o situaciji u institucijama za smještaj osoba sa mentalnim bolestima. **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2011., 20)**

Država članica treba poduzeti hitne mjere za rješavanje pretrpanosti pritvorskih centara i zatvora, uključujući kroz povećano pribjegavanje alternativnim oblicima kažnjavanja, kao što je elektronski nadzor, uslovni otpust i rad za dobrobit zajednice. Država članica treba poduzeti praktične mjere za sprečavanje nasilja među zatvorenicima. U tom smislu država članica treba nastaviti osiguravati da se vrše detaljne istrage svih slučajeva nasilja među zatvorenicima, posebno onih koji dovedu do smrti, kao i da se počinioci procesuiraju i kazne odgovarajućim sankcijama. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2012., 11)**

a. Mučenje

Uspostavljanje nezavisnog mehanizma za istragu navodnog mučenja ili zlostavljanja **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2005., 19)**

Država članica treba osigurati da svaki pojedinac koji tvrdi da je bio podvrgnut mučenju ili zlostavljanju ima pravo da se žali nadležnim organima bez ikakvih prepreka i da takvi pojedinci imaju pristup svom medicinskom kartonu na zahtjev. Nadalje, u skladu sa preporukama Evropskog odbora za sprečavanje mučenja i nehumanog ili degradirajućeg tretmana ili kažnjavanja, svim pritvorenicima i zatvorenicima trebaju biti date informacije o mogućnosti podnošenja žalbi, uključujući i pravo da na povjerljiv način održavaju korespondenciju sa vanjskim pravosudnim i žalbenim tijelima, te da zatvorene kutije za žalbe budu instalirane u zatvorima (CPT/Inf (2010.) 10, stav 36). **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2011., 21)**

3.9. Protjerivanje/ekstradicija/azil

Država članica treba osigurati da se u potpunosti pridržava člana 3. Konvencije i da pojedinci pod nadležnošću države članice imaju odgovarajuće uvažavanje od strane nadležnih organa i da im se garantira fer tretman u svim fazama postupka, uključujući i mogućnost za efektivnu, nezavisnu i nepristranu provjeru odluka o protjerivanju, povratu ili ekstradiciji.

Država članica treba Odboru dostaviti informacije o slučajevima ekstradicije u kojima rizik podvrgavanja mučenju jeste ili nije razmatran, uključujući i informacije o tome da li postoje sigurnosne mjere kako bi se spriječila ekstradicija u takvim slučajevima. **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2005., 12)**

Država članica treba:

- (a) osigurati (i) proceduralne sigurnosne mjere protiv protjerivanja i (ii) efektivne lijekove u slučaju zahtjeva za protjerivanjem u postupku vraćanja, uključujući provjeru od strane nezavisnog pravosudnog tijela u vezi sa odbijenicama;
- (b) osigurati da se vrši detaljna provjera svakog pojedinačnog slučaja kod zahtjeva za azil i da osobe čiji su zahtjevi za azil odbijeni mogu podnijeti efektivnu žalbu koja ima učinka suspenzije izvršenja odluke o progonu ili deportaciji;
- (c) revidirati svoje trenutne procedure i prakse u oblasti progona, protjerivanja i ekstradicije i uskladiti svoje tumačenje ključnih koncepata domaćeg zakona o azilu sa međunarodnim pravom o izbjeglicama i standardima ljudskih prava;
- (d) nastaviti djelovati i informirati Odbor o predmetu građanina Bosne i Hercegovine koji je i dalje u pritvoru u vojnoj bazi Guantanamo Bay;
- (e) osigurati da razmatranja koja se tiču nacionalne sigurnosti ne narušavaju princip neprotjerivanja i da država članica ispunjava svoje obaveze na poštivanju principa apsolutne zabrane

mučenja u svim okolnostima, u skladu sa članom 3. Konvencije. **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2011., 14)**

Država članica treba revidirati svoju praksu koja se tiče produženog pritvora takvih pojedinaca i u potpunosti poštovati njihovo pravo da efektivno pobijaju odluke o oduzimanju njihovog državljanstva, njihovog pritvora i deportacije. Nadalje, država članica treba garantirati ključne principe vezane za fer i efikasne procedure azila, uključujući i adekvatne usluge pismenog i usmenog prevođenja, besplatnu pravnu pomoć i pristup podnositelja zahtjeva njihovom predmetnom spisu. **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2011., 15)**

Odbor preporučuje da država članica osigura da radnici migranti koji su lišeni njihovog državljanstva imaju pristup efektivnim pravnim lijekovima kako bi predložili razloge zašto ne trebaju biti prognani u treću zemlju, a posebno ukoliko bi se suočili sa rizikom zlostavljanja po povratku u tu zemlju. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2012., 28)**

Odbor preporučuje da država članica poštuje sve proceduralne sigurnosne mjere sadržane u članu 22. Konvencije i razmotri produženje vremenskog roka za podnošenje žalbi protiv odluka o ekspulziji. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2012., 32)**

3.10. Obuka

Specijalni izvjestitelj preporučuje bolju koordinaciju između službenika Granične policije i drugih agencija za provedbu zakona, posebno pri razmjeni obavještajnih podataka, uključujući putem zajedničke obuke o sprečavanju trgovine ljudima i pomoći žrtvama. Također je potrebno više obuke za pripadnike agencija za provedbu zakona u vezi sa pravilnikom. Specijalni izvjestitelj preporučuje da se revidira pravilnik kako bi se osiguralo da obuhvata pitanje o zaštiti nacionalnih žrtava i žrtava trgovine ljudima u druge svrhe osim u svrhu prostitucije. Potrebno je poduzeti mjere za rješavanje problema korupcije lokalne policije, uključujući uvođenje viših plata, promociju internih mehanizama za prijavu slučajeva korupcije i osiguravanje da se u slučajevima korupcije poduzimaju interne disciplinske mjere. **(Sigma Huda, 2005., 82)**

Obuka o ljudskim pravima, uključujući i Smjernice o raseljenim licima, treba biti osigurana za zvaničnike Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice i njihove kolege u entitetima i općinama. **(Walter Kälin, 2006., 60)**

Predstavnik preporučuje međunarodnoj zajednici da svoje napore i resurse usmjeri na stvaranje okruženja povoljnog za održiv povratak tako što će pružiti pomoć sa obukom o ljudskim pravima i izgradnjom kapaciteta zasnovanom na ljudskim pravima u oblastima poput pravosuđa, politika upošljavanja i usklađivanja zdravstvenog i obrazovnog sistema. **(Walter Kälin, 2006., 61)**

Nastavak aktivnosti jačanja, izgradnje kapaciteta i obuke za sve one koji su uključeni u pružanje usluga ženama žrtvama, uključujući kreatore politika, pravosudne službenike, stručnjake iz zdravstva i druge pružatelje usluga. **(Rashida Manjoo, 2013., 105 III c)**

a) Suci, tužioci, advokati, policajci, socijalni radnici

Odbor također preporučuje da država članica pojača svoje napore na pružanju adekvatne i sistematske obuke i/ili podizanja svijesti o pravima djece u slučaju profesionalnih grupa koje rade sa i za djecu, posebno policijskih službenika, kao i parlamentaraca, sudaca, advokata, osoblja zdravstvenih ustanova, nastavnika, upravitelja škola i drugih po potrebi. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 24)**

U kontekstu člana 34. i drugih povezanih članova Ustava, Odbor preporučuje da država članica dalje jača svoje napore na punoj provedbi i uvrštenju gore navedenog Opcionog protokola (uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječijoj prostituciji i dječijoj pornografiji) u sisteme krivičnog pravosuđa kao i da otkriva, sprečava i bori se protiv trgovine djecom u seksualne i druge eksploatacijske svrhe, uključujući tako što će provoditi studije kako bi procijenila prirodu i obim problema i alocirala dovoljne resurse ovoj oblasti. Nadalje, država članica, između ostalog, treba:

pružiti adekvatnu i sistematsku obuku svim profesionalnim grupama kojih se to tiče, a posebno policijskim službenicima;

pokrenuti kampanje podizanja svijesti i sprečavanja usmjerene posebno na djecu;

zahtijevati pomoć od UNICEF-a, između ostalog. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 70)**

Redovno provođenje obrazovanja i obuke osoblja agencija za provedbu zakona, uključujući policijske i zatvorske službenike, kako bi se osiguralo da su svi službenici u potpunosti svjesni odredbi Konvencije, da se kršenja neće tolerirati i da će biti predmetom istrage, kao i da će počinioći biti procesuirani. Cjelokupno osoblje treba pohađati specifičnu obuku o tome kako da identificira znakove mučenja. **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2005., 13 a)**

Specijalni izvijestitelj preporučuje da se osigura dodatna obuka službenicima Granične policije o identificiranju žrtava trgovine ljudima, pravilniku i UNICEF-ovim Smjernicama o zaštiti prava djece žrtava trgovine. **(Sigma Huda, 2005., 79)**

Država članica treba osigurati poznatost odredbi Pakta, između ostalog tako što će ga prevesti na zvanične jezike Bosne i hercegovine i poboljšati obuku za suce, tužioce i advokate o primjeni Pakta. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2006., 9)**

Država članica treba osigurati da počinioći trgovine ljudima budu efektivno procesuirani, da suci, tužioći i službenici agencija za provedbu zakona pohađaju intenzivnu obuku o primjeni standarda za borbu protiv trgovine ljudima i korupcije, da se dovoljna sredstva alociraju iz državnog budžeta u programe za pomoć žrtvama i zaštitu svjedoka, te da se poduzimaju efektivne mjere za borbu protiv eksploatacije djece, posebno Roma i djece iz drugih etničkih manjina, u svrhu prosijačenja ili drugih vidova prisilnog rada. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2006., 16)**

Odbor poziva državu članicu da uskladi zakone dva entiteta i ubrza izradu i usvajanje podzakonskih akata i uspostavljanje relevantnih struktura i institucija potrebnih za provedbu. Pored toga preporučuje da se poduzmu konkretne mjere za osnaživanje žena da prijavljuju slučajeve nasilja u porodici i osigura putem programa obuke da javni zvaničnici, a posebno osoblje agencija za provedbu zakona, pravosuđe, pružatelji zdravstvenih usluga, socijalni radnici i nastavnici, budu u potpunosti upoznati sa primjenjivim pravnim odredbama, da im je podignuta svijest o svim oblicima nasilja nad ženama i da imaju vještine kako bi reagirali na njih na odgovarajući način. Odbor također potiče državu članicu da prikuplja podatke o učestalosti nasilja u porodici nad ženama, te da na osnovu takvih podataka nastavi razvijati održive strategije za borbu protiv ovog kršenja ljudskih prava. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 26)**

Odbor poziva državu članicu da osigura stvarnu primjenjivost prava iz Konvencije na svim domaćim sudovima i druge mehanizme. On poziva državu članicu da poduzme dodatne mjere kako bi širila informacije o Konvenciji i provodila programe za tužioce, suce, ombudsmane i advokate koji obuhvataju primjenu Konvencije, te posebno njene koncepte direktne i indirektna diskriminacije i jednakosti. Isto tako preporučuje da se provode trajne kampanje podizanja svijesti i pravne obuke usmjerene na žene i nevladine organizacije koje se bave pitanjima žena kako bi se žene ohrabrile i

osposobile da koriste procedure i pravne lijekove za kršenja njihovih prava u skladu sa Konvencijom. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 14)**

Odbor ohrabruje državu članicu da:

(a) jača i širi svoje programe obuke da bi uključila sve zvaničnike koji djeluju u oblasti migracije, uključujući socijalne radnike, suce i tužioce i poziva državu članicu da u svom drugom periodičnom izvještaju dostavi informacije o svim takvim programima obuke;

(b) poduzme neophodne korake za osiguravanje pristupa radnika migranata informacijama o njihovim pravima u skladu sa Konvencijom;

Rad sa organizacijama civilnog društva u cilju širenja informacija i promoviranja Konvencije **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2009., 18)**

Odbor preporučuje da država članica:

(a) nastavi jačati programe obrazovanja i obuke o Opcionom protokolu za članove Oružanih snaga, uključujući i one koji su raspoređeni u okviru međunarodnih mirovnih snaga;

(b) razvija sistematske programe obrazovanja i obuke o odredbama Opcionog protokola za sve relevantne profesionalne grupe koje rade sa djecom i za djecu, a posebno među vojnim zvaničnicima uključenim u regrutiranje, sucima, tužiocima, imigracijskim službenicima i parlamentarnim vojnim povjerenicima i socijalnim radnicima. **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPAC), 2010., 9)**

Odbor preporučuje da država članica alocira adekvatne i namjenske resurse za razvoj programa i materijala za obuku u svim oblastima obuhvaćenim Opcionim protokolom i osigura da se takva obuka pruža svim relevantnim profesionalnim grupama, posebno službenicima za imigraciju i provedbu zakona, uključujući članove SIPA-e, suce i tužioce, socijalne radnike i članove snaga Evropske unije (EUFOR) koji su trenutno prisutni u Bosni i Hercegovini. **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPSC), 2010., 17)**

Odbor preporučuje da država članica alocira dovoljne resurse za osiguravanje kontinuiteta i održivosti ovih usluga i osigura da su u potpunosti dostupne i poznate svoj djeci. Odbor nadalje preporučuje da država članica provede sistematsku obuku za osobe koje rade na gore navedenim vrućim linijama (vruća linija za djecu žrtve krivičnih djela) u cilju efektivnog sprečavanja i reagiranja na slučajeve prodaje djece, dječiju prostituciju i dječiju pornografiju. **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPSC), 2010., 43)**

Razmatranje činjenja daljih napora na obuci službenika agencija za provedbu zakona, sudaca i policijskih službenika u oblasti ljudskih prava (Egipat); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 83)**

Jačanje njenih napora na provedbi zakona za borbu protiv trgovine ljudima i obuke za policijske službenike, suce, tužioce i socijalne radnike u vezi sa postojećim pravnim okvirom. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2012., 48 c)**

Odbor ponavlja svoju prethodnu preporuku da treba preuzeti primarnu odgovornost za pružanje adekvatne i sistematske obuke i/ili podizanja svijesti o pravima djece za profesionalne grupe koje rade sa djecom i za djecu, a posebno službenike agencija za provedbu zakona, kao i parlamentarce, suce, advokate, zdravstvene radnike, nastavnike, upravitelje škola i druge po potrebi. (CRC/C/15/pril. 260, stav 24). **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 24)**

Odbor preporučuje da država članica poboljša svoje programe obuke o ljudskim pravima kako bi promovirala bolje znanje, svijest i primjenu Pakta, posebno među pripadnicima pravosuđa,

agencija za provedbu zakona i drugim akterima odgovornim za provedbu Pakta, te nosiocima prava. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2013.,7)**

Odbor preporučuje da država članica:

(a) pruža sistematsku i obaveznu obuku za suce, tužioce i advokate o Zakonu o rodnoj jednakosti i Zakonu o zabrani diskriminacije, kao i o Konvenciji, Opcionom protokolu uz istu i općim preporukama i stajalištima Odbora date u pojedinačnim dopisima, potiče ih da se pozivaju na Konvenciju kako bi je učinili vidljivijom i osigurava da čine sastavni dio pravnog obrazovanja;

(b) podiže svijest žena o njihovim pravima i pravnim lijekovima dostupnim kako bi tražile naknadu u slučajevima rodno zasnovane diskriminacije;

(c) ubrza usvajanje nacrta Zakona o pravnoj pomoći koji za cilj ima objedinjenje odredbe o besplatnoj pravnoj pomoći u državi članici u svrhu olakšavanja pristupa pravdi za sve žene, a posebno one koje pripadaju grupama u nepovoljnom položaju. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 16)**

Pružanje obavezne obuke za suce, advokate i pripadnike agencija za provedbu zakona o ujednačenoj primjeni postojećeg pravnog okvira, uključujući o definiciji nasilja u porodici i rodnim stereotipima **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 22d)**

Pružanje obavezne i rodno osjetljive obuke za suce, tužioce, policijske službenike i druge službenike agencija za provedbu zakona o primjenjivim pravnim odredbama, uključujući propise o zaštiti svjedoka trgovine ljudima **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 24 c)**

Usvajanje Zakona o sprečavanju svih oblika diskriminacije i zakona o zaštiti osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama na državnom i entitetskim nivoima su pozitivni koraci. Međutim, iako su ovi zakoni relativno novi, provedba u praksi je i dalje loša na svim nivoima. Preovladavajuća percepcija manjina i povratničkih zajednica je da, iako zakoni zadovoljavaju međunarodne uslove, njihova provedba u praksi i dalje ostaje nisko na listi političkih prioriteta. Inicijative za podizanje svijesti javnosti i obuka sudaca i tužilaca su ključne. **(Rita Izsák, 2013., 80)**

Poboljšanje programa za obuku o ljudskim pravima, posebno onih osmišljenih za suce i pripadnike agencija za provedbu zakona (Alžir); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 23)**

Izrada nacionalnog plana za borbu protiv diskriminacije, uključujući kroz obuku službenika agencija za provedbu zakona i pravnih stručnjaka i kampanje za podizanje svijesti javnosti (Francuska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 24)**

Poduzimanje svih neophodnih mjera za osiguravanje primjene svih zakona i obuke zvaničnika o pravima djeteta (Libija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 25)**

Pružanje obuke policijskim službenicima o neprihvatljivom ponašanju i adekvatno kažnjavanje svih slučajeva zlostavljanja (Sjedinjene Američke Države); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 57)**

Oslanjanje na razvoje u policijskim tijelima Kantona Sarajevo u vezi sa obukom, koordinacijom i podizanjem svijesti o borbi protiv diskriminacije LGBT osoba i provedba ovih praksi u cijelom pravosuđu i policiji (Norveška); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 51)**

Odbor preporučuje da država članica osigura adekvatno početno i redovno stručno usavršavanje za suce, tužioce, advokate i službenike agencija za provedbu zakona o odredbama Zakona o zabrani diskriminacije i dostavi evaluaciju takve obuke u slijedećem periodičnom izvještaju.

Odbor također preporučuje da država članica provede kampanje podizanja svijesti na svim nivoima u vezi sa Zakonom o zabrani diskriminacije, kako prijavljivati slučajeve rasne diskriminacije ombudsmanu i drugim relevantnim ogranima i kako takve slučajeve dovesti pred sud. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2015., 9)**

b) Osoblje kazнено-popravnih i zdravstvenih ustanova

Odbor preporučuje da država članica obuči medicinsko i psihološko osoblje socijalnih centara u vezi sa posebnim potrebama žrtava trgovine ljudima. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2006., 44)**

Poboljšanje obuke za policijske službenike i osoblje pritvorskih centara i modernizacija centara kako bi se zadovoljili potrebe svih zatvorenika (Sjedinjene Američke Države); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 78)**

Odbor preporučuje da država članica:

(a) osigura da medicinsko osoblje i drugi uključeni u nadzor, ispitivanje ili tretman bilo kojeg pojedinca koji se podvrgava bilo kojem obliku uhićenja, pritvora ili zatvaranja pohađa redovne i sistematske obuke o Priručniku za efektivne istrage i dokumentiranje mučenja i drugih okrutnih, nečovječnih ili degradirajućih tretmana ili kažnjavanja (Istanbulski protokol) i da prevede priručnik na sve odgovarajuće jezike i da se primjenjuje u što većoj mjeri;

(b) razvije i provodi metodologiju za procjenu efektivnosti i utjecaja takvih programa obrazovanja i obuke za smanjenje broja slučajeva mučenja i zlostavljanja i redovno procjenjuje obuku koja se pruža službenicima agencija za provedbu zakona;

(c) pojača svoje napore na provedbi rodno osjetljivog pristupa obuci osoba koje su uključene u nadzor, ispitivanje ili tretman žena koje se podvrgavaju bilo kojem obliku uhićenja, pritvora ili zatvaranja;

(d) Jačanje stručne izobrazbe u institucijama socijalne zaštite sa osobama sa mentalnim bolestima i u psihijatrijskim klinikama **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2011., 22)**

3.11. Nezavisnost sudaca i advokata

Država treba osigurati da suci, tužioci, advokati i drugo osoblje budu u potpunosti svjesni međunarodnih obaveza države članice sadržanih u Konvenciji, da se u svim sudskim postupcima provodi fer tretman i da se u potpunosti garantira i osigurava nezavisnost pravosuđa, a posebno u postupcima koji se odnose na zaštitu manjina i povratnika. **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2005., 11)**

3.12. Iz izvještaja i analiza

Pravosudni sistem Bosne i Hercegovine je postigao **određeni nivo pripreme**. Određeni napredak je postignut prošle godine, posebno kroz usvajanje strategije reforme pravosudnog sektora. U septembru tokom ministarskog sastanka u okviru Strukturiranog dijaloga, organi su ponovili svoju posvećenost za zajednički razvoj ključnih odlika reforme pravosuđa. Međutim, politički motivirani napadi protiv pravosuđa su se nastavili, mjere za osiguravanje pune odgovornosti sudaca i tužilaca još uvijek nisu usvojene, još uvijek postoji potreba za izradom specijalne obuke, a efikasnost dijelova sistema ozbiljno koče zaostali i pretjerano dugački postupci. **(Izvještaj Evropske komisije o napretku Bosne i Hercegovine za 2015. godinu)**

Ažurirana strategija reforme pravosudnog sektora za cijelu zemlju za period 2014.-2018. je usvojena u septembru 2015. Prateći akcioni plan koji uključuje sveobuhvatan niz konkretnih aktivnosti zajedno sa indikatorima uspjeha i finansijskim resursima koje još uvijek treba biti usvojen. U cilju popunjavanja nedostataka koji su prouzrokovani usporenim usvajanjem nove strategije, institucije odgovorne za provedbu moraju postići opipljive rezultate sa dosljednim naporima i odgovarajućom brzinom. **(Izveštaj Evropske komisije o napretku Bosne i Hercegovine za 2015. godinu)**

Visoko sudsko i tužilačko vijeće (VSTV) je ključna institucija za upravu u pravosuđu u cijeloj zemlji. Ono ima institucijsku nezavisnost i od 15 njegovih članova, 11 se imenuje među sucima i tužiocima. Preostala četiri člana imenuje Vijeće ministara, Parlamentarna skupština, te po jednog svaka od entitetskih advokatskih komora. VSTV upravlja imenovanjem sudaca i tužilaca na pravosudne pozicije i također je odgovorno za nadzor procjena i razvoj karijera. Iako se VSTV-u općenito dodjeljuje budžet srazmjernan sa njegovim neposrednim prioritetima, njegovom sekretarijatu je neophodno dati adekvatne resurse. Pravosudna provjera nad većinom odluka VSTV-a o imenovanjima ili razrješenjima ne postoji, jer je to moguće samo u slučaju kršenja ustavnih i ljudskih prava kao rezultat disciplinskih postupaka. VSTV ima samo obavezu da sačinjava i objavljuje na svojoj web stranici godišnje izvještaje o aktivnostima koje dostavlja izvršnoj i zakonodavnoj vlasti. VSTV je 2015. godine odlučilo da svoje sesije otvori za javnost, iako tu postoje određena ograničenja. I dalje postoje nedostaci u pravnom okviru primjenjivom na VSTV. To je potrebno riješiti na osnovu mišljenja Venecijanske komisije i relevantnih preporuka koje je dala Evropska komisija kao dio Strukturiranog dijaloga o pravosuđu između EU i Bosne i Hercegovine. **(Izveštaj Evropske komisije o napretku Bosne i Hercegovine za 2015. godinu)**

Principi **nezavisnosti pravosuđa i autonomije tužilaca** su predviđeni zakonodavstvom na svim nivoima i sadržani u entitetskim ustavima, ali ne i u državnom Ustavu. Iako eksterna i interna nezavisnost i autonomija imaju pravnu osnovu, ne postoji efektivan nadzor nad njihovom provedbom. Ne postoje formalne procedure kojima se sankcionira neprimjeren utjecaj ili prijetnje po nezavisnost pravosuđa. VSTV može samo davati javne izjave ili neobavezujuće mišljenje ukoliko se sudac ili tužilac žali ili ukoliko prijetnja sadrži elemente krivičnog djela. Kao rezultat toga, nezakoniti i politički motivirani napadi protiv pravosuđa se nastavljaju bez odgovarajuće pravne ili ustavne zaštite. Novi Zakon o VSTV-u također treba rješavati i ove probleme obzirom na odsustvo ustavnih garancija za sudsku nezavisnost na državnom nivou. Mjere pravne zaštite postoje u slučaju premještanja sudaca i tužilaca bez njihovog pristanka. One su većinom sadržane u pravilima o disciplinskom postupku. Žalbe u cilju dobijanja pravomoćne disciplinske odluke VSTV-a o premještanju su moguće samo u onim slučajevima kada postoje kršenja ljudskih ili ustavnih prava. Što se tiče principa **nepokretnosti** funkcija, VSTV je tokom izvještajnog perioda u samo jednom slučaju odlučilo da primijeni premještanje bez pristanka, kao alternativu razrješenja koje je zahtijevao Ured disciplinskog tužioca. 'Sistem za upravljanje predmetima' vrši **nasumičnu dodjelu** predmeta koji pristižu sucima, dok predsjednici suda odlučuju o parametrima za distribuciju predmeta. Što se tiče **povlačenja sudaca sa predmeta**, bez obzira na postojanje automatskog sistema dodjele predmeta, predsjednici sudova imaju pravo da izvrše preraspodjelu predmeta kako bi garantirali nepristranost. U takvim predmetima VSTV prati razloge za svaku preraspodjelu. Nepristranost se također štiti mehanizmima za izuzeće i diskvalifikaciju u skladu sa važećim proceduralnim zakonima. Ukoliko se suci ne diskvalificiraju u takvim situacijama, ovo predstavlja osnovu za disciplinsku mjeru. Nekoliko sudaca je sankcionirano u vezi sa ovim. **(Izveštaj Evropske komisije o napretku Bosne i Hercegovine za 2015. godinu)** Iako je Ured disciplinskog tužioca nezavisno tijelo, ono u funkcionalnom smislu zavisi od VSTV-a. Dvostepeni **disciplinski postupak** koji garantira zakon je također predmet konačne provjere VSTV-a, koje ima pravo da ukine disciplinsku kaznu izrečenu u drugom stepenu. Međutim, broj ozbiljnih disciplinskih kazni je i dalje mali. **Etički kodeksi** za suce i tužioce postoje, ali ne postoji formalni mehanizam za njihovu provedbu. Etički odbor koji je uspostavljen u VSTV-u ima ovlaštenja da izdaje konsultativna mišljenja i nadzire provedbu kodeksa, ali nema ovlasti za pokretanje disciplinskih postupaka. Kršenje etičkog kodeksa ne predstavlja formalan razlog za započinjanje

disciplinskog postupka. Nadalje, protiv odluka disciplinskog tužioca nije dopuštena žalba. Drugi aspekti odgovornosti su u početnoj fazi ili ne postoje. Integritet pravnika se provjerava samo kada se kandidati prijavljuju za sudačke pozicije. **Dostavljanje imovinskih kartona** je obavezno za sve suce i tužioce, ali nijedna institucija ne provjerava njihovu tačnost. Pitanje konflikta interesa u pravosuđu je dovelo do dodatne zabrinutosti za integritet i odgovornost. Pravilnik o konfliktima interesa u slučaju članova VSTV-a koji je uveo jasan niz mjera zaštite za sprečavanje situacija konflikta interesa se treba proširiti na funkcioniranje cjelokupnog pravosuđa. Novi Zakon o VSTV-u treba obezbijediti jasna pravila koja će biti primjenjiva na funkcioniranje cjelokupnog pravosuđa. **(Izveštaj Evropske komisije o napretku Bosne i Hercegovine za 2015. godinu)**

Postupci kojima se regulira stupanje na pozicije u pravosuđu ili dalje napredovanje na osnovu zasluga i unapređenja postoje, pri čemu je fokus na profesionalnosti i kompetencijama kandidata, što se ocjenjuje na osnovu objektivnih indikatora. U slučaju **imenovanja** na bilo koju poziciju u pravosuđu koje predstavlja **unapređenje** suca ili tužioca, kandidati se procjenjuju u skladu sa kriterijima predviđenim u Zakonu o VSTV, odnosno radnog učinka na nižoj poziciji ili rezultata ulaznog i pismenog testa (za kandidate izvan pravosuđa). Međutim, ne postoji efektivna i sistematska primjena objektivnih kriterija za konačna imenovanja na pozicije pravosudnih funkcija i pozicije na nivou menadžmenta. Otpuštanje je također regulirano objektivnim kriterijima u skladu sa Zakonom o VSTV, iako je zapravo došlo do samo malog broja otpuštanja. **(Izveštaj Evropske komisije o napretku Bosne i Hercegovine za 2015. godinu)**

Obuka za suce i tužioce u Bosni i Hercegovini se pruža putem entitetskih centara za obuku sudaca i tužilaca. To su centri koji također pružaju uvodnu obuku za nove članove pravosuđa po njihovom imenovanju. Standarde obuke, metodologija i održavanje obuka je neophodno poboljšati, posebno kada se radi o izgradnji specifičnih kapaciteta za rješavanje složenih predmeta, kao što je to slučaj sa trgovinom ljudima, privrednim kriminalom i organiziranim kriminalom. Obuka o upravljanju i obuka za posebne sudske ili tužilačke funkcije se ne pruža na sistematski način. Zemlja ima status promatrača u Evropskoj mreži za pravosudnu obuku. **(Izveštaj Evropske komisije o napretku Bosne i Hercegovine za 2015. godinu)** U oblasti vladavine prava, obrazovanja i obuke su date ključne preporuke UN-a, te se mora zaključiti da nedostaje dovoljna provedba. Kapaciteti po pitanju ljudskih resursa su različiti u različitim dijelovima zemlje. Centri za obuku sudaca i tužilaca poduzimaju napore u tom smislu, ali su potrebna dalja poboljšanja, kako po pitanju oblika tako i po pitanju sadržaja obrazovanja i obuka. **(IPA II u Bosni i Hercegovini: poboljšanje pravosuđa i saradnje u oblasti vladavine prava)**

Obzirom na nepostojanje vrhovnog suda na državnom nivou, **dosljednost sudske prakse** se osigurava samo na nivou entiteta i Brčko distrikta, ali ne na različitim nivoima vlasti. Održavaju se redovni sastanci zajedničkih vijeća najviših sudova u zemlji. To je pomoglo da se postigne bolje usklađivanje sudske prakse u građanskim predmetima, ali to još uvijek nije postignuto u upravnom ili krivičnom pravu. Javni pristup online sudskoj praksi je ograničen na informacije koje objavljuju sami sudovi na svojim web stranicama, dok stručnjaci iz pravosuđa koji žele puni pristup sudskoj praksi moraju zahtijevati specifičnu šifru za pristup i platiti pretplatu.

Kada se radi o **dostupnosti alternativnih metoda rješavanja sporova**, privredna arbitraža i sudsko mirenje se redovno koriste, dok je upotrebu sudske i vansudske medijacije potrebno dodatno promovirati. Suci rijetko promoviraju medijaciju. Samo pet predmeta je išlo na medijaciju tokom perioda izvještavanja u odnosu na 5418 predmeta koji su riješeni upotrebom sudskog mirenja, što stoga dovodi do iznosa jedva 1% predmeta riješenih putem alternativnih metoda rješavanja sporova. Usklađivanje zakonodavnog okvira Bosne i Hercegovine sa relevantnim zakonodavstvom EU i postizanje značajnijeg smanjenja zaostalih predmeta upotrebom medijacije je potrebno dodatno poboljšati.

Općenito govoreći, većina institucija u zatvorskom i pritvorskom sistemu je neadekvatna, ne posjeduje sredstva i nije usklađena sa evropskim i međunarodnim standardima i uslovima. Postoji značajan broj onih koji čekaju na odsluženje kazne (naprimjer, u martu 2015. ovaj broj je u Federaciji Bosne i Hercegovine iznosio 545). U isto vrijeme, kazneno-popravne institucije za maloljetnike su u kritičnoj situaciji, a alternativne sankcije se rijetko primjenjuju, iako postoje pravne odredbe za njihovu upotrebu. **(IPA II u Bosni i Hercegovini: poboljšanje pravosuđa i saradnje u oblasti vladavine prava)**

Također je važno istaći problem materijalnih uslova za rad sudova i tužilaštava u Bosni i Hercegovini. Nedostatak prostora je hitan problem, a također se javlja pitanje nefunkcionirajućih arhiva i zastarjele infrastrukture. Istovremeno, javna percepcija pravosuđa je takva da postoji veliko nepovjerenje u pravosudne institucije po pitanju njihove kompetentnosti i nezavisnosti. **(IPA II u Bosni i Hercegovini: poboljšanje pravosuđa i saradnje u oblasti vladavine prava)**

Potreba za poboljšanjem statusa žrtava seksualnog nasilja, a posebno silovanja, kao i ratnih zločina (posebno ratnog seksualnog nasilja), rodno zasnovanog nasilja i mjere za zaštitu svjedoka je očigledna. Relevantni pravni propisi za zaštitu prava žrtava mučenja, uključujući i provedbu UN-ovih rezolucija i preporuka (Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena i Odbor protiv mučenja) još uvijek nedostaju. **(Bosna i Hercegovina: pravosuđe i osnovna prava: sektorski planski dokument)**

Čini se da je sistem besplatne pravne pomoći još jedna oblast u kojoj su date ključne UN-ove preporuke vezane za vladavinu prava. Međutim, zakonski okvir za besplatnu pravnu pomoć nije potpun u svim dijelovima zemlje. Odgovarajuće funkcioniranje sistema besplatne pravne pomoći u onim dijelovima zemlje u kojima je pravni okvir usvojen je upitno, dok državno zakonodavstvo o besplatnoj pravnoj pomoći još uvijek nije usvojeno. Finansijska podrška i kapaciteti onih kojima je data odgovornost za pružanje besplatne pravne pomoći su neadekvatni i zahtijevaju dodatna i značajna poboljšanja. Pozicija organizacija civilnog društva u sistemu besplatne pravne pomoći je pitanje koje treba ponovo razmotriti zbog činjenice da one igraju važnu ulogu u radu sa kategorijama kao što su podnosioci zahtjeva za azil, izbjeglice, žrtve trgovine ljudima i žrtve diskriminacije. **(Bosna i Hercegovina: pravosuđe i osnovna prava: sektorski planski dokument)**

Krivično zakonodavstvo u BiH je previše nedorečeno pri definiranju osnovnog krivičnog djela poticanja na mržnju, što predstavlja značajan problem pri identifikaciji i određivanju da li određeno ponašanje predstavlja kršenje zakona u skladu sa ovim standardom. Dodatne probleme pri procesuiranju krivičnih djela poticanja na mržnju stvara nedostatak dosljedne definicije termina "mržnja" u svim bh. jurisdikcijama i preširoka lista zaštićenih odlika u postojećim definicijama Krivičnog zakonika Brčko Distrikta BiH. Nadalje, bh. krivični kodeksi ne definiraju čak ni osnovne koncepte poput, "poticanje", "razmirica" i "netolerancija", što svakako predstavlja problem po pitanju tumačenja ovih termina, a u konačnici i procesuiranja krivičnih djela poticanja na mržnju, razmirice i netoleranciju. Još jedan nedostatak relevantnog bh. zakonodavstva je činjenica da krivični kodeksi BDBiH i RS ne sadrže "javno (izražavanje)" kao ključan element krivičnog djela poticanja na nacionalnu, rasnu i religijsku mržnju, razmirice ili netoleranciju, dok ga Krivični zakonik BiH sadrži, ali bez definicije javnog (izražavanja). Nadalje, skoro identične definicije krivičnog djela poticanja na mržnju u zakonodavnim rješenjima na državnom i entitetskim nivoima stvara zbunjenost i probleme pri određivanju teritorijalne nadležnosti na oba nivoa (između državnog i entitetskih nivoa /uključujući nivo BDBiH/, kao i između različitih entitetskih /i BDBiH/ tužilaštava). Problem se dodatno komplicira zbog činjenice da niti postojeći propisi niti ograničena bh. sudska praksa ne postavljaju jasne granice između koncepta slobode izražavanja, govora mržnje, koji ne predstavlja nužno krivično djelo, i govora mržnje koji predstavlja krivično djelo poticanja na mržnju i netoleranciju. Svi ovi nedostaci uzrokuju probleme u provedbi datih standarda i direktno utiču na (ne)procesuiranje zločina iz mržnje. *Istraživanje o problemima u tužilačkoj praksi* je identificiralo nekoliko faktora koji značajno utiču na (ne)procesuiranje zločina iz mržnje. Poteškoće se javljaju od

samog početka, odnosno kada policijski službenici zabilježe određeno krivično djelo. Obzirom da su policijski službenici prve osobe koje stižu na lice mjesta i bilježe činjenice o počinjenim krivičnim djelima, sve nedostatke iz te faze je krajnje teško ispraviti kasnije. Postoji nekoliko razloga za neuspjeh procesa registriranja krivičnih djela, odnosno unosa činjenica u policijske izvještaje. Prije svega, ukoliko policijski službenici nisu osviješteni po pitanju zločina iz mržnje, to može direktno utjecati na identificiranje, a time i na uključivanje motiva predrasuda u njihove izvještaje. Nadalje, neuključivanje predrasuda kao motiva u policijske izvještaje jasno može biti rezultat utjecaja ličnih stavova policijskih službenika, što može biti uzrokovano utjecajima iz njihovog društvenog okruženja i dominantnim vrijednostima određene zajednice. Obzirom da početna faza istrage ne implicira istraživanje motiva počinilaca zločina iz mržnje, to također može predstavljati nesavladivu prepreku za bilo kakav dalji rad na takvim predmetima. Praktične poteškoće također uzrokuje nedostatak odgovarajućih indikatora za određivanje motiva predrasuda, što često onemogućava policiji i tužiocima da prepoznaju i odrede motiv predrasuda za počinjenje krivičnog djela. Pored toga, odsustvo definiranih kriterija i specifične metode istraga krivičnih djela motiviranih predrasadama uzrokuje niz problema i nedosljednosti u krivičnim postupcima. Neki od tih problema u tužilačkoj praksi koji se odnosi na percepcije opće rasprostranjenosti ovih krivičnih djela, što je vrlo izraženo u bh. kontekstu, dovodi do poteškoća u razlikovanju između "relevantnih" i "irelevantnih" zločina iz mržnje. To se direktno odražava i na identifikaciju zločina iz mržnje, ali i na donošenje odluka o tome da li uključiti motiv predrasuda u optužnice. Na prethodni problem se usko nadovezuju posebni problemi praktične prirode, prije svega nedostatak obuke o zločinima iz mržnje na svim nivoima. Postoji očigledan nedostatak programa obuke o zločinima iz mržnje za tužioce, stručne saradnike i policijske službenike. Obuka o zločinima iz mržnje za tužioce i policijske službenike je sporadična, neorganizirana i nesistematska, a postoji očigledan nedostatak planiranja aktivnosti i konstruktivnog dijaloga među učesnicima postupka procesuiranja. Jedan od praktičnih problema je sasvim sigurno nedostatak ili nepostojanje pristupa praktičnoj literaturi i sudskoj praksi u oblasti zločina iz mržnje u BiH, regiji, pred evropskim sudovima i šire, koja bi mogla pružiti smjernice za rješavanje složenih problema i dilema u procesuiranju ovih krivičnih djela.

Na procesuiranje zločina iz mržnje u BiH sasvim sigurno utiču i određeni *strukturalni problemi*, a prije svega nedostatak protokola/uputstava/smjernica o krivičnom postupku u slučaju zločina iz mržnje, koji bi dali odgovarajuća usmjerenja i rješenja za praktične probleme. Nijedna od četiri jurisdikcije u BiH ne daje dokument koji bi razjasnio sumnje vezane za obaveze nadležnih organa uključenih u identificiranje, obradu i praćenje procesuiranja zločina iz mržnje ili način i sadržaj saradnje između ovih tijela i drugih njihovih aktivnosti i obaveza u ovoj oblasti. Značajan neuspjeh postojećeg modela djelovanja aktera u procesuiranju zločina iz mržnje predstavlja nedostatak saradnje između tužilaca, policijskih službenika i različitih aktera iz civilnog društva. Iako se određeni broj organizacija civilnog društva u BiH fokusira na zločine iz mržnje (vođenje evidencije, pružanja pomoći žrtvama, izgradnja tolerancije i ponovno uspostavljanje pokidanih odnosa u zajednici, itd.), postoji potpuno odsustvo formalne i sistematske saradnje između tužilaštava, policije i takvih organizacija. Koncept rada policije u zajednici svakako predstavlja neiskorišteni potencijal za poboljšanje procesuiranja (i sprečavanja) zločina iz mržnje. Ovaj koncept se za sada ne koristi u BiH za sprečavanje i represiju zločina iz mržnje, što je neophodno ispraviti. Sveobuhvatnija primjena ovog koncepta bi omogućila smanjenje gore navedenih poteškoća sa kojima se policijski službenici i tužioci suočavaju u svom radu u ovoj oblasti. **(Procesuiranje zločina iz mržnje u Bosni i Hercegovini: tužilačka perspektiva)**

4. TRANZICIJSKA PRAVDA

Država članica treba:

(a) poduzeti efektivne mjere za osiguravanje brzih i nepristranih istraga svih navoda o mučenju i drugim vrstama okrutnog, nehumanog ili degradirajućeg tretmana, procesuiranja i kažnjavanja počinilaca, bez obzira na njihovo etničko porijeklo i odrediti fer i adekvatne naknade za žrtve;

(b) u potpunosti sarađivati sa Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju, između ostalog tako što će osigurati da dođe do hvatanja, hapšenja i transporta svih optuženih osoba u pritvor Suda, kao i tako što će Sudu dati puni pristup zahtijevanim dokumentima i potencijalnim svjedocima;

(c) pružiti informacije u vezi sa krivičnim postupcima, pružiti međusobnu pravosudnu pomoć i saradnju drugim relevantnim zemljama i Sudu, u skladu sa Konvencijom;

(d) provoditi relevantno zakonodavstvo, uključujući pružanje zaštite za svjedoke i druge aktere u postupcima, te osigurati da se svjedočenja žrtava mučenja i zlostavljanja u svim fazama postupka tretiraju na fer način;

(e) izraditi pravne i druge mjere koje će se provoditi u cijeloj zemlji, uključujući zvanični program za rehabilitaciju žrtava torture, uključujući seksualno nasilje, priznajući ih na taj način kao žrtve i dajući im mogućnost da poduzimaju korake za zaštitu i ostvaranje svog prava na fer i adekvatnu naknadu i rehabilitaciju u skladu sa uslovima Konvencije. **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2005., 10)**

Specijalni izvjestitelj nadalje preporučuje veću koordinaciju između vlasti, nevladinih organa i IOM-a u cilju osiguravanja da se na raspolaganje stavljaju podaci o situaciji žrtava nakon repatrijacije, kako bi se omogućila bolja procjena utjecaja programa za identifikaciju, upućivanje, pomoć i repatrijaciju. **(Sigma Huda, 2005., 85)**

Zakonodavstvo treba biti usklađeno i pojednostavljeno, posebno u oblasti penzija i upošljavanja, pristupa zdravstvu, obrazovanja, upotrebe simbola u javnim institucijama i priznavanje statusa civilnih žrtava rata. **(Walter Kälin, 2006., 60)**

Zemlja članica treba pojačati svoje napore na usvajanju sistematskog pristupa ponovnom uspostavljanju povjerenja između različitih etničkih grupa i odgovornosti za prošla kršenja ljudskih prava. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2006., 10)**

Država članica treba dodijeliti dovoljna sredstva i ljudske resurse okružnim i kantonalnim sudovima koji procesuiraju ratne zločine i osigurati efektivnu primjenu državnog i entitetskih zakona o zaštiti svjedoka. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2006., 13)**

Država članica treba osigurati da se žrtvama mentalne torture dodijeli status žrtava rata u oba entiteta i da se lične invalidnine koje primaju civilne žrtve rata usklade u oba entiteta i kantonima i prilagode ličnim invalidninama koje dobijaju ratni veterani. Država članica treba uključiti u svoj slijedeći periodični izvještaj ažurirane statističke informacije o broju žrtava mentalne torture i/ili seksualnog nasilja koje primaju invalidnine, uz raščlanjivanje podataka po spolu, starosti, etničkoj pripadnosti i mjestu prebivališta i uz navođenje iznosa takvih invalidnina. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2006., 15)**

Odbor potiče državu članicu da promovira usvajanje predloženog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o socijalnoj zaštiti, civilnim žrtvama rata i porodicama sa djecom koji se trenutno nalazi u parlamentarnoj proceduri u Federaciji Bosne i Hercegovine. Njime se predviđa prenos

budžeta za socijalnu zaštitu civilnih žrtava rata i osoba sa invaliditetom nepovezanim sa oružanim konfliktom sa kantona na Federaciju kako bi se eliminirale nejednakosti koje su rezultat različite dostupnosti sredstava u kantonima. Također zahtijeva od države članice da osigura da vlasti Federacije Bosne i Hercegovine prošire ovaj budžetski transfer na druge kategorije korisnika socijalne zaštite. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2006., 40)**

Odbor preporučuje da država članica poduzme korake za osiguravanje da joj domaće zakonodavstvo omogućava uspostavljanje i vršenje izvanteritorijalne nadležnosti za ratne zločine regrutiranja i uključivanja djece u neprijateljstva, uzimajući u obzir Rimski statut Međunarodnog krivičnog suda, čija je članica i nadalje preporučuje uspostavljanje izvanteritorijalne nadležnosti za ova krivična djela kada ih čini osoba koja je građanin države članice ili ima druge veze sa državom članicom ili se oni čine protiv takvih osoba. **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPAC), 2010., 16)**

Odbor preporučuje da država članica usvoji Zakon o pravima žrtava mučenja i civilnih žrtava rata bez odlaganja i da osigura da ne postoji diskriminacija protiv djece žrtava oružanog konflikta ili njegovih posljedica, uključujući pri dodjeli ličnih invalidnina kako bi se osigurao njihov puni fizički i psihološki oporavak i njihova reintegracija u društvo. **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPAC), 2010., 18)**

Razmatranje uspostavljanja posebnih programa rehabilitacije za djecu pogođenu eksplozijom mina i druge posljedice oružanog konflikta i osiguravanje da sva pogođena djeca imaju pristup takvim programima, uključujući putem povećane alokacije resursa centrima za društveni rad i povećanjem obuhvata sistema ličnih invalidnina.

Uspostavljanje postupaka za adekvatnu identifikaciju i upućivanje na odgovarajuću pomoć za svu djecu koja su bila uključena u oružani konflikt, u skladu sa članom 6., stav 3 Opcionog protokola. **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPAC), 2010., 20 b,c)**

Odbor preporučuje da država članica:

(a) nastavi jačati saradnju sa relevantnim međunarodnim i regionalnim organizacijama po pitanju kontrole i iskorijenjenja viška malog i lakog oružja, uključujući onog u posjedu civilnog stanovništva;

(b) pojača kampanje koje poduzimaju agencije za provedbu zakona na državnom i entitetskim nivoima za osiguravanje da se cjelokupno malo i lako oružje prikupi od civila;

(c) osigura izričitu zabranu trgovine i izvoza malog i lakog oružja u zemlje za koje se zna da su djeca u njima bila uključena u oružani sukob ili su to još uvijek;

(d) osigura da se sve nelegalne aktivnosti, uključujući proizvodnju i trgovinu malim i lakim oružjem, kriminaliziraju, da se vode evidencije i označava vatreno oružje, uzimajući u obzir Protokol protiv nezakonite proizvodnje i trgovine vatrenim oružjem, njegovim dijelovima, komponentama i municijom, kojom se dopunjava Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organiziranog kriminala. **(Opcioni protokol uz konvenciju o pravima djeteta (CRC OPAC), 2010., 24)**

Petnaest godina nakon kraja rata, Radna grupa za prisilne ili nedobrovoljne nestanke uvažava ogroman napredak koji je Bosna i Hercegovina ostvarila u potrazi za i identifikaciji nestalih, reparacijama za žrtve i procesuiranju ovog gnusnog zločina. Međutim, uzimajući u obzir ogromne razmjere problema, Radna grupa je također svjesna da je potrebno učiniti još mnogo toga kako bi se ostvarila prava na istinu, pravdu i reparaciju za nestale i njihove porodice. **(Radna grupa za prisilne ili nedobrovoljne nestanke, 2010., 70)**

Broj tužilaca koji rade na ekshumacijama i procesuiranju ratnih zločina je ekstremno nizak. Također postoji mali broj resursa i osoblja. S tim u vezi:

(a) Potrebno je imenovati dodatno osoblje za ubrzavanje ovog procesa;
(b) Osobe koje rade na ekshumacijama trebaju dobiti neophodnu pomoć i opremu;
(c) U cilju ubrzanja ovog procesa je potrebno pružiti dodatne forenzičke patologe;
(d) Više resursa treba dodijeliti osobama koje rade u ovoj oblasti kako bi im se omogućilo da vrše ove naporene zadatke. **(Radna grupa za prisilne ili nedobrovoljne nestanke, 2010., 79)**

Potrebno je istraživati druge procese za postizanje istine. To može uključivati mehanizam za istinu (možda nacionalnu komisiju za istinu i pomirenje ili druga u većoj mjeri lokalna istražna tijela), ali ne kao zamjena za pravosuđe. S tim u vezi:

(a) Nacionalnu strategiju tranzicijske pravde Bosne i Hercegovine treba u potpunosti podržati i finansirati;

(b) Od ključne je važnosti da strategija tranzicijske pravde obuhvata nepravosudne mehanizme – kazivanje istine, reparacije i institucijske reforme. **(Radna grupa za prisilne ili nedobrovoljne nestanke, 2010., 82)**

Što se tiče reparacija, još puno toga je neophodno učiniti kako bi se pružila integralna reparacija nestalima i njihovim porodicama. **(Radna grupa za prisilne ili nedobrovoljne nestanke, 2010., 83)**

Što se tiče institucija, Radna grupa je od različitih interesnih strana čula da se prisustvo međunarodnih sudaca smatralo važnim preduslovom za funkcioniranje suda.

Radna grupa stoga preporučuje da se ova komponenta zadrži koliko god je to neophodno kako bi se osiguralo da se zadovoljava pravda i da postoji uvjerenje da se to čini na nepristran način. **(Radna grupa za prisilne ili nedobrovoljne nestanke, 2010., 88)**

Kada se radi o lokalnom nivou, Radna grupa je svjesna da većina lokalnih sudova nisu dobro pripremljeni za procesuiranje i suđenje počiniocima međunarodnih zločina. Kapaciteti kantonalnih i okružnih sudova za suđenje ratnim zločincima trebaju biti ojačani kako bi im se omogućilo da vode postupke za većinu predmeta u budućnosti u odgovarajućim uslovima. **(Radna grupa za prisilne ili nedobrovoljne nestanke, 2010., 89)**

Nastavak istrage krivičnih djela seksualnog nasilja počinjenog u oružanom konfliktu, procesuiranje odgovornih i pružanje reparacija žrtvama (Čile); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 67)**

Jačanje napora na borbi protiv nekažnjivosti za ratne zločine, posebno seksualno nasilje, tako što će, između ostalog, uključiti definiciju seksualnog nasilja u Krivični zakonik (Austrija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 72)**

Nastavak provedbe, što prije i na efektivan način, nacionalne strategije koja se odnosi na ratne zločine, izrada i usvajanje nacionalne strategije tranzicijske pravde (Švicarska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 77)**

Odbor preporučuje da država članica izmijeni Krivični zakonik kako bi uključila definiciju seksualnog nasilja u skladu sa međunarodnim standardima i praksom vezanom za procesuiranje ratnih zločina seksualnog nasilja i eliminiranje uslova "sile ili prijetnje neposrednog napada" iz trenutne definicije. Isto tako, država članica treba uključiti u svoj slijedeći izvještaj statističke podatke o neriješenim predmetima vezanim sa ratna silovanja i druge vidove seksualnog nasilja. **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2011., 9)**

Odbor poziva državu članicu da se bori protiv nekažnjivosti tako što će osigurati brzu i efektivnu istragu svih navoda o ratnim zločinima i njihovo procesuiranje, kažnjavanje počinitelaca

odgovarajućim sankcijama koje su u skladu sa njihovom ozbiljnom prirodom. U tom smislu se država članica potiče da pruža uzajamnu pravosudnu pomoć u svim krivičnim predmetima i nastavi jačati saradnju sa Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju. Nadalje, neophodno je u potpunosti provesti presude Ustavnog suda bez daljeg odlaganja, posebno u vezi sa slučajevima prisilnih nestanaka i procesuirati neizvršenje takvih presuda. **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2011., 12)**

Odbor preporučuje da država članica usvoji nacrt Zakona o pravima žrtava mučenja i civilnim žrtvama rata i Strategiju tranzicijske pravde bez odlaganja u cilju pune zaštite prava žrtava, uključujući odredbu o kompenzaciji i punoj rehabilitaciji što je prije moguće kako bi se osigurao fizički i psihološki oporavak i njihova ponovna integracija u društvo. Država članica se u tom smislu snažno ohrabruje da smanji politizaciju ovih napora, izradi akcioni plan sa jasno definiranim aktivnostima i odgovarajućim odgovornostima među državnim i entitetskim organima i osigura odgovarajuće finansijske resurse. **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2011., 18)**

Država članica treba prikupljati statističke podatke raščlanjene po vrsti krivičnog djela, etničkoj pripadnosti, starosnoj dobi i spolu u svrhu praćenja provedbe Konvencije na nacionalnom nivou, uključujući podatke o žalbama, istragama, procesuiranju i osudama u predmetima mučenja i zlostavljanja od strane službenika policijskih agencija i zatvorskog osoblja, ratnih silovanja i seksualnog nasilja, izvansudskih ubistava, prisilnih nestanaka, trgovine ljudima, nasilja u porodici i seksualnog nasilja, te pružanje sredstava zaštite prava, uključujući kompenzacije i rehabilitaciju za žrtve. **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2011., 26)**

Država članica treba ubrzati procesuiranje predmeta ratnih zločina. Država članica također treba nastaviti pružati adekvatnu psihološku podršku žrtvama seksualnog nasilja, posebno tokom suđenja. Nadalje, država članica treba osigurati da pravosuđe u svim entitetima ulaže ozbiljne napore u usklađivanje sudske prakse u vezi sa ratnim zločinima i da se optužnice za ratne zločine ne podižu u skladu sa arhaičnim Krivičnim zakonikom bivše Socijalističke Savezne Republike Jugoslavije koji ne priznaje određena krivična djela kao zločine protiv čovječnosti. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2012., 7)**

Odbor je zabrinut zbog nedostatka efektivnosti akcionog plana za rezoluciju Sigurnosnog vijeća br. 1325 (2000.) koji se odnosi na učešće žena u procesima izgradnje mira, pomirenja i rehabilitacije. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013.,11)**

Odbor preporučuje da država članica izmijeni sve relevantne krivične zakonike kako bi uključila definiciju ratnog seksualnog nasilja, uključujući silovanje, kao ratni zločin i zločin protiv čovječnosti. Odbor potiče državu članicu da žrtvama seksualnog nasilja oda priznanje i status osoba koje imaju pravo na socijalnu zaštitu i različite oblike socijalne pomoći, u skladu s onim što se smatra neophodnim, putem zakonodavstva o sistemu socijalne zaštite na državnom i entitetskim nivoima. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2013., 24)**

Dokazi ukazuju na to da brojni slučajevi navodnih ratnih zločina počinjenih protiv civila nisu iznijeti pred sudove, te žrtve, koje su često pripadnici manjina i povratnici, stoga nisu dobile finansijsku i psihološku pomoć koja im je možda potrebna i na koju imaju pravo. Neriješeni predmeti trebaju bez daljeg odlaganja biti riješeni. Ne treba nametati nikakva neodgovarajuća ograničenja ili administrativne prepreke pojedincima koji nastoje ostvariti svoja prava i naknade "civilnim žrtvama" u mjestima njihovog prebivališta, a zakoni trebaju biti usklađeni u korist žrtava. **(Rita Izsák, 2013., 104)**

Specijalni izvjestitelj preporučuje da se razjasne i provjere relevantne nadležnosti i odnosi Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika i dva instituta za zaštitu spomenika, te da se mandat

Komisije jasnije integrira u strategije tranzicijske pravde. Nezavisnost Komisije i instituta treba se garantirati. **(Farida Shaheed, 2014., 111)**

Organi imaju ključnu ulogu pri uspješnoj memorijalizaciji.³ Specijalni izvjestitelj preporučuje da:

(a) se procesi memorijalizacije u potpunosti integriraju u širi okvir strategija tranzicijske pravde;

(b) se provedu koraci koji se tiču procesa memorijalizacije predviđeni u Strategiji tranzicijske pravde izrađene uz pomoć UNDP-a, posebno u vezi sa provedbom okvirnog zakona i politike na državnom nivou u cilju punog reguliranja ovog pitanja;

(c) interesne strane potiču procese memorijalizacije onih koji su odbili učestvovati u masovnim ili teškim kršenjima ljudskih prava, pružili otpor opresiji i pomogli osobama iz drugih zajednica. **(Farida Shaheed, 2014., 112)**

Usklađivanje domaćeg zakonodavstva sa međunarodnim standardima po pitanju krivičnog djela seksualnog nasilja tokom oružanih sukoba, nastavak istraga i osiguravanje zaštite svjedoka i žrtava ovih krivičnih djela (Urugvaj); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 58)**

Izmjene Krivičnog zakonika u cilju osiguravanja da definicija ratnog zločina seksualnog nasilja bude u skladu sa međunarodnim standardima i provedba nacionalne Strategije za rad na predmetima ratnih zločina (Litvanija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 63)**

Usvajanje Zakona o reparacijama i kompenzacijama za žrtve ratnog mučenja (Francuska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 97)**

Nastavak napora na borbi protiv nekažnjivosti ozbiljnih kršenja ljudskih prava počinjenih tokom oružanog konflikta (Argentina); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 98)**

Izmjena krivičnih zakonika u cilju njihovog međusobnog usklađivanja i usklađivanja sa međunarodnim krivično-pravnim obavezama u oblasti postupaka protiv počinitelja međunarodnih zločina, posebno ratnih zločina koji uključuju seksualno nasilje (Švicarska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107.99)**

Usklađivanje Krivičnog zakonika koji se primjenjuje u predmetima ratnih zločina, pored provjere presuda, u primjenjivim slučajevima. Pored toga postoji potreba za adekvatnim definiranjem uslova žrtava rata i osiguravanja neophodnih reparacija. (Čile); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107.100)**

4.1. Nestali

Država članica treba intenzivirati svoje napore na uspostavljanju Instituta za nestale osobe i Fonda za podršku porodicama nestalih osoba i Centralne evidencije nestalih osoba. Država članica također treba osigurati korištenje odgovarajućih načina za kompenzacije na nediskriminatoran način. **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2005., 20)**

Država članica treba poduzeti neposredne i efektivne korake za istragu svih neriješenih slučajeva nestalih i osigurati bez odlaganja da Institut za nestale osobe bude u potpunosti funkcionalan, u skladu sa odlukom Ustavnog suda od 13.08.2005. Treba osigurati završetak i tačnost

³ Vidi A/HRC/25/49.

centralne baze podataka o nestalim osobama, osiguravanje Fonda za podršku porodicama nestalih osoba i početak plaćanja porodicama što prije. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2006., 14)**

Radna grupa uvažava da je u vezi sa pronalaskom nestalih ostvaren veliki razvoj i napredak. Jako puno napora se ulaže i ostvaren je veliki uspjeh po pitanju utvrđivanja sudbine i pronalaska nestalih osoba. Koraci koji su poduzeti uključuju aktivnosti Međunarodne komisije za nestale osobe (ICMP), usvajanje Zakona o nestalim osobama 2004., uspostavljanje Instituta za nestale osobe (MPI), kao i značajan broj ekshumacija i identifikacija koje su provedene. **(Radna grupa za prisilne ili nedobrovoljne nestanke, 2010., 74)**

Međutim, Radna grupa ističe da također postoje određeni nedostaci. To se posebno odnosi na činjenicu da, iako Zakon o nestalim osobama predviđa Centralnu evidenciju nestalih osoba (CEN), to još uvijek nije završeno. Radna grupa preporučuje da se to učini što je prije moguće i da se omogući pristup javnosti, uz navođenje etničke pripadnosti osoba klasificiranih kao nestalih. **(Radna grupa za prisilne ili nedobrovoljne nestanke, 2010., 75)**

Radna grupa ističe da je uloga ICMP-a u Bosni i Hercegovini bila od ključne važnosti. Ona je bila ključna za otkriće i identifikaciju nestalih. ICMP treba ostati aktivno angažiran na ovom pitanju u Bosni i Hercegovini u budućnosti. **(Radna grupa za prisilne ili nedobrovoljne nestanke, 2010., 76)**

Druge institucije koje su imale važnu ulogu uključuju Ujedinjene nacije, Ured visokog predstavnika, Organizaciju za sigurnost i saradnju u Evropi, Međunarodni odbor Crvenog križa, Evropsku uniju i druge. Ove organizacije trebaju nastaviti raditi na problemu prisilnih nestanaka i nestalih u Bosni i Hercegovini. U vezi s ovim:

- (a) Druge institucije trebaju nastaviti pomagati Bosni i Hercegovini i porodicama nestalih pri ostvarenju prava na istinu, prava na pravdu i prava na reparacije;
- (b) Posebno rješavanje većine predmeta nestalih osoba treba biti prioritet u dijalogu između Bosne i Hercegovine i Evropske unije. **(Radna grupa za prisilne ili nedobrovoljne nestanke, 2010., 77)**

U kontekstu zemlje, Institut za nestale osobe (INO) ima veliku ulogu u potrazi za nestalima. Radna grupa preporučuje da:

- (a) se INO pruži podrška i da se ojača. Posebno je neophodno garantirati njegovu nezavisnost;
- (b) se više resursa stavi na raspolaganje INO kako bi mu se omogućilo vršenje njegovih zadataka;
- (c) se ovoj instituciji na raspolaganje stavi cjelokupna dostupna tehnologija neophodna za otkrivanje grobova i ekshumaciju;
- (d) Vijeće ministara također treba da jača nezavisnost i autonomiju INO tako što će ova pitanja biti regulirana zakonom; (e) da se INO da veća nezavisnost i autonomija izmjenom relevantnog zakonodavstva;
- (f) se prazne pozicije Upravnog odbora INO popune;
- (g) se INO da veća politička i finansijska podrška;
- (h) INO u većoj mjeri podrže organi Republike Srpske. **(Radna grupa za prisilne ili nedobrovoljne nestanke, 2010., 78)**

Sporazumi o priznanju krivice mogu pomoći pri otkrivanju istine, jer može doći do otkrivanja prethodno nepoznatih informacija. Kada se sklapaju sporazumi o priznanju krivice sa osobom za koju se sumnja da ima informacije o nestalima, pružanje takvih informacija treba biti dio sporazuma. **(Radna grupa za prisilne ili nedobrovoljne nestanke, 2010., 80)**

Druge zemlje mogu pomoći pri procesu prikupljanja informacija u svrhu pronalaska daljih grobova. U vezi s ovim:

(a) se više može učiniti u drugim zemljama regije kako bi se istražili slučajevi počinjeni od strane osoba koje sada žive na njihovoj teritoriji;

(b) veća pomoć se može pružiti kada se vrši procesuiranje, naprimjer od strane drugih zemalja pružanjem dokaza, itd.;

(c) takve zemlje bi također mogle provoditi svoja vlastita suđenja, ali ne iz političkih razloga.

(Radna grupa za prisilne ili nedobrovoljne nestanke, 2010., 81)

Radna grupa preporučuje da:

(a) Fond za podršku porodicama nestalih osoba predviđen Zakonom o nestalim osobama bude uspostavljen kao prioritarno pitanje;

(b) država u saradnji sa entitetskim organima poduzme korake, uključujući izmjene zakonodavstva, na osiguravanju da svi članovi porodica nestalih imaju pristup socijalnim naknadama i drugim mjerama društvene podrške, bez obzira na to gdje žive. Takvo zakonodavstvo treba usvojiti na državnom nivou u cilju izbjegavanja nastavka trenutne situacije u kojoj postoji diskriminacija po pitanju pristupa i nivoima socijalnih naknada zavisno od entiteta;

(c) se veća pomoć pruži udruženjima porodica nestalih na državnom nivou, bez ikakve diskriminacije na osnovu etničke pripadnosti. Treba poduzeti mjere za osiguravanje da članovi porodica nestalih osoba imaju pravo na socijalne naknade i druge mjere socijalne podrške bez obzira na to gdje žive, uključujući i zdravstveno osiguranje, posebne obrazovne programe i psihološku pomoć;

(d) se uspostavi nacionalni program za reparacije članovima porodica žrtava prisilnog nestanka koji će uključivati kompenzacije, restituciju, rehabilitaciju, zadovoljenje i garancije o neponavljanju. Program reparacija u obzir treba uzeti rodnu perspektivu, uzimajući u obzir da su većina članova porodica nestalih osoba žene;

(e) se obilježava dan nestalih osoba, bez da se odabire dan koji je prihvatljiv samo za jednu zajednicu; da se 30. avgust (Međunarodni dan nestalih) proglasi nacionalnim danom za obilježavanje sjećanja na sve nestale osobe u Bosni i Hercegovini;

(f) Potrebna su veća izvinjenja od više aktera. Međutim, ona moraju biti dio procesa koji je neophodan za osiguravanje pomirenja. Pored toga, treba učiniti više u vezi sa sprečavanjem budućih slučajeva prisilnih nestanaka;

(g) se usvoji nacionalni zakon o pitanju memorijala. Zakon o memorijalima treba definirati kriterije i proces za osnivanje takvih memorijala.

(Radna grupa za prisilne ili nedobrovoljne nestanke, 2010., 84)

Zakon o nestalim osobama predviđa da se sve osobe registrirane u CEN-u Bosne i Hercegovine smatraju mrtvima. Obzirom da CEN još uvijek nije u funkciji, kada bude, ova odredba će biti problematična, jer se time osobe proglašavaju mrtvim, a to je možda protivno željama njihovih najbližih. Mora se imati na umu da je prisilni nestanak zločin koji nastavlja postojati sve dok se ne utvrdi sudbina ili lokacija osobe.

Stoga treba razjasniti kakav je utjecaj ove odredbe na porodice, istrage i procesuiranje.
(Radna grupa za prisilne ili nedobrovoljne nestanke, 2010., 85)

Odbor ponavlja svoje prethodne zaključne opservacije (CCPR/C/BIH/CO/1, stav 14) i preporučuje da država članica ubrza istragu svih neriješenih predmeta koji se odnose na nestale osobe. Nadalje, država članica treba poduzeti sve neophodne korake da osigura da se Institut za nestale osobe finansira na adekvatan način i da je u stanju u potpunosti provoditi svoj mandat u cilju poštivanja rezolucije o ovim predmetima što je to prije moguće. Država članica također treba nastaviti davati odgovarajuću psihološku podršku porodicama nestalih tokom vršenja ekshumacija.

(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2012., 9)

Država članica treba ukinuti odredbu prema kojoj u slučajevima nestanaka pravo na kompenzaciju zavisi od spremnosti porodice da se član porodice proglašuje mrtvim. Država članica treba osigurati da svaka kompenzacija ili drugi vid zadovoljenja na adekvatan način odražava ozbiljnost kršenja i nanesene povrede. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2012., 12)**

4.2. Prisilni nestanci

Odbor snažno preporučuje, u skladu sa preliminarnim preporukama Radne grupe za prisilne ili nedobrovoljne nestanke, da država članica:

(a) poduzme sve nepohodne mjere za provedbu Strategije tranzicijske pravde, posebno tako što će završiti akcioni plan sa jasno određenim aktivnostima i odgovarajućim odgovornostima između državnih i entitetskih ministarstava i institucijama i tako što će alocirati odgovarajuće finansijske resurse;

(b) pojača napore na vođenju istraga, procesuiranju, otkrivanju lokacija, zaštiti svjedoka i pravosudnim mehanizmima i upotpuni i objavi Centralnu evidenciju nestalih osoba u cilju smanjenja politizacije kojom se ometa identifikacija i utvrđivanje istine o sudbini nestalih osoba;

(c) osigura da porodice djece koja su bila predmetom prisilnog ili nedobrovoljnog nestanka imaju pristup zaštiti prava i kompenzacijama, posebno tako što će uspostaviti Fond za porodice nestalih osoba predviđen Zakonom o nestalim osobama;

(d) ratificira Međunarodnu konvenciju za zaštitu svih osoba od prisilnih nestanaka koju je već potpisala. **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPAC), 2010., 22)**

Radna grupa podsjeća da "pravo na istinu u vezi sa prisilnim nestancima znači pravo da se pozna napredak i rezultati istrage, sudbina ili gdje se nalaze nestale osobe, kao i okolnosti nestanka i identitet počinioca(laca)" (opći komentar o pravu na istinu u vezi sa prisilnim nestancima, stav 1). **(Radna grupa za prisilne ili nedobrovoljne nestanke, 2010., 73)**

Iako je ostvaren veliki napredak kako bi se domaće zakonodavstvo uskladilo sa međunarodnim pravom, i dalje postoje nedostaci i problemi, posebno u vezi sa pitanjem prisilnih nestanaka. **(Radna grupa za prisilne ili nedobrovoljne nestanke, 2010., 86)**

Domaće krivično zakonodavstvo još uvijek treba poboljšati. Radna grupa posebno preporučuje da:

(a) Sud Bosne i Hercegovine tumači definiciju prisilnih nestanaka kao zločin protiv čovječnosti sadržan u članu 712., stav 1-i Krivičnog zakonika Bosne i Hercegovine, u skladu sa adekvatnijom definicijom datom u članu 2. Međunarodne konvencije za zaštitu svih osoba od prisilnog nestanka iz 2006. godine ili da Parlament Bosne i Hercegovine izmijeni Krivični zakonik u tu svrhu;

(b) se u skladu sa Deklaracijom i Konvencijom Zakonik izmijeni kako bi se uključili prisilni nestanci kao zaseban zločin i kako bi se moglo vršiti kažnjavanje u situacijama kada se ne može okvalificirati kao zločin protiv čovječnosti;

(c) da se izmijeni Krivični zakonik kako bi se uklonila mogućnost davanja amnestije za ozbiljne međunarodne zločine;

(d) da se krivični zakoni na nivou entiteta i Brčko distrikta usklade sa Krivičnim zakonikom na državnom nivou, tako da osiguravaju represiju za prisilne nestanke, kako kao zločin protiv čovječnosti tako i kao zaseban zločin i kako bi se odredile odgovarajuće kazne. Kazne trebaju biti u skladu sa nivoom onih koje se primjenjuju za najozbiljnija krivična djela;

(e) da lokalni sudovi promijene svoje stajalište po pitanju neprimjene retroaktivnosti novih krivičnih zakona kada se radi o međunarodnim zločinima. **(Radna grupa za prisilne ili nedobrovoljne nestanke, 2010., 87)**

Odbor preporučuje da država članica u skladu sa preliminarnim preporukama Radne grupe o prisilnim ili nedobrovoljnim nestancima nakon njene misije za utvrđivanje činjenica u Bosni i Hercegovini u junu 2010., država članica:

(a) osigura punu nezavisnost Instituta za nestale osobe i pruži Institutu adekvatne materijalne, finansijske i ljudske resurse, uključujući dostupnu tehnologiju neophodnu za otkrivanje grobova i ekshumaciju;

(b) osigura uspostavljanje Fonda za porodice nestalih osoba bez daljeg odlaganja i da njegovo finansiranje bude u potpunosti osigurano;

(c) završi Centralnu evidenciju nestalih osoba (CEN) bez daljeg odlaganja i da je učini dostupnom javnosti;

(d) poštuje pravo porodica nestalih osoba, uključujući onih koje žive izvan Bosne i Hercegovine, da poznaju istinu tako što će ih informirati o napretku ostvarenom u procesima ekshumacije i identifikacije posmrtnih ostataka i pružiti im psihosocijalnu pomoć tokom ovog procesa;

(e) ispuni svoju obavezu da istražuje sve slučajeve prisilnih nestanaka;

(f) Razmatranje ratificiranja Međunarodne konvencije za zaštitu svih osoba od prisilnog nestanka. **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2011., 24)**

4.3. Žrtve seksualnog nasilja

Odbor preporučuje da država članica osigura da žrtve seksualnog nasilja pretrpljenog tokom oružanog konflikta u periodu 1992.-1995. dobiju status civilnih žrtava rata, razvije i provede koherentnu strategiju na državnom nivou u cilju zaštite ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava žrtava seksualnog nasilja i njihovih članova porodice i da osigura učešće žrtava seksualnog nasilja u svim procesima donošenja odluka koji utiču na njih. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2006.,41)**

Odbor je zabrinut zbog situacije žrtava seksualnog nasilja pretrpljenog tokom oružanog konflikta u periodu 1992.-1995., od kojih su većina žene koje mogu biti izložene dodatnim nepovoljnostima kao žene na čelu domaćinstva i raseljena lica. Odbor je zabrinut da one i njihova specifična vrsta patnje nisu dovoljno priznati u relevantnim pravnim okvirima za civilne žrtve rata u oba entiteta. Odbor je također zabrinut zbog nepostojanja koherentne strategije za pružanje podrške ovim ženama i činjenice da one imaju samo ograničen ili nikakav pristup zdravstvenom osiguranju i finansijskim povlasticama, kao i općim zdravstvenim uslugama ili specifičnim zdravstvenim uslugama koje se odnose na njihova traumatska iskustva. Odbor je također zabrinut zbog neriješene prijetnje deložacije žena koje su civilne žrtve seksualnog nasilja i raseljena lica iz njihovog smještaja u Federaciji Bosne i Hercegovine. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 37)**

Odbor poziva državu članicu da eksplicitno prizna i na adekvatan način zaštititi žene koje su civilne žrtve seksualnog nasilja počinjenog tokom oružanog konflikta usvajanjem državnog zakona kao i putem alokacije finansijskih resursa za odgovarajuće socijalne odredbe za njih, uključujući zdravstveno osiguranje i stambeno zbrinjavanje, tako da su njihova prava garantirana u cijeloj državi članici na nivou uporedivom sa onim koji se primjenjuje na vojne žrtve rata. Isto tako poziva državu članicu da revidira svoje trenutne propise i planove o pitanjima smještaja za žene koje su civilne žrtve rata i raseljena lica u cilju sprečavanja dodatnih oblika indirektno diskriminacije. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 38)**

Radna grupa se sastala sa nekoliko žrtava koje su izrazile različite vrste zabrinutosti i koje se ponekad osjećaju marginaliziranim od strane zvaničnih institucija. Radna grupa smatra da pravosudni sistem u Bosni i Hercegovini treba posvetiti veću pažnju žrtvama. U vezi s ovim:

(a) Efektivan javni sistem besplatne pravne pomoći treba biti uspostavljen kako bi omogućio članovima porodica nestalih osoba da dobiju pravnu podršku ukoliko si je ne mogu priuštiti;

(b) Tužilaštva i sudovi na svim nivoima trebaju imati dosljedna pravila u radu sa širom javnošću, a posebno sa porodicama nestalih. Porodicama žrtava se posebno trebaju redovnije pružati informacije o procesu istraga, rezultatima tih istraga i da li predstoje suđenja;

(c) Specijalno osoblje treba biti imenovano kako bi se sastajalo sa porodicama i redovno ih informiralo o napretku ostvarenom na njihovim slučajevima;

(d) Treba provoditi veći broj obuka za sve državne službenike koji rade na pitanjima vezanim za prisilni nestanak kako bi im se omogućilo da budu bolje informirani u vezi sa ovim pitanjima i kako bi žrtvama pružali bolje usluge;

(e) Više se treba učiniti kako bi se zaštitile i ponudila pomoć žrtvama i svjedocima, a posebno ženama. Program za zaštitu svjedoka se posebno treba poboljšati i proširiti na državnom nivou, a slični programi trebaju se stvoriti na lokalnom nivou;

(f) Programi psihološke pomoći se trebaju generalizirati i ojačati u onim slučajevima kada već postoje. Takvi programi također trebaju uključivati rodnu perspektivu i posvećivati posebnu pažnju specifičnoj traumi koju su pretrpjeli članovi porodice nestale osobe;

(g) Mjere provjere je potrebno poboljšati i/ili sistematizirati. Iako su se takve mjere poduzimale u prošlosti, nije jasno da li su oni koji su identificirani kao počinioci uklonjeni sa javnih funkcija, uključujući policijske snage. Slične procedure provjera treba organizirati kako bi se počinioce spriječilo da budu na visokim funkcijama u javnim poduzećima. **(Radna grupa za prisilne ili nedobrovoljne nestanke, 2010., 90)**

Razvoj mjera podrške za žene žrtve seksualnog zlostavljanja počinjenog tokom rata (Španija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 68)**

Država članica treba poduzeti praktične mjere za osiguravanje da osobe koje su preživjele seksualno nasilje i mučenje imaju pristup pravdi i reparacijama. Nadalje, Odbor ponavlja svoju prethodnu preporuku (CCPR/C/BIH/CO/1, stav 15) i poziva državu članicu da uskladi invalidnine u entitetima i kantonima kako bi invalidnine za civilne žrtve bile prilagođene u cilju osiguravanja da budu jednake invalidninama koje primaju ratni veterani. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2012., 8)**

Iako uvažava napore države članice da poboljša situaciju žena u postkonfliktnim situacijama, Odbor je vrlo zabrinut zbog:

(a) sporih procesuiranja i vrlo malih stopa osuđujućih presuda počiniocima seksualnog nasilja, što dovodi do široko rasprostranjene nekažnjivosti uprkos provedbi nacionalne Strategije za procesuiranje ratnih zločina iz 2008.;

(b) Neadekvatna definicija, kako na državnom tako i na entitetskim nivoima, činova seksualnog nasilja kao ratnih zločina i zločina protiv čovječnosti, a posebno elemenata krivičnog djela silovanja, što nije u skladu sa međunarodnim standardima; veliki broj predmeta na okružnim i kantonalnim nivoima gdje se silovanje i dalje procesuiraju kao obično krivično djelo, bez uzimanja u obzir dimenzije oružanog konflikta; i paralelna primjenjivost različitih krivičnih zakonika, što dovodi do nedosljedne sudske prakse i blagih sankcija;

(c) Duga kašnjenja pri usvajanju mjera za rješavanje potreba velikog broja žena koje su postale žrtve uslijed konflikta;

(d) Nedostatak odgovarajućih reparacija žrtvama u suđenjima za ratne zločine, pri čemu se žrtve upućuju da otpočinu odvojen građanski postupak, ako se takvi zahtjevi mogu podnositi i o njima donositi odluka tokom krivičnog postupka;

(e) Nedostaci mjera za zaštitu svjedoka u predmetima koji se procesuiraju na okružnom i kantonalnim nivoima, pri čemu se Zakon o programu za zaštitu svjedoka ne primjenjuje;

(f) Neadekvatan i nejednak pristup žena kompenzacijama, podršci i mjerama rehabilitacije za kršenja pretrpljena tokom rata, kao što su prisilni nestanci. Ove mjere uključuju stalnu psihološku i medicinsku podršku, kao i finansijske i socijalne naknade koje su regulirane na različite načine u entitetima;

(g) Nedostatak mjera koje se poduzimaju u cilju rješavanja sistematske stigmatizacije sa kojom se suočavaju žene žrtve ratnog seksualnog nasilja, što otežava njihov pristup pravdi i reintegraciji u društvo. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 9)**

Odbor preporučuje da država članica:

(a) ubrza provedbu nacionalne Strategije za ratne zločine i poveća broj procesuiranja predmeta ratnih zločina tako što će alocirati veće finansijske resurse i istražne kapacitete za rješavanje velikog broja zaostalih predmeta;

(b) izmijeni sve relevantne krivične zakonike kako bi uključila definiciju ratnog seksualnog nasilja u skladu sa međunarodnim standardima, uključujući specifičnu definiciju silovanja kao ratnog zločina i zločina protiv čovječnosti u cilju adekvatnog odražavanja ozbiljnosti počinjenih zločina i jačanja svojih napora na usklađivanju sudske prakse i praksi sankcioniranja svojih sudova u cijeloj državi članici uspostavljanjem efektivnih mehanizama saradnje između tužilaca i sudova nadležnih za procesuiranje ratnih zločina na svim nivoima države članice;

(c) ubrza usvajanje predstojećih nacrti zakona i programa koji za cilj imaju osiguravanje efektivnog pristupa pravdi za sve žene žrtve ratnog seksualnog nasilja, uključujući odgovarajuće reparacije, kao što je nacrt Zakona o pravima žrtava mučenja i civilnih žrtava rata, Program za žrtve seksualnog nasilja u konfliktu i mučenja (2013.-2016.) i nacrt Strategije tranzicijske pravde koji za cilj ima poboljšanje pristupa pravdi;

(d) osigura efektivnu provedbu novog Zakona o programu zaštite svjedoka i uspostavljanje održivih i funkcionirajućih mjera zaštite svjedoka na nivou BD i kantona;

(e) razvije sveobuhvatan pristup poboljšanju statusa i pozicije svih žena žrtava rata, uključujući borbom protiv stigmatizacije seksualnog nasilja i proširi odredbu o kompenzacijama, podršci i mjerama rehabilitacije i naknadama, te osigura jednak pristup takvim uslugama za sve žene žrtve, bez obzira na njihovo mjesto prebivališta. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 10)**

Za državne organe na svim nivoima je od ključne važnosti da priznaju postojanje žena, civilnih žrtava silovanja i mučenja, bez obzira na njihovu etničku ili religijsku pripadnost, te da osiguraju da imaju jednak pristup pravnim lijekovima i uslugama, bez obzira na njihovu fizičku lokaciju u zemlji. Isto tako postoji potreba da društvo, uključujući medije, prizna i potvrdi ove žrtve. Treba vršiti napore na podizanju svijesti na državnom i nižim nivoima da je nasilje nad ženama više nego samo nasilje u porodici. **(Rashida Manjoo, 2013., 104)**

Ubrzavanje usvajanja Zakona o civilnim žrtvama rata i žrtvama mučenja **(Rashida Manjoo, 2013., 105 II b)**

Ubrzavanje provedbe Nacionalne strategije za procesuiranje ratnih zločina i osiguravanje da se svim krivičnim djelima seksualnog nasilja daje prioritet i da se procesuiraju. Sudovi i tužioc i na državnom, entitetskom i kantonalnim nivoima trebaju dobiti političku i finansijsku podršku za vođenje ovih postupaka, uz osiguravanje podrške za svjedoke i mjera zaštite i programa za žrtve. Sudovi također trebaju osigurati pravo žena na podnošenje svih zahtjeva za finansijske kompenzacije tokom krivičnog postupka.

(j) Finaliziranje i pokretanje Programa za žrtve ratnog silovanja, seksualnog zlostavljanja i mučenja i njihove porodice za period 2013.-2016. i osiguravanje alokacija neophodnih finansijskih i ljudskih resursa za njegovu provedbu. Ovaj program treba provesti uz puno učešće relevantnih entitetskih organa i uz konsultacije sa organizacijama civilnog društva i žrtava.

(k) Završetak pokretanja Strategije tranzicijske pravde za cijelu zemlju koja uključuje:

(i) Aktivnosti pronalaska činjenica i kazivanja istine kojima se priznaju ratni zločini nad ženama, bez obzira na njihovu religijsku ili etničku pripadnost i također priznanje kako sram, trauma ili strah od stigmatizacije ograničavaju žrtve da progovore.

(ii) Aktivnosti memorijalizacije kojima se promiče široko priznanje u društvu patnji koje su pretrpjele žene tokom rata, kao i nejednakih i neproporcionalnih posljedica koje su ovi zločini imali na njih.

(iii) Programi reparacija koji za cilj imaju reparaciju i deviktimizaciju preživjelih i poboljšanje njihovog psihosocijalnog i fizičkog zdravlja, uključujući bolju koordinaciju postojećih usluga koje nude država i organizacije civilnog društva. Također treba praviti jasnu razliku između svih programa reparacije i odredbi o socijalnoj skrbi na koje žene imaju pravo.

(iv) Programi kompenzacija kojima se izbjegava različit tretman koji je trenutno prisutan u slučaju civilnih žrtava rata širom zemlje. Takvi programi općenito trebaju uključivati zapošljavanje, stambeno zbrinjavanje i finansijske poticaje za žene preživjele ratnog nasilja.

(Rashida Manjoo, 2013., 105 II i-k)

Usklađivanje zakonodavstva sa međunarodnim standardima po pitanju procesuiranja ratnih zločina seksualnog nasilja (Finska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 59)**

Ubrzavanje usvajanja zakona i programa osmišljenih za osiguravanje efektivnog pristupa pravdi za sve žrtve ratnog seksualnog nasilja, uključujući adekvatne reparacije (Island); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 60)**

Detaljne istrage činova seksualnog nasilja počinjenog tokom konflikta u cilju pozivanja počinilaca na odgovornost, osiguravanje reparacija i pune reintegracije u društvo žrtava silovanja tokom rata i ostalog seksualnog nasilja i poduzimanje mjera za borbu protiv svih manifestacija stigme i isključenja usmjerenih protiv njih (Irska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 611)**

Pravosuđe i drugi relevantni organi trebaju osigurati pravdu, reparacije i rehabilitaciju žrtava ratnog silovanja i seksualnog nasilja. (Norveška); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 62)**

4.4. Civilne žrtve rata

Odbor poziva državu članicu da osigura pravičniju alokaciju postojećih sredstava za socijalnu zaštitu, posebno u slučaju civilnih žrtava rata, u cilju smanjenja razlika između, između ostalog, budžeta za civilne i vojne žrtve rata. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2006., 39)**

Usvajanje daljih mjera u cilju pružanja žrtvama ratnih zločina efektivnih pravnih lijekova, uključujući poboljšan pristup i priuštivost zdravstvenih usluga i uspostavljanje centara za psihosocijalnu podršku (Austrija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 73)**

Odbor poziva državu članicu da osigura pravičniju alokaciju postojećih sredstava za socijalnu zaštitu, posebno ratnih vojnih invalida, civilnih žrtava rata i osoba sa invaliditetom općenito, u cilju smanjenja razlika između budžeta koji se dodjeljuju svakoj od navedenih kategorija. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2013., 23)**

4.5. Zaštita svjedoka

Uspostavljanje sveobuhvatnog programa za zaštitu svjedoka u predmetima koji uključuju ratne zločine, uz dovoljne mjere zaštite, uključujući sistem za zaštitu identiteta i psihološku podršku (Španija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 20)**

Dodjela resursa neophodnih za razvoj programa za efektivnu mrežu podrške svjedocima (Australija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 82)**

Odbor poziva državu članicu da osigura da žrtve uživaju efektivnu zaštitu, da nisu izložene daljem stresu ili pritisku za povlačenje svog svjedočenja i da im ne prijete navodni počinioci, i to posebno tako što će:

(a) jačati kapacitete nadležnih organa, posebno SIPA-e i njenog Odjela za zaštitu svjedoka (OZS) i osigurati da oni poštuju pravo preživjelih na privatnost i pružaju svjedocima izloženim ozbiljnom riziku dugoročne i stalne mjere zaštite, uključujući promjenu njihovog identiteta ili premještanja unutar ili izvan Bosne i Hercegovine;

(b) posvetiti veću pažnju psihološkim potrebama svjedoka u cilju minimaliziranja moguće retraumatizacije preživjelih u sudskim postupcima;

(c) osigurati da svjedoci imaju odgovarajuća sredstva da putuju do i sa suda i osigurati pratnju za njihovo putovanje u skladu sa potrebama. **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2011.,17)**

Država članica treba poduzeti praktične mjere za povećavanje efektivnosti programa za zaštitu svjedoka kako bi osigurala punu zaštitu svjedoka. Država članica također treba osigurati da svjedoci nastave primati adekvatnu psihološku podršku u entitetima u koje su predmeti ratnih zločina preneseni. Država članica nadalje treba osigurati da organi u potpunosti vrše istrage slučajeva u kojima se sumnja na zastrašivanje svjedoka kako bi okončala ozračje straha koje paralizira napore na procesuiranju ratnih zločina na entitetskom nivou u državi članici. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2012., 13)**

Osiguravanje da svi sudovi i tužilaštva entiteta i BD poduzimaju adekvatne mjere za podršku i zaštitu svjedoka u cilju izbjegavanja da prenos predmeta na ove entitete dovede do nekažnjivosti, posebno u slučajevima seksualnog nasilja (Belgija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 94)**

4.6. Iz izvještaja i analiza

Provedba Nacionalne strategije za procesuiranje predmeta ratnih zločina se mora ubrzati bez daljeg kašnjenja, posebno kod složenih predmeta II kategorije koje je Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju prenio na Tužilaštvo Bosne i Hercegovine. Tužilaštvo dostavlja redovne izvještaje o procesuiranju ovih predmeta. Može se reći da su predmeti ratnih zločina prioriteta za sva tužilaštva i sudove u Bosni i Hercegovini. Efikasno i strogo upravljanje svim prenesenim predmetima pomaže pri određivanju konačnog i tačnog broja predmeta za sve nivoe vlasti i također doprinosi odgovarajućoj procjeni njihovih stvarnih kapaciteta za postizanje njihovih strateških ciljeva. Potrebno je dodatno poboljšati efikasnost istraga, krivičnog gonjenja i konačnih odluka o počiniocima u predmetima koji se tiču korupcije i ratnih zločina, kao i postojeću komunikaciju, koordinaciju i saradnju između pravosudnih tijela i agencija za provedbu zakona. **(Bosna i Hercegovina: pravosuđe i osnovna prava: sektorski planski dokument)**

5. SLOBODA I SIGURNOST OSOBA

Nastavak borbe protiv nekažnjivosti i osiguravanje pravde za žrtve zločina (Njemačka); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 80)**

5.1. Trgovina ljudskim bićima

Država članica treba:

(a) poduzeti neophodne mjere za osiguravanje da svi službenici agencija za provedbu zakona u potpunosti i bez odlaganja istražuju sve navodne slučaje trgovine ljudima i da se procesuiraju počinioci;

(c) osigurati punu provedbu Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu i svoje podzakonske akte o zaštiti žrtava trgovine ljudima;

(d) osigurati da žrtve trgovine ljudima dobiju pravnu zaštitu i imaju provodivo pravo na fer i adekvatnu kompenzaciju. **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2005., 21 a,c,d)**

Specijalni izvjestitelj pozdravlja reviziju nacionalnog akcionog plana i ohrabruje Vladu da preuzme vodeću ulogu u njegovoj provedbi, uključujući podršku skloništim i programima rehabilitacije, te da ga koristi kao alat za ulaganje napora za borbu protiv trgovine ljudima, uključujući također primjenu preporuka sadržanih u ovom izvještaju. **(Sigma Huda, 2005., 76)**

Specijalni izvjestitelj pozdravlja pojačane granične kontrole i činjenicu da je Granična služba razvila kapacitete za praćenje stranaca na teritoriji države. S tim u vezi želi preporučiti da se poduzmu mjere za osiguravanje bolje kontrole granice sa Srbijom i sprečavanje zloupotrebe prava na prelazak granice samo sa ličnom kartom. Također preporučuje da se kada se presreću stranci koji u zemlju ulaze na nelegalan način poduzimaju napor da se njihova situacija odredi pojedinačno i da se osigura da imaju pristup postupcima azila, ukoliko je to relevantno, a da, ukoliko su žrtve trgovine, dobiju odgovarajuću pomoć i da ih se ne deportuje odmah. **(Sigma Huda, 2005., 80)**

Specijalni izvjestitelj također snažno preporučuje da se poduzmu koraci za osiguravanje postojanja organiziranog pravnog savjetovanja koje će biti stavljeno na raspolaganje žrtvama nakon identifikacije kako bi bile svjesne alternativa koje imaju na raspolaganju. Specijalni izvjestitelj preporučuje da se pravna pomoć omogući žrtvama kako bi zahtijevale kompenzaciju u građanskom postupku uz istovremeno smještanje u skloništim i pružanje pomoći, obuke i rehabilitacije. **(Sigma Huda, 2005., 84)**

Specijalni izvjestitelj smatra da se treba posvetiti veća pažnja rješavanju uzroka za trgovinu ljudima u Bosni i Hercegovini. U tom smislu specijalni izvjestitelj pozdravlja inicijative u zemljama porijekla žrtava trgovine, kao i podršku razvoju ženskih zadruga, promoviranja ženskog poduzetništva i podrške uspostavljanju ženskih ekonomskih mreža za pružanje usluga zagovaranja, obuke i informacija poduzetnicama, nezaposlenim ženama i ženama poljoprivrednicama, između ostalog. Dugoročna prevencija također treba uključivati mjere borbe protiv diskriminacije, prilike za upošljavanje za žene, projekte zakonite migracije usmjerene na žene, podizanje svijesti i programe usmjerene na borbu protiv nasilja nad ženama. **(Sigma Huda, 2005., 89)**

Specijalni izvjestitelj preporučuje da se provode programi za podizanje svijesti, posebno u ruralnim oblastima, u glavnim zemljama porijekla žrtava od strane relevantnih vlasti, civilnog društva i međunarodne zajednice. **(Sigma Huda, 2005., 90)**

Specijalni izvjestitelj preporučuje da se veća pažnja posveti sprečavanju interne trgovine i trgovine ljudima iz Bosne i Hercegovine u druge zemlje, uz posebnu pažnju na uzroke ovog fenomena. Specijalni izvjestitelj posebno smatra da mjere za borbu protiv trgovine ljudima trebaju u obzir uzeti Zakon o rodnoj jednakosti i Strategiju za smanjenje siromaštva, obzirom da rodna diskriminacija i siromaštvo mogu pretvoriti Bosnu i Hercegovinu u zemlju porijekla za trgovinu ljudima i dovesti do interne trgovine ljudima. **(Sigma Huda, 2005., 91)**

Specijalni izvjestitelj preporučuje pojačane napore u cilju borbe protiv međunarodne i interne trgovine djecom, uključujući putem alokacije sredstava specifično u ovu svrhu. Specijalni izvjestitelj nadalje preporučuje pojačan redovni nadzor struktura za koje se sumnja da se u njima nalaze djeca koja su žrtve trgovine i intenziviranje napora na otkrivanju i identifikaciji djece žrtava. Svim relevantnim akterima (socijalnim radnicima, NVO-ima, medijima, pravosuđu) treba osigurati posebnu obuku o trgovini djecom i zaštiti na koju imaju pravo u skladu sa nacionalnim i međunarodnim pravom, kao i o metodama intervencije, otkrivanja, identifikacije i pomoći. Specijalni izvjestitelj nadalje preporučuje da se analiziraju potrebe po pitanju skloništa i struktura za djecu žrtve trgovine i da se poduzmu mjere za osiguravanje da djeca dobiju pomoć i zaštitu na koju imaju pravo. **(Sigma Huda, 2005., 92)**

Specijalni izvjestitelj podržava preporuke UNICEF-a u vezi sa potrebom za jačanje općih mjera prevencije za identifikiranje djece izložene riziku da postanu žrtve trgovine i korištenjem Smjernica za zaštitu prava djece žrtava trgovine u vezi sa otkrivanjem, registracijom, upućivanjem, pružanjem skloništa, zaštitom i naknadnim praćenjem za djecu iz Bosne i Hercegovine i drugih zemalja. Specijalni izvjestitelj preporučuje pojačane napore na podizanju svijesti potencijalnih korisnika usluga koje pružaju djeca žrtve trgovine o ljudskoj patnji žrtava, kao i podizanju svijesti tinejdžerki o rizicima vezanim za trgovinu ljudima. Isto tako se preporučuju javne kampanje sa djecom i mladima u ruralnim dijelovima u cilju sprečavanja da postanu žrtve trgovine. **(Sigma Huda, 2005., 93)**

Specijalni izvjestitelj nadalje preporučuje da policijske metode za postupanje sa djecom koja žive ili rade na ulici, djecom u konfliktu sa zakonom i djecom koja su žrtve krivičnih djela budu modernizirane uz veći fokus na proaktivan rad komuniciranja, mjere izgradnje povjerenja i saradnju sa socijalnim službama. Specijalni izvjestitelj preporučuje pomoć pri komuniciranju sa djecom koja žive i rade na ulici i pripadnicima grupa visokog rizika, kao i istragu uključenosti kriminalnih mreža u prosjačenje. Potrebno je podizati svijest stručnjaka koji dolaze u kontakt sa djecom koja žive ili rade na ulicama, kao i šire javnosti, o romskoj kulturi i zaštiti djece. **(Sigma Huda, 2005., 94)**

Specijalni izvjestitelj pozdravlja programe sprečavanja kriminaliteta na nivou lokalnih zajednica kao i programe koje provode NVO, UNICEF i IOM u cilju borbe protiv nasilja u porodici i rješavanja uzroka trgovine djecom. **(Sigma Huda, 2005., 95)**

Država članica treba osigurati efektivno procesuiranje počinitelja trgovine ljudima, da suci, tužioc i policijski službenici pohađaju intenzivniju obuku o primjeni standarda za borbu protiv trgovine ljudima i korupcije, da se dovoljna sredstva alociraju iz državnog budžeta u programe pomoći žrtvama i zaštite svjedoka i da se poduzimaju efektivne mjere za borbu protiv eksploatacije djece, posebno Roma i djece iz drugih etničkih manjina, u svrhu uličnog prosjačenja ili drugih vidova prisilnog rada. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2006., 16)**

Bez obzira na usvajanje niza pravnih i drugih mjera, uključujući i nacionalni akcioni plan, koji se odnose na trgovinu ljudima, i prijavljeni pozitivni utjecaj ovih mjera na smanjenje broja slučajeva, Odbor je zabrinut zbog činjenice da je trgovina ženama i dalje problem u državi članici kao zemlji porijekla, tranzita i odredišta. Odbor je također zabrinut zbog novih oblika trgovine ženama u Bosnu i Hercegovinu, uključujući putem lažnih ugovorenih brakova. Odbor je nadalje zabrinut zbog činjenice da trenutne mjere zaštite nisu primjenjive na državljanke Bosne i Hercegovine koje su interne žrtve

trgovine i žene koje su žrtve trgovine u druge svrhe osim prostitucije. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 27)**

Odbor poziva državu članicu da intenzivira svoje napore na borbi protiv trgovine ženama i djevojčicama. Preporučuje jačanje mjera usmjerenih na poboljšanje ekonomske situacije žena i podizanje svijesti u cilju eliminiranja njihove izloženosti riziku dospijevanja u ruke trgovaca ljudima, kao i jačanja društvene podrške, rehabilitacije i mjera za integraciju žena i djevojčica koje su žrtve trgovine ljudima. Odbor preporučuje da se zaštita proširi kako bi također obuhvatala žene iz Bosne i Hercegovine koje su žrtve interne trgovine i žene koje su žrtve trgovine u druge svrhe osim prostitucije. Poziva Vladu da osigura da se trgovci ljudima kažnjavaju u punoj mjeri predviđenoj zakonom i da osigura da žene i djevojčice žrtve trgovine ljudima imaju podršku koja im je potrebna kako bi mogle svjedočiti protiv trgovaca ljudima prije, tokom i nakon postupka. Odbor zahtijeva od države članice da u svom slijedećem izvještaju dostavi sveobuhvatne informacije i podatke o trgovini ženama i djevojčicama, kao i analizu novih oblika trgovine ženama u Bosnu i Hercegovinu i mjerama koje postoje kako bi se djelovalo protiv ovih novih dešavanja. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 28)**

Osiguravanje zajedničkih i koordiniranih aktivnosti agencija za provedbu zakona u cilju sprečavanja i eliminiranja domaće trgovine djecom. **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPSC), 2010., 23 b)**

Jačanje njenih napora na borbi protiv trgovine ženama, fenomena koji je i dalje uzrok za zabrinutost (Francuska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 60)**

Jačanje napora na borbi protiv trgovine ljudskim bićima, uključujući putem razvoja međunarodne saradnje sa zainteresiranim vladama, međunarodnim organizacijama i nevladinim organizacijama (Bjelorusija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 61)**

Rad na dugoročnim programima prevencije koji ciljaju na borbu protiv trgovine ljudima, posebno ženama i djecom (Njemačka); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 63)**

Nastavak napora na sprečavanju interne trgovine ljudima i trgovine ljudima iz zemlje u druge zemlje, u skladu sa preporukom specijalnog izvjestitelja za pitanja borbe protiv trgovine ljudima, a posebno ženama i djecom (Kazahstan); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 64)**

Izrada nacionalnog plana za efektivnu borbu protiv trgovine ljudima i saradnja sa susjednim zemljama (Katar); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 65)**

Širenje napora na uspostavljanju i provedbi održivog i ujednačenog sistema za pomoć pri zadržavanju podataka i direktnoj pomoći za žrtve trgovinom (Izrael); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 66)**

Država članica treba pojačati svoje napore na borbi protiv trgovine ljudima, posebno ženama i djecom, a posebno tako što će:

(b) pojačati identifikaciju žrtava trgovine ljudima i osiguravanja odgovarajućih programa rehabilitacije, istinskog pristupa zdravstvu i savjetovanju;

(c) omogućiti obuku za službenike agencija za provedbu zakona i drugih relevantnih grupa i podizati svijest o ovom problemu u javnosti. **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2011., 23)**

Iako uvažava novi zakonodavni okvir na državnom nivou, Odbor je i dalje zabrinut zbog malog broja procesuiranja, neprimjerenih kažnjavanja postupaka i blagosti sankcija, bez obzira na rastući trend interne i međunarodne trgovine ljudima u državi članici. Posebno je zabrinut zbog činjenice da

krivični zakonici entiteta i Brčko distrikta nisu usklađeni sa Krivičnim zakonikom na državnom nivou i stoga ne omogućavaju adekvatno procesuiranje na entitetskom nivou i u BD sa odgovarajućim kažnjavanjem i osuđujućim presudama krivičnog djela trgovine ljudima, posebno trgovine ljudima u zemlji. Nadalje, iako uvažava usvajanje propisa kojima se štite žrtve i svjedoci i razvoj nove strategije za borbu protiv trgovine ljudskim bićima, Odbor je zabrinut zbog nedostatka efektivnih procedura za identifikaciju žrtava, posebno kada se radi o ženama i djevojkama iz romskih zajednica i ženama koje su raseljena lica na koje se ovaj fenomen sve više odražava, kao i zbog činjenice da većinu skloništa koja pružaju odgovarajuće usluge žrtvama trgovine ljudima vode nevladine organizacije koje se oslanjaju na eksterno finansiranje. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 23)**

Jačanje mehanizama koji su usmjereni na ranu identifikaciju i upućivanje žrtava trgovine ljudima, uz poseban fokus na Rome i raseljene žene, kao i preventivnih mjera kao što je podizanje svijesti o rizicima trgovine ljudima po žene iz grupa u nepovoljnom položaju **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 24 d)**

Osiguravanje adekvatnog finansiranja za aktivnosti borbe protiv trgovine ljudima koje provode nevladine organizacije **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 24 e)**

Odbor izražava zabrinutost zbog činjenice da je država članica i dalje zemlja porijekla, odredišna zemlja i zemlja tranzita za trgovinu ljudskim bićima, posebno ženama i djevojčicama, u svrhu seksualne eksploatacije. Isto tako je zabrinut zbog činjenice da se prostitucija kažnjava kao administrativni prijestup, kao i zbog odsustva istraživanja i podataka o rasprostranjenosti iskorištavanja prostitucije u državi članici i nedostatka politika i programa za rješavanje ovog fenomena. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 25)**

Izmjene njenog zakonodavstva u cilju osiguravanja da se žene žrtve prostitucije više ne kažnjavaju novčanim kaznama, osiguravanje istraga, procesuiranja i kažnjavanja onih koji vrše eksploataciju putem prostitucije i poduzimanje mjera za smanjenje potražnje za prostitucijom **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 26 a)**

[...] i izrada efektivnog nacionalnog plana za borbu protiv trgovine ljudima u saradnji sa susjednim zemljama (Saudijska Arabija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 73)**

Procesuiranja eksploatacije i trgovine djecom, posebno djevojčica iz etničkih manjina koje se prisiljavaju na rani brak (Sijera Leone); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 76)**

Jačanje rada na borbi protiv trgovine ljudima (Urugvaj); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 82)**

Nastavak napora na borbi protiv trgovine ljudima, posebno žena i djece, i procesuiranje počinilaca. (Kostarika); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 83)**

Održavanje njenih napora u oblasti borbe protiv trgovine ljudima, posebno ženama i djecom, uključujući putem pristupa orijentiranog na žrtve i pojačanog nivoa međunarodne i regionalne saradnje. (Egipat); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 84)**

Jačanje napora usmjerenih na borbu protiv i kažnjavanje trgovine ljudima, posebno djece i žena, u svrhu radnog i seksualnog iskorištavanja (Meksiko); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 86)**

Nastavak napora na provedbi postojećih strategija i akcionog plana za borbu protiv trgovine ljudskim bićima i uspostavljanje kanala i mehanizama za međunarodnu saradnju u ovoj oblasti (Katar); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 87)**

Usvajanje mjera za rješavanje problema eksploatacije i trgovine djecom u zemlji i osiguravanje da se svi slučajevi trgovine na odgovarajući način istražuju (Portugal); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 89)**

5.2. Nasilje nad ženama i djecom

Država članica treba osigurati efektivnu provedbu zakonodavstva u cilju borbe protiv nasilja u porodici, pojačati obuku za suce, tužioce i službenika agencija za provedbu zakona o primjeni takvog zakonodavstva, kao i obuku za osoblje bolnica i drugo osoblje koje radi sa žrtvama nasilja u porodici i djecom žrtvama zlostavljanja i pojačati programe za pomoć žrtvama i pristup efektivnim pravnim lijekovima. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2006., 12)**

Odbor poziva državu članicu da osigura usklađenost odredbi krivičnih zakonika entiteta i Brčko distrikta o krivičnom djelu nasilje u porodici sa državnim Zakonom o rodnoj jednakosti, kao i njihovu primjenu od strane sudaca, tužilaca i policije. Odbor također preporučuje da država članica poduzme mjere za podizanje svijesti policijskih službenika i šire javnosti o uzrocima, kriminalnoj prirodi djela i specifičnim potrebama žrtava nasilja u porodici. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2006., 43)**

Postavljanje borbe protiv nasilja nad ženama kao prioriteta u svojim strategijama i zahtijevanje međunarodne pomoći potrebne u vezi s tim (Maroko); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010, 55)**

Praćenje efektivne provedbe zakona kojima se sprečava nasilje nad ženama (Belgija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 56)**

Dalje investiranje u borbu protiv nasilja u porodici, između ostalog osnivanjem skloništa za žrtve i pružanjem podrške nevladinim organizacijama koje djeluju u ovoj oblasti (Belgija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 57)**

Uspostavljanje adekvatnih kanala za prijavu zlostavljanja djece u cilju krivičnog gonjenja i pružanje fizičke i psihološke pomoći žrtvama takvog nasilja (Brazil); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 58)**

Odbor preporučuje da država članica pojača svoje napore na sprečavanju, procesuiranju i kažnjavanju svih vidova nasilja nad ženama i djecom, uključujući nasilje u porodici, i osigura efektivnu i punu provedbu postojećih zakona i nacionalnih strategija usvojenih u tu svrhu, uključujući Strategiju za sprečavanje i borbu protiv nasilja u porodici i Nacionalnu strategiju za borbu protiv nasilja nad djecom. Država članica treba pružati podršku žrtvama uspostavljanjem dodatnih skloništa, pružanjem besplatnih usluga savjetovanja i svih drugih mjera koje mogu biti neophodne za zaštitu žrtava. Nadalje, država članica se potiče da provodi šire kampanje za podizanje svijesti i obuke o nasilju u porodici za policijske službenike, suce, advokate i socijalne radnike koji su u direktnom kontaktu sa žrtvama, ali i za širu javnost. **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2011., 13)**

Odbor preporučuje da država članica poduzme sve neophodne mjere za izričitu zabranu tjelesnog kažnjavanja u svim okruženjima, uključujući porodično, na cijeloj svojoj teritoriji. Nadalje, preporučuje da država članica pojača i proširi programe podizanja svijesti i obrazovanja, uključujući

kampanje, u cilju promocije pozitivnih i alternativnih oblika discipline i poštivanja dječijih prava, uz učešće djece, uz istovremeno podizanje svijesti o negativnim posljedicama tjelesnog kažnjavanja. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 40)**

Odbor preporučuje da država članica poduzima konkretne mjere za osiguravanje usklađivanja zakonodavstva o nasilju u porodici u oba entiteta i BD i na cjelokupnoj svojoj teritoriji. Pored toga, Odbor preporučuje da država članica uspostavi nacionalnu bazu podataka o svim predmetima koji se tiču nasilja u porodici nad djecom u cilju vršenja sveobuhvatne procjene obima, uzroka i prirode takvog nasilja.

Odbor također ponavlja svoje prethodne preporuke državi članici da pojača podizanje svijesti i obrazovne programe, uključujući kampanje, učešćem djece kako bi spriječila i borila se protiv zloupotrebe djece (CRC/C/15/add. 260, stav 43 (d)). Pored toga, država članica treba jačati mjere za poticanje na prijavljivanje slučajeva zloupotrebe djece i procesuirati počiniocima takvih akata. (ibid., stav 43 (f)). **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 42)**

Podsjećajući na preporuke studije Ujedinjenih nacija o nasilju nad djecom (A/61/299), Odbor preporučuje da država članica prioritzira eliminiranje svih oblika nasilja nad djecom. Odbor nadalje preporučuje da država članica u obzir uzme opći komentar br. 13 (CRC/C/GC/13, 2011), te posebno:

- (a) izradi sveobuhvatnu nacionalnu strategiju za sprečavanje i rješavanje svih oblika nasilja nad djecom;
- (b) usvoji nacionalni koordinacijski okvir za rješavanje svih oblika nasilja nad djecom;
- (c) obrati posebnu pažnju na rodnu dimenziju nasilja;
- (d) sarađuje sa specijalnim predstavnikom generalnog sekretara o nasilju nad djecom i drugim relevantnim institucijama Ujedinjenih nacija. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 45)**

Poticanje žena na prijavljivanje slučajeva nasilja u porodici tako što će se žrtve destigmatizirati i podizati svijest o kriminalnoj prirodi takvih djela, te jačanje svojih napora na osiguravanju da se efektivno istražuju svi prijavljeni slučajevi nasilja u porodici i seksualnog nasilja nad ženama i djevojčicama i da se počinioci procesuiraju i kazne srazmjerno težini krivičnog djela. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2103., 22 b)**

Osiguravanje adekvatne pomoći, zaštite i rehabilitacije žena žrtava svih oblika nasilja, uključujući jačanjem kapaciteta postojećih skloništa i saradnje sa i finansiranja za nevladine organizacije koje pružaju skloništa i rehabilitaciju žrtvama. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2103., 22 e)**

Nadalje, prema osobama sa kojima su vođeni razgovori, manji broj žrtava prijavljuje slučajeve nasilja u porodici, a broj ubijenih žena raste. Postoji zabrinutost da ovo smanjenje prijavljivanja može biti uzrokovano uočenom neefektivnošću dostupnih usluga. **(Rashida Manjoo, 2013., 103)**

Provođenje detaljne provjere načina na koji komisije za status žena rješavaju slučajeve nasilja nad ženama i provođenje neophodnih reformi za osiguravanje da:

- (i) da sve komisije za status žena vodi kvalificirano i profesionalno osoblje bez ikakvih političkih konotacija;
- (ii) da osoblje pohađa neophodne obuke i da im se podiže svijest kako bi se osiguralo da pojedinačna ljudska prava žena žrtava nasilja u porodici budu iznad bilo kakvih razmatranja koja se tiču očuvanja porodice;
- (iii) da se uspostave neophodne sigurnosne mjere koje će osigurati da se žene žrtve ne obavezuju, bilo zakonom ili praksom, na učešće u bilo kakvom savjetovanju i/ili procesima medijacije bez i njihovog punog i informiranog pristanka;

(iv) da se slučajevi verbalnog zlostavljanja i psihološko nasilje shvataju ozbiljno i da organi to rješavaju prije nego eskaliraju u fizičko nasilje;

(v) da se prednost daje odstranjenju počinitelaca iz porodičnog doma, umjesto odvođenja žrtava i njihove djece. Policija i komisije za status žena moraju osigurati da se djeca automatski oduzimaju iz skrbi počinitelaca nasilja u porodici. **(Rashida Manjoo 2013., 105 II f)**

Jačanje i širenje postojećih javno-privatnih partnerstava, kao što je uspostavljanje "mobilnih timova" u cilju zajedničkog reagiranja na prijave nasilja u porodici. Time će se osigurati da organi imaju koristi i uče na osnovu ekspertize i znanja civilnog društva i organizacija za pitanja žena koje rade sa žrtvama. **(Rashida Manjoo 2013., 105 II g)**

Garantiranje stalne podrške u sigurnim kućama koje vode nevladine organizacije u svim dijelovima zemlje. Državni i lokalni organi trebaju prepoznati vrijedan rad ovih organizacija i pružiti im podršku i saradivati s njima tako što će, između ostalog, pružiti finansijsku podršku predviđenu zakonom, blagovremeno upućivati žrtve u skloništa i podržati uspostavljanje prijeko potrebnih skloništa na novim lokacijama. **(Rashida Manjoo 2013., 105 II h)**

Provedba preporuka Odbora za eliminaciju diskriminacije žena, uspostavljanje sistema praćenja i provedba zakonodavstva za borbu protiv nasilja u porodici i drugih vidova nasilja nad ženama (Urugvaj); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 65)**

Poduzimanje mjera za praćenje provedbe mjera usmjerenih na zaštitu žrtava nasilja u porodici (Bahrein); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 66)**

Dalje vođenje pozitivnih mjera za borbu protiv nasilja u porodici, uključujući putem osiguravanja efektivnih istraga slučajeva nasilja u porodici, privođenja počinitelaca pravdi i osiguravanje neophodne pomoći i zaštite za žrtve (Malezija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 68)**

Dalje osiguravanje da na njenoj teritoriji postoji usklađeno zakonodavstvo o nasilju u porodici i nastavak jačanja mehanizama upućivanja u cilju pružanja zaštite žrtvama nasilja u porodici (Republika Moldavija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 69)**

Pojačavanje napora na rješavanju prisustva nasilja nad ženama usvajanjem strategije za provedbu Konvencije o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici Vijeća Evrope (Mađarska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 71)**

Revidiranje i usklađivanje zakonodavstva o seksualnom nasilju i nasilju u porodici u cilju kažnjavanja svih akata nasilja nad ženama (Sijera Leone); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 72)**

Osiguravanje eksplicitne zakonske zabrane tjelesnog kažnjavanja djece u svim okruženjima. (Hrvatska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 74)**

Donošenje zakonodavstva kojim se izričito zabranjuje svako tjelesno kažnjavanje u svim okruženjima, uključujući dom, u Distriktu Brčko i Federaciji Bosne i Hercegovine (Švedska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 75)**

5.3. Zaštita od mina

Odbor preporučuje da država članica nastavi provoditi kampanje za podizanje svijesti o minama, da kao prioritet provodi programe deminiranja, te pruža psihološku i socijalnu pomoć djeci

koja su pogođena eksplodiranim minama i drugim posljedicama oružanog konflikta. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 64)**

Odbor poziva državu članicu da nastavi svoje napore i zahtijeva dodatnu međunarodnu pomoć pri uklanjanju protupješačkih mina u svim dijelovima svog teritorija. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2006., 48)**

(..) Predstavnik preporučuje da organi nastave, i po mogućnosti ubrzaju, uz podršku međunarodne zajednice, proces uklanjanja mina uz davanje prioriteta povratničkim oblastima. (...) **(Walter Kälin, 2006., 58)**

Odbor preporučuje da država članica:

(a) nastavi provoditi i jačati kampanje za podizanje svijesti o minama i aktivnosti deminiranja, posebno pružanjem većih sredstava za aktivnosti deminiranja koje provode Oružane snage Bosne i Hercegovine. (...) **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPAC), 2010., 20)**

Razmatranje mogućnosti zahtijevanja međunarodne pomoći za uklanjanje protupješačkih mina (Alžir); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 69)**

Nastavak provedbe kampanja za podizanje svijesti o minama i provođenje programa deminiranja kao prioriteta u cilju deminiranja otprilike 30,000 minskih polja širom zemlje, kao i pružanje psihološke i socijalne pomoći pogođenoj djeci, kao što je to preporučio Odbor za prava djeteta (Izrael) **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 70)**

5.4. Iz izvještaja i analiza

Kada se radi o **trgovini ljudima**, regionalni timovi za praćenje se i dalje sastaju i poboljšavaju svoje kapacitete putem obuke. Međunarodna saradnja agencija za provedbu zakona u Bosni i Hercegovini, prvenstveno SIPA-e, putem zajedničkih istražnih timova, zajedničkih aktivnosti i upotrebe mehanizma međunarodne pravne pomoći, je zadovoljavajuća, ali zahtijeva dalja poboljšanja. Obuka novih agencija za provedbu zakona, posebno Granične policije, u vezi sa trgovinom ljudima se nastavlja. Nastavni planovi i programi za službenike policijskih akademija za 2014. sada uključuju predmete vezane za trgovinu ljudima u skladu sa pravnom stečevinom EU i najboljim praksama EU. Procesuiranje počinitelja i identifikacija, kao i proaktivna zaštita žrtava se trebaju dalje poboljšati. Saradnju između četiri regionalna tima za praćenje i udarne grupe za borbu protiv trgovine ljudima treba dalje ojačati kako bi se osiguralo da se istrage na odgovarajući način koordiniraju i da se pruža pomoć žrtvama. Niti Odjel za borbu protiv trgovine ljudskim bićima pri uredu nacionalnog koordinatora niti baza podataka o žrtvama ne funkcioniraju u potpunosti. Što se tiče **trgovine ljudskim bićima**, još uvijek ne postoji zakonodavstvo u ovoj oblasti na nivou Federacije. Istovremeno je potrebno uskladiti zakonodavstvo na državnom nivou sa pravnom stečevinom EU, posebno u oblasti koja se odnosi na sankcije. Bosna i Hercegovina je i dalje zemlja porijekla, tranzita i odredišna zemlja za **trgovinu ljudskim bićima**. Provedba strategije i akcionog plana za period 2013.-2015. se nastavlja. Sveobuhvatan, multidisciplinarni pristup rješavanju trgovine ljudima koji se orijentira na žrtve tek treba razviti, a identifikaciju potreba žrtava treba poboljšati. Zemlji nedostaje sveobuhvatan sistem za identifikaciju općih trendova i izazova pri rješavanju trgovine ljudima. **(Izvještaj Evropske komisije o napretku Bosne i Hercegovine za 2015. godinu)**

Strategija za provedbu Konvencije Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici za period 2015.-2018. je usvojena u julu. Zakonodavstvo o sigurnim kućama nije adekvatno provedeno i nedostaju dovoljna sredstva, čime se narušava zaštita i pomoć za žene žrtve

nasilja. Ne postoji sveobuhvatan državni pravni okvir za borbu protiv seksualnog napada i silovanja, a ne postoji ni odgovarajući mehanizam kompenzacija za žrtve. Ne postoji efektivan mehanizam za prikupljanje podataka u svrhu praćenja nasilja u porodici niti specijalizirane policijske jedinice. Političko učešće žena u zemlji se donekle popravilo. **(Izveštaj Evropske komisije o napretku Bosne i Hercegovine za 2015. godinu)**

Eksploatacija djece i prosjačenje djece su i dalje razlozi za zabrinutost, a nasilje nad djecom je i dalje vrlo rašireno. Prijavljivanje nasilja nad djecom se i dalje vrši u malom obimu, što dovodi do toga da mali broj slučajeva završava pred sudom, a ombudsmanu nisu prijavljeni takvi specifični slučajevi. Prikupljanje podataka o nasilju nad djecom je slabo. **(Izveštaj Evropske komisije o napretku Bosne i Hercegovine za 2015. godinu)**

Nacionalna strategija za postupanje sa maloljetnim počiniocima tek treba biti usvojena. Pravni okvir za maloljetničko pravosuđe postoji, ali još uvijek nije usklađen u cijeloj zemlji. Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnim postupcima FBiH je stupio na snagu u februaru 2015., ali ne postoje preduslovi za njegovu punu provedbu, uključujući i relevantne podzakonske akte. Odvojene jedinice za maloljetnike u zatvorima i odgojno-popravnim domovima za maloljetnike postoje, ali odsustvo odvojenih jedinica tokom pritvora prije suđenja i u policijskim stanicama širom zemlje je i dalje ozbiljan problem. Alternative pritvoru maloljetnika predviđene zakonom se i dalje ne koriste u dovoljnoj mjeri i ne postoji dovoljna koordinacija između odgovornih organa. Odgojno-popravni dom iz Orašja, iako je spreman za neposrednu upotrebu, ne funkcioniše zbog problema vezanih za snabdijevanje električnom energijom. Postupci prilagođeni djeci u građanskim i upravnim stvarima se još uvijek ne osiguravaju na usklađen i nediskriminatorski način, a mjere za djecu žrtve i svjedoke, iako postoje, se neprimjenjuju na sistematičan način. **(Izveštaj Evropske komisije o napretku Bosne i Hercegovine za 2015. godinu)**

6. OSNOVNE SLOBODE

Imenovanje novog Odbora i generalnog direktora Regulatorne agencije za komunikacije (Italija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 16)**

Intenziviranje postojećih napora na zaštiti slobode vjere i izražavanja (Italija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 85)**

Intenziviranje napora na osiguravanju punog i nesmetanog uživanja slobode izražavanja, posebno u kontekstu slobode štampe i medija (Poljska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 86)**

Poduzimanje neophodnih mjera za osiguravanje slobode izražavanja, promoviranje raznolikosti mišljenja i sprečavanje svakog interveniranja u slobodu štampe, kao i, između ostalog, sistematsko provođenje istraga agresije ili prijetnji upućenih novinarima i privođenje pravdi odgovornih lica (Švicarska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 87)**

Nastavak svojih socio-ekonomskih programa, reformi i inicijativa u cilju jačanja zaštite i promocije osnovnih ljudskih prava i sloboda (Nigerija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 10)**

Odbor podsjeća na svoj opći komentar br. 34 (2011.) o slobodi mišljenja i izražavanja i potiče državu članicu da osigura da se u potpunosti poštuje nezavisnost Regulatorne agencije za komunikacije. Država članica stoga treba da se suzdrži od bilo kakvog utjecaja na poslovanje

Regulatorne agencije za komunikacije kako bi osigurala da ona svoje zadatke izvršava nezavisno od bilo kakvog vanjskog utjecaja neke osobe ili tijela. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2012., 18)**

Država članica treba osigurati da ograničenja slobode izražavanja i okupljanja budu u skladu sa strogim uslovima članova 19. u 21. Pakta. U tom smislu država članica treba provesti istragu u vezi sa zakonitošću zabrana da se održi komemoracija u Gradu Prijedoru u maju 2012. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2012., 19)**

Odbor sa zadovoljstvom primjećuje da član 20. Zakona o jednakosti spolova zahtijeva od države članice da osigura 40% učešće žena u političkom životu, da Izborni zakon osigurava obaveznih 40% kandidatkinja na listama političkih stranaka, da je Zakon o finansiranju političkih stranaka izmijenjen kako bi se političke stranke potakle da promoviraju kandidatkinje koje se kandidiraju za opće parlamentarne izbore, kao i da se povećao udio žena u pravosuđu i državnoj službi. Međutim, Odbor primjećuje sa zabirnutošću stagnirajuće nizak udio žena u Parlamentu i javnim pozicijama na državnom, entitetskom, kantonalnom, općinskom nivou i Brčko distriktu, posebno na nivou donošenja odluka. Odbor je također zabrinut da se kandidatkinjama ne daje dovoljna vidljivost u medijima i od strane političkih stranaka u predizbornim kampanjama i da su žene često odsutne u važnim procesima donošenja odluka, kao što su tekuće rasprave o ustavnim reformama. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 27)**

Odbor preporučuje da država članica:

(a) razvije efektivne mehanizme za primjenu kvota u cilju povećanja političke zastupljenosti žena omogućavanjem ženama da zauzmu predviđene pozicije i uspostavi poredbene indikatore sa konkretnim vremenskim rasporedom i sankcijama za nepoštivanje;

(b) uvede postupke za osiguravanje provedbe člana 20. Zakona o rodnoj jednakosti na državnom, entitetskom, općinskom nivou i Brčko distriktu u cilju promoviranja, između ostalog, učešća Romkinja i žena iz ruralnih područja na izbornim funkcijama i tijelima koja se imenuju, te da promovira žene na vodećim pozicijama u izvršnoj vlasti i javnoj službi putem primjene privremenih posebnih mjera u onim slučajevima kada je to primjereno;

(c) pojača svoje napore na provedbi obuke i izgradnje kapaciteta kako bi ženama omogućila da budu na javnim funkcijama i poboljša kampanje za podizanje svijesti o važnosti punog i jednakog učešća žena u političkom i javnom životu, uključujući aktivnosti koje se fokusiraju na lidere političkih stranaka;

(d) nastavi pružati poticaje političkim strankama za imenovanje jednakog broja žena i muškaraca kao kandidata i usklađivanje njihovih statuta sa Zakonom o jednakosti spolova;

(e) potiče medije da osiguraju da ženski i muški kandidati dobiju jednaku vidljivost, posebno tokom predizbornih kampanja, uključujući putem pune provedbe relevantnih odredbi Zakona o javnom radio-televizijskom sistemu u vezi sa jednakim nastupanjem i predstavljanjem muškaraca i žena u programskom sadržaju i politici. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 28)**

Osiguravanje da manjine i povratnici mogu efektivno učestvovati u političkom životu na nivou općina, kantona i entiteta je i dalje izazov. Čak i kada ne zadovoljavaju uslove za pozicije u općinskoj vladi, neophodni su koraci za osiguravanje da manjine i povratnici imaju mogućnost učešća u donošenju odluka koje se tiču njih i njihovih regija. Žene iz manjinskih grupa su posebno loše zastupljene u političkom životu, te su neophodne mjere za promociju njihovog učešća. **(Rita Izsák, 2013., 90)**

Manjine imaju pravo da se slobodno i mirno okupljaju i to se mora poštivati u praksi. Ne smiju se nametati neprimjerene prepreke ili ograničenja, uključujući i konstitutivne narode i manjine na svim lokacijama koji žele mirno protestovati ili održati komemoraciju datuma ili događaja koji su od

značaja za njih, uz puno poštivanje relevantnih zakona koji se odnose na mirno okupljanje. **(Rita Izsák, 2013., 106)**

Razvijanje i poticanje na toleranciju među religijskim grupama i puna garancija slobode savjesti i religije (Ruska Federacija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 110)**

Poduzimanje neophodnih mjera za garantiranje punog poštivanja slobode izražavanja i slobode štampe u svim okolnostima (Francuska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 111)**

Poduzimanje koraka za dalje osiguravanje slobode govora i slobode pristupa informacijama na internetu i u svakodnevnom životu (Latvija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 112)**

Upotreba međunarodnih dobrih praksi kao specifičnih uporednih indikatora za napredak u cilju poboljšanja situacije medija, kao što je to predložila predstavnica Organizacije za sigurnost i saradnju u Evropi za slobodu medija, Dunja Mijatović (Litvanija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 117)**

Zaštita slobode okupljanja i pozivanje na odgovornost svih uključenih policijskih službenika (Litvanija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 118)**

6.1. Iz izvještaja i analiza

Postoji **određena pripremljenost** po pitanju prava na slobodu izražavanja. Međutim, u zemlji je došlo do **nazadovanja** u ovoj oblasti. Iako općenito postoje pravne odredbe, institucijsko i političko okruženje nije povoljno za stvaranje uslova za puno izražavanje slobode. Potrebno je riješiti finansijsku stabilnost sistema javnog radio-televizijskog sistema. Politički pritisci i zastrašivanje novinara se nastavilo tokom perioda izvještavanja. Transparentnost vlasništva nad medijima i dalje nedostaje. Nedavni razvoji po pitanju zakonodavstva u Republici Srpskoj uzrokuju zabrinutost zbog mogućeg ograničenja online slobode izražavanja. **(Izvještaj Evropske komisije o napretku Bosne i Hercegovine za 2015. godinu)** Novi Zakon o javnom redu i miru koji je usvojila Nacionalna skupština Republike Srpske 05.02.2015. je izazvao strah da bi organi u budućnosti mogli nastojati spriječiti mogućnost izražavanja online, kao što su postovi na Twitteru ili Facebooku. Njime se kriminaliziraju objave na društvenim medijima kojima se ometa javni red i mir ili sadrže nepristojan, uvredljiv ili pogrdan sadržaj i on sadrži korjenite izmjene kojima se tužiocima i sucima daje skoro neograničena moć da guše izražavanje na internetu.

Politički i finansijski pritisak na medije se nastavio tokom 2015. Zastrašivanje i prijetnje protiv novinara i urednika i polarizacija medija duž političkih i etničkih linija se nastavila tokom i nakon oktobarskih općih izbora. Zabilježeni su slučajevi političkih izjava kojima se vrši pritisak na novinare i policijski pretresi medijskih kuća. U decembru 2014., policija Republike Srpske i Kantona Sarajevo je izvršila pretres novinskog portala zbog krivične istrage koja se odnosi na premijera Republike Srpske. Sudovi su naknadno donijeli presudu kojom se pretres proglašava nezakonitim i protivnim Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima i nacionalnom zakonodavstvu. Naknadne aktivnosti organa u vezi sa prijetnjama po medijsku slobodu i novinare su bile nedovoljne. Prijavljeni su slučajevi verbalnih napada političara na novinare. **(Izvještaj Evropske komisije o napretku Bosne i Hercegovine za 2015. godinu)**

Zakonske odredbe kojima se garantira sloboda izražavanja postoje. Međutim, postoji ozbiljna zabrinutost da bi provedba novousvojenog Zakona o javnom redu i miru RS mogla ograničiti slobodu

izražavanja na internetu i možda utjecati na slobodu udruživanja i okupljanja. Provedba Zakona o slobodi pristupa informacijama je i dalje nejednaka i često ograničena pravom na privatnost i zaštitom komercijalnih interesa kompanija koje posluju sa vlastima, bez uvažavanja javnih interesa.

Zakon o javnom redu i miru Republike Srpske, usvojen u februaru 2015., uzrokuje zabrinutost zbog potencijala za samovoljnu provedbu određenih njegovih odredbi vezanih za online društvene mreže. Ovaj zakon otvara mogućnost za potencijalne zloupotrebe putem nedorečenih odredbi vezanih za manje prekršaje počinjene na internetu i postavljanje niskog standarda dokazivanja u postupcima za manje prekršaje. **(Izveštaj Evropske komisije o napretku Bosne i Hercegovine za 2015. godinu)**

U vezi sa **slobodom udruživanja i okupljanja**, slučajevi napada i zastrašivanja aktivista za ljudska prava se i dalje prijavljuju. Takvi slučajevi se često neadekvatno istražuju i procesuiraju od strane organa. **(Izveštaj Evropske komisije o napretku Bosne i Hercegovine za 2015. godinu)**

Na općim izborima 2014., 19.03 % izabranih kandidata na svim nivoima su bile žene. **(Izveštaj Evropske komisije o napretku Bosne i Hercegovine za 2015. godinu)**

7. RADNA PRAVA

Odbor potiče državu članicu da osigura da se zahtjevi svih radnika koji su otpušteni sa posla i/ili stavljeni na čekanje tokom oružanog konflikta zbog svoje etničke pripadnosti rješavaju brzo i da se preporuke entitetskih i kantonalnih ministarstava provode brzo i u dobroj vjeri. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2006., 18)**

Odbor preporučuje da država članica poduzme efektivne mjere za osiguravanje da poslodavci poštuju svoje ugovorne obaveze prema svojim uposlenicima, naime da se suzdržavaju od toga da ih samovoljno otpuštaju i da plaćaju njihove plate ili socijalne doprinose na vrijeme. Odbor nadalje preporučuje da država članica osigura da jedinice radne inspekcije imaju dovoljno uposlenih i resursa kako bi im omogućila da se efektivno bore protiv zloupotreba radničkih prava. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2006., 36)**

Odbor potiče državu članicu da ojača zakonski okvir dostupan radnicima migrantima u svrhu efektivnog rješavanja takvih žalbi. Također preporučuje da država članica osigura da u zakonodavstvu i u praksi radnici migranti i članovi njihovih porodica, uključujući i one koji u zemlji borave nelegalno, imaju ista prava kao i državljani države članice za podnošenje žalbi i dobijanje efektivnog zadovoljenja pred sudovima. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2009., 22)**

U skladu sa članom 25. Konvencije, Odbor preporučuje da država članica:

- (a) osigura da inspekcije rada prate radne uslove radnika migranata u domaćinstvu;
- (b) poveća finansijske kazne i druge sankcije za poslodavce koji eksploatiraju radnike migrante u domaćinstvu ili ih podvrgavaju prisilnom radu i zloupotrebi, posebno u neformalnom sektoru; i
- (c) osigura da radnici migranti u domaćinstvu imaju pristup efektivnim mehanizmima za podnošenje žalbi protiv poslodavaca i procesuiraju i kazni osobe odgovorne za njihovu zloupotrebu, u skladu sa općim komentarom Odbora br. 1 (2010) o radnicima migrantima u domaćinstvu. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2012., 34)**

Odbor zahtijeva da država članica:

- (a) prikuplja podatke o broju sezonskih radnika u državi članici;

(b) ubrza usvajanje izmjene člana 84. Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu, te uspostavi sistem registracije sezonskih radnika;

(c) prati prakse upošljavanja, posebno u građevinskoj industriji, poljoprivredi, kućnim poslovima, kao i radne uslove sezonskih radnika uposlenih u državi članici, uključujući putem jačanja radnih inspekcija;

(d) osigurava da sezonski radnici uživaju prava zaštićena u dijelu IV Konvencije koja se mogu primjenjivati na njih na osnovu njihovog prisustva i rada u državi članici, uzimajući u obzir da nemaju uobičajeno prebivalište u državi članici; i

(e) vrši napore na potpisivanju daljih bilateralnih sporazuma. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2012., 42)**

Odbor preporučuje da država članica poduzme mjere za ukidanje sankcije koja se nameće osobama koje rade na crno, odnosno obustave njihove registracije na birou za zapošljavanje tokom perioda od 12 mjeseci. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2006., 37)**. Odbor preporučuje da država članica poduzme mjere za ukidanje sankcije koja se nameće osobama koje rade na crno, odnosno obustave njihove registracije na birou za zapošljavanje tokom perioda od 6 mjeseci. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2013., 17)**

Odbor ponavlja svoju preporuku da država članica poduzme efektivne mjere za osiguravanje da se poslodavci pridržavaju svojih zakonskih obaveza prema svojim uposlenicima, naime da im plaćaju njihove plate ili socijalne doprinose na vrijeme i da se suzdržavaju od samovoljnog otpuštanja, posebno kada se radi o trudnim ženama i ženama koje su na porodiljskom dopustu. Odbor također ponavlja svoju preporuku da država članica osigura da jedinice za inspekciju rada imaju dovoljno osoblja i resursa. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2013., 19)**

Odbor zahtijeva da država članica poduzme mjere za osiguravanje da se minimalna plata redovno prilagođava troškovima života i da omogućava uposlenicima i njihovim porodicama da pristojno žive u skladu sa članom 7 (a) (ii) Pakta. Odbor također preporučuje da država članica poduzme neophodne korake za eliminiranje razlika u iznosu minimalne plate između entiteta. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2013., 20)**

7.1. Rodna jednakost u oblasti rada

Odbor izražava zabrinutost zbog posebno malog broja žena na tržištu rada, visoke stope nezaposlenosti obrazovanih žena i trajnih i ustaljenih praksi direktne i indirektno diskriminacije žena na radu u javnom i privatnom sektoru u vezi sa upošljavanjem, unapređenjem, platom, porodiljskom zaštitom i okončanjem rada, kao i seksualnim uznemiravanjem. Odbor je također zabrinut zbog koncentracije žena u određenim sektorima upošljavanja u kojima su plate niže od sektora u kojima dominiraju muškarci, te na manje plaćenim poslovima općenito, kao i značajnog prisustva žena u neformalnoj, "sivoj ekonomiji" i na malim poljoprivrednim farmama, što se negativno odražava na njihovu podobnost za prisutost socijalnoj i zdravstvenoj zaštiti. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 33)**

Odbor potiče državu članicu da provede relevantne odredbe Zakona o rodnoj jednakosti i relevantne preporuke projekta za provedbu ovog zakona i da sankcionira poslodavce iz javnog i privatnog sektora koji krše odredbe o jednakosti u skladu sa Zakonom o rodnoj jednakosti i radnim propisima. Odbor također potiče državu članicu da intenzivira svoje napore na osiguravanju da su svi programi za stvaranje radnih mjesta rodno osjetljivi i da žene imaju sve koristi od planiranih programa za podršku poduzetništva, uključujući putem povoljnih kreditnih uslova. Preporučuje da se ojačaju naponi na povećanju zastupljenosti žena u formalnoj ekonomiji i da se eliminiira radna segregacija, kako horizontalna, tako i vertikalna, da se smanji i eliminiira razlika između žena i muškaraca u javnom

sektoru i da se osigura pristup žena strukovnom obrazovanju. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 34)**

Diskriminatorne prakse u zapošljavanju, koje su posebno prisutne u javnom sektoru općina, odvrćaju manjinske grupe od povratka. Povratnici isključeni iz formalnog tržišta rada moraju pribjegavati zaposlenju u neformalnom sektoru ili pronalaziti druge mehanizme za rješavanje problema. Predstavnik preporučuje da organi pažljivo provjere i prate prakse upošljavanja u javnom sektoru u cilju eliminiranja diskriminacije. Nesrazmjerno mala zastupljenost jedne etničke grupe u određenom javnom društvu se treba smatrati indikatorom diskriminacije, osim ukoliko se ne pokaže drugačije. Treba uspostaviti programe i inicijative usmjerene na stvaranje prilika za zapošljavanje, posebno za raseljena lica i žene povratnice koje se same brinu za domaćinstva. Takve mjere bi mogle uključivati strukovno obrazovanje za žene i obuku za poslodavce o rodnoj jednakosti. Organi također trebaju poduzeti korake na stvaranju okruženja povoljnog za ekonomski rast i razvoj u oblastima povratka i osigurati da se proces privatizacije provodi na transparentan i odgovoran način. Prošli incidenti vezani za diskriminaciju u radu se trebaju riješiti tako što će se osobama koje su na nefer način postale viškom pružiti prilika za ponovno zaposlenje ili naknada. **(Walter Kälin, 2006., 64)**

Odbor ponavlja svoje prethodne zaključne opservacije (CCPR/C/BIH/CO/1, stav 11) da država članica pojača svoje napore na povećanju učešća žena u javnom sektoru na osnovu odgovarajućih privremenih specijalnih mjera kako bi odredbe Pakta bile provedene. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2012., 10)**

Odbor također poziva Vladu da izvrši sveobuhvatnu reformu kako bi osnažila žene putem rodno osjetljivih politika rada koje za cilj imaju upošljavanje žena u netradicionalnim profesijama, povećanje njihovog pristupa strukovnom i tehničkom obrazovanju i osiguravanje jednakih uslova rada. U tom smislu se država članica ohrabruje da analizira glavne faktore za ulazak žena na tržište rada i njihov ostanak na tržištu, uključujući u neformalnoj ekonomiji, kao i socio-kulturološke faktore koji utiču na izbor profesija žena. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2013., 15)**

Odbor preporučuje da država članica uspostavi mehanizme za osiguravanje efektivne provedbe principa jednakog plaćanja za rad jednake vrijednosti predviđenog Zakonom o rodnoj jednakosti Bosne i Hercegovine. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2013., 18)**

Odbor uvažava da je država članica poduzela razne mjere za podršku učešća žena na tržištu rada, kao dio Strategije upošljavanja Bosne i Hercegovine (2010.-2014.) i strategija upošljavanja entiteta, da rodni akcioni plan Bosne i Hercegovine za period 2013.-2017. prednost daje ekonomskom učešću žena razvijanjem mjera usmjerenih na omogućavanje pomirenja privatnog i profesionalnog života, te da je usvojen okvirni zakon u cilju ujednačenja i usklađivanja socijalnog sektora u državi članici, uključujući putem zaštite porodilja. Međutim, Odbor je i dalje zabrinut zbog:

(a) izričito niske stope učešća žena u radnoj snazi, bez obzira na njihov visok nivo obrazovanja, kao što se to odražava u neproporcionalno visokoj stopi nezaposlenosti među ženama;

(b) koncentracije žena u sektorima poput zdravstva, obrazovanja i poljoprivrede, u neformalnom sektoru i "sivoj ekonomiji", kao i velikog broja žena koje su zaposlene putem ugovora na određeno, kao i isključenosti grupa žena u nepovoljnom položaju iz formalnog tržišta rada, poput žena povratnica, žena iz ruralnih dijelova i Romkinja;

(c) nedostatka institucijskog okvira za provedbu zabrane rodno zasnovane diskriminacije i seksualnog uznemiravanja na radu i nedostatka mjera za omogućavanje izvještavanja o takvim radnjama i informiranje žena o njihovim pravima;

(d) nedostatka ustanova za čuvanje djece, što predstavlja prepreku za puno vršenje prava žena na rad;

(e) 12 različitih postojećih režima sa različitim propisima o porodiljskoj zaštiti, zavisno od mjesta prebivališta žena, što ima negativan utjecaj na njihovu sposobnost da učestvuju u radnoj snazi

i produbljuje nejednaku podjelu porodičnih odgovornosti između žena i muškaraca. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 33)**

Usvajanje privremenih posebnih mjera u skladu sa članom 4., stav 1, Konvencije i opće preporuke Odbora br. 25, koji za cilj imaju postizanje stvarnih jednakih mogućnosti za žene i muškarce na tržištu rada, uključujući grupe žena u nepovoljnom položaju i uspostavljanje posebnih programa obuke i savjetovanja za različite grupe nezaposlenih žena, uključujući promoviranjem ženskog poduzetništva. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 34 a)**

Poduzimanje efektivnih mjera za integraciju grupa žena u nepovoljnom položaju i žena koje rade u "sivoj ekonomiji" u formalno tržište rada. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 34 b)**

Pažljivo praćenje uslova rada žena u neformalnom sektoru i onih koje su zaposlene putem ugovora na određeno vrijeme na način da se jačaju inspekcije rada, osiguravanje njihovog pristupa socijalnoj zaštiti i sigurnosti, te razmatranje ratificiranja Konvencije Međunarodne organizacije rada br. 189 (2011.) koja se odnosi na pristojan rad radnika u domaćinstvu. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 34 c)**

Povećanje dostupnosti i priuštivosti ustanova za čuvanje djece kako bi se ženama pomoglo u vršenju njihovog prava na rad i povećao pristup žena tržištu rada. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 34 f)**

Osiguravanje da provedba okvirnog zakona kojim se regulira socijalni sektor dovede do usklađivanja zaštite trudnica i porodilja u državi članici kako bi se garantiralo plaćeno porodiljsko odsustvo za sve žene **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 34 g)**

Provedba inicijativa za podizanje svijesti i obrazovanje žena i muškaraca o podjeli obaveza u domaćinstvu i porodičnih obaveza između muškaraca i žena i pružanje podsticaja za aktivno učešće muškaraca u takvim odgovornostima, npr. uvođenjem posebnog, neprenosivog porodiljskog odsustva za očeve **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 34 h)**

Osiguravanje pune rodne jednakosti pri zapošljavanju i imenovanju na političke pozicije (Ruska Federacija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 132)**

Uključivanje afirmativnih mjera za žene u politike i programe upošljavanja na svim nivoima vlasti i osiguravanje socijalne zaštite žena i pristupa socio-ekonomskim pravima (Njemačka); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 133)**

7.2. Radna prava manjina

Odbor preporučuje da država članica poboljša upošljavanje etničkih manjina, uključujući posebno Rome, u javnom i privatnom sektoru putem provedbe strategija koje uključuju nuđenje obuke za kvalifikaciju takvih osoba za poslove na tržištu rada, pružanje poticaja poslodavcima za upošljavanje takvih osoba i uspostavljanje nezavisnog mehanizma na državnom nivou za rješavanje diskriminacije pri upošljavanju i unapređenju na radu u javnom i privatnom sektoru. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2006., 19)**

7.3. Djeca

U kontekstu rezolucija Vijeća za ljudska prava br. 8/7 od 18.06.2008., u kojoj Vijeće usvaja "Okvir za zaštitu, poštovanje i pravne lijekove" i br. 17/4 od 16.06.2011. u kojoj se navodi da se prava djece trebaju uključiti u definiranje odnosa između posla i ljudskih prava, Odbor državi članici preporučuje:

(b) da poduzme mjere za osiguravanje da privatna poduzeća, posebno ona u industriji čelika i ona koja pružaju sigurnosne usluge, uključujući i slučajeve kada ih angažira javni sektor, djeluju u skladu sa adekvatnim regulatornim sigurnosnim mjerama u cilju osiguravanja poštivanja Konvencije i njenih opcionih protokola. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 28)**

7.4. Sindikati

Odbor preporučuje da država članica putem jedinica za inspekciju rada na propisan način osigurava i prati pravo uposlenika da osnivaju i pridružuju se sindikatima, kao što to garantira Ustav države članice i Pakt. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2013., 21)**

7.5. Nezaposlenost

Odbor poziva državu članicu da poveća svoje napore na borbi protiv nezaposlenosti putem posebnih ciljnih programa, uključujući programe usmjerene na smanjenje nezaposlenosti mladih, žena, posebno žena koje su glave obitelji, te nezaposlenosti među marginaliziranim i grupama u nepovoljnom položaju. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2006., 35)**

Odbor poziva državu članicu da smanji nezaposlenost putem dodatnih mjera politike aktivnog zapošljavanja, kao što je prekvalifikacija, lokalne inicijative zapošljavanja, poticaji i poreske olakšice za poslodavce, uključujući ciljane programe usmjerene na smanjenje nezaposlenosti marginaliziranih i grupa u nepovoljnom položaju. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2013., 16)**

7.6. Iz izvještaja i analiza

Kada se radi o **radnim i sindikalnim pravima**, fragmentacija pravnog okvira i odsustvo usklađenog pristupa socijalnim naknadama otežavaju efektivno vršenje socijalnih prava u zemlji. **(Izvještaj Evropske komisije o napretku Bosne i Hercegovine za 2015. godinu)**

I dalje postoje značajni izazovi u vezi sa tržištem rada. Postoje određeni programi kojima se podržava upošljavanje Roma i drugih ciljnih grupa, posebno u Republici Srpskoj. Postoji hitna potreba za jačanje finansijskih i administrativnih kapaciteta za provedbu aktivnih mjera na tržištu rada na nivou entitetskih vlasti i biroa za zapošljavanje. Učešće u tržištu rada se marginalno povećalo 2014. godine na 59,2%, pri čemu su se blago povećale stope učešća i muškaraca i žena. Stopa zaposlenosti se također donekle povećala na 43,2% 2014. godine, ali zaposlenost žena se marginalno smanjila sa 32,2% na 31,9%. Stvaranje radnih mjesta je i dalje umjereno, a opća stopa nezaposlenosti je ostala nepromijenjena, 27,5% 2014. godine. Međutim, stopa nezaposlenih muškaraca se smanjila na 25,5%, a blagi porast učešća žena je stoga bio u potpunosti odražen u nešto višoj stopi nezaposlenosti žena, koja se povećala na 31,2%. Nezaposlenost među mladim osobama (starosne dobi 15-24 godina) se dalje povećala na 63% 2014. godine. Ukupno više od 80% nezaposlenih ostaje dugoročno nezaposleno (tj. nezaposleno tokom godinu dana i više). **(Izvještaj Evropske komisije o napretku Bosne i Hercegovine za 2015. godinu)**

Inspekcije za rad i dalje nemaju dovoljno uposlenih i nisu u stanju vršiti svoje zadatke na odgovarajući način. **(Izveštaj Evropske komisije o napretku Bosne i Hercegovine za 2015. godinu)**

Situacija koja se odlikuje koncentracijom žena u sektorima poput zdravstva, obrazovanja i poljoprivrede, neformalnom sektoru i "sivoj ekonomiji", kao i velikim brojem žena zaposlenih putem ugovora na određeno vrijeme i isključenjem grupa žena u nepovoljnom položaju sa formalnog tržišta rada, kao što su žene raseljena lica, žene iz ruralnih dijelova i Romkinje, i dalje ostaje nepromijenjena. Nedostatak ustanova za čuvanje djece kao važna prepreka za puno vršenje prava žena za rad, je još uvijek činjenica. 12 različitih režima sa različitim propisima o zaštiti porodilja, zavisno od mjesta prebivališta žene, je još uvijek prisutno u Bosni i Hercegovini. Uposlene majke i očevi naime dobijaju punih 12 naknada za plate tokom 12 mjeseci porodijskog odsustva u Republici Srpskoj, dok je u Federaciji Bosne i Hercegovine situacija fragmentirana i razlikuje se od kantona do kantona.

Napori usmjereni na borbu protiv nezaposlenosti putem posebnih ciljnih programa i aktivnih politika upošljavanja su prisutni, ali su bez obzira na to loši po pitanju svoje kvalitete i kvantiteta, te ne daju ozbiljan uspjeh kada se radi o smanjenju nezaposlenosti marginaliziranih i grupa u nepovoljnom položaju.

Teška situacija u oblasti radnih prava manjina je posebno složena za romsko stanovništvo u Bosni i Hercegovini. Upošljavanje Roma se definira kao strateški cilj Revidiranog akcionog plana za rješavanje problema Roma u oblastima upošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite 2013.-2016. za period 2013.-2014. Tokom 2013. i 2014., Revidirani akcioni plan nije postigao značajne rezultate. Sredstva za podsticanje na upošljavanje Roma se izdvajaju na nivou Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine i alociraju putem zavoda za zapošljavanje entiteta i Brčko distrikta. Programi za prekvalifikaciju i obrazovanje Roma nisu sistematični i nisu razvijeni na osnovu valjane metodologije. Zavodi za zapošljavanje dostavljaju podatke o Romima koji su registrirani kao korisnici svojih programa i projekata, ali ne dostavljaju podatke o Romima koji su zapravo registrirani kao nezaposleni u njihovim bazama podataka. Nikakve javne kampanje o zapošljavanju Roma nisu registrirane tokom 2013. i 2014. godine. **(Izveštaj o provedbi Revidiranog akcionog plana za rješavanje problema Roma u oblastima upošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite 2013.-2016. za period 2013.-2014.)**

U Federaciji BiH (FBiH) je na snagu stupio novi Zakon o radu u augustu 2015. On je usvojen u hitnom postupku bez javne rasprave i bez učešća socijalnih partnera. Prema zakonu, prava radnika su smanjena ili čak ukinuta, a zakon je predvidio automatsko otkazivanje svih postojećih kolektivnih ugovora 90 dana nakon njegovog stupanja na snagu. Trenutno se odvija spor i težak proces pregovora u vezi sa usklađivanjem Općeg i sektorskih kolektivnih ugovora.

U Republici Srpskoj (RS), Vlada je također usvojila novi Zakon o radu. Konfederacija sindikata RS, sektorski sindikati i radnici u Republici Srpskoj su izrazili veliku zabrinutost u vezi sa ovim novim zakonom.

Kada se radi o trostranačkom socijalnom dijalogu, nije ostvaren značajan napredak i nisu poduzeti nikakvi koraci na uspostavljanju Ekonomskog i socijalnog vijeća na državnom nivou BiH zbog činjenice da ne postoje zakonske odredbe o predstavnicima socijalnih partnera na ovom nivou. Postoje trostranačka tijela koja djeluju na entitetskom i nižim nivoima.

Iako ne postoje zvanični podaci koji bi mogli pravilno ukazati na stvarni broj sindikata i omjer između ovog broja i broja registriranih uposlenika, rasprostranjenost sindikata u BiH se trenutno procjenjuje na otprilike 50%. Prilikom davanja ove ocjene, sasvim sigurno treba imati na umu da nisu dostupni

tačni podaci o sindikalnom članstvu, što je posljedica činjenice da postoje brojne firme u kojima radnici nisu dobili svoje plate nekoliko godina ili mjeseci, tako da je plaćanje članstva, kao jedan od indikatora članstva, nepravilno ili nije redovno u onoj mjeri u kojoj bi trebalo biti obzirom na stvarni broj članova sindikata u takvim firmama. Pored toga, postoje radnici koji su članovi sindikata, a koji se zbog ekonomskih problema u svojim kompanijama nalaze na nekoj vrsti "čekanja" i koji ne primaju platu, te stoga nisu u mogućnosti plaćati članstvo. Zbog ovih razloga se evidencija o plaćenom članstvu ne može tretirati kao tačna evidencija stvarnog članstva.

Postoji veće prisustvo sindikata u javnom sektoru, dok sindikati u privatnom sektoru većinom postoje samo u kompanijama koje su imale sindikat prije nego što je došlo do njihove privatizacije. Rijedak je slučaj da u novoosnovanim privatnim kompanijama poslodavci dozvoljavaju sindikalnu organizaciju radnika. Posebno su bili izraženi problemi sa kojima su se sindikati suočavali pri organiziranju u multinacionalnim kompanijama koje su se pojavile na tržištu BiH.

Prema zakonu, radnici u Bosni i Hercegovini imaju priliku da budu zastupljeni na radu putem sindikalnih organizacija i vijeća za rad. Članstvo u sindikatu je dobrovoljno, a radnik postaje član sindikata tako što se registriira u sindikatu u okviru relevantne djelatnosti, odnosno sektora. Svaki uposleni radnik može postati član sindikata nakon potpisivanja pristupnice, čime prihvata prava i obaveze koje proizilaze iz statuta sindikata. Poslodavci ne mogu biti članovi sindikata.

Kada se radi o vijećima radnika, odnosno radnim vijećima, njihovu organizaciju reguliraju entitetski zakoni. Kako bi vijeće radnika bilo formirano, poslodavac mora imati najmanje 15 radnika sa punim radnim vremenom. U FBiH vijeće uposlenika se može organizirati na osnovu zahtjeva sindikata ili najmanje 20% uposlenih jednog poslodavca. U RS, odluku o uspostavljanju radničkog vijeća može donijeti minimalno jedna trećina ukupnog broja radnika jednog poslodavca. Prava i obaveze vijeća uposlenih i sindikata, kao i obaveze poslodavaca prema ovim predstavnicima uposlenih su definirana u pravnim propisima i sindikalnim aktima. (**Godišnji pregled radnih odnosa i socijalnog dijaloga: Bosna i Hercegovina, 2015.**)

Isto tako se predviđa da ukoliko ne postoji organizirani sindikat kod jednog poslodavca, ovlaštenja i obaveze sindikata preuzima vijeće radnika (RS), a ukoliko ne postoji vijeće radnika u FBiH, njegova prava i ovlaštenja preuzima sindikat. Općenito postoji loša organiziranost vijeća uposlenika u BiH, a posebno u RS, i ona se organiziraju samo sporadično. Radnici i dalje imaju malo povjerenje u sindikate kao svoje legitime predstavnike, što je dijelom uzrokovano dugom tradicijom organizacije u sindikate. Općenito, prolem loše organiziranosti vijeća uposlenika i male aktivnosti radnika u sindikatima je posljedica činjenice da se predstavnicima radnika poriče njihovo zakonsko pravo na učešće u procesima suodlučivanja. (**Godišnji pregled radnih odnosa i socijalnog dijaloga: Bosna i Hercegovina, 2015.**)

8. PRAVO NA ADEKVATAN STANDARD ŽIVOTA, STAMBENO ZBRINJAVANJE, VODOSNABDIJEVANJE, ZDRAVSTVENU ZAŠTITU, OBRAZOVANJE, SOCIJALNU ZAŠTITU

Jačanje promocije i zaštite građanskih i političkih prava, kao i ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava osoba koje su se vratile u svoje regije porijekla i sada predstavljaju manjine na tim mjestima (Švicarska); (**Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 117**)

8.1. Adekvatan standard života

Odbor preporučuje da država članica poduzme sve neophodne mjere za pružanje podrške i materijalne pomoći porodicama u ekonomski nepovoljnom položaju, uključujući ciljane programe usmjerene na grupe sa najvećim potrebama kako bi se garantiralo pravo sve djece na adekvatan standard življenja. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 55)**

Odbor poziva državu članicu da poduzme sve neophodne korake da provede preporuke iz prethodnih zaključnih opservacija (CRC/C/15/add. 260) koje nisu provedene ili nisu provedene u dovoljnoj mjeri, posebno one koje se odnose na koordinaciju, porodično okruženje, usvajanje, zdravlje, socijalnu zaštitu i standard života. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 8)**

Odbor zahtijeva da država članica poduzme mjere za osiguravanje da se minimalne plate redovno prilagođavaju troškovima života i da to uposlenicima i njihovim porodicama omogućava da imaju pristojan život, u skladu sa članom 7 (a) (ii) Pakta. Odbor također preporučuje da država članica poduzme neophodne korake za eliminiranje razlika u iznosu minimalnih plata između entiteta. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2013., 20)**

Jačanje mjera za borbu protiv siromaštva, uključujući putem pružanja odgovarajućih sredstava za svoj sistem socijalne zaštite i svoju nacionalnu strategiju za smanjenje nezaposlenosti (Malezija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 137)**

Osiguravanje neophodnih resursa za borbu protiv ekstremnog siromaštva i marginalizacije sa kojom se suočavaju Romi (Poljska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 138)**

8.2. Socijalna zaštita

Odbor poziva državu članicu da osigura da se adekvatna sredstva iz ukupnih sredstava entiteta, kantona i općina alociraju centrima za socijalni rad i da se poveća broj socijalnih radnika, psihologa i drugog kvalificiranog osoblja ovih centara u cilju boljeg reagovanja na specifične potrebe djece bez roditeljskog staranja, žena koje su glave domaćinstva, osoba sa invaliditetom i žrtava trgovine ljudima, posebno žena i djece. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2006., 38)**

Odbor poziva državu članicu da pri rješavanju problema siromaštva kao prioritet osigura da se pojedincima i grupama koje žive ispod granice siromaštva pruža adekvatna socijalna pomoć, da se utjecaj svih zakona i politika na ekonomska, socijalna i kulturna prava takvih pojedinaca i grupa procjenjuje na osnovu podataka koji se redovno ažuriraju i koji su raščlanjeni po spolu, starosti, etničkoj pripadnosti, socijalnom statusu i drugim relevantnim kriterijima, te da se u tu svrhu usvoje i provedu efektivni mehanizmi za praćenje. U tom smislu, Odbor upućuje državu članicu na izjavu koju je Odbor usvojio 04.05.2001., a koja se odnosi na siromaštvo i Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2006., 45)**

Odbor preporučuje da država članica osigura da sva djeca imaju koristi od direktnog prava na socijalnu zaštitu, uključujući socijalno osiguranje i da poduzme neophodne mjere za osiguravanje punog vršenja ovog prava. Odbor također ponavlja svoju prethodnu preporuku da država članica poduzme sve neophodne mjere za pružanje podrške i materijalne pomoći porodicama u ekonomski nepovoljnom položaju, uključujući ciljane programe koji se odnose na porodice koje se nalaze u najtežem položaju, kako bi se garantiralo pravo sve djece na adekvatan standard življenja (CRC/C/15/pril. 260, stav 55). Odbor preporučuje da država članica pri tome:

(a) izradi strategije za smanjenje siromaštva i uspostavi programe na lokalnom nivou i nivou zajednica kojim se osigurava pravičan pristup osnovnim uslugama, kao što je adekvatna prehrana, stambeno zbrinjavanje, vodosnabdijevanje i kanalizacija, kao i pristup socijalnim, zdravstvenim uslugama i obrazovanju;

(b) usvoji privremene specijalne mjere i mjere pozitivne diskriminacije te poduzme korake za poboljšanje dostupnosti zaposlenja za mlade i djecu u cilju podizanja standarda življenja među djecom sa najvećim potrebama i porodicama na koje se siromaštvo odražava na neproporcionalan način;

(c) razmotri uvođenje univerzalnog programa dječijeg doplatka u cilju eliminiranja nejednakosti i garantiranja adekvatnog standarda života za svu djecu na svojoj teritoriji. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 61)**

Odbor poziva državu članicu da intenzivira svoje napore na eliminiranju razlika po pitanju uživanja ekonomskih i socijalnih prava, posebno u oblasti socijalne zaštite, socijalnih usluga i pristupa zdravstvenoj zaštiti između Republike Srpske, Federacije Bosne i Hercegovine i Brčko distrikta, kao i između kantona u Federaciji. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2013., 11)**

Odbor poziva državu članicu da poduzme neophodne korake, uključujući usvajanje adekvatnih zakona i nacionalnog akcionog plana, osigura sveobuhvatan i usklađen pristup sistemu socijalne zaštite na državnom nivou u cilju eliminiranja postojećih razlika u dostupnoj socijalnoj zaštiti i socijalnih naknada između entiteta i između kantona i da smanji siromaštvo uz uvažavanje stvarnih potreba korisnika. Odbor također ponavlja svoju preporuku da se osigura da se adekvatna sredstva iz ukupnih resursa entiteta, kantona i općina alociraju centrima za socijalni rad i da ovi centri imaju adekvatan broj osoblja kako bi se osiguralo efektivno funkcioniranje. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2013., 22)**

Odbor ponavlja svoju preporuku da država članica promovira usvajanje međuentitetskog sporazuma o penzionim pravima i osigura provedbu međuentitetskog sporazuma o zdravstvenom osiguranju u cilju garantiranja pristupa penzionim naknadama i zdravstvenim uslugama osobama koje se iz jednog entiteta presele u drugi. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2013., 25)**

Odbor ponavlja svoju prethodnu preporuku i poziva državu članicu da:

(a) razvije zvanični način utvrđivanja linije siromaštva i njenih godišnjih prilagodbi;

(b) bori se protiv ekstremnog siromaštva sa kojim se posebno suočavaju članovi marginaliziranih grupa, uključujući manjine, te da osigurava kao prioritet da se pruža adekvatna socijalna pomoć pojedincima i grupama koje žive ispod linije siromaštva;

(c) procjenjuje utjecaj svih zakona i politika na uživanje ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava od strane pojedinaca i grupa koje žive u siromaštvu na osnovu podataka koji se redovno ažuriraju i koji su raščlanjeni po spolu, starosnoj dobi, etničkoj pripadnosti, socijalnom statusu i drugim relevantnim kriterijima, te da usvoji i provodi efektivne mehanizme praćenja u tu svrhu;

(d) izradi strategije za borbu protiv regionalnih razlika koje utiču na jednako uživanje ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava; i

(e) alocira dovoljna sredstva za provedbu ovih strategija i skreće joj pažnju na izjavu Odbora o siromaštvu i Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (E/C.12/2001/10), koji je odbor 04.05.2001. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2013., 31)**

Nastavak provedbe njenih razvojnih planova, obzirom da je razvoj neotuđivo pravo i podrška praktičnim naporima za postizanje razvoja i jačanja institucijskih kapaciteta, uz fokus na prioritete Vlade, kao što je obrazovanje, socijalna zaštita i zdravstvene usluge (...) (Sudijska Arabija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 73)**

8.3. Stambeno zbrinjavanje

Odbor preporučuje državi članici da na državnom nivou usvoji zakon o stambenom zbrinjavanju, nacionalnu strategiju stambenog zbrinjavanja i na taj način riješi potrebe stanovništva za stambenim zbrinjavanjem. Odbor također preporučuje da država članica alocira dovoljne resurse za pružanje socijalnog stanovanja, posebno za grupe sa niskim prihodima, u nepovoljnim uslovima i marginalizirane grupe. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2006., 46)**

Država članica treba nastaviti sa zatvaranjem kolektivnih centara za raseljena lica i pružiti korisnicima takvih centara adekvatan alternativni smještaj. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2006., 21)**

8.4. Sigurna voda za piće

Odbor podsjeća državu članicu na njenu obavezu da osigura pristup sigurnoj vodi za piće u svakom domaćinstvu ili u neposrednoj blizini svakog domaćinstva. Poziva državu članicu da identificira raščlanjene indikatore i odgovarajuće nacionalne poredbene indikatore vezane za pravo na vodu, u skladu sa općim komentarem Odbora br. 15 u vezi sa pravom na vodu, te da uključi informacije o procesu identifikacije takvih indikatora i poredbenih indikatora u svoj slijedeći izvještaj. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2006., 49)**

Odbor preporučuje da država članica poduzme neophodne korake za provedbu Strategije upravljanja vodama Federacije Bosne i Hercegovine. Također državu članicu poziva da promovira brzo usvajanje Okvirnog plana za razvoj vodnih resursa Republike Srpske od strane Nacionalne skupštine Republike Srpske. U tom smislu, Odbor poziva državu članicu da u obzir uzme njegov opći komentar br. 15 (2002.) u vezi sa pravom na vodu. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2013., 33)**

8.5. Pravo na zdravstvenu zaštitu

Odbor preporučuje da država članica poduzme sve neophodne mjere za osiguravanje da sva djeca uživaju isti pristup i kvalitet zdravstvenih usluga, uz posvećivanje posebne pažnje djeci iz ranjivih grupa, posebno Roma. Nadalje, Odbor preporučuje da država članica pojača svoje napore na poboljšanju zdravstvene situacije djece u državi članici, uključujući tako što će:

- (a) pojačati svoje napore na osiguravanju da sva djeca imaju pristup osnovnim uslugama zdravstvene zaštite;
- (b) pojačati programe vakcinacije;
- (c) poboljšati prehrambenu situaciju djece;
- (d) promovirati samo dojenje tokom šest mjeseci nakon rođenja, uz dodavanja odgovarajuće hrane za djecu nakon toga;
- (e) tražiti tehničku pomoć od, između ostalog, UNICEF-a i Svjetske zdravstvene organizacije u vezi s ovim. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 49)**

Odbor preporučuje da država članica pojača mjere za rješavanje pitanja konzumiranja alkohola i duhana među djecom, poboljša svoje programe za promociju zdravlja i pruža usluge savjetovanja o mentalnom i reproduktivnom zdravlju za adolescente. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 51)**

Odbor je zabrinut zbog statusa zdravlja žena i ograničenog pristupa žena uslugama zdravstvene zaštite općenito, kao i zbog nezaposlenih žena, žena koje rade u sivoj ekonomiji i drugih ranjivih grupa žena. Zabrinut je zbog činjenice da propisi i finansijski resursi vezani za pristup i

pružanje zdravstvene zaštite variraju od entiteta do entiteta i od kantona do kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine, što se čini da, između ostalog, doprinosi velikoj stopi smrtnosti porodilja. Odbor je također zabrinut zbog nedostatka obrazovanja o planiranju porodice i poteškoća vezanih za pristup kontracepcijskim sredstvima, što dovodi do velike stope abortusa i tinejdžerskih trudnoća. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 35)**

Odbor poziva državu članicu da nastavi svoje napore na usklađivanju i poboljšanju zdravstvenih propisa i usluga u zemlji i da integriira rodnu perspektivu u sve reforme zdravstvenog sektora kako bi žene u svim dijelovima njene teritorije imale jednak pristup odgovarajućim i adekvatnim zdravstvenim uslugama, te kako bi posebno stope smrtnosti porodilja bile smanjene. Odbor također preporučuje poduzimanje mjera za garantiranje efektivnog pristupa žena i djevojaka informacijama i uslugama koje se tiču seksualnog i reproduktivnog zdravlja u cilju sprečavanja korištenja abortusa kao krajnjeg rješenja i zaštite žena od njegovih negativnih utjecaja na zdravlje. Nadalje preporučuje da se usvoje programi i politike za povećanje znanja i pristupa kontracepcijskim metodama, zajedno sa promoviranjem razumijevanja da je planiranje porodice odgovornost oba partnera. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 36)**

Pravo na zdravlje narušavaju nedosljednosti u programima zdravstvenog osiguranja između entiteta, što se uglavnom odražava na raseljena lica i povratnike koji su bili izloženi najakutnijim posljedicama rata i kojima je potrebna specifična fizička i psihološka pomoć. Predstavnik preporučuje da organi provedu sporazum iz 2001. između fondova zdravstvenog osiguranja entiteta i Brčko distrikta kako bi se osiguralo da svi oni koji su osigurani u jednom entitetu mogu dobiti zdravstvenu zaštitu u drugom. Potrebno je alocirati specifične resurse u cilju pružanja pomoći osobama koje pate od posttraumatskog stresnog poremećaja. Potrebno je usvojiti državno zakonodavstvo kojim se priznaje status žrtve mučenja, uvode specifične mjere zaštite i omogućavaju specifična prava žrtvama. **(Walter Kälin, 2006., 63)**

U skladu sa preporukama Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena, osiguravanje da žene imaju pristup zdravstvenim i socijalnim uslugama i poduzimanje konkretnih koraka za smanjenje smrtnosti porodilja (Kazahstan); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 35)**

Poduzimanje mjera za garantiranje efektivnog pristupa za žene i djevojčice informacijama i uslugama u vezi sa seksualnim i reproduktivnim zdravljem. (Brazil); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 106)**

Odbor ponavlja svoju prethodnu preporuku da država članica poduzme sve neophodne mjere za osiguravanje da sva djeca uživaju pristup kvalitetnim zdravstvenim uslugama, uz posvećivanje posebne pažnje djeci u rizičnim situacijama, posebno u slučaju romske djece. (CRC/C/15/pril. 260, stav 49). Odbor nadalje preporučuje da država članica:

(a) poduzme hitne i specifične mjere za osiguravanje da Zakon o zdravstvenoj zaštiti Federacije Bosne i Hercegovine iz 2010. provede na način kojim se osigurava zdravstveno osiguranje svih Roma;

(b) dodijeli adekvatne ljudske, tehničke i finansijske resurse za jačanje svojih programa vakcinacije sa jasnim vremenskim rasporedima i ciljevima, te uz posebno obraćanje pažnje na djecu u rizičnim situacijama;

(c) razmotri uspostavljanje nacionalnog programa za nadomještanje željeza u cilju liječenja anemije uzrokovane nedostatkom željeza, te da pri tome razmotri zahtijevanje tehničke pomoći od Svjetske zdravstvene organizacije;

(d) razmotri ponovno uvođenje programa promocije dojenja, finansiranja inicijative bolnica koje su povoljne za bebe i provedbu Međunarodnog kodeksa reklamiranja zamjenskih proizvoda za majčinsko mlijeko na državnom nivou, uz efektivne mehanizme praćenja i srazmjerne sankcije za kršenje Kodeksa. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 55)**

Odbor poziva državu članicu da što prije izvrši procjenu stanja lokacija kontaminiranih uranijem, evakuira osobe koje žive na ovim lokacijama uz dužno poštovanje njihovih ljudskih prava i potreba za preseljenjem i provede konkretan program za dekontaminaciju lokacija. Odbor nadalje poziva državu članicu da što brže procijeni mogući utjecaj ovakve kontaminacije uranijem i identificira moguće žrtve iste, posebno trudnice i djecu, kako bi im se bržo pružile neophodne zdravstvene usluge. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 57)**

U vezi sa općim komentarnom Odbora br. 4 (CRC/GC/2003/4, 2003.), Odbor preporučuje da država članica sistematski prikuplja informacije o konzumiranju alkohola, duhana i droga među adolescentima i poduzima neophodne mjere za efektivnu provedbu zabrane prodaje takvih proizvoda djeci. Odbor također preporučuje da država članica razmotri zabranu svih oblika reklamiranja proizvoda od alkohola i duhana na televiziji, radiju i internetu, te u publikacijama i drugim medijima kojima djeca obično imaju pristup. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 59)**

Odbor preporučuje da država članica intenzivira svoje napore na osiguravanju da marginalizirane i grupe u nepovoljnom položaju imaju jednak pristup zdravstvenim uslugama i adekvatno zdravstveno osiguranje u cijeloj državi članici, uključujući putem usklađivanja njenog sistema zdravstvene njege. Odbor također preporučuje da država članica podigne svijest o kontracepcijskim metodama, uz obrazovanje o seksualnom i reproduktivnom zdravlju i pravima prilagođeno starosnoj dobi, u okviru nastavnih planova i programa i sa ciljem sprečavanja ranih trudnoća. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2013.,34)**

Odbor je zabrinut zbog odsustva ujednačenih zakona i politika u oblasti zdravstva, što dovodi do nejednakog pristupa zdravstvenim uslugama i zdravstvenom osiguranju, zavisno od mjesta prebivališta žena i finansijskih kapaciteta BD i/ili kantona, što na nesrazmjeran način utiče na Romkinje i žene iz ruralnih područja. Odbor je također zabrinut zbog niske stope upotrebe moderne kontracepcije u državi članici, što dovodi do većeg broja trudnoća adolescentica. Iako uvažava provedbu zdravstvene politike za mlade (2008.-2012.) u Republici Srpskoj i strategije za poboljšanje seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava (2010.) u Federaciji, Odbor je zabrinut zbog odsustva informacija o mjerama koje se poduzimaju i rezultatima koji se ostvaruju. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 35)**

Odbor preporučuje da država članica:

(a) intenzivira svoje napore na usklađivanju svog sistema zdravstvene zaštite i integrira rodnu perspektivu u sve programe i reforme zdravstvenog sektora u cilju osiguravanja da žene, uključujući grupe žena u nepovoljnom položaju, imaju jednak pristup zdravstvenim uslugama i adekvatno zdravstveno osiguranje u cijeloj državi članici;

(b) podiže svijest i poboljša efektivan pristup modernim metodama kontracepcije koje su priuštive, uključujući i u ruralnim oblastima, tako da žene i muškarci mogu donositi odluke na osnovu odgovarajućih informacija u vezi sa brojem djece i vremenskim rastojanjem između njihovog rođenja;

(c) uvede obrazovanje o seksualnom i reproduktivnom zdravlju i pravima prilagođeno starosnoj dobi u nastavne planove i programe, uključujući pitanja koja se odnose na odnose između spolova i odgovorno seksualno ponašanje, u cilju sprečavanja ranih trudnoća i prenošenja seksualno prenosivih bolesti, uključujući HIV;

(d) izvrši sistematske procjene utjecaja trenutnih strategija i politika na rod i uključi takve informacije u svoj slijedeći periodični izvještaj. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 36)**

Svi nivoi vlasti u Bosni i Hercegovini trebaju razmotriti osiguravanje jednakog pristupa obrazovanju o seksualnom i reproduktivnom zdravlju i s tim povezanim uslugama, uključujući

priuštive moderne metode kontracepcije. (Slovenija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 139)**

8.6. Pravo na obrazovanje

Odbor preporučuje da država članica:

- (a) pojača svoje napore na usklađivanju zakonodavstva o obrazovanju i osigura njegovu efektivnu i jednaku provedbu širom zemlje;
- (b) poduzme sve neophodne mjere za osiguravanje da se članovi 28. i 29. Konvencije u potpunosti provode, posebno u vezi sa djecom koja pripadaju najranjivijim grupama (tj. djeca koja su pripadnici manjina, žive u siromaštvu, djeca izbjeglica ili povratnika, romska djeca, djeca sa invaliditetom, itd.);
- (c) poboljša efikasnost obrazovnog sistema, uz posebno obraćanje pažnje na velike stope djece koja napuštaju školovanje;
- (d) pruža pristup predškolskom obrazovanju širom zemlje, uključujući za djecu koja žive u ruralnim dijelovima;
- (e) povećava dostupnost programa strukovnog obrazovanja za mlade, u cilju omogućavanja njihovog pristupa tržištu rada;
- (f) da u kontekstu člana 29. koji se odnosi na obrazovanje uskladi obrazovni sistem u cijeloj zemlji, eliminira takozvani sistem "dvije škole pod jednim krovom" i uspostavi adekvatne programe i aktivnosti u cilju stvaranja okruženja tolerancije, mira i razumijevanja kulturološke raznolikosti koju dijele sva djeca u cilju sprečavanja netolerancije, maltretiranja i diskriminacije u školama i širem društvu;
- (g) osigura da se djeci u svrhu njihovog odmora i slobodnog vremena, ali i u rekreativne i kulturološke aktivnosti pruži adekvatan prostor i prostorije;
- (h) traži tehničku pomoć od UNESCO-a i UNICEF-a. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 59)**

Odbor poziva državu članicu da promovira jednak pristup za romsku djecu osnovnom, srednjem i visokoškolskom obrazovanju, odnosno putem davanja stipendija i povrata troškova za školske knjige i putnih troškova za pohađanje škole, te da pažljivo prati pohađanje škole od strane romske djece. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2006., 51)**

Provedba prve faze Svjetskog programa za obrazovanje o ljudskim pravima koji je odobrila Generalna skupština **(Vernor Muñoz 2008., 104 a)**

Definiranje sveobuhvatne politike jednakog pristupa osnovnom obrazovanju koja uključuje obrazovne organe na svim nivoima. Ova politika mora definirati odgovornosti svakog obrazovnog organa na nacionalnom, entitetskom, kantonalnom i općinskom nivou, kao i konkretne mjere koje treba usvojiti svaki od njih. **(Vernor Muñoz 2008., 104 b)**

Uspostavljanje nacionalnog programa za razvoj i primjenu obrazovnih indikatora u bliskoj saradnji sa organima na državnom, entitetskom, kantonalnom i općinskom nivou. Ovi indikatori trebaju biti osnova za javne politike u obrazovanju i odrediti faktore koji čine osnovu diskriminacije, segregacije i asimilacije. **(Vernor Muñoz 2008., 104 e)**

Investiranje više resursa u infrastrukturu za obrazovanje, uključujući osnovno, srednješkolsko i visokoškolsko obrazovanje **(Vernor Muñoz 2008., 104 f)**

Pružanje podrške školama putem finansijskih sredstava i podrške stručnjaka za provedbu okvirnih zakona **(Vernor Muñoz 2008., 104 g)**

Pružanje podrške nastavnicima putem stručnog usavršavanja u svrhu provedbe okvirnih zakona **(Vernor Muñoz 2008., 104 i)**

Univerziteti odgovorni za obrazovanje nastavnika trebaju u svoje studijske programe uključiti međukulturalno obrazovanje i poboljšati praktične programe u nastavnim planovima i programima za nastavnike. Univerziteti trebaju procijeniti mogućnost uključivanja nastavnih praksi u nastavni plan i program za nastavnike. **(Vernor Muñoz 2008., 105)**

Specijalni izvjestitelj preporučuje da međunarodna zajednica, donatorske zemlje i institucije: podrže provedbu Agencije za predškolsko, osnovno i srednješkolsko obrazovanje, kao i programe za obuku nastavnika tako što će finansirati i graditi kapacitete, uključujući pružanje pomoći nastavnicima.

ponude tehničku i finansijsku pomoć za izradu akcionog plana za ukidanje obrazovnih modaliteta i procesa na osnovu asimilacije i segregacije, posebno onih koje su poznate pod nazivom "dvije škole pod jednim krovom". **(Vernor Muñoz 2008., 106)**

Specijalni izvjestitelj preporučuje da organizacije civilnog društva ojačaju i šire mreže aktivista koji rade na pravu na obrazovanje kako bi se omogućio napredak na podizanju svijesti i osjetljivosti u vezi sa trenutnim potrebama prava na obrazovanje. **(Vernor Muñoz 2008., 107)**

Učenici trebaju uspostaviti posebnu nezavisnu organizaciju za odbranu, zaštitu i promociju svojih prava. **(Vernor Muñoz 2008., 108)**

Iako uvažava činjenicu da je obrazovanje o ljudskim pravima uključeno u plan i program osnovnih i srednjih škola, Odbor je zabrinut zbog činjenice da ne postoje programi za sistematsko uključivanje mirovnog obrazovanja u nastavni plan i program. Uz upućivanje na svoj opći komentar br. 1 (2001.) o ciljevima obrazovanja, Odbor preporučuje da država članica poduzme napore na uključivanju mirovnog obrazovanja u nastavni plan i program, uz posebno upućivanje na krivična djela obuhvaćena Opcionim protokolom. **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPAC), 2010., 12)**

Poboljšanje obrazovanja o ljudskim pravima (Jordan); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 110)**

Odbor preporučuje da država članica:

(a) osigura da sva djeca radnika migranata imaju pristup osnovnom i srednješkolskom obrazovanju na osnovu jednakog tretmana kao i građana države članice;

(b) poduzima mjere u cilju eliminiranja diskriminacije djece radnika migranata u obrazovnom sistemu; i

(c) uključi u svoj slijedeći periodični izvještaj informacije o mjerama koje se poduzimaju u vezi sa ovim i o procentima upisa djece radnika migranata, uključujući one koji borave u zemlji nelegalno. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2012., 38)**

U kontekstu svog općeg komentara br. 9 (CRC/C/GC/9 i ispr. 1, 2006.), Odbor poziva državu članicu da uspostavi jasnu zakonodavnu definiciju invaliditeta i osigura usklađenost zakonodavstva, politika i praksi na cjelokupnom svom teritoriju sa, između ostalog, članovima 23. i 27. Konvencije, posebno za kognitivne i mentalne bolesti, u cilju efektivnog ispunjenja potreba djece sa invaliditetom na nediskriminatoran način. Nadalje, Odbor preporučuje da država članica:

osigura da djeca sa invaliditetom uživaju svoje pravo na obrazovanje i da osigura njihovu inkluziju u glavni obrazovni sistem u što većoj mjeri, uključujući tako što će razviti akcioni plan obrazovanja za djecu sa invaliditetom kako bi specifično odredila trenutne neadekvatnosti po pitanju resursa i da uspostavi jasne ciljeve sa konkretnim vremenskim rokovima za provedbu mjera u cilju rješavanja obrazovnih potreba djece sa invaliditetom. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 53 a)**

Odbor preporučuje da država članica:

- (a) u potpunosti uzme u obzir član 28., stav 1 (e), Konvencije u svoje tekuće reforme obrazovanja uključujući zatvaranje područnih škola u ruralnim oblastima i implikacije istog na pristup djece obrazovanju u ovim oblastima;
- (b) u skladu sa članom 28., stav 1 (b), Konvencije, poduzme mjere kako bi srednjoškolsko obrazovanje učinila dostupnim svakom djetetu, kao što je uvođenje besplatnog obrazovanja i pružanje finansijske pomoći u slučaju potrebe;
- (c) osigura alokaciju adekvatnih resursa kako bi garantirala da škole imaju odgovarajuće standarde higijene, opremu i didaktički materijal;
- (d) usvoji specifične mjere za borbu protiv diskriminacije protiv romske djece u pristupu obrazovanju, uključujući pružanjem dodatnih jezičkih časova i podrške, programa spremnosti škole i programa podrške u cilju zadovoljenja obrazovnih potreba romske djece i druge djece koja dolaze iz manjinskih grupa, te pri tome treba osigurati da se takve dodatne mjere ne provode na takav način da to pooštrava stigmatizaciju ili segregaciju;
- (e) dalje poboljšava kvalitet i obuhvat skrbi i obrazovanja u ranom djetinjstvu, uključujući tako što će dati prioritet pružanju takve skrbi svoj djeci dobne starosti od 0 do 3 godine u cilju osiguravanja da se takva skrb pruža na potpun način koji uključuje opći razvoj djeteta i jačanje roditeljskih kapaciteta;
- (f) specifično alocirati ljudske, tehničke i finansijske resurse za poboljšanje kvalitete obrazovanja u ruralnim oblastima i revidirati i pojačati svoju nacionalnu obuku za nastavnike i proces kvalifikacije nastavnika u cilju poboljšanja općeg kvaliteta obrazovanja. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 63)**

Odbor poziva državu članicu da izradi nacionalni akcioni plan za obrazovanje o ljudskim pravima kako bi osigurala takvo obrazovanje na cijeloj svojoj teritoriji, u skladu sa preporukama datim u okviru Svjetskog programa za obrazovanje o ljudskim pravima. U tom smislu Odbor skreće pažnju državi članici na svoj opći komentar br. 1. Nadalje, Odbor preporučuje da država članica poduzme efektivne mjere za uključivanje mirovnog obrazovanja u nastavne planove i programe i da potiče na kulturu mira i toleranciju u školama. Isto tako ohrabruje državu članicu da uključi mirovno obrazovanje u obuku za nastavnike. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 65)**

Odbor ponavlja svoje prethodne zaključne opservacije (CCPR/C/BIH/CO/1, stav 24) da država članica treba poduzeti neophodne mjere za provedbu jezičkih i obrazovnih prava Roma kao što je to predviđeno Zakonom o zaštiti prava osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama. Država članica treba pojačati napore na osiguravanju da se romska djeca podučavaju na njihovom maternjem jeziku. Država članica također treba provoditi praktične mjere za poboljšanje prava Roma po pitanju pristupa stambenom zbrinjavanju, zdravstvenoj zaštiti, upošljavanju i njihovog učešća u javnim pitanjima. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2012., 21)**

Iako pozdravlja napore države članice zbog visokog nivoa obrazovanja žena i djevojčica, Odbor je i dalje zabrinut zbog stalne segregacije oblasti studija u višem obrazovanju, pri čemu se žene koncentriraju u oblastima u kojima su žene tradicionalno dominirale, dok su nedovoljno zastupljene u tehničkom/strukovnom obrazovanju. Odbor je također zabrinut zbog postojećeg monoetničkog školskog sistema koji diskriminira djevojke na osnovu njihove etničke pripadnosti i ima negativan

utjecaj na njihove obrazovne mogućnosti. Pored toga, Odbor izražava zabrinutost zbog niskih stopa upisa i velikog broja Romkinja koje prekidaju školovanje u osnovnoj školi. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 31)**

Dalje poticanje mladih žena na odabir netradicionalnih oblasti studija i profesija i provedba programa usmjerenih na savjetovanje dječaka i djevojčica o obrazovnim izborima **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 32 a)**

Integrirano državno obrazovanje u kojem djeca iz različitih etničkih i religijskih grupa pohađaju istu školu i nastavu i uče i interagiraju zajedno treba biti konačni cilj. Mogućnost integracije se često predstavlja kao nesavladiv pravni, politički i praktični izazov. Uspješan proces obrazovne reforme se najbolje može postići putem evolucijskih, a ne revolucijskih sredstava, ali mora biti pokrenut bez daljeg odlaganja. **(Rita Izsák, 2013., 100)**

Metodologije koje poštuju i uvažavaju različite kulturološke, jezičke i religijske identitete u integrirajućem i tolerantnom okruženju za učenje trebaju se provoditi, uključujući i školske politike privlačenja i upisa koje promoviraju integraciju. Nacionalne konsultacije je potrebno održavati u cilju uspostavljanja jedinstvenog, usklađenog i etnički i religijski neutralnog državnog nastavnog plana i programa za sve škole. U onim slučajevima kada postoji sistem dvije škole pod jednim krovom, neophodno je poduzeti korake za postizanje administrativne i praktične integracije koja se treba zasnivati na dijalogu i izgradnji povjerenja u zajednicama. **(Rita Izsák, 2013., 101)**

Određeni broj pozitivnih koraka je poduzet uprkos složenoj političkoj klimi. Napravljeni su brojni naponi u oblasti obrazovanja u cilju uspostavljanja zajedničkog osnovnog nastavnog plana i programa i novih pedagoških metodologija. Organima također treba čestitati na organizaciji popisa stanovništva i domaćinstava 2013. **(Farida Shaheed, 2014., 102)**

Ne treba manipulirati ni historijom ni literaturom kako bi se učenici indoktrinirali da vjeruju u međusobno isključive i antagonistične identitete. **(Farida Shaheed, 2014., 105)**

Treba povećati napore na osiguravanju poredbenog i višestranog pristupa podučavanju historiji, razvijanju narativa kojim se omogućavaju različiti glasovi i koji uvažava različita stajališta, kao i promociji kritičkog načina razmišljanja, analitičkog učenja i debate među učenicima.⁴ Specijalni izvjestitelj preporučuje da:

- (a) organi na svim nivoima slijede svoje napore da poboljšaju kvalitet udžbenika historije;
- (b) se odobri široki niz udžbenika različitih izdavača. Plan i program treba odvojiti određenu količinu vremena (najmanje 30%) kako bi nastavnici predstavili dodatni materijal, posebno primarne historijske izvore, bez prethodnog odobrenja ministarstva;
- (c) se usvoje transparentne procedure odobrenja i akreditacije i kriteriji za odabir udžbenika uz oslanjanje na stručno znanje u oblasti historije i pedagogije, a ne na posebne ideološke i političke uslove. Takve procedure, naprimjer, trebaju uključivati otvorene tendere u okviru kojih svi izdavači mogu da se jednako natječu, a da nezavisni stručni odbor vrši provjeru kako bi se osiguralo da udžbenici zadovoljavaju neophodne standarde;
- (d) se predvidi i promovira saradnja među istraživačima iz različitih zajednica, kao što je pozivanje istraživača da rade međusobnu reviziju udžbenika i daju komentare. **(Farida Shaheed, 2014., 106)**

Država i entiteti trebaju osigurati da djeca imaju pristup literaturi koja nudi različita stajališta i međusobno razumijevanje. **(Farida Shaheed, 2014., 107)**

⁴ Vidi A/68/296.

Poštivanje, zaštita i promocija akademskih sloboda na cijelom teritoriju Bosne i Hercegovine je ključno. To uključuje slobodu izbora predmeta istraživanja, uživanje pristupa informacijama, uključujući arhive, bez diskriminacije, saradnju i razmjenu mišljenja sa drugima, širenje rezultata i putovanje u takve svrhe. Od jednake je važnosti da se istraživačima osigura bolji ekonomski status. Specijalni izvjestitelj preporučuje da:

(a) organi države i entiteta proaktivno ohrabruju (i suzdrže se od odvratanja od) sastanaka između akademika i istraživača u svim oblastima, uključujući historiju;

(b) organi države i entiteta, kao i drugi relevantni akteri, uključujući međunarodnu zajednicu, posebnu pažnju obraćaju na akademske slobode i viši obrazovni sistem zemlje, koji treba biti pošteđen političkog utjecaja. **(Farida Shaheed, 2014., 108)**

Nastavak jačanja obrazovnih mjera i politika za integraciju romskih studenata u obrazovni sistem kao i jačanje kampanja opismenjavanja stanovništva (Venecuela (Bolivarska Republika)); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 159)**

8.7. Pravo na socijalnu zaštitu

Odbor preporučuje da država članica pruži centrima za socijalni rad odgovarajuće ljudske i finansijske resurse, osigura sistematsku obuku njihovog osoblja i poduzme sve druge neophodne korake za garantiranje kvalitete, efikasnosti i transparentnosti svih aktivnosti ovih institucija. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 37)**

Odbor ponavlja svoju preporuku da država članica centrima za socijalni rad pruži odgovarajuće ljudske, tehničke i finansijske resurse, osigura sistematsku obuku njihovog osoblja i poduzme sve druge neophodne mjere za garantiranje kvalitete, efikasnosti i transparentnosti svih aktivnosti ovih institucija (CRC/C/15/pril. 260, stav 37). Nadalje preporučuje da se da prioritet obuci i izgradnji kapaciteta u cilju sprečavanja raspada porodica i da se centrima za socijalni rad da jasniji mandat koji se fokusira na pružanje usluga podrške. U tom kontekstu Odbor također preporučuje da država članica razmotri uspostavljanje odvojenog mehanizma za upravljanje administrativnim radom vezanim za registraciju korisnika i evaluaciju formalno-pravnih kriterija za ostvarenje prava na socijalnu pomoć. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 47)**

8.8. Iz izvještaja i analiza

Državni akcioni plan za djecu za period 2015.-2018. koji je usvojen u junu se fokusira na socijalnu i zdravstvenu zaštitu djece, trudnica i porodilja. Ranjive grupe koje općenito uključuju djecu, Rome, povratnike, raseljena lica i osobe za invaliditetom nisu na adekvatan način zaštićene od strane države, entiteta, Brčko distrikta i kantona. **(Izveštaj Evropske komisije o napretku Bosne i Hercegovine za 2015. godinu)**

Kada se u preporukama UN-a pominje stambeno zbrinjavanje, ono se obično pominje u kontekstu socijalnog stanovanja za grupe sa niskim prihodima, u nepovoljnom položaju i marginalizirane grupe, kao i uz potrebu za razvoj opće strategije stambenog zbrinjavanja stanovništva u zemlji. U tom smislu se mora istaći da Bosna i Hercegovina na državnom i entitetskim nivoima nema niti pravni niti institucijski okvir kojim se definira stambena politika. Shodno tome nije moguće govoriti o postojećem modelu ili modelima socijalnog stanovanja. Naravno, zbog ustavne strukture zemlje je očigledno da su pitanja vezana za socijalno stanovanje pod nadležnošću entiteta, kantona i općina. U tom smislu je važno zaključiti da uprkos činjenici da postojeće zakonodavstvo ne sprečava razvoj socijalnog stanovanja, složenost propisa čini socijalno stanovanje rijetkim izborom lokalnih, kantonalnih i entitetskih organa. Bez obzira na to, kada postoji, praksa socijalnog stanovanja je

obično povezana sa provedbom Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma i usmjerena na izbjeglice i raseljena lica. To su ad hoc rješenja kojima se nastoji riješiti hitne i neposredne potrebe lokalnih zajednica, te se ne mogu posmatrati kao sistematski modeli socijalnog stanovanja. **(Studija: Analiza postojećih modela socijalnog stanovanja uz preporuke o integralnom modelu samoodrživog sistema socijalnog stanovanja u Bosni i Hercegovini)**

U oblasti **politike javnog zdravstva**, Bosna i Hercegovina je u maju ratificirala Dodatni protokol uz Konvenciju o zaštiti ljudskih prava i dostojanstva ljudskog bića u pogledu primjene biologije i medicine i o zabrani kloniranja ljudskih bića. Republika Srpska je ostvarila određeni napredak u provedbi elektronske zdravstvene strategije. Web aplikacija je razvijena za timove porodične medicine i instalirana u 48 zdravstvenih centara. Potrebno je ojačati cjelokupnu saradnju između entitetskih ministarstava pri provedbi reformi u zdravstvenom sektoru. Projekti za ograničenje potrošnje duhana i alkohola, poboljšanje prehrane i povećanje fizičke aktivnosti se provode uz podršku Svjetske banke, ali je napore u oblasti *kontrole duhana* općenito potrebno pojačati. **(Izveštaj Evropske komisije o napretku Bosne i Hercegovine za 2015. godinu)**

Uzimajući u obzir ustavni okvir Bosne i Hercegovine, obrazovanje je pod punom i nepodijeljenom odgovornošću Republike Srpske, deset kantona u Federaciji BiH i Brčko distrikta BiH. Svaka od ovih dvanaest administrativnih jedinica ima svoje vlastito ministarstvo obrazovanja, zakonodavstvo o obrazovanju, obrazovne budžete, izrađuje svoje vlastite politike obrazovanja i ima sva druga prava i obaveze koje proizilaze iz mandata nadležnog obrazovnog organa odgovornog za organizaciju i funkcioniranje obrazovanja u svojoj nadležnosti. Na nivou Federacije BiH Federalno ministarstvo obrazovanja i nauka ima koordinirajuću ulogu u odnosu na kantonalna ministarstva obrazovanja. **(Nacionalni izvještaj o pregledu Obrazovanje za sve 2015.: Bosna i Hercegovina)**

Provedba pravnih obaveza i strateških obaveza vezanih za osiguravanje osnovnih prava na obrazovanje dovodi do niza poteškoća koje se prvenstveno manifestiraju u nedostatku finansijskih resursa za provedbu svih zakonskih odredbi: teška socijalna i ekonomska situacija, nezaposlenost i obrazovni profil roditelja, neracionalna mreža osnovnih škola, poteškoće vezane za registraciju djece (posebno kada se radi o romskoj djeci i djeci iz socijalno marginaliziranih porodica), područja odvojena saobraćajem, loša infrastruktura i nedostatak podrške za djecu sa invaliditetom su samo neki od najvažnijih razloga zašto djeca napuštaju obrazovanje prije nego završe osnovnu školu ili bivaju isključena iz obrazovanja. **(Nacionalni izvještaj o pregledu Obrazovanje za sve 2015.: Bosna i Hercegovina)**

Kada se radi o etničkim manjinama, skoro 80% Romkinja ne završava čak ni osnovnu školu, a samo 4,5% njih završava srednju školu, u odnosu na 9,2% Roma. Samo 47% romskih djevojčica je upisano u osnovnu školu. Činjenica da je stopa pismenosti među Romkinjama stalno ispod stope pismenosti Roma je posebno zabrinjavajuća obzirom da je dobrostanje porodice, a posebno djece, usko vezano za nivo obrazovanja majke. Pismenost mladih Romkinja starosne dobi između 15 i 24 godine je iznosila 68,9% u odnosu na stopu od 90,4% mladih Roma iste starosne dobi. Iako je stopa pohađanja osnovnog obrazovanja Roma otprilike jednaka, te u slučaju mladića iznosi 70,9%, a u slučaju djevojčica 67,8%, stopa pohađanja srednješkolskog obrazovanja se povećala na 18% u slučaju djevojčica, u odnosu na 26,6% u slučaju mladića. Najranjivije grupe sa stajališta obrazovanja i siromaštva su manjinske grupe (posebno romske djevojčice), djeca sa invaliditetom i raseljena lica. Procenat nepismenih žena u ruralnim područjima je visok. **(Nacionalni izvještaj o pregledu Obrazovanje za sve 2015.: Bosna i Hercegovina)**

Kada se radi o obrazovanju, akcioni plan za provedbu 'osnovnog kvalifikacijskog okvira' je usvojen u oktobru. Neki elementi kvalifikacijskog okvira za više obrazovanje su razvijeni (kvalifikacijski i radni standardi za studijske programe koji se odnose na poljoprivredu, preradu hrane i ICT, kao i obrazovanje nastavnika, mašinstvo i menadžment). Postoji 46 registriranih institucija višeg

obrazovanja u Bosni i Hercegovini, od čega je 16 akreditirano, a 16 je u procesu sticanja akreditacije. Strateška razvojna platforma za obrazovanje odraslih Bosne i Hercegovine u kontekstu cjeloživotnog učenja za period 2014.-2020. je usvojena u oktobru 2014. Četiri kantona (Zeničko-dobojski, Unsko-sanski, Podrinjski i Tuzlanski) su usvojila zakone o obrazovanju odraslih. Treba poduzeti dalje napore na uspostavljanju nacionalnih obrazovnih statistika. Obrazovni sektor je i dalje područje visokog rizika za korupciju. Koordinacija između tijela odgovornih za osiguravanje kvalitete je slaba na nivou predškolskog, osnovnog i srednješkolskog obrazovanja zbog nedostatka kapaciteta relevantnih agencija. Bosna i Hercegovina još uvijek ne učestvuje u Programu za procjenu međunarodnih učenika (PISA). Učešće BiH je važno, obzirom da PISA rezultati predstavljaju poredbeni indikator na nivou EU i međunarodno priznatu procjenu osnovnih vještina petnaestogodišnje djece. Nacionalna stopa upisa u predškolske ustanove za djecu starosne dobi od 3 do 6 godina je niska i iznosi 14%, što je daleko od cilja postavljenog na nivou EU od 95% do 2020. Povećanje ove stope zahtijeva i infrastrukturu i obuku nastavnika. **(Izveštaj Evropske komisije o napretku Bosne i Hercegovine za 2015. godinu)**

Prema Izveštaju o milenijским razvojnim ciljevima za BiH za 2013. godinu, obuhvaćenost djece predškolskim obrazovanjem je varirala od 4,3% u 2000./2001., 6,4% u 2007., 9,9% u 2009. i 13,1% u 2011./2012. Milenijски razvojni cilj za 2015. je 25%, što je dosta nesigurno obzirom na trend uočen u ovom periodu.

Prema zvaničnim statistikama za školsku godinu 2012./2013., postojale su 243 predškolske institucije sa 18,817 djece u BiH. U poređenju sa prethodnom školskom godinom, broj predškolskih institucija je veći za 8,9%, broj djece u predškolskim institucijama se povećao za 8,8%, dok se broj uposlenika povećao za 4,3%. Danas se procjenjuje da svi oblici institucija i predškolski programi zajedno obuhvataju ukupno 14% predškolske populacije. BiH je druga zemlja u Centralnoj i Istočnoj Evropi po broju djece koja nisu upisana u predškolske institucije. Svijest o važnosti predškolskog obrazovanja za opći socio-ekonomski rast je mala. Pristup predškolskim institucijama i kvalitetnim programima predškolskog obrazovanja je direktno uslovljen finansijskom moći roditelja. To znači dalje produbljenje nejednakosti i ugrožavanje prava na rano obrazovanje, te stoga jačanje siromaštva i odsustvo mehanizama socijalne inkluzije za marginalizirane i grupe u nepovoljnom položaju. **(Nacionalni izvještaj o pregledu Obrazovanje za sve 2015.: Bosna i Hercegovina)**

Određeni kantoni tek trebaju usvojiti zakonodavstvo o predškolskom obrazovanju i strukovnom obrazovanju koje će dalje razvijati zakonske okvire širom zemlje i u potpunosti ih uskladiti, uključujući i državni okvirni zakon. Efektivan mehanizam koordinacije nije uspostavljen u Federaciji Bosne i Hercegovine, a dva postojeća koordinacijska tijela još uvijek djeluju paralelno. Bosna i Hercegovina aktivno učestvuje u Platformi zapadnog Balkana za obrazovanje i obuku. Bosna i Hercegovina i dalje učestvuje u programu Erasmus+ i Prozor za mlade zapadnog Balkana. Obzirom na vrlo visoku stopu nezaposlenosti mladih u Bosni i Hercegovini, još je važnije da zemlja koristi program Erasmus+ Youth in Action kako bi podržala neformalno učenje mladih na međunarodnom nivou i time poboljšala njihove kompetencije, vještine i upošljivost. **(Izveštaj Evropske komisije o napretku Bosne i Hercegovine za 2015. godinu)**

9. RANJIVE GRUPE

Odbor poziva državu članicu da osigura adekvatna sredstva iz ukupnih resursa entiteta, kantona i općina kako bi bila alocirana centrima za socijalni rad i da se poveća broj socijalnih radnika, psihologa i drugog kvalificiranog osoblja ovih centara kako bi bolje odgovorili na specifične potrebe djece bez roditeljskog staranja, žena koje su glave domaćinstva, osoba sa invaliditetom i žrtava

trgovine ljudima, posebno žena i djece. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2006., 38)**

Iako uvažava napore Agencije za ravnopravnost spolova na uvrštenju rodne perspektive u srednjeročnu strategiju razvoja za smanjenje siromaštva, Odbor je i dalje zabrinut da postoje grupe žena, prvenstveno onih koje same vode domaćinstva, starijih žena, žena koje su raseljena lica, povratnica, žena sa invaliditetom i žena iz manjinskih grupa, uključujući Romkinje, na koje siromaštvo ima posebno negativan utjecaj. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 39)**

Odbor zahtijeva od države članice da osigura da svi nacionalni programi za smanjenje siromaštva koji se razvijaju u okviru srednjeročne strategije razvoja i provode od strane relevantnih ministarstava u potpunosti donose koristi ženama, posebno marginaliziranim grupama žena, u skladu sa njihovim potrebama i okolnostima i da u svom slijedećem periodičnom izvještaju dostavi informacije o rezultatima mjera koje poduzima. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 40)**

Poboljšanje slabih administrativnih i pravosudnih sistema koji predstavljaju prepreke za osiguravanje prava članova vjerskih manjina (Sjedinjene Američke Države); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 79)**

Posvećivanje posebne pažnje borbi protiv nezaposlenosti i siromaštva, posebno u slučaju ranjivih grupa (Alžir); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 104)**

Udvostručenje njenih napora u oblasti raspodjele bogatstva i iskorjenjenja siromaštva alociranjem adekvatnih ljudskih i finansijskih resursa ranjivim segmentima društva (Malezija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 105)**

Nastavak jačanja njenih aktivnosti na integraciji osoba sa posebnim potrebama u društveni život, vodeći računa o takvim potrebama (Ukrajina); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 108)**

Odbor izražava zabrinutost zbog situacije različitih grupa žena u nepovoljnom položaju, uključujući Romkinje, raseljene žene, od kojih mnoge i dalje žive u kolektivnom smještaju, takozvane manjinske povratnice, žene iz ruralnih dijelova, starije žene i žene sa invaliditetom, koje su u većoj mjeri izložene siromaštvu i riziku višestrukih oblika diskriminacije po pitanju obrazovanja, zdravstvene zaštite, upošljavanja i javne i političke participacije. Odbor izražava žaljenje zbog nedovoljnih informacija koje je država članica dostavila u vezi s ovim i ograničenim informacijama dostavljenim u vezi sa upotrebom privremenih specijalnih mjera. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 37)**

Odbor poziva državu članicu da poduzme efektivne mjere za eliminiranje diskriminacije protiv Romkinja, raseljenih žena i manjinskih povratnica, žena iz ruralnih područja, starijih žena i žena sa invaliditetom, posebno u oblasti obrazovanja, zdravstvene zaštite, upošljavanja i učešća u političkom i javnom životu, tako što će razviti ciljne strategije, uključujući privremene specijalne mjere za povećanje jednakosti u ovim oblastima. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 38)**

Izazovi za vjerske manjine uključuju diskriminaciju i vandalizam na mjestima bogoslužjenja. Vjersko obrazovanje se obično pruža samo za većinsku religiju. Potrebne su mjere za izbjegavanje diskriminacije, uključujući angažiranje vjerskih predavača kako bi na odgovarajući način ispunili uslove koji se tiču vjerskog obrazovanja manjina. Nijedno dijete ne treba biti kažnjeno u akademskom

smislu ili na drugi način zbog nepohađanja religijske nastave. Međureligijsko vijeće predstavlja pozitivnu praksu, a njegovu ulogu u medijaciji između zajednica treba jačati. Treba praviti napore kako bi se također konsultirali mladi čiji su stavovi i vizije za budućnost ključni i da se podrže inicijative mladih za jedinstvo i integraciju. **(Rita Izsák, 2013., 84)**

Moraju se intenzivirati naponi da se prevaziđe politički zastoje i provede presuda u predmetu Sejdić-Finci uz pune konsultacije sa manjinama, vijećima nacionalnih manjina i drugih reprezentativnih i konsultacijskih tijela i međunarodne zajednice koja ima važnu savjetodavnu ulogu. Nezavisni stručnjak ističe svoju spremnost za pružanje pomoći Vladi i svim relevantnim akterima u cilju postizanja brzog i odgovarajućeg rješenja. **(Rita Izsák, 2013., 88)**

Izazovi sa kojima se suočavaju oni koji su ostali ili su se vratili u svoje predratne domove se manifestiraju u vidu fizičkih, socijalnih, ekonomskih i psiholoških poteškoća, isključenja i diskriminacije. Svi nadležni organi moraju posvećivati posebnu pažnju pravima i potrebama takvih potencijalno ranjivih, izoliranih i marginaliziranih zajednica. Također je neophodno posvećivati pažnju potrebama Roma i drugih nekonstitutivnih naroda sa legitimnim pravima na imovinu i obnovu, čije su se potrebe ponekad zanemarivale. **(Rita Izsák, 2013., 103)**

Nastavak napora na promociji i zaštiti prava ranjivih grupa i pružanje više jednakih prilika za napredak (Kina); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 26)**

Osiguravanje da sve osobe u Bosni i Hercegovini, uključujući povratnike, osobe sa invaliditetom ili Romi, imaju pristup javnim uslugama, uključujući zdravstvenu zaštitu i obrazovanje bez diskriminacije (Belgija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 134)**

Jačanje programa za promociju rada, hrane i socijalne pomoći usmjerenih na nacionalne manjine i druge ranjive segmente stanovništva u borbi protiv siromaštva i društvene nejednakosti (Venecuela (Bolivarska Republika)); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 136)**

Dalje poboljšanje socijalnog statusa osoba sa invaliditetom (Afganistan); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 149)**

9.1. Izbjeglance, tražitelji azila, migranti

Odbor preporučuje da država članica:

(a) nastavi svoje napore usmjerene na siguran povratak raseljene i izbjegličke djece i njihovih roditelja i u što većoj mjeri sprečava nasilne napade na povratnike i raseljena lica i/ili njihovu imovinu;

(b) rješava posebne potrebe i prava raseljene i izbjegličke djece, posebno u cilju osiguravanja odgovarajućeg smještaja za ovu djecu i socijalne i profesionalne reintegracije njihovih roditelja;

(c) vrši usklađivanje zakonodavstva na entitetskom nivou sa državnim zakonodavstvom o izbjeglicama;

(d) rješava pitanja djece čiji su roditelji tražitelji azila, osobe sa privremenim boravkom ili priznatim izbjegličkim statusom, kada nijedan od roditelja, niti dijete, ne posjeduje adekvatnu dokumentaciju i osigurava im pristup pravima predviđenim za ove kategorije osoba;

(e) nastavi zahtijevati tehničku saradnju od UNHCR-a u vezi s ovim. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 62)**

Poduzimanje koraka neophodnih za osiguravanje da sve žrtve konflikta, uključujući raseljena lica, mogu dobiti odgovarajuću pomoć u cilju sprečavanja daljeg pogoršanja situacije po pitanju njihovih ljudskih prava, kao i A/HRC/14/16 22 i stvaranja povoljnih uslova za povrat raseljenih lica na mjesta njihovog porijekla. (Japan); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 122)**

Odbor preporučuje da država članica intenzivira svoje napore za olakšavanje povratka izbjeglica i raseljenih lica, uključujući izgradnjom stambenih jedinica i prateće infrastrukture i rješavanja specifične situacije onih koji bi inače imali poteškoće da uživaju u prednostima pomoći za obnovu. Država članica treba poduzeti sve neophodne mjere za efektivno rješavanje identificiranih prepreka i osiguravanje da se sva krivična djela i činovi nasilja nad izbjeglicama i raseljenim licima odmah i na odgovarajući način istražuju i procesuiraju. Pored toga je neophodno u potpunosti provesti preporuke koje je dao predstavnik generalnog sekretara o ljudskim pravima interno raseljenih lica u izvještaju o svojoj misiji u Bosni i Hercegovini. (E/CN.4/2006/71/add. 4). **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2011., 16)**

Dosljedna i rigorozna primjena revidirane strategije za provedbu Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma i poduzimanje svih napora za poboljšanje uslova života raseljenih lica i povratnika (Republika Češka); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 165)**

Osiguravanje da raseljena lica i povratnici mogu u potpunosti uživati svoja prava koja se odnose na socijalnu zaštitu, zdravstvenu zaštitu, obrazovanje, stambeno zbrinjavanje, upošljavanje i fizičku sigurnost (Mađarska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 166)**

U kontekstu svoje opće preporuke br. 30 o diskriminaciji osoba koje nisu državljani zemlje, Odbor preporučuje da država članica pronađe alternativu pritvoru tražitelja azila i osigura da ukoliko se primjenjuje pritvor, da se to uvijek koristi kao posljednje sredstvo i da bude zakonski ograničeno na najkraći period koji je opravdano neophodan. Odbor nadalje preporučuje da država članica obustavi praksu izdavanja naloga za progon tražitelja azila prije procjene njihovog zahtjeva za azil, kao i da:

(a) omogući nesmetan pristup pritvorskim jedinicama za međunarodne organizacije, uključujući UNHCR, kao i domaće pravne partnere;

(b) izvrši punu i nepristranu procjenu rizika vraćanja osoba koje se trenutno nalaze u pritvoru zato što navodno predstavljaju prijetnju po nacionalnu sigurnost i pruži im sve neophodne informacije kako bi pobijale nalog za progon ili pritvor;

(c) poduzme sve mjere koje su neophodne za osiguravanje zakonskog i praktičnog pristupa tražitelja azila obrazovanju, upošljavanju, socijalnoj zaštiti, adekvantnoj hrani i zdravstvenoj zaštiti;

(d) poveća finansijsku pomoć koju pruža izbjeglicama i osobama kojima se daje supsidijarna zaštita kako bi bila na odgovarajućem nivou i da pruži prilike za integracije, kao što su časovi jezika, strukovno obrazovanje i programi upošljavanja;

(e) finalizira i bez odlaganja usvoji novi Zakon o azilu. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2015., 13)**

9.1.1. Migrantima

Odbor ohrabruje državu članicu da pojača svoj pravni okvir dostupan radnicima migrantima za efektivno rješavanje takvih žalbi. Preporučuje da država članica osigura da radnici migranti i članovi njihovih porodica, uključujući i one koji na teritoriji borave nelegalno, u zakonodavstvu i praksi imaju ista prava kao i državljani države članice da podnose žalbe i na efektivan način dobijaju zadovoljenje pred sudovima. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2009., 22).**

Odbor preporučuje da država članica revidira svoje zakonodavstvo kako bi osigurala da radnici migranti i članovi njihovih porodica u situaciji kada su bez dokumentacije ili u zemlji borave nelegalno uživaju prava predviđena Dijelom III Konvencije. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2009., 24)**

Odbor preporučuje da država članica poduzme korake na osiguravanju da radnici migranti i članovi njihovih porodica koji se nalaze u pritvornim centrima imaju pristup pravnoj pomoći i konzularnim uslugama, te da ih se ne pritvara, osim u skladu sa jasnim zakonskim kriterijima, kao i da svako drugo postupanje prema njima bude u potpunosti usklađeno sa Konvencijom. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2009., 26)**

Odbor preporučuje da država članica:
poduzme adekvatne mjere za borbu protiv obmanjujuće propagande koja se odnosi na migraciju tako što će, između ostalog, u potpunosti provesti član 33. Konvencije;
poduzeti sve korake koji su neophodni za zaštitu radnika migranata od bilo kakvog iskorištavanja zbog obmanjujućih informacija o migracijskom procesu. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2009., 28)**

Odbor preporučuje da država članica razmotri uspostavljanje takvih procedura (posebne potrebe, težnje i obaveze radnika migranata države članice i članova njihovih porodica u inostranstvu) i institucija u skladu sa članom 42., stav 1) Konvencije i da u svom slijedećem izvještaju dostavi informacije o svim mjerama koje se poduzimaju u vezi sa ovom odredbom. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2009., 32)**

Odbor preporučuje da država članica:
Razvije i provede sistem registracije i sistem prikupljanja podataka o sezonskim radnicima;
Razmotri vođenje pregovora o bilateralnim i multilateralnim sporazumima sa susjednim i drugim zemljama, zavisno od toga šta je prikladno, u cilju promoviranja valjanih, pravičnih i humanih uslova u vezi sa migracijom sezonskih radnika i u skladu sa Konvencijom;
Poduzme sve neophodne korake za osiguravanje da sezonski radnici uživaju pravo na isto postupanje kao i radnici koji su državljani, posebno po pitanju naknade i uslova za rad, i da osigura sistematsko praćenje poštivanja međunarodnih standarda u ovoj oblasti od strane relevantnih organa. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2009., 34)**

Odbor preporučuje da država članica u cilju poboljšanja koordinacije i provedbe mjera za zaštitu prava radnika migranata i njihovih porodica poduzme neophodne mjere za osiguravanje efektivne koordinacije između svojih ministarstava i agencija na svim nivoima vlasti. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2009., 36)**

Odbor preporučuje da država članica potiče entitete da usklade svoje zakonodavstvo kako bi osigurala da radnici migranti u državi članici u potpunosti uživaju prava predviđena Konvencijom, posebno u oblastima upošljavanja, obrazovanja i socijalne sigurnosti. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2012., 12)**

Odbor preporučuje da država članica poduzme neophodne korake za osiguravanje pristupa radnika migranata i članova njihovih porodica informacijama o njihovim pravima u skladu sa Konvencijom. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2012., 18)**

Odbor poziva državu članica da:
(a) osigura da radnici migranti i članovi njihovih porodica, uključujući i one koji se u zemlji nalaze nelegalno, imaju jednake mogućnosti kao i državljani države članice da podnose žalbe i dobijaju efektivno zadovoljenje na sudovima kada su njihova prava iz Konvencije prekršena; i

(b) informira radnike migrante i članove njihovih porodica, uključujući i one koji se u zemlji nalaze nelegalno, o sudskim i drugim zakonskim sredstvima koja su im dostupna. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2012., 22)**

Uzimajući u obzir član 22. Konvencije, Odbor zahtijeva od države članice da:

(a) osigura da trenutni i budući sporazumi o ponovnom prihvatu koji su sklopljeni između države članice i država koje primaju osobe uključuju odgovarajuće proceduralne garancije za radnike migrante; i

(b) provede Sporazum sa Evropskom zajednicom u skladu sa odredbama Konvencije i pruži Odboru informacije o njegovoj provedbi u slijedećem periodičnom izvještaju, koji također treba uključivati primjere pojedinačnih slučajeva i statističke podatke o radnicima migrantima koji se ponovo prihvaćaju u skladu sa Sporazumom. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2012., 24)**

U skladu sa članom 16. Konvencije, Odbor preporučuje da država članica:

(a) izmijeni Zakon o kretanju i boravku stranaca i azilu kako bi definirala maksimalnu dužinu administrativnog pritvora od koje nije moguće odstupiti u cilju sprečavanja produženog ili vremenski neodređenog pritvora;

(b) razmotri izdavanje dozvola boravka tokom perioda rješavanja tužbe protiv odluke o Službi za poslove sa strancima o legalnosti boravka migranta pred nadležnim administrativnim ili pravosudnim organima;

(c) osigura da se nalozi za pritvor radnika migranata, uključujući i one koji se u zemlji nalaze nelegalno, primjenjuju samo kao zadnja mjera, na pojedinačnoj osnovi i strogo u skladu sa primjenjivim međunarodnim standardima;

(d) osigura da radnici migranti imaju pristup pravnoj pomoći i informacijama o dostupnim lijekovima kako bi podnosili žalbe protiv odluka kojima se naređuje njihov pritvor i pruži informacije o tome u svom slijedećem periodičnom izvještaju, uključujući primjere slučajeva u kojima su radnici migranti koji u zemlji borave nelegalno primili pravnu pomoć; i

(e) osigura blagovremen pristup efektivnim pravnim lijekovima za radnike migrante u pritvoru. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2012., 26)**

Odbor preporučuje da država članica da prioritet alternativama smještaja djece pritvorenih radnika migranata u imigracijskim centrima i osigura da se mjere pritvora primjenjuju samo kao zadnje mjere, kada mjere koje nisu pritvorske nisu dostupne kako bi se podržalo pravo na porodični život. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2012., 30)**

U skladu sa članom 25. Konvencije, Odbor preporučuje da država članica:

(a) osigura da inspekcije rada prate radne uslove radnika migranata koji rade u domaćinstvu;

(b) pooštri novčane kazne i druge sankcije za poslodavce koji iskorištavaju radnike migrante koji rade u domaćinstvu ili ih podvrgava prisilnom radu i zlostavljanju, posebno u neformalnoj ekonomiji; i

(c) osigura da radnici migranti koji rade u domaćinstvu imaju pristup efektivnim mehanizmima za podnošenje tužbi protiv poslodavaca i procesuiru i kazni one koji su odgovorni za zloupotrebe protiv njih, u skladu sa općim komentarem Odbora br. 1 (2010) o radnicima migrantima koji rade u domaćinstvu. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2012., 34)**

Odbor preporučuje da država članica:

(a) pojača svoje napore da osigura da sva djeca radnika migranata budu registrirana po rođenju i da im se izdaju lični dokumenti;

(b) omogućiti obuku za relevantne službenike agencija za provedbu zakona o sistematskoj registraciji rođenja sve djece radnika migranata; i

(c) podigne svijest o važnosti registracije rođenja među radnicima migrantima i članovima njihovih porodica, posebno onih koji u zemlji borave nelegalno. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2012., 36)**

Odbor preporučuje da država članica intenzivira napore na poboljšanju koordinacije između ministarstava i agencija na državnom i entitetskom nivou u cilju efektivne provedbe prava zaštićenih Konvencijom, kao i nove strategije o migraciji za period 2012.-2015. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2012., 44)**

Odbor preporučuje da država članica poduzme mjere za pružanje podrške trajnoj reintegraciji radnika migranata u ekonomiju, društvo i kulturu države članice i da obavijesti Odbor o tome u svom slijedećem periodičnom izvještaju. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2012., 46)**

9.2. Povratnici

Država članica treba pojačati svoje napore na stvaranju neophodnih uslova za održive povratke, npr. borbom protiv diskriminacije manjinskih povratnika, osiguravanjem socijalne reintegracije povratnika i njihovog jednakog pristupa upošljavanju, obrazovanju, socijalnim i javnim uslugama, kao što su voda i struja, te daljim deminiranjem područja u kojima se nalazi značajan broj povratnika. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2006., 20)**

Odbor poziva državu članicu da intenzivira napore na osiguravanju održivog povratka povratnika u zajednice iz kojih potiču tako što će im osigurati jednako uživanje prava iz Pakta, posebno u oblastima socijalne zaštite, zdravstvene zaštite i obrazovanja. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2006., 32)**

Odbor zahtijeva od države članice da promovira usvajanje međuentitetskog sporazuma o penzionim pravima i osigura provedbu međuentitetskog sporazuma o zdravstvenom osiguranju u cilju garantiranja pristupa penzijama i zdravstvenoj zaštiti za povratnike koji se sele iz jednog entiteta u drugi. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2006., 42)**

Predstavnik je zabrinut zbog bijednih uslova života raseljenih lica, posebno onih koja pripadaju posebno ranjivim grupama, kao što su starija lica bez porodične podrške, traumatizirane žrtve, osobe sa invaliditetom ili bolesne osobe, žene koje su glave domaćinstava i porodice nestalih, svjedoci u istragama i suđenjima za ratne zločine ili Romi i pripadnici drugih manjina, koji još uvijek žive u kolektivnim centrima, nelegalnim naseljima i drugim oblicima privremenih skloništa, koji se često suočavaju sa višestrukom diskriminacijom i u slučaju kojih postoji mala vjerovatnoća da će se vratiti u svoje prvobitne domove. **(Walter Kälin, 2006., 54)**

Predstavnik poziva nacionalne i lokalne organe, u saradnji sa međunarodnim agencijama i donatorima, da nastoje pronaći trajna rješenja za ove osobe, uključujući osiguravanje adekvatnog stambenog zbrinjavanja i odgovarajuće institucijske aranžmane kao što su udomiteljske porodice i projekti socijalnog stanovanja. On poziva međunarodnu zajednicu i donatore da podrže ovakve projekte. **(Walter Kälin, 2006., 55)**

Radnjive grupe raseljenih lica i povratnika su posebno izložene kršenju ljudskih prava. Ove grupe uključuju žene koje su glave domaćinstva, osobe sa invaliditetom, žrtve mučenja i krajnje traumatizirane pojedince, starije osobe bez podrške porodice, djecu bez roditeljske pratnje, Rome i druge manjine. Višestruka diskriminacija na osnovu etničke pripadnosti, roda, starosne dobi, socijalnog statusa i drugih faktora dovodi do akumulacije lišavanja prava. Predstavnik organima preporučuje da uključuju potrebe za zaštitom ranjivih grupa prilikom izrade svih politika i mjera koje utiču na njih i razviju specifične mjere za pronalazak trajnih rješenja. Međunarodna zajednica treba

pružiti dodatna trajna rješenja za ranjive grupe među raseljenim osobama i povratnicima i osigurati da ne dolazi do negativnog utjecaja na njihova prava zbog daljeg smanjenja međunarodne pomoći. **(Walter Kälin, 2006., 56)**

Održiv povratak u Bosnu i Hercegovinu zavisi od: (a) osiguravanja sigurnosti života i fizičke sigurnosti povratnika; (b) povrata imovine i obnove kuća; i (c) političkog, društvenog i ekonomskog okruženja koje poštuje ljudska prava i u kojem se zadovoljavaju posebne potrebe povratnika. Iako su već postignuti impresivni rezultati, i dalje ostaju brojni izazovi. Predstavnik preporučuje da se poduzmu sve neophodne mjere za osiguravanje efektivne zaštite ljudskih prava raseljenih lica i povratnika, uključujući provedbom njegovih preporuka. On poziva međunarodnu zajednicu da osigura da programi pomoći uključuju prenos odgovornosti i kapaciteta na nacionalne i lokalne aktere i da se tokom ovog procesa ljudska prava raseljenih lica i povratnika uključuju u sve relevantne dijelove administracije. Predstavnik poziva organe i međunarodnu zajednicu da uspostave mehanizam za pažljivo praćenje situacije povrata i njegove održivosti upotrebom pouzdanih indikatora i raščlanjenih podataka. **(Walter Kälin, 2006., 57)**

Većina povratnika sada uživa fizičku sigurnost. Ostaje zabrinutost zbog široko rasprostranjenog prisustva mina i prijetnji svjedocima u istragama i suđenjima za ratne zločine i članova etničkih manjina. Predstavnik preporučuje da organi nastave i po mogućnosti ubrzaju, uz podršku međunarodne zajednice, proces deminiranja, uz davanje prednosti dijelovima zemlje u kojima dolazi do povratka. Institucije za provedbu zakona trebaju poduzeti efektivne mjere za osiguravanje da se sva krivična djela i činovi nasilja protiv raseljenih lica i povratnika istražuju i procesuiraju na odgovarajući način. Treba uspostaviti funkcionirajući sistem zaštite svjedoka. **(Walter Kälin, 2006., 58)**

Uprkos ogromnom napretku koji je ostvaren na rješavanju imovinskih sporova, restitucije i obnove kuća, i dalje ostaje značajan broj predmeta koje je neophodno riješiti. Ranjive grupe i manjine su nesrazmjerno pogođene neriješenim predmetima i nedostacima po pitanju infrastrukture i imaju poteškoće pri pristupanju pomoći za obnovu i priključivanju na javne usluge. Predstavnik preporučuje da organi nastave, uz podršku međunarodne zajednice, proces obnove i ponovno priključivanje kuća na usluge na nediskriminatoran način, te da pažljivo ispituju neriješene slučajeve povrata imovine, posebno kada se to odnosi na članove ranjivih grupa. **(Walter Kälin, 2006., 59)**

Nespremnost lokalnih organa da u dovoljnoj mjeri poštuju, štite i ispunjavaju ljudska prava povratnika, posebno njihova ekonomska i socijalna prava, nastavlja i dalje biti glavna prepreka održivom povratku. Ove prepreke su često rezultat široko raširene i stalne diskriminacije na osnovu etničke pripadnosti koja je još uvijek prisutna u svim sferama javnog i privatnog života u brojnim dijelovima zemlje. Uprkos nedavnim naporima ostaju neusklađeni zakoni i propisi na različitim nivoima, što također otežava povratak i integraciju. Predstavnik preporučuje da se postojeće zakonodavstvo revidira na svim nivoima u svjetlu odredbi o ljudskim pravima relevantnih za raseljena lica i povratnike, uz podršku međunarodne zajednice. Sveobuhvatna politika nediskriminacije, koja se po mogućnosti treba izraditi uz podršku međunarodne zajednice, treba biti usvojena kako bi se rješavala diskriminacija u svim sferama, a posebno u obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti, socijalnoj zaštiti, upošljavanju, pristupu pravdi, učešću u javnom životu i u medijima. To treba uključivati zakonodavne mjere i efektivne mehanizme za zaštitu i kompenzacije, sistem za praćenje situacije ranjivih grupa, kodekse ponašanja i javne kampanje. Učešće svih sektora društva, uključujući i privatni sektor, bi bilo ključno za uspješnu provedbu politike. Zakonodavstvo treba biti usklađeno i pojednostavljeno, posebno u oblastima penzija i zapošljavanja, pristupa zdravstvu, obrazovanju, upotrebe simbola u javnim institucijama i priznavanje statusa civilne žrtve rata. Obuka o ljudskim pravima, uključujući obuku o glavnim principima interne raseljenosti, treba se obezbijediti službenicima Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice i njihovim kolegama u entitetskim ministarstvima i općinama. Istovremeno treba poduzeti mjere za bolje informiranje raseljenih lica i

povratnika o njihovim pravima i postojećim mehanizmima zaštite. Sva raseljena lica i povratnici, a posebno Romi, trebaju dobiti neophodnu dokumentaciju koja im omogućava jednak pristup administrativnim procedurama. Predstavnik nadalje preporučuje da organi izvrše neophodne budžetske alokacije za provedbu zakona koji utiču na situaciju povratnika i raseljenih lica, posebno u oblasti socijalne skrbi i zdravstvene zaštite. Općine isto tako trebaju alocirati adekvatan budžet za povratak. Predstavnik poziva organe da razmotre prihvatanje nadležnosti Odbora za eliminaciju rasne diskriminacije za ispitivanje pojedinačnih komunikacija davanjem izjave u skladu sa članom 14. Međunarodne konvencije o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije. **(Walter Kälin, 2006., 60)**

Predstavnik preporučuje da međunarodna zajednica svoje napore i resurse usmjeri na stvaranje okruženja povoljnog za održiv povratak. Ona može pružiti pomoć osiguravanjem obuke o ljudskim pravima i izgradnjom kapaciteta vezanom za ljudska prava u oblastima poput provedbe pravde, politika upošljavanja i usklađivanja zdravstvenog i obrazovnog sistema. **(Walter Kälin, 2006., 61)**

Masovni povratak izbjeglica iz inostranstva, repatrijacija u oblasti sa neodrživim uslovima, deložiranje privremenih stanara tokom procesa povrata imovine i zatvaranje naselja može predstavljati rizik ponovnog ili višestrukog raseljenja. **(Walter Kälin, 2006., 65)**

Predstavnik preporučuje da organi ne lišavaju raseljena lica njihovog trenutnog smještaja bez nuđenja adekvatnog alternativnog rješenja. Sarajevska deklaracija treba se provesti na takav način da omogućava održiv povratak raseljenih lica i izbjegava naknadno raseljenje. Međunarodna zajednica bi mogla omogućiti dalji dijalog i saradnju u oblasti pitanja raseljenih lica na regionalnom nivou. Predstavnik poziva organe da rješavaju pitanja vezana za održivost povratka sa nadležnim organima zemalja koje pružaju azil, u cilju izbjegavanja raseljenja osoba koje su deportovane i vraćene u Bosnu i Hercegovinu. Međunarodna zajednica se također poziva da obavijesti zemlje koje pružaju azil o postojećim rizicima i apeluje da one pažljivo postupaju po pitanju povratka u Bosnu i Hercegovinu, posebno u slučaju pripadnika etničkih manjina. **(Walter Kälin, 2006., 66)**

Odbor ohrabruje državu članicu da nastavi provoditi mjere za ubrzanje održivog povratka izbjeglica i raseljenih lica u njihova mjesta porijekla, između ostalog tako što će poboljšati prijemne uslove. Odbor preporučuje da se razviju dalje aktivnosti za poboljšanje socio-ekonomske integracije onih koji su se vratili i osigura jednako uživanje njihovih socijalnih, ekonomskih i kulturnih prava, posebno u oblasti socijalne zaštite i penzije, zdravstvene zaštite, jednakog upošljavanja i jednakog obrazovanja. Povratnici trebaju dobiti odgovarajuću pomoć ili kompenzaciju, zavisno od toga šta je primjenjivo, kako bi se spriječilo dalje pogoršanje njihove situacije vezane za ljudska prava. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2010., 8)**

Osiguravanje poduzimanja mjera za ubrzanje održivog povratka izbjeglica i raseljenih lica na mjesta njihovog porijekla poboljšanjem prijemnih uslova (Alžir); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 118)**

Poduzimanje daljih aktivnosti za poboljšanje socio-ekonomske integracije osoba koje su se vratile (izbjeglica i raseljenih lica) (Slovenija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 119)**

Pružanje podrške kao prioritnog pitanja u cilju osiguravanja održivog povratka izbjeglica i raseljenih lica (Republika Češka); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 120)**

Intenziviranje napora za osiguravanje održivog povratka povratnika u zajednice iz kojih potiču osiguravanjem jednakog uživanja njihovih socijalnih, ekonomskih i kulturnih prava, posebno u oblasti socijalne zaštite, zdravstvene zaštite i obrazovanja (Brazil); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 121)**

Odbor ponavlja svoje prethodne preporuke (CCPR/C/BIH/CO/1, stav 20 i 21) i preporučuje da država članica ubrza napore na preseljenju i povratku izbjeglica, povratnika i raseljenih lica u cilju završetka procesa gašenja kolektivnih centara. U tom smislu država članica treba nastaviti poduzimanje praktičnih mjera usmjerenih na pružanje adekvatnog alternativnog smještaja za stanovnike kolektivnih centara i stvaranje neophodnih uslova za održiv povratak i preseljenje. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2012., 16)**

Odbor preporučuje da država članica:

(a) u potpunosti provede mjere iz Revidirane strategije za provdbu Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma i Akcionog plana za stambeno zbrinjavanje Roma, tako da djeca raseljenih lica, povratnika i Roma mogu imati adekvatan standard življenja;

(b) razvije i provede koordiniran akcioni plan korištenjem svih dostupnih resursa, kako nacionalnih tako i međunarodnih, za punu provedbu zdravstvenih mjera sadržanih u Revidiranoj strategiji za provedbu Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma u cilju osiguravanja da djeca raseljenih lica i povratnika uživaju najveći dostupni standard zdravstvene zaštite;

(c) pruži finansijsku podršku za omogućavanje pristupa obrazovanju za djecu manjinskih povratnika, raseljenih lica i Roma, uključujući tako što će poduzeti mjere za osiguravanje da sva djeca imaju nesmetan pristup obrazovanju bez straha od diskriminacije;

(d) razmotri brzo usvajanje predstojećeg zakona o pravu na besplatnu pravnu pomoć koji za cilj ima pružanje besplatne pravne pomoći onima koji si to ne mogu priuštiti, uključujući osobe kojima je potrebna međunarodna zaštita, osobe bez državljanstva, žrtve trgovine ljudima i maloljetnike bez roditeljske pratnje. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 67)**

Odbor preporučuje da država članica nastavi svoje napore na osiguravanju održivog povratka izbjeglica i raseljenih lica u njihove predratne domove omogućavanjem obnove stambenih jedinica, infrastrukture i nastavka deminiranja. Odbor poziva državu članicu da propisno provede Zajedničku deklaraciju o rješavanju produžene raseljenosti u Bosni i Hercegovini, koja se, između ostalog bavi, pitanjem stanovnika kolektivnih centara i prema kojoj se za sve kolektivne centre očekuje da će biti zatvoreni do kraja 2014., a trenutni korisnici smješteni u adekvatne stambene jedinice sa značajno poboljšanim životnim uslovima. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2013., 32)**

Sedamnaest godina nakon rata, pažnja koja se posvećuje povratnicima se smanjuje, a zajednice se bore za punu održivost. Nacionalni organi i međunarodna zajednica su poduzeli značajne napore za omogućavanje povratka brojnih raseljenih lica. Bez obzira na to, potrebni su značajni dodatni naponi i resursi za punu provedbu Aneksa 7 Dejtonskog sporazuma. Nezavisni stručnjak poziva na punu provedbu Revidirane strategije za provedbu Aneksa 7 iz 2010., ističe stalnu ulogu međunarodne zajednice i poziva međunarodne donatore da nastave pružati finansijska sredstva za podršku održivom povratku. **(Rita Izsák, 2013., 102)**

Odgovorni organi trebaju uspostaviti sveobuhvatne dugoročne strategije za poboljšanje i održivost povratničkih zajednica u skladu sa Aneksom 7. Strategije trebaju uključivati ključnu podršku za ekonomske prilike, infrastrukturne projekte, uživanje u kulturi, te socijalnu koheziju i inkluziju. Povratničkim zajednicama treba pružiti pomoć pri integraciji u šire društvo, a diskriminacija, uključujući u upošljavanju i pružanju usluga, se mora rigorozno sankcionirati u skladu sa zakonima o zabrani diskriminacije. **(Rita Izsák, 2013., 105)**

Odbor podsjeća na svoju opću preporuku br. 22 (1996.) u vezi sa članom 5. Konvencije o izbjeglicama i raseljenim licima i preporučuje da država članica intenzivira svoje napore na osiguravanju održive reintegracije povratnika i bori se protiv direktne i indirektno diskriminacije manjinskih povratnika, između ostalog tako što će ubrzati provedbu Revidirane strategije za

provedbu Aneksa 7 Dejtonskog sporazuma putem bolje koordiniranog pristupa na svim nivoima. Odbor preporučuje da država članica:

(a) poboljša pristup adekvatnoj infrastrukturi za povratnike, ukloni sve zakonske i praktične prepreke koje otežavaju puni pristup socijalnim uslugama i osigura nediskriminatornu alokaciju povratničke pomoći;

(b) razmotri nuđenje vansudskih nagodbi privremenim korisnicima imovine za investicije izvršene u takvu imovinu i osigura da postignute nagodbe budu u skladu sa principom br. 17 Principa Ujedinjenih nacija o stambenom zbrinjavanju i povratom imovine izbjeglicama i raseljenim licima;

(c) usvoji nacrt revidiranog Zakona o raseljenim osobama i povratnicima i nacrt Zakona o deminiranju. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2015.,6)**

Jačanje napora na ispunjenju člana VII Dejtonskog sporazuma kojim se izbjeglicama garantira pravo povratka u domove iz kojih potiču. (Sjedinjene Američke Države); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 164)**

9.3. Djeca

Odbor preporučuje da država članica posebnu pažnju posveti punoj provedbi člana 4. Konvencije tako što će prioritizirati budžetske alokacije za osiguravanje provedbe ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava djece, posebno one djece koja spadaju u grupe u ekonomski nepovoljnom položaju "u maksimalnom obimu... dostupnih resursa i, kada je to potrebno, u okviru međunarodne saradnje". Odbor nadalje preporučuje da država članica uskladi izdatke za zaštitu prava djece između entiteta, tako da se garantira minimalni nivo socijalne i zdravstvene zaštite za svu djecu u cijeloj zemlji. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 17)**

U skladu sa članom 2. Konvencije, Odbor preporučuje da država članica pažljivo i redovno procjenjuje postojeće razlike u uživanju prava djece i na osnovu takve evaluacije poduzme neophodne korake za sprečavanje i borbu protiv svih diskriminatornih razlika. Isto tako preporučuje da država članica ojača svoje administrativne i pravosudne mjere za sprečavanje i eliminaciju diskriminacije djece u praksi, posebno djece sa invaliditetom, romske djece i djece koja pripadaju etničkim i/ili religijskim manjinama i drugim etničkim grupama. Država članica se također potiče da u konsultaciji sa medijima razvija kodeks ponašanja u cilju eliminiranja stereotipa i stigmatizacije manjinskih i/ili etničkih grupa u medijima. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 26)**

Odbor preporučuje da država članica pojača svoje napore na osiguravanju da se opći princip najboljih interesa djeteta razumije i na odgovarajući način integrira i provede u svim zakonskim odredbama, kao i pravosudnim i administrativnim odlukama i projektima, programima i uslugama koje imaju utjecaja na djecu. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 29)**

Odbor preporučuje da se poduzmu dalji naponi za osiguravanje poštivanja mišljenja djece. S tim u vezi se poseban naglasak treba staviti na pravo svakog djeteta da učestvuje u porodici, u školi, u drugim institucijama i tijelima, te u društvu općenito, uz posebnu pažnju na ranjive i manjinske grupe. Ovo pravo također treba biti uključeno u sve zakone, pravosudne i administrativne odluke, politike i programe koji se odnose na djecu. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 31)**

U kontekstu člana 7. Konvencije, Odbor poziva državu članicu da nastavi jačati kao prijetno pitanje svoje napore na uspostavljanju sistema kojim se osigurava registracija sve djece rođene na njenom teritoriju, bez obzira na nacionalnu pripadnost i status roditelja – sve djece rođene u inostranstvu roditeljima koji su državljani države članice i poduzima konkretne korake za osiguravanje registracije romske djece. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 33)**

Odbor preporučuje da država članica poduzme sve moguće mjere za garantiranje uslova za poštivanje prava na privatnost djece. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 35)**

Odbor preporučuje da država članica osigura da se zbrinjavanje djece u institucijama koristi samo kao zadnja mjera, što znači u onim slučajevima kada na to upućuju profesionalni razlozi i kada je to u najboljem interesu djeteta, kao i da sistematično vrši periodične revizije smještaja djece, u skladu sa članom 25. Konvencije. Odbor također preporučuje da država članica razvije standarde kvalitete za hraniteljsko zbrinjavanje i značajno smanji vrijeme koje djeca provode u institucijama bez roditeljskog staranja. Nadalje preporučuje da se adekvatni resursi alociraju za odgovarajuće funkcioniranje i praćenje institucija za zbrinjavanje i hraniteljsko zbrinjavanje. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 41)**

U kontekstu člana 19. Konvencije, Odbor preporučuje da država članica:

- (a) osigura da zakonodavne mjere koje se trenutno poduzimaju – naime, novi Porodični zakon i novi Zakon o zaštiti od nasilja u porodici – budu usvojeni brzo i adekvatno provedeni u oba entiteta;
- (b) provede sveobuhvatnu studiju o nasilju nad djecom, odnosno konkretno o seksualnom zlostavljanju kako bi ocijenila razmjere, uzroke, obim i prirodu ovog fenomena;
- (c) izričito zabrani tjelesno kažnjavanje kod kuće i u institucijama;
- (d) ojača kampanje za podizanje svijesti i obrazovanje uz učešće djece kako bi se spriječila i borilo protiv zloupotrebe djece i promovirali pozitivni, nenasilni oblici discipline i poštivanja dječijih prava, uz istovremeno podizanje svijesti o negativnim posljedicama tjelesnog kažnjavanja;
- (e) procijeni rad postojećih struktura i osigura obuku stručnjacima uključenim u ove vrste slučajeva;
- (f) pojača mjere za poticanje na prijavu slučajeva zloupotrebe djece i procesuiru počinioce ovih akata;
- (g) osigura njegu, puni fizički i psihološki oporavak i reintegraciju djece koja su žrtve nasilja. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 43)**

Odbor potiče državu članicu da aktivno vrši svoje trenutne napore i nastavi:

- (a) revidirati postojeće politike i prakse vezane za djecu sa invaliditetom, uvažavajući pri tome Standardna pravila o pružanju jednakih prilika za osobe sa invaliditetom i preporuke Odbora usvojene tokom njegove opće diskusije o djeci sa invaliditetom (vidi CRC/C/69);
- (b) poduzimati napore na otkrivanju slučajeva invaliditeta u obrazovnom sistemu i osiguravati bolju procjenu općih potreba učenika sa invaliditetom;
- (c) poduzimati konkretne i specifične mjere za osiguravanje da djeca sa invaliditetom mogu vršiti svoje pravo na obrazovanje u najvećoj mogućoj mjeri i da olakšava njihovu inkluziju u obrazovni sistem, uključujući strukovno obrazovanje;
- (d) poduzimati veće napore za osiguravanje neophodnih profesionalnih (npr. stručnjaci za invaliditet) i finansijskih resursa, posebno na lokalnom nivou, kao i promovirati i širiti programe rehabilitacije u zajednici, uključujući i grupe za podršku roditeljima;
- (e) jačati kampanje za podizanje svijesti u cilju promjene negativnih stavova javnosti o ljudima sa invaliditetom. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 46)**

Odbor preporučuje da država članica poduzme sve neophodne mjere za osiguravanje da sva djeca uživaju isti pristup i kvalitet zdravstvenih usluga, uz posebnu pažnju za djecu koja pripadaju ranjivim grupama, posebno Romi. Odbor nadalje preporučuje da država članica pojača svoje napore na poboljšanju zdravstvene situacije djece u državi članici, uključujući putem:

- (a) jačanja njenih napora na osiguravanju da sva djeca imaju pristup osnovnim zdravstvenim uslugama;

- (b) jačanja programa vakcinacije;
- (c) poboljšanjem prehrambene situacije djece;
- (d) promocijom isključivo dojenja tokom prvih šest mjeseci nakon rođenja, uz dodavanje odgovarajućih namirnica za djecu nakon toga;
- (e) zahtijevanja tehničke pomoći od, između ostalog, UNICEF-a i Svjetske zdravstvene organizacije u vezi s ovim. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 49)**

Odbor preporučuje da država članica:

- (a) poveća svoje napore na sprečavanju širenja HIV/AIDS-a, uzimajući u obzir opći komentar Odbora br. 3 (2003.) o HIV/AIDS-u i pravima djeteta i Međunarodne smjernice o HIV/AIDS-u i ljudskim pravima (E/CN.4/1997/37);
- (b) pokreće kampanje i programe za podizanje svijesti o HIV/AIDS-u među adolescentima, posebno među onima koji spadaju u ranjive grupe, kao i šire populacije, kao i u cilju smanjenja diskriminacije djece inficirane i pogođene HIV/AIDS-om;
- (c) zahtijeva dodatnu tehničku pomoć od, između ostalog, Zajedničkog programa Ujedinjenih nacija i UNICEF-a o HIV/AIDS-u. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 53)**

Odbor preporučuje da država članica:

- (a) poduzme sveobuhvatnu nacionalnu anketu o broju, sastavu i odlikama koje se odnose na djecu koja rade i djecu koja žive i rade na ulici kako bi izradila i provela sveobuhvatne strategije i politike za sprečavanje i bori se protiv njihove ekonomske eksploatacije;
- (b) osigura da djeca na ulici dobijaju odgovarajuću prehranu, odjeću, mogućnost stambenog zbrinjavanja, zdravstvenu zaštitu i obrazovne prilike, uključujući strukovno obrazovanje i obuku o životnim vještinama kako bi se podržao njihov puni razvoj;
- (c) osigura provedbu zakonodavstva kojim se u potpunosti obuhvata član 32. Konvencije i konvencije Međunarodne organizacije rada br. 138 (1973.) i br. 182 (1999.);
zahtijeva pomoć od Međunarodnog programa za eliminaciju dječijeg rada Međunarodne organizacije rada (IPEC) i UNICEF-a, između ostalog. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 66)**

U kontekstu člana 34. i drugih s tim povezanih članova Konvencije, Odbor preporučuje da država članica nastavi dalje jačati svoje napore na punoj provedbi i uključivanju gore pomenutog Opcionog protokola (uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječijoj prostituciji i dječijoj pornografiji) u krivično-pravnim sistemima, kao i da identificira, sprečava i bori se protiv trgovine djecom u svrhu seksualne eksploatacije i drugih eksploatacijskih svrha, uključujući provedbom studija za procjenu prirode i obima problema i alociranjem dovoljnih resursa ovoj oblasti. Država članica nadalje, između ostalog, treba:

4.1.1 Pružiti adekvatnu i sistematsku obuku svim relevantnim profesionalnim grupama, posebno službenicima agencija za provedbu zakona;

4.1.2 Pokretati kampanje za podizanje svijesti i prevenciju koje se posebno odnose na djecu;

Zahtijevati pomoć od UNICEF-a, između ostalog. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 70)**

Odbor preporučuje da država članica poduzme efektivne mjere za zaštitu punog uživanja prava djece koja pripadaju etničkim manjinama i poduzme posebne mjere za stimuliranje procesa pomirenja i izgradnje povjerenja, uključujući sveobuhvatne kampanje obrazovanja i podizanja svijesti. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 76)**

Odbor ohrabruje državu članicu da jača mjere sistematske prevencije, uz fokusiranje na djecu koja su posebno ranjiva ili izložena riziku, kako bi ih zaštitila od krivičnih djela u skladu sa Opcionim

protokolom. Pored toga Odbor preporučuje da država članica uskladi državno i entitetsko zakonodavstvo koje se odnosi na registraciju građana i poduzme neposredne i efektivne mjere za osiguravanje registracije sve djece po rođenju. **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPSC), 2010., 25)**

Jačanje njenih napora na postepenoj provedbi preporuka Odbora o pravima djeteta, u saradnji sa relevantnim agencijama Ujedinjenih nacija (Maroko); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 23)**

Provedba preporuke Odbora o pravima djeteta u cilju bolje podrške djeci koja se nalaze na ulici, a posebno u vezi sa skloništem, prehranom, zdravstvenom zaštitom i obrazovnim mogućnostima (Austrija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 24)**

Poduzimanje daljih aktivnosti na poboljšanju situacije žena i osiguravanja prava djece (Slovenija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 38)**

Nastavak provedbe sveobuhvatnih strategija usmjerenih na zaštitu prava djece (Bjelorusija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 39)**

Nastavak jačanja njenih napora na uvažavanju potreba djece i nastavak poduzimanja mjera neophodnih za garantiranje prava djece u oblasti socijalne zaštite i obrazovanja (Libijska Arapska Džamahirija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 40)**

Jačanje napora na provedbi međunarodnih obaveza zemlje, kao i odgovarajućih nacionalnih strategija i planova po pitanju dječijih prava (Slovačka); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 41)**

Odbor poziva državu članicu da poduzme neophodne mjere:

da osigura poštivanje dječijih prava u cijeloj državi članici na svim nivoima vlasti: državnom, entitetskom, kantonalnom i u Brčko distriktu; **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 14 a)**

Odbor ponavlja svoju prethodnu preporuku (CRC/C/15/pril. 260, stav 17) da država članica uskladi izdatke za zaštitu prava djece između entiteta u cilju osiguravanja minimalnog nivoa socijalne i zdravstvene zaštite za svu djecu u cijeloj državi članici. Nadalje, u kontekstu preporuka Odbora datih tokom opće diskusije iz 2007. u vezi sa "Resursima za prava djece – odgovornost država", Odbor preporučuje da država članica:

(a) uspostavi proces budžetiranja koji na adekvatan način uvažava potrebe djece na državnom i svim ostalim nivoima, uz jasne alokacije za djecu u relevantnim sektorima i agencijama, kao i specifične indikatore i sistem praćenja;

(b) uspostavi mehanizme za praćenje i evaluaciju adekvatnosti, efikasnosti i pravičnosti distribucije resursa koji se alociraju provedbi Konvencije;

(c) usvoji zakonodavstvo za reguliranje pravičnog finansiranja i socijalnih naknada za djecu i njihove porodice na teritoriji cijele Bosne i Hercegovine. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 16)**

Odbor podsjeća državu članicu na njenu primarnu obavezu da osigura da djeca uživaju svoja prava u skladu sa Konvencijom i poziva je da razmotri osiguravanje povoljnijeg konteksta za rad civilnog društva i NVO, između ostalog tako što će im pružiti finansijska sredstva i niže stope oporezivanja. Odbor nadalje preporučuje da država članica preuzme aktivniju ulogu u pružanju osnovnih usluga za djecu, što trenutno čine prvenstveno NVO. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 26)**

Odbor poziva državu članicu da pojača svoje napore na osiguravanju da princip najboljih interesa djeteta bude široko poznat i da se na odgovarajući način integrira i dosljedno primjenjuje u svim zakonodavnim, administrativnim i pravosudnim postupcima i svim politikama, programima i projektima relevantnim za i koji imaju utjecaj na djecu, posebno onu koja nemaju porodično okruženje. U tom smislu se država članica ohrabruje da razvija procedure i kriterije za davanje smjernica za određivanje najboljih interesa djece u svim oblastima i da ih šalje javnim i privatnim institucijama za socijalni rad, sudovima, administrativnim organima i zakonodavnim tijelima. Pravna logika svih pravosudnih i administrativnih presuda i odluka se također treba zasnivati na ovom principu. Odbor naglašava potrebu da država članica pri tome posebnu pažnju posveti osiguravanju primarnog poštivanja principa najboljih interesa djeteta, posebno u odnosu na osiguravanje punog poštivanja ovog principa pri reguliranju i provedbi određivanja različitih oblika alternativne skrbi za djecu, uključujući institucije. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 32)**

Odbor skreće pažnju državi članici na svoj opći komentar br. 12 (CRC/C/GC/12, 2009.), i preporučuje da se poduzmu mjere za jačanje prava djeteta da izražava mišljenje u skladu sa članom 12. Konvencije. Preporučuje da država članica pri tome:

(a) poduzme mjere za osiguravanje efektivne provedbe zakonodavstva kojim se priznaje pravo djece da izražavaju svoja mišljenja u relevantnim sudskim postupcima, uključujući razmatranjem uspostavljanja sistema i/ili procedura za socijalne radnike i sudove u svrhu praćenja poštivanja ovog principa;

(b) provodi programe i aktivnosti za podizanje svijesti za promociju značajne i osnaženog učešća sve djece u porodici, zajednici i školama, uključujući u okviru tijela učeničkih vijeća i uz posvećivanje posebne pažnje djeci u rizičnim situacijama;

(c) osigura pružanje adekvatnih ljudskih, tehničkih i finansijskih resursa za efektivno funkcioniranje svog Programa za poboljšanje sistema socijalne zaštite i inkluzije. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 34)**

Odbor poziva državu članicu da poduzme neposredne i konkretne korake za provedbu Zagrebačke deklaracije, uključujući tako što će detaljno revidirati svoj proces registracije rođenja kako bi osigurala da se sva djeca rođena na njenom teritoriju registruju pri rođenju i da nijedno dijete ne bude dovedeno u nepovoljan položaj zbog proceduralnih prepreka za registraciju. U tom kontekstu Odbor preporučuje da država članica:

(a) razmotri povećanje broja ureda za registraciju novorođenčadi u ruralnim i udaljenim područjima;

(b) izdaje izvode iz matične knjige rođenih besplatno;

(c) pruži posebnu podršku da olakša registraciju novorođene djece za nepismene osobe ili osobe bez dokumentacije;

(d) izdaje izvode iz matične knjige rođenih za svu djecu rođenu na njenoj teritoriji, bez obzira na imigracijski status djeteta ili njegovih roditelja;

(e) podiže svijest, posebno među romskom populacijom, o važnosti registracije rođenja djece. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 36)**

Odbor preporučuje da država članica poduzme sve odgovarajuće mjere za izričitu zabranu tjelesnog kažnjavanja u svim okruženjima, uključujući kućno okruženje, na cijeloj svojoj teritoriji. Nadalje, preporučuje da država članica ojača i proširi programe podizanja svijesti i obrazovanja, uključujući kampanje, kako bi promovirala pozitivne i alternativne oblike discipline i poštivanja prava djece, uz učešće djece, te istovremeno podiže svijest o negativnim posljedicama tjelesnog kažnjavanja. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 40)**

Odbor poziva državu članicu da:

- (a) olakša i podrži zbrinjavanje djece u okviru porodice kad god je to moguće, te da pri tome osigura da se djeca ne izbrinjavaju izvan porodica samo zbog socio-ekonomskih poteškoća;
- (b) detaljno i s vremena na vrijeme revidira zbrinjavanje djece u institucijama i da pri tome posebnu pažnju posveti na znakove maltretiranja djece, kao i da u onim slučajevima kada je to u najboljem interesu djeteta omogući kontakt između djeteta i njegove biološke porodice kako bi se potaklo i podržalo ponovno spajanje, kad god je to moguće;
- (c) osigura jednak pristup zdravstvenoj zaštiti i obrazovanju za djecu za koju se skrbi;
- (d) poveća broj socijalnih radnika kako bi osigurala da je moguće na efektivan način riješiti pojedinačne potrebe svakog djeteta, kao i da razvije kriterije za odabir, obuku, podršku i evaluaciju radnika za socijalno zbrinjavanje djece;
- (e) uspostavi sveobuhvatan i koherentan nacionalni sistem udomiteljstva i osigura pružanje adekvatnih i blagovremenih sredstava i podrži udomiteljske porodice kako bi dopunila druge vidove alternativnog zbrinjavanja;
- (f) na adekvatan način pripremi i podrži mlade ljude prije nego napuste sistem skrbi tako što će osigurati njihovo rano učešće u planiranje prelaza kao i tako što će im učiniti dostupnom pomoć nakon njihovog odlaska;
- (g) omogući spajanje djece sa njihovim biološkim porodicama kad god je to održivo;
- (h) osigura sve ljudske, tehničke i finansijske resurse neophodne za poboljšanje situacije djece zbrinute pomoću alternativnih rješenja. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 49)**

Odbor ponavlja svoju prethodnu preporuku (CRC/C/15/pril. 260, stav 39) i poziva državu članicu da ubrza usvajanje neophodnih zakonskih, administrativnih i drugih mjera za osiguravanje da su procedure usvajanja u potpunosti usklađene sa članom 21. Konvencije kao i da razmotri da postane članica haške Konvencije o zaštiti djece i saradnji u vezi sa međudržavnim posvojenjem. Odbor nadalje preporučuje da država članica:

- (a) olakša usvajanja, uključujući tako što će pojednostaviti i smanjiti procedure za usvajanje i osigurati sigurnosne mjere predviđene Konvencijom, te uspostaviti univerzalnu integriranu bazu podataka za svoje institucije socijalne zaštite koja sadrži informacije o potencijalnoj djeci koja se usvaja i usvojiteljima u cijeloj zemlji;
- (b) razmotri povećanje gornjeg starosnog ograničenja za usvajanje u Republici Srpskoj;
- (c) reagira na prethodnu preporuku (CRC/C/15/pril. 260, stav 39) i brzo prikupi raščlanjene podatke o djeci uključenoj u domaće i međudržavno usvajanje i uključi ih u svoj slijedeći izvještaj Odboru. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 51)**

U kontekstu svog općeg komentara br. 9 (CRC/C/GC/9 i ispr. 1, 2006.), Odbor poziva državu članicu da usvoji jasnu zakonodavnu definiciju invaliditeta i osigura usklađenost sa zakonodavstvom, politikama i praksama na cjelokupnoj svojoj teritoriji sa, između ostalog, članovima 23. i 27. Konvencije, posebno za kognitivne i mentalne bolesti, u cilju efektivnog ispunjenja potreba djece sa invaliditetom na nediskriminatoran način. Odbor nadalje preporučuje da država članicu:

- (a) osigura da djeca sa invaliditetom uživaju svoje pravo na obrazovanje i osigura njihovu inkluziju u glavni obrazovni sistem u što većoj mjeri, uključujući tako što će izraditi akcioni plan obrazovanja za djecu sa invaliditetom, kako bi konkretno odredila trenutne nedostatke po pitanju resursa i odredi jasne ciljeve sa konkretnim vremenskim rokovima za provedbu mjera kako bi riješila obrazovne potrebe djece sa invaliditetom;
- (b) pojača mjere podrške za roditelje kako bi se brinuli za svoju djecu sa invaliditetom, te da u onim slučajevima kada je potrebno njihovo zbrinjavanje, osigura da se to čini uz puno poštovanje principa najboljih interesa djeteta i u centrima kojima se osiguravaju adekvatni ljudski, tehnički i finansijski resursi za pružanje usluga i podrške neophodne za djecu sa invaliditetom i njihove porodice;

(c) osigura da pravne odredbe o gradnji i njihova provedba u obzir uzimaju prepreke u okruženju kojima se sprečava puno i efektivno učešće djece sa invaliditetom u društvu na jednakoj osnovi;

(d) rješava nejednakost između zaštite osoba sa invaliditetom uzrokovanim ratom i djece sa invaliditetom uzrokovanim nesrećom, bolešću ili postojećim od rođenja kako bi osigurala da se zadnje navedenim pruža jednaka zaštita i podrška. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 53)**

Odbor preporučuje da država članica:

(a) usvoji zakonodavstvo kako bi osobe koje iskorištavaju djecu putem prisilnog prosjačenja bile podvrgnute krivičnim sankcijama;

(b) razvije nacionalni okvir za međusektorsku saradnju između relevantnih državnih organizacija i agencija kako bi se riješilo pitanje ekonomske eksploatacije, uključujući putem prisilnog prosjačenja;

(c) pruži adekvatnu zaštitu i pomoć za oporavak i reintegraciju djece sa ulica i razvije sveobuhvatnu strategiju kojom se rješavaju uzroci problema, u saradnji sa organizacijama koje pomažu ovoj djeci;

(d) podiže svijest javnosti o pravima i potrebama djece sa ulica i bori se protiv pogrešnih predstava i predrasuda;

(e) osigura da se djeca sa ulica uključe u proces planiranja programa za njihovu zaštitu i poboljšanje njihovog razvoja. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 71)**

Nastavak napora u cilju garantiranja prava djece, posebno u oblasti socijalne zaštite i obrazovanja. (Vietnam); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 18)**

Nastavak razvijanja programa za zaštitu djece nakon provedbe akcionog plana za djecu u Bosni i Hercegovini za period 2002.–2010., posebno u vezi sa borbom protiv eksploatacije djece za prosjačenje, njihovo moguće regrutiranje i upotrebu u oružanim konfliktima, njihovu zaštitu u sudskim postupcima, kao i njihovo razdvajanje od odraslih u pritvoru. (Čile); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 19)**

Provedba mjera za smanjenje i eliminiranje dječijih, ranih i prisilnih brakova, uključujući putem djelovanja protiv faktora koji dovode do visokih stopa napuštanja školovanja od strane romske djece. (Kanada); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 70)**

Provedba akcionog plana za period 2011.–2014. za djecu i Strategije za borbu protiv nasilja nad djecom 2012.–2015., osiguravanje dovoljnih resursa za strategiju, usvajanje sveobuhvatnog državnog zakona o pravima djeteta, osiguravanje efektivnih sredstava za prijavljivanje nasilja nad djecom i pružanje materijala i psihološke pomoći žrtvama takvog nasilja (Saudijska Arabija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 88)**

Osiguravanje da sva djeca koja su rođena u zemlji, a koja nisu registrirana, dobiju izvode iz matične knjige rođenja i ličnu dokumentaciju (Republika Češka); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 106)**

Osiguravanje da se sva djeca registriraju po rođenju i da neregistrirana djeca dobiju lične dokumente (Estonija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 107)**

Poduzimanje daljih koraka za osiguravanje registracije svih rođenja i pružanje identifikacijskih dokumenata svim osobama čije rođenje nije registrirano (Rumunija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 108)**

Razmatranje jačanja napora na postizanju besplatne i univerzalne registracije rođenja, između ostalog putem usklađivanja državnog i entitetskog zakonodavstva o registraciji građana i eliminiranja preostalih prepreka koje sprečavaju Romkinje da registriraju rođenje djece i dobiju izvode iz matične knjige rođenih za svoju djecu (Filipini); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 109)**

9.4. Romi

U kontekstu člana 7. Konvencije, Odbor poziva državu članicu da nastavi jačati kao prioritetno pitanje napore na uspostavljanju sistema kojim se osigurava registracija sve djece rođene na njenoj teritoriji – bez obzira na nacionalnost i status roditelja – te sve djece rođene u inostranstvu roditeljima koji su građani države članice i da poduzme specifične korake za osiguravanje registracije romske djece. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 33)**

Odbor preporučuje da država članica poduzme sve neophodne mjere da bi osigurala da sva djeca uživaju isti pristup i kvalitet zdravstvenih usluga, uz posvećivanje posebne pažnje djeci iz ranjivih grupa, posebno Romima. Odbor nadalje preporučuje da država članica pojača svoje napore na poboljšanju zdravstvene situacije djece u državi članici, uključujući putem:

- (a) jačanja njenih napora na osiguravanju da sva djeca imaju pristup osnovnim zdravstvenim uslugama;
- (b) jačanja programa vakcinacija;
- (c) poboljšanjem prehrane situacije djece;
- (d) promoviranjem isključivo dojenja tokom prvih šest mjeseci nakon rođenja, uz dodavanje odgovarajuće prehrane za djecu nakon toga;
- (e) zahtijevanjem tehničke pomoći od, između ostalog, UNICEF-a i Svjetske zdravstvene organizacije u vezi s ovim. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 49)**

Država članica treba ukloniti administrativne prepreke i naknade u cilju osiguravanja da svi Romi dobiju lične dokumente, uključujući izvode iz matične knjige rođenja, koji su neophodni kako bi oni imali pristup zdravstvenom osiguranju, socijalnoj zaštiti, obrazovanju i drugim osnovnim pravima. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2006., 22)**

Država članica treba ponovo razmotriti plan relokacije za romsko naselje u Butmiru, uzimajući u obzir pravo na prebivalište stanovnika naselja koje postoji već 40 godina, kao i alternativna rješenja za sprečavanje zagađenja vodosnabdijevanja. Država članica se podsjeća na to da se svaka relokacija mora vršiti na nediskriminatoran način i da mora biti u skladu sa međunarodnim standardima ljudskih prava, uključujući prava relevantnih pojedinaca na efektivnu pravnu zaštitu, kompenzaciju i pružanje adekvatnog alternativnog smještaja. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2006., 23)**

Država članica treba snažno provoditi programe za informiranje javnosti u cilju borbe protiv predrasuda prema Romima u društvu. Isto tako, u svoj slijedeći periodični izvještaj treba uključiti detaljne informacije o mjerama koje su provedene u cilju omogućavanja vršenja jezičkih i obrazovnih prava Roma koja su zaštićena u skladu sa Zakonom o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina, efektivnosti ovih mjera, broju romske djece koja se podučavaju na ili o njihovom jeziku i kulturi, kao i podatke raščlanjene po spolu, starosnoj dobi i mjestu prebivališta, kao i informacije o broju sati podučavanja sedmično. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2006., 24)**

Odbor preporučuje da država članica pojača ulogu Romskog vijeća pružanjem dovoljnih sredstava kako bi vijeće efektivno vršilo svoj mandat i da konsultira vijeće u vezi sa svim procesima donošenja odluka koji utiču na prava i interese romskog stanovništva, u skladu sa općom preporukom Odbora br. 27. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2006., 14)**

Odbor preporučuje da država članica revidira Nacionalnu strategiju za Rome kako bi osigurala da ona sadrži specifične mjere, uspostavlja odgovarajuće budžetske alokacije i identificira tijela odgovorna za njenu provedbu. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2006., 15)**

Odbor poziva državu članicu da odmah poduzme korake, npr. tako što će eliminirati administrativne prepreke i osigurati da svi Romi imaju pristup ličnoj dokumentaciji potrebnoj kako bi oni, između ostalog, uživali svoja ekonomska, socijalna i kulturna prava, kao što je zaposlenje, stambeno zbrinjavanje, zdravstvena zaštita, socijalna zaštita i obrazovanje. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2006., 17)**

Pozivajući se specifično na opću preporuku br. 27, Odbor poziva državu članicu da omogući povratak svih osoba različite etničke pripadnosti, posebno Roma, u njihove predratne domove, osigura njihovu mogućnost stanovanja i prebivanja u neformalnim romskim naseljima na zakonit i siguran način, te da u slučaju potrebe osigura adekvatan alternativni smještaj ili naknade za raseljene Rome, uključujući predratne stanovnike koji su deložirani iz njihovih naselja ili čiji su domovi uništeni. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2006., 20)**

Odbor poziva državu članicu da efektivno provede preporuke sadržane u Akcionom planu o obrazovnim potrebama Roma i drugih nacionalnih manjina (2004.) i da se bori protiv diskriminacije protiv romske djece i djece koja pripadaju drugim etničkim manjinama od strane nastavnika, školskih organa, drugova iz razreda i njihovih porodica. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2006., 22)**

Iako uvažava reformski proces usmjeren na usklađivanje i moderniziranje postojećih obrazovnih zakona i nastavnih planova i programa na svim nivoima države članice, Odbor je i dalje zabrinut zbog diskriminacije prisutne u ovoj oblasti, posebno zbog ranog napuštanja školovanja od strane djevojčica u ruralnim područjima, posebno Romkinja, segregacije djevojčica i dječaka u srednješkolnom obrazovanju, segregacije po disciplinama u višem obrazovanju i posljedicama istog po profesionalne prilike za žene, kao i visoke stope nepismenosti među starijim ženama, te posebno među romskim ženama i djevojčicama. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 31)**

Iako uvažava napore Agencije za ravnopravnost spolova na uključenju rodne perspektive u strategiju srednjeročnog razvoja za smanjenje siromaštva, Odbor je i dalje zabrinut zbog činjenice da postoje grupe žena, prije svega one koje su glave domaćinstava, starije žene, raseljene žene, povratnice, žene sa invaliditetom i pripadnice manjina, na koje siromaštvo utiče na posebno negativan način. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 39)**

Odbor poziva državu članicu da osigura pravo Roma na povrat njihove predratne imovine, garantira sigurnost stanovanja stanovnika romskih naselja i osigura da se Romima i predratnim stanovnicima koji su deložirani iz njihovih naselja i domova pruži adekvatan alternativni smještaj ili kompenzacija u skladu sa općim komentarom Odbora br. 7. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2006., 47)**

Odbor poziva državu članicu da promovira jednak pristup romske djece osnovnom, srednješkolnom i visokom obrazovanju, odnosno putem dodjeljivanja stipendija i naknade troškova za školske udžbenike i putnih izdataka za pohađanje škole, te da pažljivo prati pohađanje škole u slučaju romske djece. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2006., 51)**

Svim raseljenim licima i povratnicima, a posebno Romima, treba osigurati neophodne dokumente koji će im omogućiti jednak pristup administrativnim procedurama. **(Walter Kälin, 2006., 60)**

Odbor ponavlja svoje preporuke državi članici, uz pozivanje na svoju opću preporuku br. 27 (2000.), da nastavi nastojanja vezana za borbu protiv predrasuda prema Romima i da osigura da svi Romi imaju pristup ličnim dokumentima koji su neophodni kako bi uživali svoja građanska i politička prava, kao i svoja ekonomska, socijalna i kulturna prava. Odbor također preporučuje da država članica u potpunosti provede razne romske strategije i akcijske planove u skladu sa deklaracijom i programom rada Desetljeća inkluzije Roma za period 2005.-2015., uz pretežno fokusiranje na osiguravanje odgovarajućeg stambenog zbrinjavanja, zdravstvene zaštite, upošljavanja, socijalne sigurnosti i obrazovanja za Rome. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2010., 12)**

Jačanje Romskog vijeća i osiguravanje da se vijeće konsultira u vezi sa svim procesima koji imaju utjecaj na prava Roma (Austrija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 112)**

Poduzimanje mjera neophodnih za garantiranje da romska manjina ima pristup identifikacijskim dokumentima, bez pominjanja svoje etničke pripadnosti (Argentina); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 114)**

Izrada i provedba programa javnog informiranja u cilju borbe protiv predrasuda prema Romima, u skladu sa preporukom Odbora za ljudska prava i usklađivanje procedura za registraciju građana, u skladu sa uputama UNHCR-a (Izrael); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 115)**

Usvajanje specifičnih mjera za borbu protiv diskriminacije romske djece po pitanju pristupa obrazovanju, uključujući pružanjem dodatne jezičke nastave i podrške, programa pripreme za školu i programa podrške u cilju ispunjenja obrazovnih potreba romske djece i druge djece koja su pripadnici manjina, te pri tome osiguravanje da se takve dodatne mjere ne provode na način kojim se pogoršava stigmatizacija ili segregacija **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 63 d)**

Odbor ponavlja svoje prethodne zaključne opservacije (CCPR/C/BIH/CO/1, stav 22) i preporučuje da država članica pojača svoje napore na poboljšanju registracije rođenja i pružanja izvoda iz matične knjige rođenih, posebno za Rome, putem odgovarajućih intervencija kao što su programi podizanja svijesti usmjereni na promjenu načina razmišljanja o potrebi registriranja rođenja djece ili dobijanja izvoda iz matične knjige rođenih. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2012., 17)**

Odbor ponavlja svoje prethodne zaključne opservacije (CCPR/C/BIH/CO/1, stav 24) da država članica treba poduzeti neophodne mjere za omogućavanje jezičkih i obrazovnih prava Roma u skladu sa Zakonom o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina. Država članica treba jačati napore na osiguravanju da se romska djeca podučavaju na svom maternjem jeziku. Država članica također treba poduzeti praktične mjere kako bi poboljšala prava Roma u vezi sa pristupom stambenom zbrinjavanju, zdravstvenoj zaštiti, upošljavanju i njihovom učešću u vođenju javnih poslova. **(Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR) 2012., 21)**

Odbor preporučuje da država članica revidira trenutni akcijski plan Bosne i Hercegovine za rješavanje pitanja Roma u oblasti zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite kako bi bolje odražavali potrebe romske populacije. Odbor također poziva državu članicu da na sveobuhvatan način provede Akcioni plan za zdravstvenu zaštitu Roma. Odbor nadalje poziva državu članicu da nastavi svoje napore na registraciji svih Roma i izdavanju identifikacijskih dokumenata, uključujući one u izbjegličkim kampovima. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2013., 13)**

Odbor preporučuje da država članica poduzme neophodne korake za podizanje svijesti o zakonskoj dobi za sklapanje braka u državi članici i provede široke obrazovne kampanje, posebno u romskim zajednicama, o štetnim efektima ranog braka. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2013., 29)**

Odbor poziva državu članicu da promovira saradnju među općinskim institucijama, centrima za socijalni rad, romskim udruženjima i školama u cilju dobijanja informacija o romskoj djeci koja trebaju biti upisana u osnovne škole. Odbor također poziva državu članicu da alocira adekvatna finansijska sredstva za provedbu Revidiranog akcionog plana o obrazovnim potrebama Roma i drugih etničkih manjina. Odbor nadalje preporučuje da država članica usvoji sistematski pristup pitanju pružanja udžbenika i obroka u školama za učenike u nepovoljnom položaju. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2013., 36)**

Jačanje mehanizama usmjerenih na ranu identifikaciju i upućivanje žrtava trgovine ljudima, uz poseban fokus na Rome i raseljene žene, kao i preventivne mjere, kao što je podizanje svijesti o rizicima trgovine ljudima za grupe žena u nepovoljnom položaju. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 24 d)**

Odbor je zabrinut zbog nedostatka efektivne provedbe univerzalne registracije rođenja djece u državi članici, posebno među romskim ženama i djevojčicama, što ih izlaže riziku apatrida i sprečava njihov pristup osnovnim uslugama. Odbor sa zabrinutošću ističe da nedostatak informacija, kao i postojanje administrativnih i finansijskih prepreka može spriječiti Romkinje da registričaju rođenje djeteta i dobiju izvod iz matične knjige rođenih. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 29)**

Osiguravanje da sva djeca rođena na teritoriji države članice, a posebno romska djeca, budu registrirana po rođenju kao sredstvo sprečavanja apatrida i osiguravanja njihovog pristupa obrazovanju, socijalnim uslugama, zdravstvenoj zaštiti i državljanstvu, kao i izrada mjera za identifikaciju neregistrirane djece i osiguravanje da dobiju lične dokumente **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 30 a)**

Jačanje njenih kampanja za podizanje svijesti kako bi se osiguralo da su Romkinje svjesne važnosti registracije rođenja djeteta i proceduralnih uslova za dobijanje uvjerenja, kao i osiguravanje njihovog pristupa uslugama i procedurama registracije **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 30 b)**

Promoviranje pristupa romskih djevojčica obrazovanju i njihovog zadržavanja na svim nivoima obrazovanja podizanjem svijesti o važnosti obrazovanja kao ljudskog prava i kao osnove za osnaživanje žena i jačanje provedbe politika ponovnog vraćanja u škole za omogućavanje romskim djevojčicama koje su napustile školovanje da se vrate u školu **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 32 c)**

Odbor je zabrinut zbog prisustva prakse ranog braka u romskim zajednicama i nedostatka trajnih, sistematskih i konkretnih koraka koje bi država članica poduzimala u cilju rješavanja ove štetne prakse koja postoji uprkos zakonskoj zabrani takvih činova. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 39)**

Odbor preporučuje da država članica razvije sveobuhvatne mjere za borbu protiv ranog braka i podizanje svijesti u romskim zajednicama o zakonskoj zabrani dječijeg braka i negativnim učincima na zdravlje djevojčica i njihovo okončanje školovanja, posebno tako što će uspostaviti saradnju sa vođama iz zajednice. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 40)**

Iako akcioni planovi za Rome u oblasti obrazovanja, upošljavanja, zdravstvene zaštite i stambenog zbrinjavanja na papiru daju odlične ciljeve i očekivane mjere, provedba projekata je do današnjeg dana nedovoljna, što dovodi do značajnog utjecaja na terenu. Veliko oslanjanje na međunarodno finansiranje i provedbu od strane NVO-a je očigledno. Iako uvažavamo postojanje ekonomskih izazova sa kojima se suočava zemlja, obaveze mora pratiti spremnost, resursi i konkretne aktivnosti na državnom i entitetskom nivou kako bi se mjere efektivno provele. **(Rita Izsák, 2013., 91)**

Potrebno je usvojiti koordinirane i strateške pristupe koji uvažavaju međusobnu povezanost problema. Naprimjer, kako bi napredak u stambenom zbrinjavanju bio održiv, mora ga pratiti napredak u upošljavanju i pristupu socijalnoj pomoći kako bi se osiguralo da Romi mogu plaćati najam. S druge strane, stvarni napredak po pitanju upošljavanja se u velikoj mjeri oslanja na poboljšan pristup obrazovanju i njegove ishode. Adekvatan smještaj i sigurnost stanovanja podupiru sve napore na poboljšanju obrazovanja, upošljavanja i zdravstvene zaštite za romske zajednice. **(Rita Izsák, 2013., 92)**

Brojni Romi, uključujući djecu, i dalje nemaju dokumentaciju koja im je neophodna za puno uživanje svojih prava kao građana i korištenja usluga i socijalne pomoći. Puna registracija treba biti važan prioritet organa na svim nivoima, a postojeće mjere treba intenzivirati. Registracija ne treba uključivati opterećujuće troškove ili ograničavajuće administrativne prepreke. Treba koristiti pozitivne prakse poput stupanja u kontakt sa zajednicama i mobilnih jedinica za registraciju, a puna registracija djece treba biti važan prioritet. **(Rita Izsák, 2013., 93)**

Revidirani akcioni plan za obrazovanje Roma je usvojen tek 2010., tako da ključnim obrazovnim pitanjima još uvijek nije posvećena neophodna pažnja. Potrebna je hitna i posvećena pažnja kako bi se poboljšao pristup obrazovanju i ishodima obrazovanja za svu romsku djecu, uključujući stupanje u komunikaciju sa romskim zajednicama i školama i provedba nacionalnog zakona koji se odnosi na pohađanje škole. Situacija koja se tiče niskog broja upisa romskih djevojčica zahtijeva mjere za eliminiranje jedinstvenih prepreka za obrazovanje djevojčica, uključujući i one koje potiču iz zajednica. **(Rita Izsák, 2013., 94)**

Lokalni organi koji imaju dnevnu odgovornost za obrazovanje na nivou škola moraju ispuniti svoje odgovornosti prema romskim zajednicama kako bi osigurali da djeca budu upisana u školu i da je pohađaju, kao i da njihovo obrazovanje bude jednako obrazovanju druge djece. Potrebno je pojačati napore za obuku i upošljavanje romskih nastavnika i pomoćnika i osiguravanje sigurnog i ugodnog okruženja za romsku djecu u kojem imaju mogućnost učiti svoje jezike i o svojim kulturama. **(Rita Izsák, 2013., 95)**

Visoka stopa nezaposlenosti Roma otkriva sistematsku diskriminaciju i isključenje sa tržišta rada, kao i nemogućnost pružanja održivih i efektivnih rješenja. Iako se poduzimaju naponi, rezultati postignuti do danas u okviru akcionog plana za upošljavanje Roma su minimalni, te treba intenzivirati napore, uključujući kroz pojačan kontakt sa Romima i potencijalnim poslodavcima. Obzirom na visoke stope nezaposlenosti Roma, akcioni plan socijalne zaštite bi pomogao da se osiguraju sigurnosne mreže za ovu ranjivu populaciju. **(Rita Izsák, 2013., 96)**

Vlasti na svim nivoima trebaju imati jaču vodeću ulogu u promociji i omogućavanju zaposlenja za Rome. Jače mjere pozitivne diskriminacije trebaju biti usvojene u cilju poboljšanja prilika za Rome pri zapošljavanju u javnom sektoru. Također treba pojačati pozitivne korake u privatnom sektoru, uključujući obuku i angažman sa zavodima za zapošljavanje i poslodavcima. Inicijative usmjerene na Romkinje su ključne. Nezavisni stručnjak ističe da investiranje u inkluziju Roma dovodi do povećane produktivnosti, fiskalnih doprinosa i ekonomskog rasta država. **(Rita Izsák, 2013., 97)**

Odbor podsjeća na svoju opću preporuku br. 27 o diskriminaciji Roma i preporučuje da država članica nastavi poduzimati napore na poboljšanju situacije Roma, između ostalog jačanjem provedbe svoje nacionalne strategije i drugih akcionih planova za Rome i uklanjanjem svih barijera koje mogu spriječiti njihovo uživanje ljudskih prava. Odbor nadalje preporučuje da država članica:

(a) omogući pristup općem obrazovanju za romsku djecu, između ostalog tako što će pružati podršku u vidu školskih obroka, knjiga, odjeće i transporta;

b) suzdrži se od prisilne deložacije pojedinaca, a u slučajevima kada se deložacija ili preseljenje smatra opravdanim, osigurati da se to vrši strogo u skladu sa relevantnim odredbama međunarodnog humanitarnog prava;

c) poboljša pristup zdravstvenoj zaštiti za Rome tako što će, između ostalog, ukloniti registracijske prepreke za pristup zdravstvenom osiguranju i osigurati da se zakoni i propisi koji reguliraju pristup besplatnoj zdravstvenoj zaštiti uvijek i u potpunosti provode;

d) poveća broj skloništa za žene, uspostavi programe za eliminiranje nasilja nad ženama i djevojčicama i poseban fokus stavi na usvajanje rodno osjetljivih budžeta i politika. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2015., 8)**

Nastavljanje podizanja svijesti o potrebama romske populacije, posebno djece, te uspostavljanje adekvatnog sistema koji osigurava njihovu društvenu i obrazovnu inkluziju, uključujući putem alokacije dovoljnih resursa (Austrija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 146)**

Uspostavljanje efektivnih mehanizama za integraciju Roma u društvo (Ruska Federacija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 160)**

Nastavak promocije inkluzije u društvo jačanjem zaštite etničkih manjina, a posebno Roma (Senegal); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 161)**

Stroga provedba akcionog plana za Rome, uključujući osiguravanje jednakog postupanja i lakog pristupa socijalnim uslugama za njih (Sijera Leone); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 162)**

Osiguravanje inkluzije i konsultacija sa Romima pri izradi, provedbi i evaluaciji politika, programa ili inicijativa koje mogu utjecati na njihova prava (Austrija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 163)**

9.5. LGBTI osobe

Razvijanje komunikacijske strategije za podizanje svijesti društva o poteškoćama sa kojima se suočavaju LGBTI osobe i osiguravanje okruženja u kojem vlada tolerancija. (Španija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014, 107. 52)**

Javna i nedvosmislena osuda svakog napada, bilo da je verbalne ili fizičke prirode, protiv LGBT grupa i privođenje pravdi odgovornih lica (Švedska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014, 107. 53)**

9.6. Iz izvještaja i analiza

LGBTI zajednica je i dalje izložena prijetnjama i napadima. Kada se radi o pravima **lezbijki, gay, biseksualnih, transrodnih i interseksualnih (LGBTI)** osoba, LGBTI Merlinka festival je održan 2015. godine bez incidenata i uz odgovarajuću policijsku zaštitu. Bosna i Hercegovina je jedna od članica Zajedničke izjave ministara iz regije tokom IDAHO foruma (Međunarodni dan borbe protiv homofobije) 2015. Potrebno je izmijeniti Zakon o zabrani diskriminacije obzirom da ne uključuje jasnu definiciju rodnog identiteta i seksualne orijentacije i upućuje na seksualno izražavanje i/ili orijentaciju kao osnov za diskriminaciju. Krivične zakonike Republike Srpske i Brčko distrikta je potrebno izmijeniti kako bi uključivali rodni identitet i seksualnu orijentaciju kao osnove za govor mržnje. Uprkos povećanju nasilja, napada i prijetnji upućenih LGBTI osobama i braniteljima ljudskih prava, samo ograničen broj slučajeva se prijavljuje policiji. Ustavni sud Bosne i Hercegovine je u septembru presudio u predmetu kršenja slobode okupljanja tokom Queer Sarajevo festivala u oktobru 2008. kada je desetak osoba napadnuto, ali nije vršeno krivično gonjenje zbog napada na Merlinka queer filmski festival 2014. Transrodne osobe predstavljaju posebno marginaliziranu grupu, a nikakve mjere nisu planirane za zakonsko priznanje roda. **(Izvještaj Evropske komisije o napretku Bosne i Hercegovine za 2015. godinu)**

Kada se radi o **integraciji osoba sa invaliditetom**, nisu poduzeti nikakvi koraci kako bi se promijenio sistem ostvarivanja prava i povlastica kako bi on bio zasnovan na potrebama umjesto na statusu. Nejednakost po pitanju prava koja daju entiteti je i dalje prisutna, a provedba zakonodavnog okvira za socijalnu zaštitu je i dalje ograničena. **(Izvještaj Evropske komisije o napretku Bosne i Hercegovine za 2015. godinu)**

Kada se radi o **pravima djeteta**, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je u junu usvojilo akcioni plan za djecu za period 2015.-2018., čime se osigurava mehanizam za opću zaštitu djece i ispunjava Konvencija o pravima djeteta Ujedinjenih nacija. Institucionalizacija djece sa invaliditetom je i dalje visoka, a samo mali dio njih pohađa predškolsko obrazovanje. Upotreba hraniteljske skrbi i alternativnih rješenja se treba dalje promovirati. Ne provode se aktivnosti podizanja svijesti o pravima djece. **(Izvještaj Evropske komisije o napretku Bosne i Hercegovine za 2015. godinu)**

Sve nacionalne manjine u Bosni i Hercegovini su izložene diskriminaciji koja je rezultat ustavnog uređenja. Međutim, Romi – koji imaju poteškoće sa pristupom javnim uslugama u najvećem dijelu Evrope zbog politika i praksi kojima se ne rješavaju njihove potrebe i javna diskriminacija ukorijenjena u negativnim stavovima i stereotipima – u neproporcionalnoj mjeri pate od indirektno diskriminacije zbog velikih stopa nezaposlenosti i lošeg obrazovanja i uslova života. Posebno imaju poteškoće pri pristupu stambenom zbrinjavanju, zdravstvenoj zaštiti, upošljavanju, obrazovanju i drugim socijalnim uslugama. Mali broj njih radi u javnom sektoru. **(Građani drugog reda: diskriminacija Roma, Jevreja i drugih nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini, Human Rights Watch)**

Prema neformalnim procjenama organizacija civilnog društva, u Bosni i Hercegovini živi čak 100.000 Roma. UNHCR procjenjuje da otprilike 10% Roma u Bosni i Hercegovini nije registrirano u matičnim knjigama rođenja u zemlji ili drugdje u regiji. Bez registracije rođenja djeteta i izvoda iz matične knjige rođenih, Romi često nemaju pristup javnim uslugama kao što su škole, biroi za zapošljavanje ili zdravstvena zaštita. **(Građani drugog reda: diskriminacija Roma, Jevreja i drugih nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini, Human Rights Watch)**

Brojni Romi u Bosni i Hercegovini žive u neformalnim naseljima kojima nedostaje stabilnost i sigurnost za njihove porodice. Prisilne deložacije su stalno prisutna opasnost za Rome u ovim naseljima i ne postoji politika pružanja adekvatnog alternativnog smještaja za one koji se deložiraju. Naprimjer, Romi koji su deložirani (neki od njih dva puta) iz neformalnih naselja na jugu Mostara nisu imali alternativne smještajne opcije i ostavljeni su da grade nova neformalna naselja, što ih je izlagalo

daljem riziku deložacije. Akcioni plan za zdravstvenu zaštitu u okviru Desetljeća Roma za cilj ima osiguravanje da svi Romi, bilo da su zaposleni ili ne, imaju zdravstvenu zaštitu. Međutim, trenutni zakoni i propisi predviđaju besplatnu zdravstvenu zaštitu samo za određene ranjive grupe – mladu djecu, trudne žene i starije – dok omogućavaju drugima koji su nezaposleni da dobiju zdravstveno osiguranje tako što će se registrirati na biro za zapošljavanje, čiji je zadatak prvenstveno pitanje nezaposlenosti, a ne zdravstvena zaštita.

Pružanje zdravstvene zaštite je decentralizirano u entitetima RS i FBiH, a manje administrativne oblasti u Federaciji, kantoni (koji obuhvataju nekoliko općina) pružaju većinu usluga i rade većinu praćenja. Ova decentralizacija je dovela do nedosljednog pružanja usluga. Većina Roma ipak mora platiti za vlastito zdravstveno osiguranje, što si ne mogu priuštiti. Kao rezultat, oni su bez osiguranja. Skoro svi Romi u Bosni i Hercegovini su hronično nezaposleni, a grupe civilnog društva procjenjuju da manje od 5% njih ima formalno zaposlenje. Među pojedincima sa kojima je Human Rights Watch vodio razgovore u Bosni i Hercegovini, samo tri osobe su bile zaposlene izvan romskih nevladinih organizacija: jedna kao socijalni radnik u Banja Luci, dvije kao smećari u Gradu Gradiška. Većina Roma umjesto toga živi od prikupljanja i recikliranja otpadnih metala i drugih sekundarnih sirovina ili prosjačenja u gradovima.

Svrha biroa za zapošljavanje širom Bosne i Hercegovine je da pomognu pojedincima da pronađu zaposlenje i podrže ih po pitanju zdravstvene zaštite i drugih usluga. Kao dio Akcionog plana za zapošljavanje Roma, ovi birovi su primili državna sredstva za sufinansiranje upošljavanja Roma u poduzećima u njihovim gradovima. (...) Međutim, stvarnost je takva da hiljade nezaposlenih Roma nije registrirano na biroima, čiji uposlenici ističu da onima koji su registrirani često nedostaje obrazovanje i vještine kako bi radili posao koji im se nudi. **(Građani drugog reda: diskriminacija Roma, Jevreja i drugih nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini, Human Rights Watch)**

Prema Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice, prema podacima iz septembra, još uvijek postoji 84500 **raseljenih lica** i 6 795 **izbjeglica** u Bosni i Hercegovini. Određene mjere su poduzete kako bi se riješilo pitanje održivog povratka, posebno u vezi sa zapošljavanjem, obrazovanjem, socijalnom zaštitom i zdravstvom na lokalnom nivou putem inicijative ministarstva. U slučaju revidirane strategije za provedbu Aneksa VII Dejtonskog/Pariškog mirovnog sporazuma još uvijek nedostaje koordinirana provedba i odgovarajuća alokacija resursa. Nedostatak infrastrukture, posebno po pitanju električne energije, treba biti riješen. Povratnici se i dalje suočavaju sa preprekama u pristupu zdravstvu, a njihov održiv povratak je i dalje otežan nedostatkom mogućnosti zaposlenja. Preko 7500 osoba je i dalje smješteno u 45 kolektivnih centara širom zemlje. **(Izveštaj Evropske komisije o napretku Bosne i Hercegovine za 2015. godinu)**

Diskriminacija djece zasnovana na etničkoj pripadnosti je prisutna u obrazovanju u Republici Srpskoj i predstavlja prijetnju po politička prava povratnika u RS. **(Alternativni izvještaj o napretku za Bosnu i Hercegovinu za 2015. od strane Inicijative za praćenje evropskih integracija Bosne i Hercegovine)**

10. OSTALO

Upućivanje otvorenog i stalnog poziva za sve posebne procedure (Španija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010, 25)**

Upućivanje otvorenog i stalnog poziva osobama sa ovlaštenjima za posebne procedure (Čile); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010, 26)**

Razmatranje upućivanja stalnog poziva za posebne procedure (Jordan); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010, 27)**

Razmatranje upućivanja otvorenog poziva za posebne procedure Vijeća za ljudska prava (Ukrajina) **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010, 28)**

Upućivanje stalnog poziva za sve posebne procedure Vijeća za ljudska prava (Latvija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010, 29)**

10.1. Deklaracija iz Durbanu i akcioni program

Odbor preporučuje da država članica uzme u obzir relevantne odredbe Deklaracije iz Durbanu i akcionog programa prilikom provedbe Konvencije u svom domaćem zakonskom okviru, posebno u vezi sa članovima 2.-7. Konvencije. Odbor također poziva državu članicu da u svoj slijedeći periodični izvještaj uključi informacije o akcionim planovima i drugim mjerama koje poduzima kako bi na nacionalnom nivou provela Deklaraciju iz Durbanu i akcioni program. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2006, 25)**

U kontekstu svoje opće preporuke br. 33 (2009.) o naknadnim mjerama nakon Konferencije Durban II, Odbor preporučuje da država članica provede Deklaraciju iz Durbanu i akcioni program usvojen u septembru 2001. od strane Svjetske konferencije protiv rasizma, rasne diskriminacije, ksenofobije i s tim povezane netolerancije, uzimajući u obzir Dokument sa ishodima Konferencije Durban II održane u Ženevi u aprilu 2009. Prilikom provedbe Konvencije u svoj domaći zakonodavni okvir. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2010, 14)**

Pružanje specifičnih informacija u svom slijedećem periodičnom izvještaju o mjerama i programima relevantnim za Konvenciju o pravima djeteta koju država članica provodi kao dio naknadnih mjera nakon Deklaracije i akcionog programa usvojenog tokom Svjetske konferencije protiv rasizma, rasne diskriminacije, ksenofobije i s tim povezane netolerancije, uzimajući u obzir opći komentar br. 1 (CRC/GC/2001/1, 2001.). **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012, 30)**

U kontekstu svoje opće preporuke br. 33 o naknadnim mjerama nakon Konferencije Durban II, Odbor preporučuje da država članica provede Deklaraciju iz Durbanu i akcioni program usvojen u septembru 2001. od strane Svjetske konferencije protiv rasizma, rasne diskriminacije, ksenofobije i s tim povezane netolerancije uzimajući u obzir dokument o ishodima Konferencije Durban II održane u Ženevi u aprilu 2009. prilikom provedbe Konvencije u svoj domaći zakonski okvir. Odbor zahtijeva od države članice da u svoj slijedeći periodični izvještaj uvrsti specifične informacije o akcionim planovima i drugim mjerama koje se poduzimaju u cilju provedbe Deklaracije iz Durbanu i akcionog programa na nacionalnom nivou. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2015,14)**

10.2. Provedba, naknadne mjere, širenje i saradnja

Odbor preporučuje da država članica poveća svoj nivo saradnje sa nevladinim sektorom i drugim sektorima civilnog društva koji rade sa djecom i za djecu u Bosni i Hercegovini, te da uspostavi stalni kanal komunikacije u svrhu omogućavanja takve saradnje. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 21)**

Odbor preporučuje da država članica poveća i pojaća svoje napore na širenju Konvencije i podizanja svijesti javnosti, posebno među samom djecom i njihovim roditeljima, u vezi sa njenim principima i odredbama. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 23)**

Odbor preporučuje da država članica poduzme sve neophodne mjere za osiguravanje pune provedbe ovih preporuka, između ostalog tako što će ih prenijeti članovima Vijeća ministara ili Kabineta ili sličnog tijela, Parlamenta i regionalnih ili državnih vlada i parlamenata, kada je to primjenjivo, u cilju odgovarajućeg razmatranja i daljeg djelovanja. Odbor nadalje preporučuje da inicijalni izvještaj i pisani odgovori koje je dostavila država članica i s tim povezane preporuke (zaključne opservacije) koje je usvojila budu stavljene na raspolaganje u oba entiteta, uključujući putem interneta (ali ne isključivo) široj javnosti, organizacijama civilnog društva, grupama mladih i djeci u cilju omogućavanja vođenja debate i svijesti o Konvenciji, njenoj provedbi i praćenju. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2005., 77-78)**

Odbor preporučuje da se izvještaji države članice stave na raspolaganje javnosti u trenutku njihovog dostavljanja, a da opservacije Odbora u vezi sa ovim izvještajima na sličan način budu objavljene, na svim zvaničnim jezicima države članice, kao i jezicima nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2006., 28)**

Odbor zahtijeva od države članice da širi ove zaključne opservacije na svim nivoima društva i da informira Odbor o svim koracima koje poduzima kako bi provela preporuke sadržane u istima tokom slijedećeg periodičnog izvještaja. Isto tako ohrabruje državu članicu da angažira nevladine organizacije i druge članove civilnog društva u proces diskusije na nacionalnom nivou prije dostave svog slijedećeg periodičnog izvještaja. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2006., 52)**

Odbor poziva državu članicu da širi informacije o Konvenciji u programima u obrazovnom sistemu, uključujući obrazovanje o ljudskim pravima i rodnu obuku, u cilju mijenjanja postojećih stereotipa i mišljenja o ulogama žena i muškaraca. Preporučuje da se kampanje podizanja svijesti usmjere i na žene i muškarce i da se mediji potiču da predočavaju pozitivne slike žena i jednakog statusa i odgovornosti žena i muškaraca u privatnoj i javnoj sferi. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 24)**

Odbor zahtijeva široko širenje u Bosni i Hercegovini ovih zaključnih komentara kako bi se podigla svijest osoba, uključujući zvaničnike vlade, političare, parlamentarce i organizacije za pitanja žena i ljudska prava, o koracima koji se poduzmaju na osiguravanju jednakosti žena po zakonu i u praksi, kao i dodatni koraci koji su potrebni u tom smislu. Odbor nadalje zahtijeva da se ovi zaključni komentari dostave visokom predstavniku za Bosnu i Hercegovinu. Odbor zahtijeva od države članice da nastavi u velikoj mjeri širiti, a posebno prema organizacijama za pitanja žena i ljudska prava, Konvenciju, njen Opcioni protokol, opće preporuke Odbora, Deklaraciju iz Pekinga i Platformu za akciju, te ishod 23. posebnog zasjedanja Generalne skupštine pod nazivom "Žene 2000: rodna jednakost, razvoj i mir za 21. stoljeće". **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 44)**

Odbor zahtijeva od države članice da reagira na zabrinutost izraženu u ovim zaključnim komentarima u svom slijedećem periodičnom izvještaju u vezi sa članom 18. Konvencije. Odbor poziva državu članicu da dostavi svoj četvrti periodični izvještaj koji je predviđen za oktobar 2006., te svoj peti periodični izvještaj, koji je predviđen za oktobar 2010., u kombiniranom izvještaju 2010. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2006., 45)**

Odbor preporučuje da se izvještaji države članice učine dostupnim i da im javnost može pristupiti u trenutku njihovog dostavljanja, te da se opservacije Odbora u vezi sa ovim izvještajima objave na sličan način na zvaničnom i drugim uobičajeno korištenim jezicima, zavisno od toga šta je primjenjivo. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2010., 18)**

U kontekstu člana 6., stav 2 Opcionog protokola, Odbor preporučuje da država članica osigura da se principi i odredbe Opcionog protokola u velikoj mjeri šire u javnosti i među djecom, kao i državnim zvaničnicima. **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPAC), 2010., 7)**

Odbor preporučuje da država članica u bliskoj saradnji sa zajednicom, a posebno sa djecom i djecom žrtvama, razvija informacijske i obrazovne programe i dugoročne kampanje za podizanje svijesti o preventivnim mjerama i negativnim učincima prodaje djece, dječije prostitucije i dječije pornografije. Pored toga, Odbor preporučuje da država članica širi Opcioni protokol među svim relevantnim profesionalnim grupama, a posebno članovima policije, sucima, tužiocima, predstavnicima medija i socijalnim radnicima. **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPSC), 2010., 15)**

Odbor preporučuje da država članica poduzme sve neophodne mjere za osiguravanje pune provedbe ovih preporuka, između ostalog tako što će ih dostaviti šefu države, Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine, vrhovnim sudovima oba entiteta, Parlamentarnoj skupštini (kako Domu naroda tako i Zastupničkom domu), relevantnim ministarstvima i državnim, entitetskim, kantonalnim i lokalnim organima, zavisno od toga šta je primjenjivo, u cilju odgovarajućeg razmatranja i daljeg djelovanja.

Odbor preporučuje da inicijalni izvještaj i pisani odgovori dostavljeni od strane države članice i s tim povezane preporuke (zaključne opservacije) koje su usvojene budu stavljene na raspolaganje, uključujući putem interneta (ali ne isključivo), široj javnosti, organizacijama civilnog društva, grupama mladih, profesionalnim grupama i djeci, u cilju stvaranja debate i podizanja svijesti o Opcionom protokolu, njegovoj provedbi i praćenju. **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPAC), 2010., 25-26)**

Odbor preporučuje da država članica poduzme sve neophodne mjere za osiguravanje pune provedbe ovih preporuka, između ostalog tako što će ih dostaviti šefu države, Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine, ustavnim sudovima dva entiteta, Parlamentarnoj skupštini (kako Domu naroda tako i Zastupničkom domu), relevantnim ministarstvima, te državnim, entitetskim, kantonalnim i lokalnim organima, zavisno od toga šta je primjenjivo, za odgovarajuće razmatranje i dalje djelovanje.

Odbor preporučuje da se inicijalni izvještaj i pisani odgovori koje je dostavila država članica i s tim povezane preporuke (zaključne opservacije) koje su usvojene učine javno dostupnim, uključujući putem interneta (ali ne isključivo), široj javnosti, organizacijama civilnog društva, grupama mladih, profesionalnim grupama i djeci, u cilju stvaranja debate i podizanja svijesti o Opcionom protokolu, njegovoj provedbi i praćenju. **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPSC), 2010., 47-48)**

Preporučuje se da Vijeće ljudskih prava treba provesti preporuke koje je dala Radna grupa u ovom izvještaju, posebno u vezi sa provjerom Bosne i Hercegovine tokom drugog ciklusa univerzalnog periodičnog pregleda. **(Radna grupa za prisilne ili nedobrovoljne nestanke, 2010., 72)**

Radna grupa poziva Vladu Bosne i Hercegovine da u roku od 90 dana od datuma prezentiranja ovog izvještaja tokom šesnaeste sesije Vijeća za ljudska prava dostavi radnoj grupi vremenski raspored koji sadrži korake koje namjerava poduzeti kako bi provela ove preporuke. **(Radna grupa za prisilne ili nedobrovoljne nestanke, 2010., 91)**

Jačanje saradnje sa međunarodnom zajednicom i organizacijama na izgradnji kapaciteta u ključnim oblastima, uključujući iskorjenjenje siromaštva, provođenje pravde, osnovno obrazovanje i rodnu jednakost (Malezija); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010., 123)**

Od države članice se zahtijeva da širi izvještaj dostavljen Odboru u zaključne opservacije Odbora, na odgovarajućim jezicima, putem zvaničnih web stranica, medija i nevladinih organizacija. **(Odbor protiv mučenja (CAT) 2011., 27)**

Odbor preporučuje da država članica nastavi jačati angažman medija na podizanju svijesti o Konvenciji na način prilagođen djeci, posebno putem veće upotrebe štampe, radija, televizije, interneta i drugih medija, te aktivnog uključenja djece u aktivnosti komuniciranja sa javnošću. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012., 22)**

Odbor preporučuje da država članica nastavi saradivati sa centrima za migrante i organizacijama civilnog društva na promociji i širenju Konvencije među svim relevantnim interesnim stranama. **(Odbor za radnike migrante (CMW) 2012., 18)**

Odbor ističe sa zadovoljstvom da je kombinirani četvrti i peti periodični izvještaj države članice usvojila Parlamentarna skupština. Iako ponavlja da Vlada ima primarnu odgovornost i da je posebno odgovorna za punu provedbu obaveza države članice u skladu sa Konvencijom, Odbor naglašava da je Konvencija obavezujuća za sve vlasti i poziva državu članicu da potakne Parlamentarnu skupštinu da, u skladu sa svojim procedurama i zavisno od toga šta je primjenjivo, poduzme neophodne korake za provedbu ovih zaključnih opservacija u periodu od danas to slijedećeg procesa izvještavanja u skladu sa Konvencijom. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 8)**

Odbor podsjeća na obavezu države članice da sistematično i stalno provodi odredbe Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena. Poziva državu članicu da prioritetno posveti pažnju provedbi ovih zaključnih opservacija i preporuka između sada i dostavljanja slijedećeg periodičnog izvještaja. Odbor stoga zahtijeva blagovremeno širenje zaključnih opservacija na zvaničnom(im) jeziku(cima) države članice relevantnim državnim institucijama na svim nivoima (nacionalnom, regionalnom, lokalnom), posebno Vladi, ministarstvima, Parlamentarnoj skupštini i pravosuđu, kako bi omogućila njihovu punu provedbu. Potiče državu članicu da saraduje sa svim uključenim interesnim stranama, uključujući, između ostalog, udruženje poslodavaca, sindikate, organizacije za ljudska prava i pitanja žena, univerzitete, istraživačke institucije i medije. Isto tako preporučuje da se njegove zaključne opservacije šire u odgovarajućem obliku na nivou lokalnih zajednica kako bi se omogućila njihova provedba. Pored toga, Odbor zahtijeva od države članice da nastavi širiti Konvenciju, njen Opcioni protokol, relevantnu sudsku praksu i opće preporuke Odbora za sve interesne strane. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013., 44)**

Poduzimanje mjera za poboljšanje saradnje i koordinacije aktivnosti između tijela na svim nivoima koja imaju ulogu u promociji i zaštiti ljudskih prava (Irska); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 21)**

Provedba transparentnih i inkluzivnih mehanizama javnih konsultacija sa organizacijama civilnog društva u vezi sa svim pitanjima pomenutim iznad (npr. rodna jednakost, manjinska prava, procesuiranje ratnih zločina, inkluzivno i kvalitetno obrazovanje za manjine i diskriminacija LGBT osoba). (Norveška); **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2014., 107. 22)**

10.3. Multilateralni, regionalni i bilateralni sporazumi

Odbor pozdravlja usvajanje Zakona o međunarodnoj pomoći 2009., koji omogućava zajedničke istražne timove, i preporučuje da država članica poveća svoje napore na jačanju međunarodne saradnje, posebno putem bilateralnih sporazuma sa susjednim zemljama, osigura zaštitu žrtava i procesuiranje i kažnjavanje navodnih počinitelja.

Odbor nadalje preporučuje da država članica poduzme sve neophodnemejere za jačanje svoje bilateralne, regionalne i međunarodne saradnje na poboljšanju sistema praćenja putem lokatora internetskog protokola (IP) kako bi pratila IP adrese, pružatelje usluga i web stranice počinitelaca krivičnih djela u skladu sa Opcionim protokolom, te korištenjem najpreciznije baze podataka lokacija IP adresa.

Odbor nadalje preporučuje da država članica poduzme mjere za identificiranje pružatelja internet usluga (ISP) takvih web stranica u cilju sprečavanja i borbe protiv dječije pornografije. **(Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta (CRC OPSC), 2010, 44-45)**

Odbor preporučuje da država članica sarađuje sa Vijećem Evrope u cilju provedbe Konvencije i drugih instrumenata za ljudska prava, kako u državi članici tako i u drugim državama članicama Vijeća Evrope. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012, 79)**

Odbor preporučuje da država članica poduzme sve neophodne mjere kako bi osigurala da se ove preporuke u potpunosti provode, tako što će ih, između ostalog, dostaviti članovima Vlade, Parlamenta, regionalnim tijelima i drugim lokalnim vlastima, kada je to primjenjivo, u cilju odgovarajućeg razmatranja i daljeg djelovanja.

Odbor nadalje preporučuje da se kombinirani drugi, treći i četvrti periodični izvještaji i pisani odgovori države članice i s tim povezane preporuke (zaključne opservacije) učine dostupnim na jezicima zemlje, uključujući (ali ne isključivo) putem interneta široj javnosti, organizacijama civilnog društva, medijima, grupama mladih, profesionalnim grupama i djeci u cilju stvaranja debate i podizanja svijesti o Konvenciji i Opcionim protokolima uz istu, te njihovoj provedbi i praćenju. **(Konvencija o pravima djeteta (CRC) 2012, 80-81)**

10.4. Priprema slijedećeg izvještaja

Uspostavljanje efektivnog i inkluzivnog procesa kako bi se provele preporuke koje su rezultat ove provjere (Norveška) **(Univerzalni periodični pregled (UPR) 2010, 125)**

Odbor zahtijeva od države članice da u roku od dvije godine dostavi pisane informacije o koracima koji su poduzeti kako bi se provele preporuke sadržane u stavovima 10 (a) do (d) i 34 (a) do (h) iznad. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013, 45)**

Odbor poziva državu članicu da dostavi svoj šesti periodični izvještaj u julu 2017. **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013, 46)**

Odbor zahtijeva od države članice da slijedi usklađene smjernice o izvještavanju o međunarodnim sporazumima o ljudskim pravima, uključujući smjernice o zajedničkom osnovnom dokumentu i dokumentima vezanim za sporazume. (HRI/MC/2006/3 i izmjena 1). **(Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 2013, 47)**

Odbor zahtijeva od države članice da širi ove zaključne opservacije među državnim zvaničnicima, parlamentarcima i pravosudnim organima, te da obavijesti Odbor o svim koracima koji se poduzimaju kako bi se one provele u svom slijedećem periodičnom izvještaju. Isto tako ohrabruje državu članicu da uključi nevladine organizacije i druge članove civilnog društva u proces provedbe ovih zaključnih opservacija prije dostavljanja svog slijedećeg periodičnog izvještaja. **(Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR) 2013, 38)**

Odbor preporučuje da izvještaji države članice budu stavljeni na raspolaganje javnosti u trenutku njihovog dostavljanja, te da opservacije Odbora u vezi sa ovim izvještajima na sličan način budu objavljene na zvaničnom i drugim jezicima koji se obično koriste, u skladu s onim što je primjenjivo. **(Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) 2015, 19)**

Literatura

Knjige i izvještaji

1. Progress Report 2014: Revised Action Plan of Roma in Employment, Housing and Health Care of Bosnia and Herzegovina. Decade of Roma Inclusion; 2014.
2. Study: Analysis Of Existing Social Housing Models With Recommendations For Integrated Model Of Sustainable Social Housing System In Bosnia And Herzegovina. Sarajevo: Hilfswerk Austria International; 2015.
3. Alfredsson, Gudmundur and Grimheden Jonas and Ramcharan Bertrand G. and Zayas Alfred de eds. International Human Rights Monitoring Mechanisms Essays in Honour of Jakob Th. Moller. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers; 2009.
4. Dawson, Emma ed. Collateral Damage of the Dayton Peace Agreement: Discrimination Against Minorities in Bosnia and Herzegovina, Twenty Years On. London: Minority Rights Group International; 2015.
5. Direkcija za evropske integracije. Sektorski planski dokument: Bosna i Hercegovina: Pravda i osnovna prava. Direkcija za evropske integracije; 2015.
6. European Commission. Commission Staff Working Document: Bosnia And Herzegovina 2015 Report: *Accompanying The Document: Communication From The Commission To The European Parliament, The Council, The European Economic And Social Committee And The Committee Of The Regions*. Bruxelles: European Commission; 2015.
7. ---. IPA II 2014 - 2020: Bosnia and Herzegovina: Enhanced Justice Sector and cooperation in Rule of Law. European Commission; 2015.
8. ---. IPA II 2014 - 2020: Bosnia and Herzegovina: Support to the Public Administration Reform and the Reform of the Statistics system. European Commission; 2015.
9. Fassbender, Bardo ed. Securing Human Rights Achievements and Challenges of the UN Security Council. Oxford: Oxford University Press; 2011.
10. Freedman, Rosa. Failing to Protect: The UN and the Politicisation of Human Rights. Oxford : Oxford University Press; 2015.
11. Hafner-Burton, Emilie M. Making Human Rights a Reality. Princeton: Princeton University Press; 2013.
12. Hashimoto, Hidetoshi. The Prospects for a Regional Human Rights Mechanism in East Asia. New York: Routledge; 2004.
13. Human Rights Watch. Second Class Citizens: Discrimination against Roma, Jews, and Other National Minorities in Bosnia and Herzegovina. United States of America: Human Rights Watch; 2012.
14. Initiative for Monitoring the European Integration of Bosnia and Herzegovina. Alternative progress report 2015: political criteria. Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar; 2015.
15. Lučić-Ćatić, Marija and Bajrić Amir. Prosecution of Hate Crimes in Bosnia and Herzegovina: The

Prosecutors' Perspective. Sarajevo: Analitika Center for Social Research; 2014.

16. Mertus, Julie A. The United Nations and Human Rights. New York: Routledge; 2005.
17. Ministry of Civil Affairs of Bosnia and Herzegovina. Education for All 2015 National Review Report: Bosnia and Herzegovina. 2014.
18. Risse, Thomas and Ropp Stephen C. and Sikkink Kathryn eds. The Power of Human Rights International Norms and Domestic Change. Cambridge: Cambridge University Press; 2007.
19. Stanković, Goran. 2015: Annual Review of Labour Relations and Social Dialogue Bosnia and Herzegovina. Bratislava: Friedrich Ebert Stiftung; 2016.
20. Ulfstein, Geir and Keller Helen eds. UN human rights treaty bodies: law and legitimacy. Cambridge: Cambridge University Press; 2012.
21. Verdirame, Guglielmo. The UN and Human Rights: Who Guards the Guardians? Cambridge: Cambridge University Press; 2011.
22. Ćilimković, Asmir i Telić Denis prir. Efekti zakona: jedna od nepoznanica u BiH. Tuzla: Centri civilnih inicijativa; 2015.

Dokumenti Ujedinjenih nacija

UN-ov Odbor protiv mučenja. Konvencija protiv mučenja i drugog okrutnog, nehumanog ili degradirajućeg tretmana ili kažnjavanja, 35. zasjedanje. *Razmatranje izvještaja koje su dostavile države članice u skladu sa članom 19. Konvencije, zaključci i preporuke Odbora protiv mučenja. Bosna i Hercegovina (CAT/C/BIH/CO/1), 15.12.2005.*

UN-ov Odbor protiv mučenja. Konvencija protiv mučenja i drugog okrutnog, nehumanog ili degradirajućeg tretmana ili kažnjavanja, 45. zasjedanje. *Razmatranje izvještaja koje su dostavile države članice u skladu sa članom 19. Konvencije, zaključci i preporuke Odbora protiv mučenja. Bosna i Hercegovina (CAT/C/BIH/CO/2-5), 20.01.2011.*

UN-ov Odbor za ljudska prava. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, 88. zasjedanje. *Razmatranje izvještaja koje su dostavile države članice u skladu sa članom 40. Pakta, zaključne opservacije Odbora za ljudska prava. Bosna i Hercegovina (CCPR/C/BIH/CO/1). 22.11.2006.*

UN-ov Odbor za ljudska prava. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima. *Zaključne opservacije u vezi sa drugim periodičnim izvještajem Bosne i Hercegovine koji je Odbor usvojio tokom svog 106. zasjedanja (15.10.-02.11.2012.) (CCPR/C/BIH/CO/2). 13.11.2012.*

UN-ov Odbor za eliminaciju diskriminacije žena. Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena, 35. zasjedanje. *Zaključni komentari Odbora za eliminaciju diskriminacije žena: Bosna i Hercegovina (CEDAW/C/BIH/CO/3). 02.06.2006.*

UN-ov Odbor za eliminaciju diskriminacije žena. Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena, 35. zasjedanje. *Zaključne opservacije o kombiniranom četvrtom i petom periodičnom izvještaju Bosne i Hercegovine** (CEDAW/C/BIH/CO/4-5). 30.07.2013.

UN-ov Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije. Međunarodna konvencija o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije, 68. zasjedanje. *Zaključne opservacije Odbora za eliminaciju rasne diskriminacije: Bosna i Hercegovina* (CERD/C/BIH/CO/6). 11.04.2006.

UN-ov Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije. Međunarodna konvencija o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije, 77. zasjedanje. *Razmatranje izvještaja koje su dostavile države članice u skladu sa članom 9. Konvencije. Zaključne opservacije Odbora za eliminaciju rasne diskriminacije: Bosna i Hercegovina* (CERD/C/BIH/CO/7-8). 23.09.2010.

UN-ov Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije. Međunarodna konvencija o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije. *Zaključne opservacije o devetom, desetom i jedanaestom periodičnom izvještaju Bosne i Hercegovine* *.* (CERD/C/BIH/CO/9-11). 12.06.2015.

UN-ov Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava. Ekonomsko i socijalno vijeće, 35. zasjedanje. *Razmatranje izvještaja koje su dostavile države članice u skladu sa članom 16. i 17. Pakta. Bosna i Hercegovina. Zaključne opservacije Odbora za ekonomska, socijalna i kulturna prava* (E/C.12/BIH/CO/1). 24.01.2006.

UN-ov Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava. Ekonomsko i socijalno vijeće. *Zaključne opservacije u vezi sa drugim periodičnim izvještajem Bosne i Hercegovine** (E/C.12/BIH/CO/2). 16.12.2013.

UN-ov Odbor za zaštitu prava svih radnika migranata i članova njihovih porodica. Međunarodna konvencija o zaštiti prava svih radnika migranata i članova njihovih porodica, 10. zasjedanje. *Razmatranje izvještaja koje su dostavile države članice u skladu sa članom 74. Konvencije. Zaključne opservacije Odbora za zaštitu prava svih radnika migranata i članova njihovih porodica: Bosna i Hercegovina* (CMW/C/BIH/CO/1). 03.06.2009.

UN-ov Odbor za zaštitu prava svih radnika migranata i članova njihovih porodica. Međunarodna konvencija o zaštiti prava svih radnika migranata i članova njihovih porodica. *Zaključne opservacije Odbora u vezi sa drugim periodičnim izvještajem Bosne i Hercegovine koji je usvojen tokom njegovog 17. zasjedanja (10.-14.09.2012.): Bosna i Hercegovina* (CMW/C/BIH/CO/2). 26.09.2012.

UN-ov Odbor za prava djeteta. Konvencija o pravima djeteta, 55. zasjedanje. *Razmatranje izvještaja koje su dostavile države članice u skladu sa članom 8. Opcionog protokola uz Konvenciju o zaštiti djece u slučaju oružanih sukoba. Zaključne opservacije: Bosna i Hercegovina* (CRC/C/OPAC/BIH/CO/1). 26.10.2010.

UN-ov Odbor za prava djeteta. Konvencija o pravima djeteta, 55. zasjedanje. *Razmatranje izvještaja koje su dostavile države članice u skladu sa članom 12, stav 1, Opcionog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječijoj prostituciji i dječijoj pornografiji. Zaključne opservacije: Bosna i Hercegovina* (CRC/C/OPSC/BIH/CO/1) 25.10.2010.

UN-ov Odbor za prava djeteta. Konvencija o pravima djeteta, 39. zasjedanje. *Razmatranje izvještaja koje su dostavile države članice u skladu sa članom 44. Konvencije. Zaključne opservacije: Bosna i Hercegovina* (CRC/C/15/Add.260) 21.09.2005.

UN-ov Odbor za prava djeteta. Konvencija o pravima djeteta. *Zaključne opservacije u vezi sa konsolidiranim drugim, trećim i četvrtim periodičnim izvještajem Bosne i Hercegovine, koje je Odbor usvojio tokom svog 61. zasjedanja (17.09.-05.10.2012.)* (CRC/C/BIH/CO/2-4). 29.11.2012.

Prilog I – Izvještavanje štampanih medija o preporukama Ujedinjenih nacija u oblasti ljudskih prava

1. BiH predsjedava Komitetom za Liberiju

DNEVNI AVAZ, 08.01.2010.

Autori: FENA

Aktivnosti BiH koje proizlaze iz članstva u Vijeću sigurnosti UN-a, koje je počelo 1. januara, obavljaju se planiranom dinamikom, izjavio je jučer za Fenu Zlatan Burzić, portparol Ministarstva vanjskih poslova BiH. Naveo je da Vijećem sigurnosti u januaru predsjedava Kina, sa čijim je stalnim predstavnikom ambasador BiH pri UN-u Ivan Barbalić već obavio konsultacije. Vijeće sigurnosti usvojilo je dnevni red za januar. Usaglašeno je da BiH predsjedava Komitetom uspostavljenim Rezolucijom 1521, koja se odnosi na Liberiju, te da ima ulogu potpredsjedavajuće u još dva komiteta koji se odnose na Sijera Leone i Liban.

2. Prekršena prava Dovadžije

DNEVNI AVAZ, 09.03.2016.

Autori: AUTOR NIJE NAVEDEN

Komitet Ujedinjenih naroda (UN) za zaštitu ljudskih prava utvrdio je da je Bosna i Hercegovina prekršila prava Sakibe Dovadžije jer nije procesuirala odgovorne za nestanak njenog supruga 1992. godine sa područja Ilijaša te joj nije osigurala reparaciju. U mišljenju Komiteta UN-a navodi se da je BiH obavezna da pronađe i procesuirala odgovorne za ubistvo njenog supruga Saliha Dovadžije, kao i da članovima njegove porodice osigura "psihičku rehabilitaciju i adekvatne reparacije".

3. Bolja organiziranost u borbi protiv terorizma

OSLOBOĐENJE, 13.11.2007.

Autori: ONASA

U Sarajevu je jučer poceo radni sastanak predstavnika BiH s članovima Izvršnog direktorata Antiterorističkog komiteta Vijeća sigurnosti UN-a, koji su doputovali u sedmodnevnu posjetu BiH, prenijela je novinska agencija Onasa. Cilj posjete je analiza realizacije rezolucije Vijeća sigurnosti 1373. Vijeće sigurnosti UN-a je 28. septembra 2001. godine donijelo rezoluciju 1373 kojom je osudilo napade, te pozvalo zemlje članice da zajedno rade na sprečavanju i suzbijanju terorizma. Ministar sigurnosti BiH Tarik Sadović je podsjetio da je BiH od 2001. do 2006. godine dostavila pet izvještaja Antiterorističkom komitetu Vijeća sigurnosti UN-a, te da je od dostave posljednjeg izvještaja Vijeće ministara BiH u julu 2006. usvojilo strategiju za borbu protiv terorizma. Šef delegacije Izvršnog direktorata Antiterorističkog komiteta, Sergej Krev, je kazao da je svrha ove posjete utvrditi šta je BiH uradila u realizaciji rezolucije UN-a.

4. Komitet UN-a za ljudska prava presudio protiv BiH

DNEVNI AVAZ, 18.06.2013.

Autori: AZ.D.

"Track Impunity Always" (TRIAL), nevladina organizacija koja se aktivno bori protiv nekažnjivosti počinitelaca ratnih zločina, danas će na pres-konferenciji u Sarajevu prezentirati

slučaj pet nestalih mještana Vogošće, čije su porodice dobile slučaj protiv BiH pred Komitetom UN-a za ljudska prava. Ovo je jučer za "Dnevni avaz" potvrdila Una Bejtović, PR moderatorica pres-konferencije. Prije svega, radi se o prvoj međunarodnoj odluci protiv BiH za prisilne nestanke počinjene tokom rata. Porodice pet građana BiH iz općine Vogošća koji su prisilno nestali u junu 1992. godine, dobile su ovu odluku pred UN-ovim komitetom zahvaljujući TRIAL-u, koji pruža pravnu pomoć porodicama žrtava pred međunarodnim, ali i domaćim pravnim tijelima, kaže Bejtović. Kako je pojasnila Bejtović, na današnjoj pres-konferenciji TRIAL-ova koordinatorica za ljudska prava u BiH, Lejla Mamut, približit će pravne detalje slučaja, odnosno kako je on vođen pred Komitetom UN-a za ljudska prava. Također, prezentirat će se šta je sve UN-ov komitet ustanovio u vezi sa ozbiljnim kršenjima ljudskih prava i zašto je ova odluka historijska. U odluci je utvrđeno da je BiH odgovorna zato što nije temeljito istražila nestanak Fikreta Prutine, Huse i Nedžada Zlatarca, Safeta Kozice i Saliha Čekića te zato što nije privela počiniocima zločina pravdi, navela je Bejtović.

5. Podrška reformskom putu BiH

OSLOBOĐENJE, 27.09.2008.

Autori: FENA

Predsjedavajući Predsjedništva BiH, Haris Silajdžić, jučer se na marginama Generalne skupštine UN-a sastao sa generalnim direktorom UNESCO-a, Koichrom Matsurom, predsjednikom Turske, Abdullahom Gulom, te sa premijerom Hrvatske, Ivom Sanaderom, prenosi Fena. Silajdžić se sastao i sa bivšim državnim sekretarom SAD-a, Madeline Albright. Ona je izrazila punu podršku demokratskoj i multietničnoj BiH, te predsjedavajućeg Silajdžića informirala o namjeri da posjeti Sarajevo nakon američkih izbora. Na inicijativu Američko-jevrejskog komiteta, predsjedavajući Silajdžić sastao se sa delegacijom ovog komiteta, Andrewom Bauerom i Herbertom Blockom, koji su potvrdili podršku reformama u BiH.

6. Selektivan pristup prema ljudskim pravima

DNEVNI AVAZ, 25.06.2010.

Autori: FENA

Vijeće za ljudska prava UN-a, koje svake četiri godine razmatra stanje ljudskih prava u svakoj zemlji članici svjetske organizacije, raspravljalo je prošle sedmice o primjeni UN-ove konvencije o ljudskim pravima u BiH, saopćeno je jučer iz Helsinškog komiteta za ljudska prava u BiH, prenijela je Fena. Kako je ocijenjeno, vlasti u BiH još jednom su pokazale da imaju selektivan odnos prema ljudskim pravima.

7. BiH preuzima obaveze iz Konvencije UN protiv torture

OSLOBOĐENJE, 02.06.2007.

Autori: FENA

Vijeće ministara BiH je na prijedlog ministra za ljudska prava i izbjeglice, Safeta Halilovića, usvojilo prijedlog osnova za pristupanje opcionom protokolu uz UN Konvenciju protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kazni, javlja Fena. Ovaj dokument bit će upućen Predsjedništvu BiH na usvajanje. U saopćenju iz kabineta ministra Halilovića se navodi da je Bosna i Hercegovina potpisom i ratifikacijom UN Konvencije protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kazni preuzela obavezu i za pristupanje dodatnim protokolima. S tim u vezi, UN Komitet protiv torture preporučio je

Bosni i Hercegovini potpisivanje, odnosno ratificiranje opcionog protokola uz UN Konvenciju protiv torture. Prijedlog osnova za pristupanje ovom protokolu sačinjen je uz saglasnost vlada entiteta i Distrikta Brčko, te je usaglašen sa normama međunarodnog ugovornog prava i međunarodnim pravnim standardima iz ove oblasti.

8. Aktivnosti se obavljaju planiranom dinamikom

NEZAVISNE NOVINE, 08.01.2010.

Autori: FENA

Aktivnosti BiH koje proističu iz članstva u Savjetu bezbjednosti Ujedinjenih naroda, koje je počelo 1. januara, obavljaju se planiranom dinamikom, izjavio je u četvrtak Zlatan Burzić, portparol Ministarstva inostranih poslova BiH. On je naveo da Savjetom bezbjednosti u januaru predsjedava Kina, sa čijim je stalnim predstavnikom ambasador BiH pri UN-u Ivan Barbalić već obavio bilateralne konsultacije. "Savjet je usvojio dnevni red za januar, tako da su poznate teme koje će biti razmatrane. Usaglašeno je da BiH predsjedava komitetom uspostavljenim Rezolucijom 1521, koja se odnosi na Liberiju, te da ima ulogu potpredsjedavajuće u još dva komiteta koji se odnose na Sijeru Leone i Liban", kazao je Burzić. On je dodao da će se sve aktivnosti MIP-a u vezi sa Savjetom bezbjednosti UN-a obavljati uz konsultacije s Predsjedništvom BiH, koje je zaduženo za vođenje inostrane politike.

9. Nedovoljna prava, zdravstvena i socijalna zaštita...

OSLOBOĐENJE, 29.10.2005.

Autori: AUTOR NIJE NAVEDEN

U organizaciji Vijeća za djecu BiH u Sarajevu je u petak održana konferencija o temi Odgovor države na Preporuke Komiteta UN o pravima djeteta, javila je Onasa. Konferencija na kojoj učestvuju relevantni predstavnici ustanova i organa vlasti zaduženi za ovu oblast organizovana je radi razmjene mišljenja i iskustava o tome na koji način organi vlasti i nadležne državne institucije, na svim nivoima, mogu dati najadekvatnije odgovore na izazove i obaveze sadržane u preporukama, a njima se organi vlasti u BiH obavezuju da preduzmu 60 mjera u različitim oblastima. Komitet UN-a je dao primjedbe na stepen uvažavanja dječijeg mišljenja u BiH, nedovoljan monitoring dječijih prava, te na visok procenat djece koja nemaju adekvatan pristup zdravstvenoj i socijalnoj zaštiti. BiH bi, između ostalog, trebala obezbijediti alternativne oblike za zbrinjavanje djece bez roditeljskog staranja i poboljšati prevenciju maloljetničke delikvencije, te korigovati obrazovni sistem koji bi bio prilagođen djeci predškolskog uzrasta i djeci s posebnim potrebama.

10. BiH ne čini dovoljno za žrtve rata

DNEVNI AVAZ, 24.11.2010.

Autori: ONASA

Komiteta UN-a protiv mučenja (CAT) izdao je preporuke BiH za rješavanje problema u vezi s pitanjima nestalih osoba, žrtava silovanja i drugih oblika seksualnog zlostavljanja tokom rata. Iz Asocijacije za sprečavanje nekažnjivosti (TRIAL) BiH ističu da Komitet smatra da BiH ne poštuje međunarodne obaveze definirane Konvencijom protiv mučenja. BiH ne pruža adekvatnu zaštitu svjedocima, niti psiho-socijalnu potporu žrtvama, dok počinioci zločina i dalje žive nekažnjeni, čak i bez pokrenutih istražnih postupaka, uprkos dostavljenim dokazima, izjavila je koordinatorica TRIAL-a Lejla Mamut-Abaspahić, prenijela je Onasa. TRIAL

će se obratiti Ustavnom sudu i Tužilaštvu BiH i pozvati ih da hitno i s najvišim stepenom ozbiljnosti slijede ove važne preporuke. Komitet je našoj zemlji dao rok od godinu dana da nešto poduzme u vezi s preporukama i o tome ga izvijesti.

11. Borba protiv diskriminacije žena

OSLOBOĐENJE, 20.06.2006.

Autori: AUTOR NIJE NAVEDEN

Članice Agencije za ravnopravnost spolova BiH prezentirale su u ponedjeljak u Sarajevu 45 preporuka Komiteta UN za provođenje Konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) upućenih Bosni i Hercegovini, prenosi Fena. Preporuke je Komitet UN-a uputio nakon prezentiranja inicijalnih periodičnih izvještaja o položaju i pravima žena u BiH pred tim tijelom UN-a u Njujorku ove godine. Članice delegacije koje su BiH predstavljale na tom skupu, Samra Filipović Hadžiabdić i Spomenka Krunić, istakle su značaj preporuka UN-a za dalji razvoj demokratskih procesa u BiH. Preporuke obuhvataju razne oblasti društva, a među najznačajnijima je intenziviranje napora države u borbi protiv trgovine ženama i djevojčicama, ohrabrivanje žena da prijave slučajeve nasilja u obitelji ili preporuka da se žena žrtva seksualnog nasilja u vrijeme oružanog sukoba prizna i zaštiti kao civilna žrtva rata kroz državni zakon i dodijeli joj se adekvatna socijalna pomoć. Istaknuta je potreba postizanja tzv. gender balansa, posebno u donošenju političkih i javnih odluka i značaj podrške malim poduzetništvima u koje se, vlastitim projektima, uključuju žene.

12. Govorili o sprovođenju Konvencije protiv torture

NEZAVISNE NOVINE, 09.11.2005.

Autori: SRNA

Delegacija BiH, koju predvodi pomoćnik ministra za ljudska prava i izbjeglice, Slobodan Nagradić, započela je u Ženevi pred Komitetom UN-a protiv torture prezentaciju i odbranu prvog izvještaja BiH o sprovođenju Konvencije UN-a protiv torture, mučenja, svirepih i drugih surovih postupaka ili kazni, koji se odnosi na period od 1992. do 2003. godine. Nagradić je rekao da je ovo važna međunarodna obaveza koju BiH do sada nije uspjela da ispuni, a koja govori o naporima koje vlasti u BiH na svim nivoima preduzimaju radi sprovođenja ove konvencije. "To se odnosi, prije svega, na prevenciju torture i mučenja, odnosno na kažnjavanje počinitelja ovih krivičnih djela i stvaranje pretpostavki za uspostavljanje efikasnog pravnog i zakonskog sistema za prevenciju i kažnjavanje ovih krivičnih djela", objasnio je Nagradić.

13. Oformiti institucije za jačanje prava djece

NEZAVISNE NOVINE, 12.10.2005.

Autori: S.LEMO

Država bi trebalo da oformi institucije koje će promovirati i jačati dječija prava u BiH, jedna je od preporuka Komiteta UN-a vlastima u našoj zemlji, koje je jučer predstavio Slobodan Nagradić, predsjednik Vijeća za djecu pri Vijeću ministara BiH. Kaže da je Komitet UN-a domaćim vlastima u maju ove godine dostavio oko 60 preporuka u različitim oblastima u cilju zaštite dječijih prava. Dijelovi izvještaja tek su jučer prezentovani javnosti. "Komitet UN-a je istakao i primjedbe u vezi sa neuvažavanjem dječijeg mišljenja, pogotovo u oblastima koje se tiču isključivo njih. Još jedna od njihovih primjedbi odnosi se na nizak stepen predškolskog

odgoja, pogotovo u ruralnim područjima, kao i na veliki postotak djece koja nemaju zdravstvenu, niti socijalnu zaštitu", rekao je Nagradić. Smatra da je veliki stepen siromaštva u BiH osnovni uzrok nedostatka socijalne i zdravstvene zaštite. "Preporuka Komiteta UN-a je da država veću pažnju posveti poštovanju privatnosti prava djeteta. Također, veliku pažnju moramo posvetiti i djeci bez roditeljskog staranja. Kao rješenje predložili su alternativne oblike zbrinjavanja ovakve djece", rekao je Nagradić, ističući da je bh. vlastima sugerisano i da se pozabave maloljetničkom delinkvencijom. "Prije tri mjeseca ove preporuke prosljedili smo svim domacim organima vlasti i specijalizovanim institucijama, kako bi prepoznale vlastitu nadležnost u zaštiti prava djece. Povratnu informaciju nismo dobili", kaže Nagradić. Saliha Đuderija, članica Vijeća za djecu, smatra da nasilju nad djecom treba posvetiti posebnu pažnju. "Djeca, kao jedna od bitnih karika u ovom društvu, ne mogu naći mehanizam da se zaštite od nasilja. Nažalost, nemamo objedinjene statističke podatke u BiH o nasilju nad djecom. Proveli smo istraživanje o nasilju nad djecom u posljednje tri godine. Evidentirali smo ovaj problem i ustanovili da je najizraženiji kod djece od 11 do 16 godina. Fizičkom nasilju više su izloženi dječaci, a seksualnom djevojčice", istakla je Saliha Đuderija.

14. Naknada štete žrtvama torture u BiH

DNEVNI AVAZ, 26.06.2010.

Autori: FENA

Povodom Međunarodnog dana UN-a za podršku žrtvama torture, 26. juna, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH saopćilo je jučer da je, u skladu s preporukama Komiteta UN-a protiv torture, pripremlilo zakon o žrtvama torture i civilnim žrtvama rata u BiH. Taj zakon rađen je u saradnji s nevladinim sektorom, a nakon javne rasprave bit će upućen Vijeću ministara BiH na usvajanje. Tim zakonom regulirano je pitanje naknade štete žrtvama torture saopćeno je iz kabineta ministra, prenijela je Fena.

15. Potrebna zaštita za žrtve ratnog nasilja

NEZAVISNE NOVINE, 14.06.2006.

Autori: R.C.

Komitet za suzbijanje diskriminacije žena UN-a (UNCEDAW) naložio je BiH da zaštiti žene žrtve ratnog nasilja, da obezbijedi više projekata za samozapošljavanje žena, ali i da radnike u pravosuđu educira o jednakopravnosti spolova, kazala je direktor Agencije za ravnopravnost spolova u BiH Samra Filipović-Hadžiabdić. "Preporučeno nam je da obratimo posebnu pažnju na zbrinjavanje žena žrtava ratnog nasilja koje ne mogu da se vrate u svoje domove. To jeste problem i treba ga rješavati, a u borbi protiv siromaštva trebamo obezbijediti više projekata za samozapošljavanje žena. Zatraženo je da se u cijeloj BiH uspostavi zdravstveni sistem koji će smanjiti smrtnost žena pri porodu, ali i poboljšati informisanost o reproduktivnom zdravlju i smanjiti broj abortusa. Također je zatražena i bolja edukacija sudija, tužilaca i advokata o jednakopravnosti spolova", pojašnjava Filipović-Hadžiabdićeva. Ovo su preporuke UN-a, nakon što je BiH nedavno UN-u predstavila nacionalni izvještaj o borbi za suzbijanje diskriminacije žena.

16. BiH još treba pomoć i angažman UN-a

DNEVNI AVAZ, 23.05.2007.

Autori: S.ŠKULETIĆ

Na bh. prijemu koji je u UN-u preksinoć organiziran povodom obilježavanja 15. godišnjice prijema naše zemlje u ovu svjetsku organizaciju okupilo se oko 250 zvanica, što odavno nije zabilježeno u sjedištu UN-a. Naša delegacija u Njujorku je dobila čestitke za angažiranje u Misiji UN-u, kao i za izbor u članstvo UN-ovog Komiteta za ljudska prava. Bh. delegacija, predvođena predsjedavajućim i članom Predsjedništva, Nebojšom Radmanovićem i Harisom Silajdžićem, u ponedjeljak se sastala i sa generalnim sekretarom UN-a Ban Ki-moonom. U telefonskoj izjavi za "Dnevni avaz" Radmanović kaže kako je Ki-moon naglasio da će UN nastaviti dobru saradnju sa bh. institucijama te podržao odlučnost bh. vlasti za pridruživanje euroatlantskim integracijama. Reforma policije, reforma javnog RTV sistema i reforme javne uprave od velike su važnosti i potrebno ih je završiti što prije, kazao je Ban Ki-moon, dodavši da računa na podršku BiH u provođenju reformi UN-a i daljnje učestvovanje u mirovnim misijama. Tokom susreta s Ki-moonom Silajdžić je izrazio nadu da presuda Međunarodnog suda u Hagu neće proći neprimijećeno u UN-u, istakavši da se stabilnost u BiH može postići pravdom i rješavanjem otvorenih pitanja. BiH još treba pomoć i angažman UN-a i drugih međunarodnih organizacija, rekao je Silajdžić.

Razlike među članovima Predsjedništva

Radmanović nam je kazao da su tokom prijema u Njujorku pokazane razlike u stavovima članova Predsjedništva, preciznije njega i Silajdžića. Tokom prijema bilo je disonantnih tonova. Pokazane su poznate razlike koje su već ispoljene i u BiH, što nije nenormalno, ali mislim da nije normalno takvo šta ispoljavati i u sjedištu UN-a. Ukratko, razlike su se odslikale kroz Silajdžićev govor o prošlosti i moj govor o budućnosti. Glavna neslaganja su u ocjenama o prošlosti, ali ne bih sada o tome, kazao je Radmanović.

Generalna skupština

Članovi Predsjedništva BiH jučer su razgovarali i sa predsjednicom Generalne skupštine UN-a, Hajom Rašid el-Halifom (Haya Rashed al-Khalifa). I ovdje je centar interesovanja bio tok provođenja reformi u BiH i njen napredak ka EU.

17. Zirojević uložio protest zbog kosovske* carine

NEZAVISNE NOVINE, 30.07.2011.

Autori: Z.DRAGOVIĆ

Mladen Zirojević, ministar spoljne trgovine i ekonomskih odnosa BiH, uputio je jučer protestno pismo Robertu Sorensonu, predsjedavajućem CEFTA za 2011., koji je i specijalni predstavnik Generalnog sekretarijata UN-a, na odluku takozvane Vlade Kosova* da uvede carine od 10 odsto na bh. robu. Zirojević predlaže da Zajednički komitet CEFTA utvrdi da se tom odlukom krši Sporazuma o regionalnoj zoni slobodne trgovine i preporuči njeno brzo ukidanje. U pismu se navodi da je odluka vlasti u Prištini od 20. jula u suprotnosti s odredbama sporazuma CEFTA. "Preambula zagovara stvaranje povoljnih uslova za razvoj i diverzifikaciju trgovine između strana i članovi 1. 3. 4. i 5. Sporazuma eksplicitno navode da sve carine na uvoz i izvoz, uključujući i količinska ograničenja, treba da budu ukinute i da nove mjere te vrste neće biti uvedene. Ovim, u skladu sa članom 42. stav (2) CEFTA sporazuma, tražimo da navedeni predmet bude zaključen unutar Zajedničkog komiteta što prije", ističe

* Ovaj naziv je bez predrasuda prema stavovima o statusu, i u skladu je sa Rezolucijom 1244 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija i Odlukom Međunarodnog suda pravde o Deklaraciji nezavisnosti Kosova.

Zirojević u protestnom pismu. U saopštenju iz Ministarstva spoljne trgovine i ekonomskih odnosa BiH podsjeća se da je sporazum CEFTA potpisala Misija UN-a na Kosovu*, a u ime Kosova*, u skladu s Rezolucijom 1244 Savjeta bezbjednosti UN-a.

18. Prezentiranje izvještaja u UN-u o položaju žena u BiH

OSLOBOĐENJE, 16.05.2006.

Autori: FENA

BiH će danas pred Komitetom Ujedinjenih naroda za položaj žena u sjedištu UN-a u Njujorku, prvi put od potpisivanja Konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), prezentirati i braniti inicijalni i periodične izvještaje o položaju i pravima žena u BiH, prenosi Fena. Kako je najavljeno iz Agencije za ravnopravnost spolova BiH, delegaciju naše zemlje čine direktorica ove agencije Samra Filipović-Hadžiabdić, direktorica Gender centra RS Spomenka Krunić, te stručna saradnica Agencije za ravnopravnost spolova BiH, Elma Spahić. Konvenciju, koja je rezultat tridesetogodišnjeg rada na unapređenju prava žena, Glavna skupština UN-a je usvojila 1979., a BiH preuzela sukcesijom u septembru 1993. godine. Time se obavezala da će u svim područjima, naročito u političkom, socijalnom, ekonomskom, zdravstvenom i kulturnom sektoru osigurati sve odgovarajuće mjere, uključujući i legislativu, za postizanje potpunog razvoja i unapređenje ženskih prava s namjerom da garantuje prakticanje i uživanje ljudskih prava i fundamentalnih sloboda na osnovu ravnopravnosti s muškarcima.

19. Bez vulgarnosti u Parlamentu

OSLOBOĐENJE, 04.07.2007.

Autori: A.T.

Radno tijelo Parlamenta BiH, koje će biti formirano sa delegatkinjom Almom Čolo na čelu, ima za cilj da utvrdi jedinstveni tekst prijedloga kodeksa ponašanja poslanika i delegata u ovoj instituciji. Ovo je zaključak koji je na sjednici u utorak donijela Zajednička komisija za ljudska prava, prava djeteta, mlade, imigraciju, izbjeglice, azil i etiku državnog Parlamenta. Kako je za "Oslobodenje" istakao predsjednik parlamentarne Komisije, Sadik Ahmetović, za sada postoji više tekstova prijedloga kodeksa – dostavili su ih OSCE, Centri civilnih inicijativa, te ranije nadležna parlamentarna komisija. "Kodeks ima za cilj da utvrdi pravila opšteg ponašanja poslanika i delegata, te njihove obaveze. Iako imamo više prijedloga, jasno je da finalni tekst treba sadržavati da se članovima zakonodavnih tijela zabranjuje učešće u korupciji, regulišu prava međusobne komunikacije i istupa, koji ne smiju biti uvredljivi i vulgarni, kao i činjenicu da poslanici i delegati trebaju biti spremni na dogovore i toleranciju", naglasio je Ahmetović. Parlamentarna Komisija dala je saglasnost Vijeću ministara BiH za proceduru imenovanja Vijeća za djecu BiH, te naložila državnoj Vladi da sačini akcioni plan mjera i nosilaca aktivnosti materijala za koje je preporuke i zaključke dao Komitet za građanska i politička prava UN-a. Komitet UN-a u svojim izvještajima je konstatirao kako naša država nije ispoštovala obaveze, posebno kada se radi o pitanju zdravstvene i socijalne zaštite građana, te uspostave održivog povratka.

20. Gender budžeti

OSLOBOĐENJE, 13.03.2009.

Autori: AUTOR NIJE NAVEDEN

Jučer je u prostorijama Gender centra Federacije BiH potpisan Memorandum o razumijevanju između Razvojnog fonda za žene Ujedinjenih nacija (UNDFW) i Gender centra Federacije BiH o kooperaciji na projektu "Rodno odgovornog budžetiranja u jugoistočnoj Evropi". Potpisnici Memoranduma su bili Erika Kvapilova, direktorica regionalnog programa UNIFEM-a, i Ana Vuković, direktorica Gender centra Federacije BiH. Gender centar Federacije BiH je 2008. osnovao ekspertnu radnu grupu koja je prikupila i analizirala propise koji reguliraju budžetski proces u Federaciji BiH, s ciljem uvođenja obaveze gender analize i planiranja, čime je započeto provođenje preporuka Vijeća Evrope i preporuka UN CEDAW komiteta.

21. Marković potpredsjednik Komiteta za nauku

NEZAVISNE NOVINE, 24.09.2009.

Autori: B.VU.

Mihajlo Marković, direktor Poljoprivrednog instituta RS, izabran je jučer za potpredsjednika Komiteta za nauku i tehnologiju, za regiju centralne i istočne Evrope, na skupu koji se održava u Buenos Airesu. Marković u Buenos Airesu učestvuje na devetoj konferenciji zemalja potpisnica Konvencije UN-a za borbu protiv degradacije zemljišta, koja se održava od 22. septembra do 2. oktobra. On je dodao da će funkciju potpredsjednika obavljati u naredne dvije godine. "Kada je u pitanju degradacija zemljišta, u RS stanje nije dobro. Institut radi jedan dokument za Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS oko upravljanja i korištenja zemljišta, a on će biti smjernica šta da se preduzima kada je u pitanju ova oblast", pojasnio je Marković.

22. Dječije mišljenje mora se uvažavati

OSLOBOĐENJE, 12.10.2005.

Autori: S.R.

Komitet UN-a dostavio je Bosni i Hercegovini preporuke o pravima djeteta, čime se vlasti u BiH obavezuju da preduzmu 60 mjera u različitim oblastima. Ovo je u utorak na konferenciji za novinare izjavio predsjednik Vijeća za djecu BiH i pomoćnik ministra za ljudska prava i izbjeglice Slobodan Nagrađić. "BiH mora obezbijediti provođenje dječijih prava, te jačati jedno tijelo na nivou države, koje će brinuti o ovoj oblasti. To je trenutno Vijeće za djecu koje ima 15 članova", rekao je Nagrađić. Saznajemo da je Komitet UN-a dao primjedbe na stepen uvažavanja dječijeg mišljenja u BiH, nedovoljan monitoring dječijih prava, te na visok procenat djece koja nemaju adekvatan pristup zdravstvenoj i socijalnoj zaštiti. "BiH bi trebala obezbijediti alternativne oblike za zbrinjavanje djece bez roditeljskog staranja i poboljšati prevenciju maloljetničke delinkvencije, te korigovati obrazovni sistem, koji bi bio prilagođen djeci predškolskog uzrasta i djeci s posebnim potrebama", rekao je predsjednik Vijeća za djecu BiH. Predstavnici Vijeća za djecu za 28. oktobar najavili su održavanje konferencije "Odgovor države BiH na preporuke Komiteta UN-a", na kojoj će učestvovati predstavnici ustanova i organa vlasti zaduženih za ovu oblast. Članica Vijeća za djecu BiH, Saliha Đuderija, kazala je da je cjelovit uvid u oblast dječijih prava u BiH onemogućen, jer ne postoje adekvatni statistički podaci. "Ovaj problem pokušavamo riješiti u saradnji s Agencijom za statistiku BiH i entitetskim zavodima, tako da sada imamo saradnju sa oko stotinu eksperata iz raznih oblasti, s kojima razmjenjujemo podatke, koje ugrađujemo u preporuke i izvještaje", izjavila je ona. Prema njenim riječima, BiH je napravila napredak u oblasti dječijih prava i to uglavnom u oblasti zakonodavstva.

23. Bh. vlasti moraju djecu IZBAVITI IZ SIROMAŠTVA

NEZAVISNE NOVINE, 29.10.2005.

Autori: S.LEMO

Vlasti u BiH moraju zakonodavstvo uskladiti s Konvencijom Ujedinjenih nacija o pravima djece, kako bi djeca u BiH imala jednako pravo na obrazovanje i zdravstvo, kazao je jučer novinarima Adnan Terzić, predsjedavajući Vijeća ministara BiH. Istakao je da vlasti moraju stvoriti uvjete za izbjavljenje djece iz siromaštva, koji bi trebali biti uvršteni u Srednjeročnu razvojnu strategiju. Tvrdi kako bh. vlasti na ovaj način mogu ispoštovati preporuke o zaštiti prava djece, koje je pred njih postavio Komitet UN-a. "Ne trebamo čekati 2007. godinu i novu razvojnu strategiju. Ako imamo viziju šta do 2007. godine trebamo uraditi, onda bismo posredstvom Ministarstva za ljudska prava BiH trebali da dopunimo postojeću u strategiju. Da u nju uvrstimo poseban aneks o zaštiti prava djece u BiH i da ga počnemo realizirati već sredinom naredne godine", naglasio je Terzić. Dodaje kako bh. vlasti posebnu pažnju moraju posvetiti djeci s posebnim potrebama i onoj koja dolaze iz manjinskih skupina. "Vijeće ministara nema izdašnih fondova za potpuno finansiranje rada Vijeća za djecu BiH. Vjerujem da ćemo uz podršku UNICEF-a zatvoriti finansijsku konstrukciju Vijeća za djecu", kaže Terzić. Slobodan Nagradić, predsjednik Vijeća za djecu BiH, ističe da su svi organi u BiH, koji bi trebalo da skrbe o pravima djece, u julu 2005. godine dobili preporuke Komiteta UN-a. "Odgovor nismo dobili ni s jedne strane. Vijeće za djecu već je formiralo određene komisije i izborilo se za nove projekte", kaže Nagradić, istakavši da u provođenju preporuka očekuje podršku Vijeća ministara BiH. Komitet UN-a bh. vlastima u maju ove godine dostavio je oko 60 preporuka u različitim oblastima u cilju zaštite dječijih prava. Njegove primjedbe odnose se na neuvažavanje dječijeg mišljenja, nizak stepen predškolskog odgoja, veliki postotak djece koja nemaju zdravstvenu i socijalnu zaštitu, nepoštivanje privatnosti prava djeteta, te na brigu o djeci bez roditeljskog staranja.

24. Najveći spolni debalans U IZVRŠNOJ VLASTI

NEZAVISNE NOVINE, 20.06.2006.

Autori: R.ČENGIĆ

Najveći spolni debalans u BiH je u strukturama odlučivanja, prvenstveno u izvršnoj vlasti, izjavila je jučer Ana Vuković, direktorica Gender centra FBiH, na konferenciji za novinare u Agenciji za jednakopravnost spolova BiH. "Najveći spolni debalans jesu strukture odlučivanja, prvenstveno u izvršnoj vlasti i u privrednim tokovima", rekla je Vukovićeva. Direktorica Agencije za jednakopravnost spolova Samra Filipović-Hadžiabdić kazala je da gender institucije u BiH nemaju poseban mehanizam ili plan aktivnosti kojim bi poslije izbora uticale na izabrane dužnosnike da obezbijede veće prisustvo žena u izvršnoj vlasti. "Postizborni pregovori o formiranju izvršne vlasti vode se daleko od javnosti i uvijek je bitnija etnička nego spolna pripadnost. Na to se odnosila i jedna posebno oštra primjedba eksperata UN-a", rekla je Filipović-Hadžiabdićeva. Jučer je zvanično objavljeno i da UN-ov Komitet za suzbijanje diskriminacije žena (CEDAW) zahtijeva od BiH kao svoje članice da pojača edukaciju radnika u pravosuđu i policiji o jednakopravnosti spolova i da Romkinje i druge žene iz marginaliziranih grupa uvrsti u projekte za suzbijanje siromaštva, rekla je Filipović-Hadžiabdićeva. "Jednakopravnost spolova je bitna za održivi razvoj jedne zemlje, jer su na putu do nekog

rješenja bitna i muška i ženska argumentacija. Ali nažalost, ni javno mnijenje ni vlasti u BiH nisu svjesni važnosti ovog procesa. Tako se i niz reformi, poput reforme policije i drugih, vodi bez prisustva žena", istakla je Filipović-Hadžiabdićeva, napominjući da je UN naložio vlastima BiH da prije izbora usvoje akcioni plan za jednakopravnost spolova. Direktor Gender centra RS, Spomenka Krunić, kazala je da je UN-ov Komitet naložio i kvalitetnije zbrinjavanje žena žrtava rata, jaču zaštitu svjedokinja na sudovima, podjednak tretman i domaćih i stranih žrtava trgovine ljudima, ali i bolju socijalnu i zdravstvenu zaštitu žena iz marginaliziranih grupa i ruralnih područja. Vukovićeva je naglasila da je BiH već ispunila sve zadatke koje nalaže rezolucija koju je nedavno usvojila Evropska ministarska konferencija o jednakopravnosti spolova, zaključivši da BiH u ovoj oblasti preuzima lidersku ulogu u regionu.

25. Nekropole sa stećcima na listi UNESCO-a

DNEVNI AVAZ, 22.10.2011.

Autori: A.NU.

Povodom obilježavanja dana Ujedinjenih naroda u zgradi Parlamentarne skupštine BiH jučer je upriličena izložba fotografija nekropola sa stećcima koje su zajednički nominirane od BiH, Srbije, Hrvatske i Crne Gore za Listu svjetske kulturne baštine UNESCO-a. Sa zadovoljstvom mogu reći da su predložene nekropole sa stećcima upisane na privremenu listu UNESCO-a i sada intenzivno radimo na izradi nominacionog dosjea. Nadamo da će u roku biti predat Komitetu za svjetsku baštinu, koji donosi konačnu odluku o upisu na Listu svjetske baštine rekao je Sredoje Nović, ministar civilnih poslova BiH. Otvaranju izložbe prisustvovao je veliki broj zvanica, među kojima je bio i visoki predstavnik u BiH Valentin Incko (Inzko). Imajući u vidu da se ove godine obilježava 10. godišnjica Međunarodne godine volontera, obilježavanjem dana UN-a skrenuta je pažnja na važnost volontera i volonterskog rada. Rezidentni koordinator UN agencija u BiH, Juri Afanasiev, rekao je da je UN pomogao da u proteklom desetljeću 600 miliona ljudi izađe iz siromaštva, kao i da zemlje nakon rata pođu putem ekonomske stabilnosti, društvenog razvoja i mira.

26. Vlasti BiH su opredijeljene za borbu protiv terorizma

DNEVNI AVAZ, 13.11.2007.

Autori: A.M.

Delegacija Izvršne direkcije antiterorističkog komiteta Vijeća sigurnosti UN-a započela je višednevnu posjetu BiH, tokom koje će posjetiti institucije odgovorne za borbu protiv terorizma i sagledati spremnost BiH da odgovori na ove izazove. Kako je istaknuto jučer na prvom sastanku u Sarajevu, ovaj komitet je već obišao i napravio izvještaj iz 21 zemlje. Svrha naše posjete je da sa bh. ekspertima napravimo procjenu dokle se stiglo s implementacijom rezolucije UN-a o borbi protiv terorizma, gdje je napravljen napredak i koja je tehnička pomoć neophodna u tim naporima koje čini BiH, kazao je zamjenik direktora Izvršne direkcije Sergej Krev. Ministar sigurnosti BiH, Tarik Sadović je u svom obraćanju potvrdio da je zakonodavna, izvršna i sudska vlast BiH bezrezervno opredijeljena za borbu protiv ovog zla. Tokom boravka u našoj zemlji delegacija UN-a će posjetiti SIPA-u, OSA-u, Graničnu policiju BiH, Sud i Tužilaštvo BiH, Centralnu banku i još neke institucije, a u ponedjeljak će Ministarstvu vanjskih poslova BiH predati inicijalne zaključke o rezultatima posjete. Terorizam nema uporište u Kur'anu, Sadović je podsjetio da je prije 15 godina nad Bošnjacima izvršen genocid, da je srušeno više od hiljadu džamija, da su glavni kreatori tog zločina na slobodi, ali "i da pored tih užasnih

činjenica, nisu izvršeni teroristički napadi". Naveo je da se dva miliona bh. muslimana opredijelilo za Evropsku uniju i da ih nije strah da žive u društvu s 450 miliona kršćana, ali da "stalno slušamo pitanja da li je BiH mjesto odakle prijeti tzv. islamski terorizam". Oni koji su skovali tu sintagmu, u nju su ugradili i hipoteku krivice. Terorizam nema uporište u Kur'anu niti je islam vjera terorizma, naglasio je Sadović.

27. SVE JE LIJEPO, ALI NA PAPIRU

OSLOBOĐENJE, 16.04.2013.

Autori: E.KAMENICA

"Invalidi najbolje znaju na šta sve nailaze zbog sadašnjeg Zakona o javnim nabavkama, pa i kada je nabavka ortopedskih pomagala u pitanju. Zavodi postavljaju takve kriterije za učesnike tendera, zbog kojih često pobjeđuju oni s najnižim cijenama, ali i s najnekvalitetnijim proizvodima", rekla je na jučerašnjoj konferenciji za medije Savjeta za lica s invaliditetom predsjednica tog tijela Vijeća ministara BiH, Elvira Bešlija.

Ni crno ni bijelo

Ova predstavnica Saveza paraplegičara i oboljelih od dječije paralize FBiH je navela i zaštitne radionice koje zbog istog spornog zakona ne uživaju povlastice uobičajene u zemljama regije. Tri godine nakon ratifikacije odgovarajuće konvencije UN-a, stanje u sferi prava osoba s invaliditetom, smatra Zoran Dobras iz Koordinacionog odbora organizacija lica s invaliditetom RS-a, nije ni crno ni bijelo. BiH je imala obavezu napisati izvještaj o onome što je do sada urađeno, a odbrana tog izvještaja će biti u New Yorku i u Ženevi do kraja 2013. ili u prvoj polovini 2014. godine, istakla je Saliha Đuderija, pomoćnica ministra za ljudska prava i izbjeglice BiH. "Do tada će, možda, biti i napravljena dopuna ovog izvještaja", dodala je Đuderija, napominjući da je BiH usvojila strateška dokumenta iz te oblasti. No, kako je njihova implementacija tek počela, ili čak u nekim dijelovima i nije, pomoćnica ministra ne očekuje da će Komitet za ljudska prava UN-a sve okarakterisati pozitivnim.

Pravo na školovanje

"Neke od osoba sa invaliditetom su i dobitnici svjetskih medalja", naglasila je Đuderija, a, zapitana zašto se, onda, recimo, sportistima sjedeće odbojke ne osiguraju ista prava kao drugim sportistima, odgovorila je da u Ministarstvo nikada nije stigla predstava o tome: "Mora neko pokrenuti postupak za izjednačavanje njihovih prava", tvrdi Đuderija, dodajući da se Ministarstvu obratilo šest roditelja, koji smatraju da njihova djeca imaju pravo na školovanje po sistemu inkluzije. "U jednom slučaju roditelji su bili u pravu, a, naravno, uvijek postoji i mogućnost tužbe ili direktno obraćanje Komitetu za ljudska prava UN-a. To dosad niko nije učinio", ističe pomoćnica ministra.

800 poslodavaca

Zoran Dobraš kaže da je 2012. godine u RS-u zaposleno 306 osoba s invaliditetom, a više od 800 poslodavaca je koristilo stimulaturna sredstva. "To nije mnogo u odnosu na potrebe, ali je, ipak, postignut napredak", smatra Dobraš.

28. Treba poštovati prava radnika imigranata

NEZAVISNE NOVINE, 19.12.2007.

Autori: SRNA

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, povodom 18. decembra, Međunarodnog dana migranata, apelovalo je na sve institucije, posebno one koje se neposrednije bave pitanjima

radnika migranata, da u svakoj prilici poštuju zakonska i ljudska prava ovih lica i članova njihovih porodica. "Ta prava se prevashodno ogledaju u pravu na rad, slobodno kretanje, rješavanju boravka, efikasan pravni lijek, slobodu misli, savjesti i religije, ličnu slobodu i bezbjednost, školovanje, te ostvarivanje drugih prava koja im zemlje domaćini trebaju obezbijediti bez diskriminacije u odnosu na domaće radnike", navodi se u saopštenju. Ministarstvo podsjeća da je BiH, kao potpisnica i članica Konvencije o pravima svih radnika migranata i članova njihovih porodica, među rijetkim zemljama u Evropi koje su dale važnost pravima i položaju radnika migranata i ispunila obaveze prema nadležnom komitetu UN-a koji prati stanje ljudskih prava ovih lica i članova njihovih porodica.

29. BiH u Vijeće sigurnosti

DNEVNI AVAZ, 22.09.2006.

Autori: S.N.

Predsjedavajući Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, Adnan Terzić i jučer je, tokom boravka u Njujorku, gdje prisustvuje 61. zasjedanju Generalne skupštine Ujedinjenih naroda, lobirao za ulazak naše zemlje u Vijeće sigurnosti 2010. godine. Reforma UN-a BiH bi, ako dobije dovoljan broj glasova, trebala biti nestalna članica Vijeća za 2010.-2011. godinu. Uz to, Terzić je imao niz susreta i razgovora sa svjetskim državicima. Između ostalih, susreo se s predsjednikom Generalne skupštine UN-a, Hadžom Rašid el-Halifom (Haja Rashid al Khalifa). S njom je razgovarao o napretku u procesu reformi UN-a. Bh. premijer imao je i razgovor s generalnim sekretarom NATO pakta, Jap de Hopom Sheferom (Jaap de Hop Shefer).
Bilateralni susreti

Na sastanku je razgovarano o perspektivi ulaska BiH u NATO program Partnerstvo za mir kroz prizmu skorog NATO samita koji će biti održan u Rigi u novembru ove godine navodi se u informaciji emitiranoj iz Misije BiH pri UN-u u Njujorku. Terzić je imao i niz bilateralnih sastanaka, među kojima je i susret s Abdulahom Gulom, ministrom vanjskih poslova Turske, Romanom Prodigem, premijerom Italije, Milom Đukanovićem, premijerom Crne Gore, Alfredom Moisiuom, predsjednikom Albanije, Brankom Crvenkovskim, predsjednikom Makedonije, Robertom Ficom, premijerom Slovačke, kao i Erkijem Tuomiojom (Erkki Tuomioja), ministrom vanjskih poslova Finske, zemlje koja trenutno predsjedava Evropskom unijom.

Hagada na poklon

Predsjedavajući Terzić je u Misiji Bosne i Hercegovine pri Ujedinjenim narodima primio i predstavnike Americkog jevrejskog komiteta. Tom prilikom poklonio im je specijalno izdanje Hagade.

Razgovor s Dervišem

Terzić se susreo i s Kemalom Dervišem, glavnim administratorom UNDP-a. Razgovarano je o nastavku saradnje između institucija BiH i UNDP-a, kao i o mogućnostima pokretanja projekata regionalnog karaktera.

30. Krovni zakon USVOJITI DO OKTOBRA

NEZAVISNE NOVINE, 10.05.2006.

Autori: R.ČENGIĆ

Ako BiH do oktobra ove godine ne donese zakon o pravima žrtava ratne torture i seksualnog zlostavljanja, kako je to naložio UN-ov Komitet za zaštitu žrtava torture, bit će to više pitanje

odgovornosti prema 200.000 do 250.000 građana BiH nego pitanje odnosa s UN-om. Izjavila je ovo juče vršilac dužnosti šefa UN-ovog Visokog komesarijata za ljudska prava (UNHCHR) Jasminka Džumhur. "Aktuelni zakoni nisu u skladu sa međunarodnim standardima, a unutar države ne postoji harmonizacija. Nadležnosti nad civilnim žrtvama rata jesu podijeljene između entiteta i između entiteta i kantona, ali to ne umanjuje obaveze države da donese krovni zakon", rekla je Džumhurova povodom prezentacije analize zakona kojima se štite prava žrtava torture u BiH. Procjenjuje se da u Bosni i Hercegovini ima između 200.000 i 250.000 logoraša i silovanih žena. U Kantonu Sarajevo u FBiH oni imaju obezbijeđena primanja od oko 35 KM mjesečno, u nekoliko drugih kantona manje, a u nekima ništa, dok su primanja u Republici Srpskoj neznatno veća. U jučer prezentiranom izvještaju piše da "logoraši i žrtve seksualnog nasilja nisu prepoznati ili zaštićeni posebnim zakonom kao žrtve torture", te da nisu jednako i adekvatno zaštićeni u oba entiteta. Tako u FBiH, da bi neko dobio status civilne žrtve rata, treba imati 60 odsto i više tjelesno oštećenje, te biti nastanjen u FBiH i ne uživati ova prava u RS, a u Republici Srpskoj mora biti građanin RS, imati povrede stečene poslije 9. januara 1990. godine i "ne smije biti član neprijateljskih snaga ili njihov saradnik". Udruženja logoraša podržavaju donošenje zakona na državnom nivou. "Ovaj zakon je mogao biti donijet i ranije, ali je u vlasti još mnogo onih koji su tokom rata bili blizu logora, pa im se o tome ne razgovara", rekao je predsjednik Hrvatske udruge logoraša domovinskog rata Mirko Zelenika. No, Udruženje "Žena žrtva rata u BiH" ne slaže se s ovim. "Hvala vama na državnom zakonu, ali da bismo imali državni zakon prvo moramo ukinuti entitete. Mi sada hoćemo federalni zakon, a kada ukinemo entitete onda možemo govoriti i o državnom zakonu", rekla je predsjednica ovog udruženja Bakira Hasečić. Minka Smajević iz Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice u BiH rekla je da je Vijeće ministara BiH već dalo nalog za formiranje interresorne grupe za izradu zakona o pravima žrtava ratne torture.

31. Djeci pružaju zaštitu jer to vlast ne radi

NEZAVISNE NOVINE, 13.03.2010.

Autori: SELMA VELIĆ

Organizacije koje brinu o zaštiti dječijih prava, kao što je SOS Dječije selo u Sarajevu, u potpunosti mogu osigurati zaštitu prava djece, odnosno uraditi ono što ne rade vlasti, istakla je Relizabet Ren, predsjednica Međunarodne lige humanista (ILH), koja je jučer posjetila SOS Dječije selo. Tokom jučerašnje posjete SOS Dječijem selu, u kojem su smještene djeca bez staranja bioloških roditelja, Renova se upoznala s radom ove organizacije, ali i sa životom jedne SOS porodice. "Prekrasan je osjećaj posjetiti porodicu u SOS Dječijem selu. Lako je osjetiti povezanost majke i njeno dvoje djece. Majka sam četvero djece i baka 13 unučadi i dvoje praunučadi. U mojoj porodici svako svakome pomaže. Drago mi je da sam vidjela da je i u ovoj porodici ista situacija i da jedni drugima pomažu", rekla je Renova. Podsjetila je da za vrijeme svog ranijeg angažmana u BiH, kada je bila izvjestiteljka UN-a za ljudska prava za područje bivše Jugoslavije, nije posjetila SOS, te da je ovim dolaskom u Sarajevo ispravila grešku. "Fokusirala sam se na provođenje Konvencije UN-a o pravima djece. Prošle godine, kada je konvencija obilježila 20 godina svog postojanja, naznačeno je kako sve njene tačke nisu implementirane. Stoga je postojanje ovakvih organizacija veoma značajno", rekla je Renova, istakavši da je nepoštivanje konvencije praksa u gotovo svim zemljama. "U Finskoj, odakle dolazim, roditelji se često odaju alkoholu i različitim drogama, pa su djeca zanemarena. Ista situacija je i u Bosni i Hercegovini. U Finskoj je sistem socijalne zaštite jak i

predškolsko obrazovanje djece je obavezno. To je važno i za žene, jer mogu raditi. U BiH to nije slučaj jer još nema zakona o obaveznom predškolskom obrazovanju", kazala je Renova. Amir Omanović, nacionalni direktor SOS Dječijeg sela, kaže da je SOS Dječije selo dio u sistemu koji pokušava pomoći u provedbi konvencije. Osim Renove, SOS Dječije selo u Sarajevu jučer su posjetili Savo Vlaški, predsjedavajući Vijeća Međunarodne lige humanista, Mirjana Vlaški, članica Organizacionog komiteta Lige, i Mirsada Žutić, predsjednica Komiteta Majki solidarnosti Međunarodne lige humanista za BiH. Povod za ovu posjetu je kongres jedinstva humanista posvećen djeci ranjenog djetinjstva, koji će biti održan krajem oktobra u Zagrebu. Na ovom kongresu, čiji je organizator Međunarodna liga humanista, učestvovat će i predstavnici SOS Dječijeg sela Sarajevo.

32. Prekršeni i Zakon i Evropska konvencija

OSLOBOĐENJE, 29.06.2006.

Autori: M.K.S.

Uprkos Zakonu o ravnopravnosti spolova, koji izričito zahtijeva ravnomjernu zastupljenost spolova, u novom sazivu Izborne komisije BiH zadržan je isti odnos (šest naprema jedan u korist muškaraca) i nakon odlaska tri strana člana. Direktorica centra Žena i društvo Nada Ler-Sofronić ovu situaciju naziva skandaloznom, čak i ako se zanemari mutna situacija u vezi sa konkursom za popunu sastava Izborne komisije okončanog nedavno, godinu nakon raspisivanja. "Da stvar bude gora, većina u Parlamentarnoj skupštini BiH je nedavno, odbijajući naše amandmane na izmjene Izbornog zakona, zabetonirala situaciju, glasajući protiv ravnomjerne zastupljenosti na ključnim mjestima odlučivanja. Glasala je protiv Zakona koji je, u istom personalnom sastavu, sama usvojila", kaže Sofronić, pitajući je li nam trebao šamar Komiteta UN za sprečavanje diskriminacije, koji je BiH nedavno opomenuo da Izborni zakon mora biti usklađen sa onim o ravnopravnosti spolova. Mutna situacija, koju Sofronić navodi, odnosi se na slučaj Branke Inić, pravne savjetnice u Helsinškom komitetu BiH, koja je konkurisala na mjesto srpskog člana IK. Odbijena je, uz obrazloženje da ne zadovoljava uslove konkursa. Ni nakon godinu dana nije dobila pisanu odluku o neispunjavanju uslova od ad hoc komisije Parlamentarne skupštine BiH za izbor članova IK, čime joj je onemogućeno korištenje pravnih lijekova. U međuvremenu je utvrdila da je konkurs u suprotnosti sa poslovnikom o radu IK, kojim se traži petogodišnje radno iskustvo, dok je konkursom samo za srpskog člana traženo petogodišnje iskustvo, ali isključivo u provođenju izbora. O njenoj predstavi, u kojoj je, s obzirom na uočene nepravilnosti, tražila poništenje konkursa, raspravljao je Parlament BiH i na prijedlog Šefika Džaferovića odlučio da se intervju za posao ponovi. "Time je od mene traženo da prećutno pristanem na nepravilnost konkursa, što nisam učinila. Džaferović je, nažalost, iako je pravnik, namjerno zaobišao te nezakonitosti, jer Parlament je to morao uočiti", kaže Inić. Sada se, kaže, postavlja pitanje da li su srpski i bošnjački član IK (muškarci), nedavno imenovani u Parlamentarnoj skupštini, legalno radili sve ovo vrijeme. Zašto Agencija nije reagovala izborom članova IK grubo su, kaže Branka Inić, prekršeni Zakon o ravnopravnosti spolova i Evropska konvencija o ljudskim pravima. Posebno je zabrinuta što Agencija za ravnopravnost spolova u BiH nije reagovala, primjećujući da je nakon hiljada slučajeva kršenja ljudskih prava, s kojima se susrela u Helsinškom komitetu BiH, isto doživjela na vlastitoj koži, iako je, tvrdi, ispunila sve uslove konkursa.

33. U BiH pola miliona ljudi čeka na posao

OSLOBOĐENJE, 10.12.2007.

Autori: HELSINŠKI KOMITET ZA LJUDSKA PRAVA BIH

Helsinški komitet za ljudska prava u BiH pozvao je predstavnike vlasti na svim nivoima da s krajnjom odgovornošću poduzmu sve potrebne mjere kako bi se omogućilo svakom građaninu da uživa prava koja su mu zagantovana Ustavom ove zemlje i međunarodnim dokumentima na čiju se primjenu BiH obavezala, javila je novinska agencija Fena.

Brojni problemi

Izražavajući uz 10. decembar, Dan ljudskih prava, nezadovoljstvo i zabrinutost općim stanjem prilika u kojima bosanskohercegovački građani sve teže ostvaruju svoja prava, Helsinški komitet u BiH tom prilikom želi posebno ukazati na problematiku koja se dotiče oblasti socijalne zaštite, obrazovanja i okoliša. Implementacija Srednjeročne razvojne strategije BiH, usvojena na svim nivoima vlasti u martu 2004. godine, trebala je do kraja ove godine biti okončana. Više od 50 nevladinih organizacija koordinirano je pratilo šta su bh. vlasti učinile da bi ostvarile pretpostavke za samoodrživ i ujednačen razvoj, smanjile siromaštvo i ubrzale integracije u Evropsku uniju. Ta tri cilja bila su osnovni sadržaj Strategije. O tome koliko su vlasti bile uspješne u dostizanju spomenutih ciljeva najbolje govore pregled i analiza implementacije mjera i aktivnosti u oblasti socijalne zaštite, obrazovanja i okoliša, posebno sa aspekta poštivanja ljudskih prava. U najkraćem, NVO sektor argumentirano zaključuje da ni u jednom segmentu socijalnoj zaštiti, obrazovanju i okolišu "nije postignut napredak, čak ni ozbiljni koraci u ispunjavanju bilo kojeg cilja". Nema napretka u primjeni preporuka Komiteta UN-a za ekonomska, socijalna i kulturna prava iz januara 2006. Evropska socijalna povelja još nije ratificirana. Nisu usvojeni zakoni koji bi na odgovarajući način definirali minimum socijalne zaštite. Ne postoji socijalna karta stanovništva niti inicijativa države da napravi projekte kojima bi pomogla da se efikasno riješe potrebe oko 50 posto stanovništva koje je ispod ili na granici siromaštva. Oko 500.000 ljudi je bez posla, odnosno procijenjena zvanična stopa nezaposlenosti u BiH je oko 46 posto. Savez samostalnih sindikata BiH upozorava da je cijena prosječne potrošačke korpe 2,5 puta viša od iznosa prosječne place, a čak pet puta viša od iznosa mjesečne penzije.

Diskriminatorna praksa

U obrazovanju su i dalje prisutni diskriminacija i politizacija. Obrazovanje sve više postaje jedan od mehanizama za održavanje podjele u multietničkom društvu. Još je prisutna diskriminatorna praksa, naročito u sistemu tzv. dvije škole pod jednim krovom, nije dovoljno promovisan pristup romske djece i socijalno ugrožene djece osnovnom, srednjem i tercijarnom obrazovanju, na što se i odnose preporuke Komiteta UN-a i Vijeća Evrope. Sve to doprinosi dugotrajnom, sistematskom jačanju nacionalizma i etničke netrpeljivosti u BiH. Bolonjska deklaracija i Lisabonska konvencija su uveliko trebale biti u primjeni, ali uslov je bio donošenje Zakona visokom obrazovanju BiH, koji je usvojen tek u augustu ove godine.

Niska svijest o okolišu

Implementacija i provođenje postojećih zakona u oblasti okoliša je slabo, a svijest o okolišu je niska. Generalno se stiče utisak da u oblasti okoliša i pored donesene Srednjeročne razvojne strategije, Nacionalnog plana za zaštitu okoliša i urađene revizije Srednjeročne razvojne strategije, država nema jasnu viziju razvoja ovog sektora. Zakon o zaštiti okoliša BiH nije usvojen, a predstavljao je uslov za implementaciju niza drugih mjera i aktivnosti.

34. Platili smo visoku cijenu nesavršenog UN-a

OSLOBOĐENJE, 28.09.2007.

Autori: PREDsjedništvo BiH

Predsjedavajući Predsjedništva Bosne i Hercegovine, Željko Komšić govorio je na 62. zasjedanju Generalne skupštine Ujedinjenih naroda, saopćeno je iz Predsjedništva BiH. On je tom prilikom podsjetio da je naša zemlja u skoroj prošlosti platila visoku cijenu nesavršenog i neefikasnog sistema Ujedinjenih naroda.

Reforma sigurnosti

"UN je priznao tu grešku. U svom izvještaju za Srebrenicu istakao je da je iskustvo UN-a u BiH jedno od najtežih i najbolnijih u povijesti ove organizacije, kao i to da je Srebrenica kristalizirala istinu koja je shvaćena suviše kasno. Međunarodni sud pravde je odlučio da je počinjen genocid nad bosanskim muslimanima u i oko Srebrenice. Složit ćete se da to nije usamljen slučaj. Utoliko više, BiH je posvećena neophodnoj reformi svjetske organizacije. U tom svjetlu, moja zemlja smatra da samo jak UN može biti efikasan instrument za kolektivno reguliranje međunarodnih odnosa na osnovu Povelje i međunarodnog prava. Pored neophodne reforme Vijeća sigurnosti potrebno je dalje raditi na revitalizaciji: to podrazumijeva reformu Generalne skupštine i njenih komiteta, Ekonomskog i socijalnog savjeta, Tajništva i drugih tijela", poručio je Komšić u Njujorku. Pojasnio je da to podrazumijeva definiranje niza pitanja kao što su: broj i kategorija članica Vijeća sigurnosti, način izbora novih članica, pravo i upotreba veta, regionalno predstavljanje, radne metode, i drugo, što sve govori o složenosti tog tekućeg procesa reformi. "Želim naglasiti da je interes BiH da, ukoliko reforma rezultira povećanjem broja nestalnih članica Vijeća sigurnosti, Istočnoevropskoj grupi pripadne još jedno mjesto. BiH kao multietnička i multikonfesionalna zemlja sa svojim povijesnim naslijeđem, proživljenim promašajima međunarodne zajednice, ali i pozitivnim iskustvima u poratnoj izgradnji mira, može bitno doprinosti Ujedinjenim narodima da postane efikasan instrument za kolektivno reguliranje međunarodnih odnosa. Moja zemlja se nastavlja zalagati da Vijeće sigurnosti ostane nezaobilazno tijelo međunarodne saradnje u sferi mira i napretka u pravima svih naroda. BiH je odlučna da intenzivira započete aktivnosti u vezi s kandidaturom za nestalnu članicu Vijeća sigurnosti u periodu 2010-2012. godine, očekujući razumijevanje i podršku najvećeg broja zemalja članica Ujedinjenih naroda", rekao je Komšić.

Organizirani kriminal

On je izvijestio i o tome da naša zemlja nastavlja aktivnu saradnju sa zemljama u regiji u oblasti borbe protiv organiziranog kriminala. "BiH i njeni susjedi su svjesni činjenice da se razvoj može u punoj mjeri ostvariti samo uključivanjem u ujedinjenu Evropu. BiH smatra da je rješenje problema na Kosovu* potrebno tražiti u okviru dijaloga zainteresiranih strana i spremna je pomoći u iznalaženju rješenja, koje bi bilo prihvatljivo za obje strane", istakao je predsjedavajući. Komšić je Generalnu skupštinu UN-a upoznao i sa svim drugim međunarodnim aktivnostima čiji je naša zemlja sudionik.

35. DW: Lažni spisak je dostavljen UN-u!

DNEVNI AVAZ, 21.03.2010.

Autori: T. LAZOVIĆ

Izmišljena lista od 45 organizacija za koje postoje saznanja o mogućim "vezama s terorizmom" u Bosni i Hercegovini ipak je dostavljena Vijeću sigurnosti Ujedinjenih naroda, objavio je jučer "Deutsche Welle" pozivajući se na pouzdane izvore iz ove međunarodne organizacije. "Dnevni

avaz" je početkom prošle sedmice razotkrio skandaloznu aferu u kojoj je Ministarstvo sigurnosti BiH 5. februara ove godine uputilo zvaničan dopis u kojem se poziva na lažni spisak terorističkih organizacija koji je podmetnut bh. sigurnosnim institucijama.

Diplomatski izvor

Nakon toga, Ministarstvo sigurnosti BiH pokrenulo je provjere koje su pokazale da se radi o podmetnutom spisku za koji je Tužilaštvo BiH navelo da nije "potkrijepljen ni operativnim saznanjima". Autori spiska su visoki zvaničnici MUP-a RS Vlado Jovanić i Borislav Dujković koji su neovlašteno iskoristili obilježja Grupe za borbu protiv terorizma Vijeća ministara BiH. Ministar sigurnosti Sadik Ahmetović je u javnosti nakon skandala tvrdio da je poslana samo informacija o spisku u Njujork, a da lažni spisak koji optužuje brojne organizacije nije otišao u UN. Međutim, izvori DW to demantiraju, te navode da je osim informacije, poslan i spisak. Jedan visokorangirani diplomata u UN-u, posebno upoznat s glavnim detaljima ovog slučaja koji s pravom potresa javnost u BiH, potvrdio je u petak poslijepodne za Radio DW da je lista ipak dostavljena je u Antiteroristički komitet (Counter Terrorism Committee CTC). On je rekao da je to učinjeno još početkom februara ove godine, praktično bez čekanja ili dodatne ekspertske analize bh. diplomata u Misiji BiH piše njemački medij.

Promocija u karijeri

Prema saznanjima DW, "spisak 45" na adresu stalne Misije BiH u Njujorku poslan je iz Ministarstva vanjskih poslova BiH. Lažni spisak terorista je iz Misije BiH u UN poslala nižerangirana diplomatkinja, kojoj je Njujork prva diplomatska destinacija u karijeri. No, i pored toga, dotičnoj je povjereno da u ime Misije BiH samostalno vodi saradnju sa CTC odborom Vijeća sigurnosti, a pred kraj prošle godine je čak doživjela i promociju u karijeri piše DW. Šta o svemu zna Alkalaj? Ahmetović je, kako saznajemo, u okviru istrage o tome odakle potiče spisak i ko ga je proturio bh. institucijama zatražio provjere i od Ministarstva vanjskih poslova BiH. Međutim, ministar Sven Alkalaj mu još nije poslao zvaničan odgovor, iako su informacija, a prema svemu sudeći i lažni spisak, UN-u prosljeđeni upravo kanalima bh. diplomatije koji su pod njegovom kontrolom.

36. Institut za nestale osobe hitno učiniti funkcionalnim

OSLOBOĐENJE, 10.12.2006.

Autori: AUTOR NIJE NAVEDEN

Međunarodna komisija za nestale osobe (ICMP) pridružila se udruženjima porodica nestalih i direktorima Instituta za nestale osobe BiH (INO) u hitnom pozivu Vijeću ministara da na slijedećoj sjednici imenuju Upravni i Nadzorni odbor INO-a i time učine da INO postane funkcionalan prije kraja godine. ICMP istice da primjena Zakona o nestalim osobama BiH protiče sporo, pogotovo na nižim nivoima vlasti. Pored regulisanja prava porodica nestalih, Zakon o nestalim osobama BiH definiše i odgovornost svih nivoa vlasti u BiH u rješavanju sudbine nestalih. Članovi porodica su frustrirani i činjenicom da Fond za pomoć porodicama nestalih osoba još nije uspostavljen. Ustavni sud BiH donio je 14 odluka kojima se nalaže početak funkcionisanja INO-a, a Komitet protiv torture i Komisija za ljudska prava UN su se čvrsto založili za potpuno provođenje INO-a i Fonda za pomoć porodicama nestalih. Od potpisivanja Sporazuma sa Vijećem ministara BiH o preuzimanju uloge suosnivača INO-a u augustu 2005. godine, ICMP je neprekidno radio sa vlastima na primjeni sporazuma, uključujući i proces izbora upravnih tijela INO-a. Kolegij direktora INO-a osnovan je u martu,

ali formiranje Upravnog i Nadzornog odbora čeka na odobrenje Vijeća ministara BiH, a na osnovu preporuke Konkursne komisije.

37. PRISUTNA DISKRIMINACIJA I KRŠENJE DJEČIJIH PRAVA

NEZAVISNE NOVINE, 12.11.2005.

Autori: S. LEMO

Diskriminacija djece i kršenje njihovih prava prisutno je u obrazovnom sistemu BiH, izjavila je jučer članica Helsinškog komiteta za ljudska prava BiH Branka Inić. Govoreći na obrazovnom forumu koji je u Sarajevu organizovala Misija OSCE-a, ona je kazala da stoga obrazovni sistem u BiH mora biti promijenjen. "U BiH postoje tri obrazovna sistema. Obrazovanje nije dostupno svima, nije besplatno i preopširno je. Ovdje je riječ o povredi univerzalnih ljudskih prava i prava djece propisanih u Konvenciji UN-a", istakla je Inićeva. Poručila je da roditelji, djeca, nevladin i vladin sektor, moraju dati doprinos kako bi obrazovni sistem u BiH bio promijenjen. "Svjesni smo da je obrazovanje ispolitizirano, a da u školama postoji segregacija. Ali, ako se svi potrudimo, ne bismo bili daleko od obrazovnog sistema u EU", kazala je Inićeva. Klod Kifer, zamjenik direktora za obrazovanje u Misiji OSCE-a u BiH, podsjetio je da je primarni cilj obrazovnog foruma da omogući djeci da daju svoj glas u modeliranju budućeg obrazovnog sistema u BiH. "Većina odluka koje političari donesu ne reflektuju potrebe učenika. Zbog toga učenici moraju biti svjesni svoje uloge u modeliranju i društva i obrazovnog sistema u BiH", rekao je Kifer, podsjećajući kako je okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju usvojen 2003. godine, ali da njegova implementacija još nije počela. Jučerašnji 8. obrazovni forum u Sarajevu, koji je nazvan "Bolje obrazovanje to je vaše pravo, to je vaša odgovornost", okupio je oko 100 učesnika iz Sarajeva, Foče, Višegrada, Bugojna, Kiseljaka, Travnika i Goražda. Cilj ovog foruma bio je da građane ponuka da učestvuju u reformi obrazovanja, prepoznaju problem i pronađu njegovo rješenje.

38. Pronaći rješenje za bespravno otpuštene radnike "Aluminija"

OSLOBOĐENJE, 28.01.2006.

Autori: AUTOR NIJE NAVEDEN

Predsjednik Helsinškog komiteta za ljudska prava u BiH, Srđan Dizdarević, u petak je u otvorenom pismu zatražio od direktora mostarskog Aluminija Mije Brajkovića potpuno i aktivno zalaganje u pronalaženju trajnog rješenja koje će garantovati prava bivšim radnicima koji su bespravno otpušteni na etničkoj osnovi tokom rata, uključujući vraćanje na posao ili adekvatnu nadoknadu i pravo na penziju, javila je Fena. Pravo na rad bez diskriminacije, ističe Dizdarević, propisano je međunarodnim standardima i propisima, Dejtonskim sporazumom i domaćim zakonodavstvom. Dizdarević stoga zahtijeva od Brajkovića da se omoguće jednake mogućnosti i uvjeti za rad u Aluminiju, kako je to predviđeno u domaćem zakonodavstvu i normama UN-a o radu: eliminisati diskriminaciju u zapošljavanju po bilo kom osnovu i osigurati da se pravo na rad bez diskriminacije potpuno poštuje. On je u pismu izrazio zabrinutost u vezi s bespravnim otpuštanjem radnika Aluminija od 1992. naovamo, posebno tokom rata u BiH, kao i nastavljanju uskraćivanja prava na naknadu i odštetu radnicima. Etnička diskriminacija koja je na sceni stvara velike prepreke održivom povratku izbjeglica i raseljenih osoba, stoji u pismu.

39. Vlasti RS i Srbije ne čine ništa da lociraju Karadžića

DNEVNI AVAZ, 07.06.2006.

Autori: SENSE

Glavni faktor koji ometa ostvarivanje strategije za okončanje rada Tribunala, navodi se u pisanom izveštaju Karle (Carla) del Ponte Vijeću sigurnosti UN, jeste propust da se uhapsu i izruče preostalih šest, odnosno sedam, bjegunaca od međunarodne pravde, na čelu sa Karadžićem i Mladićem. Odgovornost za taj propust u prvom redu snosi Srbija, zatim Republika Srpska, a u jednom ili dva slucaja i Rusija, javlja Sense. Del Ponte navodi da već više od godinu dana nema uvjerljivih informacija o tome gdje se nalazi Radovan Karadžić, koji "kao da je išezao". Posebno zabrinjavajuće, po njoj, jeste to što vlasti Srbije i Republike Srpske ne čine ništa da bi ga locirale. Ukazuje, također, da se mreže koje štite Karadžića nalaze u Republici Srpskoj, zatim u Srbiji gdje se štampaju njegove knjige i gdje je sjedište komiteta za njegovu odbranu, kao i u Crnoj Gori u kojoj uživa podršku "vodećih crkvenih velikodostojnika." Uprkos uvjerenjima premijera Koštunice, Del Ponte nije "ubijeđena da srbijanske vlasti ozbiljno nastoje da lociraju i uhapsu Mladića, već prije pokušavaju da ga navedu da se dobrovoljno preda".

40. Neprikladni nazivi i simboli škola moraju biti uklonjeni

OSLOBOĐENJE, 29.07.2006.

Autori: MISIJA OSCE U BIH

Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini izrazila je zabrinutost zbog nedostatka napretka u primjeni Kriterija za nazive i simbole škola. Kako je saopćeno u petak, Kriteriji za nazive i simbole škola predstavljaju važan korak u stvaranju uvjeta da sva djeca imaju pristup školama, koje, također, treba da osiguraju uvjete za inkluzivnu i prijateljsku sredinu. Ovaj dokument, koji su ministarstva obrazovanja prihvatila 2004. godine, a koji je odmah stupio na snagu, daje ovlaštenje da se neprikladni nazivi i simboli škola uklone. OSCE podsjeća da su u martu članovi Koordinacijskog odbora za implementaciju prelaznog sporazuma o ispunjavanju posebnih potreba i prava djece povratnika, posjetili 30 osnovnih i srednjih škola širom BiH, te nakon toga podnijeli izvještaj ministarstvima obrazovanja, u kojem su detaljno iznijeli nepoštivanja pri primjeni odredbi Kriterija. Također, misija OSCE-a je poslala pismo svim premijerima i ministrima obrazovanja, tražeći od njih informacije o koracima koje planiraju poduzeti kako bi ispravili ove nedostatke. Uz podsjećanje da je Komitet za eliminaciju rasne diskriminacije UN-a preporučio "da nadležni organi vlasti u državi pojačaju napore da uklone jednonacionalne, ili simbole samo jedne vjere, kao i zastave iz svih škola, i primijene osavremenjenu zajedničku jezgru nastavnog plana i programa u svim školama u BiH, kojom će se uvažavati različite kulturne karakteristike etničkih grupa koje žive na teritoriji države BiH", OSCE poziva vlasti da osiguraju da se svi nazivi i simboli škola koje ne ispunjavaju odredbe ovih kriterija promijene ili uklone prije početka školske nove školske godine.

41. Svakodnevno kršenje ljudskih prava

NEZAVISNE NOVINE, 10.12.2008.

Autori: SRNA

Uprkos zabilježenom napretku u BiH se svaki dan krše ljudska prava, jer zemlja još snosi posljedice takvog postupanja tokom rata, ističe se u zajedničkoj izjavi šefa Misije zemalja članica EU, specijalnog predstavnika EU, šefova Delegacije Evropske komisije i EUPM-a i komandanta EUFOR-a. "Pozivamo političke zvaničnike da ispune svoje obaveze iz oblasti

Ljudskih prava i prihvate neophodne ustavne promjene kako bi svim građanima adekvatno garantovali ista prava pred zakonom. Ljudska prava se ne dijele, ona uključuju obaveze koje se moraju ozbiljno shvatiti", ističe se u saopštenju iz Ambasade Francuske koja predsjedava EU. Autori izjave žele da se pridruže obilježavanju Dana ljudskih prava UN koji se ove godine podudara sa 60. godišnjicom Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima. "Prepoznamo jedinstvenu ulogu policije i drugih predstavnika vlasti zaduženih za primjenu zakona radi obezbjeđenja zaštite i poštivanja prava i sloboda svakog pojedinca ili grupe u društvu, ali je policija dužna da u potpunosti poštuje norme Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima na svim nivoima", navodi se u saopštenju. Helsinški komitet za ljudska prava u BiH, povodom današnjeg obilježavanja Dana ljudskih prava, uputio je apel vlastima da ratifikuju Konvenciju o pravima osoba sa invaliditetom, koja bi tim licima omogućila dobijanje dostojanstva, jednake mogućnosti i ravnopravan tretman u društvu.

42. Raditi na uklanjanju uzroka svjetskog terorizma

NEZAVISNE NOVINE, 13.11.2007.

Autori: M.TAUŠAN

Neophodno je puno više raditi na otklanjanju uzroka i korijena svjetskog terorizma, koji se hrani nepravdom i mržnjom, ocijenio je jučer ministar bezbjednosti BiH Tarik Sadović. On je ovo rekao na sastanku domaćih eksperata i delegacije Komiteta UN-a za borbu protiv terorizma, koja bi narednih sedam dana trebalo da procijeni provođenje Rezolucije Savjeta bezbjednosti UN 1373 i kapacitete BiH u borbi protiv terorizma. "Svrha naše posjete je da s vašim ekspertima vidimo dokle se došlo u provođenju rezolucije, gdje ima napretka, a gdje ima prostora za poboljšanje kapaciteta", rekao je Sergej Karev, šef ove delegacije. On je naveo da će fokus analiza biti na zakonodavstvu, suzbijanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, primjeni zakona, međunarodnoj saradnji i kontroli granica. Podsjećajući na aktivnosti BiH u borbi protiv terorizma, Sadović je istakao da su sve strukture zakonodavne, izvršne i sudske vlasti BiH bezrezervno opredijeljene za borbu protiv terorizma. "U BiH postoje grupe ekstremista iz raznih naroda i konfesija, kao što postoje svuda u svijetu, poput neonacista i drugih. One se ne smiju potcjenjivati i moraju biti predmet stalne pažnje", rekao je Sadović. On je naglasio da je obaveza BiH da stalno radi na jačanju domaćih kapaciteta u borbi protiv terorizma i ostvaruje međunarodnu saradnju. "Ako velikim državama znači nešto glas iz male Bosne, onda neka čuju da je neophodno puno više raditi na otklanjanju uzroka i korijena svjetskog terorizma", poručio je Sadović i dodao da ljudska prava i slobode ne smiju biti privilegija za jedne, a fikcija za druge. Prema njegovom mišljenju, Gvantanamo nije model za borbu protiv terorizma. Članovi Komiteta, osnovanog nakon terorističkih napada na SAD 11. septembra 2001. godine, na kraju posjete sačinjit će zaključke i preporuke, a BiH je 22. zemlja koju posjećuju. Petnaestočlanu delegaciju čine predstavnici UN-a i drugih organizacija. Sadović upozorio na stereotipe o muslimanima. obraćajući se delegaciji Komiteta UN-a, Sadović je naveo da Bošnjaci, najbrojniji narod u BiH, vijekovima živi u srcu Evrope. "Prije deceniju i po nad muslimanima je izvršen genocid, a srušeno je 1.000 džamija i vjerskih objekata. Međunarodna zajednica mogla je spriječiti genocid, a nije. Glavni kreatori genocida su na slobodi. I pored tih užasnih činjenica, na brojne međunarodne trupe nisu izvršeni teroristički napadi", naveo je Sadović. On je istakao da se dva miliona muslimana iz BiH ne boje da budu u društvu s 450 miliona hrišćana, ali da stalno slušaju pitanja da li iz BiH prijeti "islamski terorizam". "Terorizam nema uporište u svetoj knjizi Kur'anu, niti je islam vjera

terorizma. Niko nema pravo graditi stereotip na proizvoljnim i netačnim tumačenjima ostrašćenih fanatika", upozorio je Sadović.

43. Kad će podjela miliona SFRJ?

OSLOBOĐENJE, 19.11.2009.

Autori: A. TERZIĆ

Vijeće ministara BiH na jučerašnjoj sjednici prihvatilo je informaciju Ministarstva finansija i trezora o implementaciji rezolucije br. 24 Komiteta za raspodjelu finansijske imovine i obaveza bivše SFRJ iz aneksa C Sporazuma o pitanjima sukcesije. Ministarstvo finansija i trezora zaduženo je da uloži dodatne napore u implementaciji preostalog dijela rezolucije. Tužbe protiv BiH

Ovlašteni predstavnik BiH u Komitetu za raspodjelu finansijske imovine i obaveza SFRJ zadužen je da ovo pitanje delegira za naredni sastanak ovog komiteta. Prema informaciji, rezolucija u finansijskom dijelu realizirana je s oko 83,60 posto. BiH je po ovom osnovu dobila 41.703.453 KM u raznim valutama, a za raspodjelu je ostao sporni iznos od 8.162.902,90 KM. Na prijedlog Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice, usvojen je izvještaj o radu zastupnika Vijeća ministara BiH pred Evropskim sudom za ljudska prava za prvih šest mjeseci ove godine. Pred Sudom u Strasbourgu u izvještajnom periodu vodilo se 1.859 postupaka protiv BiH, s tim da se oko 1.300 aplikacija odnosi na problem stare devizne štednje. Od ovog broja aplikacija, koje su u postupku pred Sudom, 82 su dostavljene BiH na izjašnjavanje i zastupanje. Državna Vlada usvojila je prvi periodični izvještaj BiH o provođenju Konvencije o pravima djeteta. Vijeće ministara podsjetilo je sve relevantne institucije/ustanove i tijela u BiH o obavezi da u praksi primjenjuju principe međunarodnih instrumenata za zaštitu prava djeteta jer je UN Konvencija o pravima djeteta sadržana u aneksu I Dejtonskog sporazuma, kao i ostale konvencije koje je BiH u ovoj oblasti ratificirala, a čija je primjena prioritet u odnosu na domaće zakonodavstvo s obzirom na to da ima snagu ustavne norme. Pozvane su sve relevantne institucije/ustanove i tijela u BiH da se u djelokrugu svoga rada rukovode principom poštovanja najboljeg interesa.

Drugi dio regresa

Donesena je odluka o visini regresa za godišnji odmor u institucijama BiH za 2009., koju je predložilo Ministarstvo finansija i trezora u skladu sa Zakonom o plaćama i naknadama u institucijama BiH. Odlukom je utvrđena visina regresa u iznosu od 586 KM, što predstavlja značajno smanjenje u odnosu na raniji period. Donošenjem ove odluke stvaraju se potrebni mehanizmi za provođenje načela fiskalne odgovornosti i za isplatu drugog dijela regresa od 86 KM.

Birališta za predsjednika Hrvatske

Vijeće ministara dalo je saglasnost za organiziranje glasanja državljana Republike Hrvatske u BiH na 124 glasačka mjesta. Ona će u BiH biti otvorena povodom izbora za predsjednika Republike Hrvatske, koji će biti održani 27. decembra ove godine.

44. Hoće li i u BiH biti zabranjeno fizičko kažnjavanje djece

DNEVNI AVAZ, 14.02.2015.

Autori: M. ZGONJANIN

U Srbiji se trenutno koplja lome zbog prednacrta građanskog zakona koji predviđa zabranu bilo kakvog fizičkog kažnjavanja djece. Dok jedni poručuju da patrijarhalna priča "o batini koja

je iz raja izašla" više ne pije vode, drugi smatraju kako je poneka odgojna ćuška solidno "othranila" brojne, a sada uzorne građane.

Suština priče

Prošlog mjeseca u Srbiji se pojavila i peticija protiv predloženog zakonskog rješenja, a potpisnici državi poručuju da se "prestane miješati u porodične odnose građana". BiH se trenutno ne bavi ovom pričom. No, zato će u ovoj, a najkasnije u narednoj godini, početi raditi na harmonizaciji zakona koji se, između ostalog, decidirano odnose na prava i zaštitu ranjivih grupa, kakve su i djeca. To su i preporuke UN-ovog komiteta i Evropskog tijela za prava djece. UN-ov komitet je u svom periodičnom izvještaju za BiH pozitivnim ocijenio to što u školi ili ustanovama u kojima djeca borave nema fizičkog kažnjavanja, ali i zabrinutost što je ono još široko rasprostranjeno u porodici. Stoga je ovaj komitet i Bosni i Hercegovini predložio da zabrani svako fizičko kažnjavanje djece bez obzira gdje se ono dešava i ko je počinitelj. Agenda Evropske unije je jasna. Nemamo baš mnogo prostora da li to hoćemo ili nećemo, jer je definitivno jasno da su ljudska prava, posebno zaštita ranjivih grupa, visoko na agendi EU. BiH je, da ne bude zabune, prepoznata kao zemlja koja je na ovom polju dobro radila, no oni smatraju da možemo još, da budemo kompatibilni s njima. Neće nas prisiljavati da doslovce prepisujemo, jer EU ne traži da sve "kupite" jer je riječ o drugom nacionalnom okviru, ali od nas traže strukture koje mogu dati odgovor na standard i primjenu tih standarda. I to je suština cijele priče pojašnjava za naš list Saliha Đuderija, pomoćnica državnog ministra za ljudska prava.

Klizav teren

Nada Grahovac, ombudsman za djecu RS, smatra da poenta nije u izmjeni zakona, već pokretanju programa nenasilne komunikacije. Zakonske odredbe u praksi često nisu prepoznate na pravi način. Cilj je da se roditeljima pomogne da na nenasilan način "disciplinuju" svoju djecu. Tako da to ne izazove osudu roditelja, ali ni da se djeci dopusti da rade šta hoće. Ovo pitanje je zahtjevno i traži učešće stručnjaka. Akcent je i na međunarodnim organizacijama koje vode kampanju protiv zlostavljanja djece i "disciplini" zasnovanoj na razumijevanju, poštivanju, međusobnom povjerenju, kaže Grahovac. Psiholog i nacionalna savjetnica za zastupanje prava djece pri SOS dječijim selima BiH, Jasna Sofović, potcrtava potrebu da svi trebaju shvatiti da je nasilje nad djecom potpuno neprihvatljivo. Opća klima koja vlada ne ide naruku djeci. Ona nisu prioritet zbog opće nesigurnosti, siromaštva, nesretnih i nezaposlenih roditelja, države koja je toliko slaba i toliko nesenzibilna za potrebe djece. To je vrlo klizav teren. Generalno se mora promijeniti odnos prema djeci i njihovim pravima, biti više senzibilan na njihove potrebe. Nije bitno da dijete dobije najbolji mogući telefon, ali jeste da provede kvalitetno vrijeme s roditeljima i da zna šta je roditeljska ljubav, kaže Sofović. Ona je zagovornik donošenja zakona tek nakon stvaranja atmosfere u kojoj bi se omogućila njegova primjena. Inače, zakon kojim je zabranjeno kažnjavanje djece prihvaćen je u 38 zemalja svijeta. BiH se nalazi među 161 državom koja još može koristiti šamar kao odgojnu metodu. Niko nas ne uči kako da budemo dobri roditelji. Ono što je problematično u našoj kulturi je veoma niska svijest o potrebama djece, njihovom odgoju i obrazovanju. Uče nas kako da budemo novinari, učitelji..., ali nas niko ne uči kako da budemo dobri roditelji. I to je stvarno najteža uloga, pogotovo u situaciji kada se roditelji suočavaju s masom egzistencijalnih problema. Te frustracije i nezadovoljstvo najlakše je iskaliti na nekom slabom i nejakom, na djetetu, upozorava Sofović.

45. Žena nema na značajnim funkcijama

DNEVNI AVAZ, 22.02.2007.

Autori: MA.D.

Iako usvojen prije više od tri godine, Zakon o ravnopravnosti spolova nikada nije adekvatno primijenjen, čemu svjedoči i neznatan broj žena u vladajućim strukturama, sudstvu, diplomatiji...

Nevladin sektor

Nakon što je BiH prošle godine prvi put Komitetu UN-a prezentirala izvještaj o primjeni "Ženske konvencije", preporučene su aktivnosti za omogućavanje ravnopravnog učešća žena u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti. Jedna od preporuka bila je usaglašavanje postojećeg Zakona sa Izbornim, što do danas nije učinjeno. Paralelno je razmatran i izvještaj nevladinog sektora i ustanovljeno je da vlast ne poštuje Zakon o ravnopravnosti spolova, kaže kodirektorica organizacije "Global rights", Dijana Šehić. Katastrofalna je situacija u kojoj nema nijedne žene u Vijeću ministara BiH, jedna je ministrica u Kantonu Sarajevo, jedna gradonačelnica, nekoliko žena u parlamentima, a skoro 60 posto populacije u BiH čine žene, komentira predsjednica LDS-a Lamija Tanović. Razlog za ustaljeno mišljenje da žena nije sposobna biti majka, domaćica, supruga i, istovremeno graditi karijeru, Tanović vidi u nepostojanju demokratskog društva, te u poštivanju nacionalnih umjesto ljudskih prava.

Lojalne stranci

U javnom životu sve je manje žena, a i onih nekoliko koje dobiju mjesto u parlamentu nisu lojalne ženama nego stranci, smatra Nada Ler-Sofronić, direktorica Centra "Žena i društvo".

Nedostatak političke volje

Hrvatska je usvojila strategiju kojom želi omogućiti stvaranje ambijenta za ravnopravno učešće žena u svim segmentima života. Takvu ozbiljnost očekujemo i od naše države. Donošenje takvog plana na državnom nivou preporuka je UN-a. Na taj način bila bi iskazana politička volja, neophodna za poboljšanje položaja žena, kaže Šehić.

46. I porodice nestalih su žrtve rata

OSLOBOĐENJE, 09.07.2005.

Autori: S. ROŽAJAC

Međunarodni komitet crvenog krsta (MKCK), čiji je mandat da podrži državne vlasti u otkrivanju sudbine nestalih osoba i pružanju informacija njihovim porodicama, do sada je primio 21.374 zahtjeva za traženje, navodi se u izvještaju visokog komesara UN za ljudska prava (OHCHR) iz 2005. godine, o ostvarivanju prava porodica nestalih osoba u BiH. Nacionalni službenik za ljudska prava u Uredu visokog komesara UN-a, Viktorija Ružičić u petak, prilikom prezentacije izvještaja, istakla je da se u izvještaju navode analize zakona koji se direktno ili indirektno tiču problematike porodica nestalih osoba, ali i slabosti pravnog sistema. "Porodice nestalih trebaju se smatrati žrtvama i treba im osigurati posebna prava, jer se radi o višestruko ranjivoj kategoriji. U većini slučajeva to su raseljene osobe koje su i same prošle kroz mnoge traume i u kojima su najčešće žene nosioci domaćinstva", istakla je ona. U ostvarivanju statusa žrtava rata entitetski zakoni su neusklađeni, a u RS su diskriminatorski prema povratnicima. Međutim, istakla je ona, ni u Federaciji situacija nije puno bolja. "U entitetima zakoni različito tretiraju ovu problematiku i ne uzimaju u obzir posebnu ranjivost porodica nestalih osoba. Neki zadaci prepušteni su nevladinom sektoru, ali njegova sredstva su često limitirana. U Federaciji zaštita prava ovisi od kantona u kojem porodice nestalih žive,

jer svi kantoni nemaju iste finansijske mogućnosti, a u nekima nisu ni usvojeni zakoni o osnovama socijalne zaštite", rekla je Ružičić. Povodom deset godina od genocida u Srebrenici, ovim izvještajem OHCHR želi pružiti podršku porodicama nestalih osoba i njihovim udruženjima kako bi ostvarile svoja prava i saznale sudbinu svojih voljenih.

47. Ni centri za socijalni rad ne mogu zaštititi djecu

OSLOBOĐENJE, 31.05.2005.

Autori: S. ROŽAJAC

Od 2000. do 2003. godine zabilježen je porast identifikovanih slučajeva nasilja nad djecom, navodi se u Odgovorima BiH na upitnik generalnog sekretara UN-a o nasilju nad djecom. Međutim, kako nam je kazala šefica Odjela za pojedinačnu zaštitu ljudskih prava u Ministarstvu za ljudska prava BiH, Saliha Đuderija, ovi pokazatelji ne moraju da znače da je povećano nasilje nad djecom. "Analitičari i eksperti koji se bave ovom problematikom smatraju da postoji mogućnost da je došlo do jačanja svijesti žrtava, te da se iz godine u godinu sve više obraćaju relevantnim organima, upozoravajući ih na situaciju u kojoj se nalaze", pojasnila je ona. Prema njenim riječima, najčešće se radi o seksualnom i fizičkom zlostavljanju, trgovini djecom, prostituciji i prosjačenju, a žrtve su stare između sedam i 16 godina. "Centri za socijalni rad ne mogu da ponude adekvatnu zaštitu djeci žrtvama nasilja, jer nemaju dovoljno novca kako bi im omogućili rehabilitaciju. Upravo ovaj izvještaj, koji će biti prosljeđen relevantnim instucijama u BiH, bit će korak ka iznalaženju tih sredstava i njihovom usmjeravanju u borbu protiv nasilja nad djecom", kazala je Đuderija, dodavši da će preporuke vladinih i nevladinih organizacija i rješavanju ovog problema biti upućene Vijeću ministara BiH. Direktorica regionalne kancelarije Save the Children, Senija Tahirović ukazala je na važnost ovog izvještaja, napomenuvši kako je ovo prvi poslijeratni dokument o nasilju nad djecom koji će biti dostavljen generalnom komitetu UN-a. "Izvještaj će poslužiti da se na državnom nivou napravi strategija kako bi se nasilje nad djecom držalo pod kontrolom. Ovom problemu neophodno je sistematski i organizovano pristupiti", ocijenila je Senija Tahirović.

48. Centralna izborna komisija šteti toku kampanje

OSLOBOĐENJE, 16.09.2006.

Autori: FENA

Helsinški komitet za ljudska prava u BiH ocjenjuje da predizborna kampanja u proteklih petanest dana protječe u duhu nastojanja političkih aktera da pridobiju naklonost birača insistiranjem na slabostima rivala i na pokušajima njihove diskreditacije. "Pored toga, svjesno se zaoštavaju političke tenzije kako bi se homogenizovalo glasačko tijelo, pri čemu se otvaraju izrazito kontroverzne teme s ciljem da se radikalizuje i polarizuje javnost. Uz rijetke izuzetke, tokom kampanje se ne govori o programima partija, o sposobnosti kandidata čija su imena na listama niti se ozbiljnije tretiraju životna pitanja kao što su zapošljavanje, zdravlje, obrazovanje, vizni režim", navodi Helsinški komitet. Dalje ističe kako je indikativno to što se u kampanji i ne spominje 12 zahtjeva sadržanih u Građanskoj platformi pokreta GROZD, iako je tu platformu dosad potpisalo više od 420.000 Bosanaca i Hercegovaca. "Nedostaje jasno i uvjerljivo predstavljanje onoga što budući poslanici i njihove stranke namjeravaju konkretno učiniti kako bi se počeli rješavati otvoreni i krupni problemi. Na nekim skupovima korišteni su jezik mržnje i huškački rječnik. I ova kampanja je u znaku rata plakatima. Plakati se lijepe preko plakata drugih stranaka, a za plakatiranje se koriste površine koje nisu za to

predviđene", upozorava Helsinški komitet. Zabilježeni su i disonantni tonovi u istupima članova Centralne izborne komisije BiH. "Za žaljenje je to što Centralna izborna komisija nema jedinstveno tumačenje Izbornog zakona, čime se šteti toku kampanje. Tokom prve polovine kampanje pažnja je više usmjeravana medijskom predstavljanju, a manje direktnom obraćanju građanima na predizbornim skupovima, s tim što se može očekivati da će se broj mitinga i skupova povećavati kako se bude bližio dan izbora", navodi Helsinški komitet. Helsinški komitet za ljudska prava u Bosni i Hercegovini ponovo poziva sve kandidate i predstavnike političkih partija, kao i novinare, da se uzdrže od upotrebe jezika mržnje i od raspirivanja nacionalne, vjerske i svake druge isključivosti i netolerancije.

Odsustvo tolerancije

Većina elektronskih medija pridržava se zakonskih odredbi i drugih relevantnih propisa, navodi Helsinški komitet BiH. "No, neki emiteri odstupaju od principa nepristrasnosti i favorizuju pojedine partije i kandidate. Posebno zabrinjava način vođenja dijaloga u tv-debatama. Evidentno je odsustvo tolerancije, pa učesnici nerijetko prelaze u otvorene svađe koje nisu lišene ni uvreda, a javnosti se šalje poruka o nepomirljivim razlikama nastalim u ratnim godinama. Kod pisanih medija, koji funkcionišu na principima samoregulacije, zabilježena su odstupanja od profesionalnih standarda i objektivnosti", ističe se.

Invalidna i hendikepirana lica počela protest

Primorani smo prava tražiti na ulici. Udruženje invalidnih i hendikepiranih osoba pridružilo se u petak protestima poljoprivrednika i nezaposlenih osoba koji već mjesecima traju ispred zgrade Zajedničkih institucija u BiH. "Zbog dugogodišnjeg nemara aktuelne vlasti prema najugroženijem dijelu bh. populacije, invalidnim i hendikepiranim osobama, primorani smo da svoja prava tražimo putem protesta. Od vlasti tražimo samo da provede ono na što se obavezala 2003. godine potpisivanjem Standardnih pravila UN za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom. Budući da se u BiH ovi međunarodni standardi ne provode, zaključili smo sporazum sa Narodnom strankom Radom za boljitak, koja se obavezala da će dolaskom na vlast spriječiti dalju diskriminaciju invalidnih i hendikepiranih osoba", istakao je u petak Aziz Tafro, predsjednik Udruženja invalidnih i hendikepiranih osoba u BiH.

Pokret za promjene BiH. Subvencije za studente

Pokret za promjene (PZP) BiH poziva Vladu Federacije BiH i vlade svih deset kantona u FBiH da odmah pronađu interventna sredstva za subvencioniranje smještaja i ishrane studenata u studentskim domovima Nedžarići i Bjelave u Sarajevu, te u Tuzli i Mostaru. U saopćenju za javnost Pokret za promjene BiH ističe da smatra neprihvatljivim ponašanje aktuelnih vlasti koje dovodi do toga da se pred početak svake akademske godine studenti dovode u stanje da nemaju gdje stanovati i učiti. Pokret za promjene BiH također smatra da se mogu i moraju pronaći sredstva za osiguranje uvjeta za normalan smještaj, ishranu i život svih studenata u studentskim domovima, te da se istovremeno moraju osigurati sredstva i za potrebe proširenog studentskog standarda, a koji se odnosi na zamjenu dotrajale opreme i instalacija u domovima.

Za one koji nemaju ličnu kartu. Na izbore sa obrascem CIPS-a

Direkcija za implementaciju CIPS projekta dogovorila je s Centralnom izbornom komisijom BiH i nadležnim organima za izdavanje ličnih dokumenata (MUP-ovima) način kojim će se omogućiti zakonima zagarantirano pravo glasanja na predstojećim izborima svim građanima koji prvi put podnose zahtjev za izdavanje lične karte od 16. do 30. septembra. Kako je saopćeno iz Ministarstva civilnih poslova BiH, građanima koji prvi put podnose zahtjev za

izdavanje lične karte od 16. do 30. septembra (a kojima lične karte neće biti izdate do izbora, 1. oktobra), nadležni organ, odnosno referent na CIPS lokaciji odmah će izdati obrazac LK/OI-4 koji će služiti kao identifikacioni dokument kod glasanja na izborima.

HNZBiH počeo predizbornu kampanju. Odaberimo bolji život zajedno

Hrvatska narodna zajednica (HNZ) BiH u petak je na konferenciji u Mostaru predstavila plakat stranke, pet radijskih i jedan TV spot za predstojeće izbore, navodi Fena. Time je ova stranka započela svoju predizbornu kampanju, a centralna poruka te stranke za ovogodišnje izbore je Odaberimo bolji život zajedno. Po riječima predsjednika Izbornog stožera HNZ, Mate Bandura, na državnoj i federalnoj razini HNZ na predstojeće izbore izlazi u okviru koalicije HDZ Hrvatska koalicija HNZ, HSP, a na županijskim razinama s HDZBiH i HSPBiH.

49. Djeca iz BiH na tržištu?

OSLOBOĐENJE, 18.02.2010.

Autori: DRAGAN STANOJLOVIĆ

Sudeći prema primjedbama, pitanjima i zahtjevima gotovo svih 47 zemalja članica Komiteta Ujedinjenih nacija za ljudska prava, stanje ljudskih prava u našoj zemlji jučer u Ženevi nije dobilo prolaznu ocjenu ovog visokog tijela svjetske organizacije.

Dok se stranke dogovore

Najviše pažnje učesnika jučerašnje rasprave u Ženevi privukle su namjere BiH da u roku izvrši presudu Suda za ljudska prava u Strasbourgu. Opšti je stav i prije službenih zaključaka Komiteta za ljudska prava UN-a, koji će biti objavljeni najvjerojatnije u martu, da naša zemlja hitno mora iz svog Ustava, Izbornog i svih ostalih zakona ukloniti sve diskriminirajuće odredbe, ne samo u nacionalnom i etničkom, nego i rasnom, spolnom, pa čak i seksualnom pogledu i ove pravne akte u cijelosti uskladiti s Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i osnovnim slobodama. Zamjenik državnog ministra pravde, Srđan Arnaut, obavijestio je članove ovog komiteta UN-a da niko u našoj zemlji ne osporava obavezu i hitnost izvršenja strazburške presude, ali da još nema zajedničkog stava političkih stranaka kako izvršiti ustavne promjene u tom pogledu. Delegaciju BiH od 12 članova, inače, predvodio je ministar za ljudska prava, Safet Halilović. Druga tema koja je privukla pažnju bila je segregacija u oblasti obrazovanja. Predstavnicima Kanade, Švajcarske, Njemačke, Brazila, Finske, Holandije, Španije i drugih zemalja pitali su šta BiH namjerava da učini kako bi iz svog obrazovnog sistema konacno uklonila podjele na etničkoj, pa i vjerskoj osnovi? Sesija u Palati nacija u Ženevi pokazala je da su članice svjetske organizacije posebno osjetljive na kršenje dječijih prava. Bjelorusija je, recimo, ukazala na prisutnu praksu ilegalnog međunarodnog usvajanja djece iz BiH. Druge zemlje su otvoreno spominjale i termin trgovine djecom, ali i ženama te ljudima uopšte, pa su od naše zemlje zatražile odgovor na pitanje kada će početi dosljednu primjenu člana 21. Evropske konvencije? Ugrožavanje seksualnih manjinskih prava u našoj zemlji bilo je također predmet interesovanja. Norveška je zatražila izjednačavanje prava homoseksualaca sa pravima svih građana, dok je predstavnik Švedske direktno pitao da li BiH namjerava pokrenuti legalizaciju homoseksualnih brakova? Odgovorila mu je pomoćnica ministra za ljudska prava BiH, Saliha Đuderija: BiH je tradicionalna zemlja i o tome se najprije moraju izjasniti nadležni organi vlasti, ali i vjerske zajednice.

Srbija je za pomirenje

Dok se vođa delegacije SAD-a najviše interesovao za stanje ljudskih prava zatvorenika i duševnih bolesnika u BiH, Alžir se zanimao za sudbinu svojih državljana koje je BiH isporučila

u Guantanamo. Odgovorio mu je Srđan Arnaut: u Guantanamo je samo još jedan, ostali su na slobodi i uglavnom sa svojim porodicama. Šef delegacije Srbije u Komitetu za ljudska prava UN-a jučer je izjavio da je zaštita prava izbjeglica i povratnika zajednicki interes njegove zemlje i BiH. On se založio za intenziviranje procesa pomirenja u regionu, a u okviru toga posebno za daljnju individualizaciju odgovornosti za ratne zločine.

Medijske slobode

Posebno ogorčenje i osudu učesnika jučerašnje sesije izazvale su učestale pojave gušenja medijskih sloboda, te verbalni i drugi napadi na zaštitnike ljudskih prava iz nevladinog sektora u našoj zemlji. Od svih nadležnih organa u našoj zemlji UN traži energičnu zaštitu medijskih sloboda, ali i fizičku sigurnost za novinare i zaštitnike ljudskih prava.

50. Komšić u UN-u sa vlastitim govorom

NEZAVISNE NOVINE, 27.09.2007.

Autori: NATAŠA KRSMAN

Delegacija BiH, koju predvodi predsjedavajući Predsjedništva BiH, Željko Komšić, prisustvovala je jučer otvaranju 62. sjednice Generalne skupštine Ujedinjenih nacija (UN), saopšteno je iz Komšićevog kabineta. Prema rasporedu izlaganja, predsjedavajući Komšić kasno sinoć trebao se obratiti Generalnoj skupštini UN-a. Komšićev istup nije usaglašen u Predsjedništvu BiH, koje nije usvojilo platformu nastupa predsjedavajućeg zbog neslaganja o tekstu koji je pripremila Ministarstvo inostranih poslova BiH. Komšić je zbog toga za obraćanje Generalnoj skupštini sam pripremio govor, koji nije pročitao do zaključenja ovog broja "Nezavisnih". Komšić je prisustvovao i prijemu koji je za šefove država i vlada organizovao Džordž Buš, predsjednik SAD-a. Predsjedavajući Predsjedništva se u utorak sastao sa Nursultanom Nazarbajevim, predsjednikom Republike Kazahstan, Mišelin KalmiRej, predsjednicom Švicarske, i Ngujen Tan Dungom, premijerom Vijetnama. Na ovim sastancima najviše je bilo riječi o ekonomskoj saradnji, a posebno o mogućim ulaganjima firmi iz Kazahstana u BiH. Kako bi se ova saradnja intenzivirala, Komšić je pozvao predsjednika Kazahstana da posjeti BiH, te predložio osnivanje mješovite komisije dvije zemlje, o čemu će detalje dogovoriti šefovi diplomatija Kazahstana i BiH. Komšić je u razgovoru sa predsjednicom Švicarske istakao da oko 45.000 građana porijekom iz BiH živi u toj zemlji, te se zahvalio što su toplo prihvaćeni u ovoj državi. Nakon susreta sa premijerom Vijetnama očekuju se pripreme niza bilateralnih sporazuma, a najavljena je mogućnost otvaranja vijetnamskog tržišta za proizvođače iz BiH.

Jevreje interesuje restitucija

Predsjedavajući Predsjedništva, Željko Komšić, i ministar inostranih poslova BiH, Sven Alkalaj, razgovarali su sa predstavnicima Američko-jevrejskog komiteta, koji su podržali put BiH u NATO i EU, ali su se interesovali i za proces restitucije BiH zbog povrata oduzete jevrejske imovine.

51. Oduzima se nezakonito stečena imovina

OSLOBOĐENJE, 04.09.2009.

Autori: A. TERZIĆ

Vijeće ministara BiH na jučerašnjoj sjednici utvrdilo je prijedlog izmjena i dopuna Krivičnog zakona BiH. Kako je istakao predsjedavajući Vijeća ministara, Nikola Špirić, donošenjem ovih izmjena Zakona BiH ispunit će još jedan uslov za liberalizaciju viznog režima i uskladiti

legislativu u ovoj oblasti i rješenja u zemljama EU. Sveobuhvatnim izmjenama i dopunama Krivičnog zakona BiH sistemski će, između ostalog, biti definirana mogućnost oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom te dopunjene odredbe koje se odnose na finansiranje i poricanje terorističkih aktivnosti, vrbovanje za njih, organiziranje terorističkih grupa i trgovinu ljudima. Državna Vlada utvrdila je i prijedlog izmjena i dopuna Zakona o krivičnom postupku BiH. Ovim se uređuje pitanje raspodjele predmeta ratnih zločina među sudovima u BiH, čime će biti omogućeno efikasnije provođenje državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina. Izmjene se, između ostalog, odnose i na uvođenje obaveznog pritvora nakon izrečene presude na kaznu zatvora od pet godina ili težu. Vraćanjem u Zakon ranije propisanog rješenja želi se omogućiti efikasniji sudski postupak te spriječiti da lica osuđena za teška krivična djela u vrijeme čekanja izdržavanja kazne počine nova krivična djela ili napuste BiH. Utvrđen je prijedlog izmjena i dopuna Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH. Njim se uređuje, promovira i štiti ravnopravnost spolova, garantiraju jednake mogućnosti i ravnopravan tretman svih lica, bez obzira na spol, u javnoj i privatnoj sferi društva te uređuje zaštita od diskriminacije na osnovu spola. Izmjenama Zakona o ravnopravnosti spolova bh. legislativa u ovoj oblasti bit će uskladena s direktivama EU, preporukama Vijeća Evrope koje su usvojene nakon donošenja Zakona, kao i Općim preporukama UN Komiteta za eliminaciju svih oblika diskriminacije žene za BiH. S ciljem usaglašavanja sa Zakonom o ravnopravnosti spolova utvrđene su i izmjene i dopune Zakona o Javnom radio-televizijskom sistemu i servisu BiH, te Zakona o komunikacijama.

Za zgradu SIPA gotovo 24 miliona KM

Vijeće ministara BiH usvojilo je informaciju Ministarstva sigurnosti o izgradnji objekta za trajni smještaj Državne agencije za istrage i zaštitu i ukupnim troškovima za dovođenje objekta u funkciju. Državna Vlada prihvatila je procijenjenu vrijednost projekta od 23.901.315 KM.

52. BiH članica Izvršnog odbora UNICEF-a

OSLOBOĐENJE, 14.04.2015.

Autori: AUTOR NIJE NAVEDEN

Bosna i Hercegovina izabrana je za članicu Izvršnog odbora UNICEF-a za period 2016.-2018. godine na sjednici Ekonomskog i socijalnog vijeća (ECOSOC) Ujedinjenih nacija koja je održana u New Yorku 8. aprila, saopćeno je iz Ministarstva vanjskih poslova BiH. UNICEF fond Ujedinjenih naroda za djecu ima kao osnovnu zadaću brigu za dobrobit djece i omladine. Fond se u potpunosti finansira iz dobrovoljnih kontribucija vlada, fondacija i privatnih donatora. Radom UNICEF-a rukovodi Izvršni odbor, sastavljen od 36 članova sa mandatom od tri godine. Bosna i Hercegovina preko svoje Stalne misije pri UN-u u New Yorku nastavlja trend zapaženog djelovanja u sjedištu Ujedinjenih naroda u oblasti zaštite ljudskih prava, po kojem je već odavno postala prepoznatljiva, kako u njegovim glavnim organima, tako i funkcionalnim tijelima i komisijama. Ove godine Bosna i Hercegovina je članica UN-ove Komisije za izgradnju mira, UN-ovog Entiteta za jednakopravnost spolova UN WOMEN, UN-ove Komisije za status žena i UN-ovog Komiteta za konferencije, a od 1. januara 2016. lista se proširuje članstvom u Izvršnom odboru UNICEF-a. Bosna i Hercegovina je također podnijela kandidaturu za članstvo u ECOSOC-u (za period 2017.-2019.), koji je glavni organ UN-a za pitanja ekonomskog i socijalnog razvoja, i aktivno se priprema za izbore koji će se održati u junu 2016. u New Yorku. Ovim BiH potvrđuje punu spremnost da aktivno sudjeluje u raspravi i odlučivanju o svim globalnim pitanjima, počevši od pitanja mira i sigurnosti kroz Vijeće

sigurnosti UN-a, preko pitanja ljudskih prava, kroz Vijeće za ljudska prava, pitanja održanja i izgradnje mira, kroz Komisiju za izgradnju mira, pa do pitanja globalnog ekonomskog razvoja kroz ECOSOC, navodi se u saopćenju iz MVP-a BiH.

53. Desetine hiljada invalida mogu tužiti BiH

DNEVNI AVAZ, 29.03.2014.

Autori: V. STEVANOVIĆ

Desetine hiljada osoba s invaliditetom u Bosni i Hercegovini mogu tužiti svoju državu, potpisnicu obavezujuće Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom još od 2009. godine, jer do danas ne postoje ni predzakonski uvjeti za njenu provedbu! Zagarantirana prava

Bivši ministar za ljudska prava i izbjeglice BiH, Safet Halilović je 30. jula 2009. u Njujorku potpisao ovu Konvenciju i opcioni protokol. Za pet godina naša država je ratificirala Konvenciju (2010.), izradila prvi izvještaj o implementaciji (2012.) i uputila ga prema UN-ovom Komitetu za prava osoba s invaliditetom (2013.). Postojeće bh. zakonodavstvo, međutim, još nije usklađeno s Konvencijom čiji član 4. (prvi paragraf) naglašava da se "države potpisnice obavezuju osigurati puno ostvarivanje svih ljudskih prava i osnovnih sloboda za osobe s invaliditetom, bez diskriminacije na osnovu invaliditeta". Među zagarantiranim pravima za invalide nalaze se i ona o njihovom zapošljavanju, socijalnoj zaštiti, obrazovanju, učešću u kulturnom, društvenom, javnom, političkom životu, kao i da biraju i budu birani... Da li se prvo trebaju ratificirati dokumenti ili osigurati uvjeti za njihovu provedbu, stvar je političke prirode. Jedno je sigurno, ratificiranjem ovog dokumenta BiH je preuzela obavezu uvođenja uistinu visokih standarda u oblasti ljudskih prava, čemu, svakako, trebamo i težiti kaže ministar rada i socijalne politike FBiH, Vjekoslav Čamber, koji tvrdi da njegovo ministarstvo "čini sve da se to i realizira".

Težak život

No, ni ovo, kao ni resorno ministarstvo u RS, do danas nemaju podataka o tome da li ih je i koliko osoba sa invaliditetom pred domaćim ili međunarodnim sudovima za ljudska prava tužilo i tražilo odštetu, jer ne mogu ostvariti svoja prava koja su im UN-ovim dokumentom zagarantirana. U Centru za razvoj i podršku (CRP) i Inicijative preživjelih od mina (IPM) ističu da nadležne institucije BiH trebaju što prije primijeniti UN-ovu Konvenciju. U pripremi je izvještaj o primjeni strategije za poboljšanje društvenog položaja osoba s invaliditetom u RS, a nismo zadovoljni napretkom koji je ostvaren do danas, kaže nacionalna koordinatorica za pitanja osoba s invaliditetom u RS, Olivera Mastikosa, inače dugogodišnji borac za ostvarivanje prava ove kategorije stanovništva u BiH, kojoj i sama pripada. Osobe s invaliditetom u BiH funkcioniraju kroz građanska udruženja i nevladin sektor i najteže im je u manjim općinama i provincijama. To je težak život i mislim da sistem vrlo često ne poznaje potrebe osoba s invaliditetom. Mnogi od njih nemaju osnovne uslove za život, posao, primanja, neophodne uslove da bi samo ostvarili mogućnost da izađu iz sobe ili kuće, dakle pravo na kretanje i dostojan život, kaže predsjednica Koalicije organizacija/udruženja osoba s invaliditetom u Doboju, Dragica Bikanović.

Đuderija: Nema novca

Pomoćnica ministra u Sektoru za ljudska prava BiH, Saliha Đuderija, međutim, smatra da je veliki broj obaveza država realizirala. Ipak, priznaje da to nije na zadovoljavajućem nivou.

Nedostaju finansijski resursi i sredstva za poboljšanje kapaciteta i usluga za osobe s invaliditetom na svim nivoima napominje ona.

Ni podataka o broju

Naša zemlja, međutim, još nema ni precizan broj osoba s invaliditetom jer se rezultati popisa provedenog 2013. još čekaju. Posljednje podatke, i to one iz 2010., ima Agencija za statistiku BiH, prema kojima je u centrima za socijalni rad bilo registrirano 60.950 osoba s invaliditetom, od čega je 52 posto muškaraca. S druge strane, u registru Fonda PIO RS evidentirano je 41.225 korisnika invalidske penzije, a u Federalnom zavodu PIO/MIO FBiH 82.099 korisnika i to do aprila 2012.

54. Najviše nevoljnika sa Kosova*

OSLOBOĐENJE, 05.03.2006.

Autori: AUTOR NIJE NAVEDEN

Najveći broj tražitelja azila su Romi sa Kosova*. Matične knjige sa Kosova* izmještene su u Srbiju, a UNMIK je nakon juna 1999. proveo podjelu novih dokumenata građanima Kosova*. Problem dokumenata zemlje porijekla je u ovom slučaju prisutan i naizgled nerješiv, jer Ministarstvo sigurnosti BiH nema nikakvu saradnju sa administracijom UN-a na Kosovu*. Oni koji su tu već sedam godina sa statusom osoba na privremenom prihvatu izražavaju nezadovoljstvo i depresiju. Među njima vlada nesigurnost u pogledu povratka u svoje ranije domove. Naime, ako žele dobiti donaciju za obnovu kuća na Kosovu*, to mogu učiniti samo ako se odjave iz BiH i potpišu da se dobrovoljno vraćaju u zemlju porijekla te tamo prijave stalni boravak. Međutim, većina ih nije spremna na ovaj potez zbog ekonomsko-bezbjednosne nesigurnosti na Kosovu*. U UNHCR-u tvrde da u BiH postoje osobe koje imaju status privremenog prihvata, tzv. TAP osobe (temporary admitted persons). One su u tom statusu i po sedam godina. U najvećem procentu to su lica iz SCG sa kojom BiH ima potpisan Sporazum o dvojnog državljanstvu, po kojem državljani SCG koji su imali odobren boravak u BiH duže od tri godine imaju pravo podnijeti zahtjev za bh. državljanstvo. Takve osobe, prema navodima iz UNHCR-a, suočavaju se sa diskriminacijom od institucija BiH, jer im se zahtjevi za državljanstvo odbijaju.

Ometena privatnost

Kada su u pitanju djeca, mogu se registrovati povrede Konvencije UN-a o pravima djeteta, tj. nepostupanja u najboljem interesu djeteta. Posjetom kampu u Rakovici, Helsinški komitet uočava neadekvatnost uslova života. Iako imaju pristup obrazovnim institucijama, te najveći broj njih pohađa školu i ima obezbijeden prevoz do školskog objekta, djeca iz rakovičkog kampa žive u montažnim objektima, sa zajedničkim kupatilima, gdje je ostvarivanje prava na privatnost djeteta i pravilan razvoj dječje ličnosti uveliko ometeno. Igraona za djecu predškolskog uzrasta organizovana je u kontejneru površine manje od 10 metara kvadratnih, memljivom i prljavom, bez vode i toaleta. Socijalna radnica također boravi i radi, uglavnom sa ženama, u jednom takvom kontejneru. Nisu rijetki slučajevi da u kamp budu dopremljeni u pratnji policije ljudi koji su, najčešće u tranzitu uhvaćeni na granici bez potrebnih dokumenata. Tokom noći, ili dan dva poslije, oni napuste kamp i odlaze u nepoznatom pravcu. U takvim slučajevima učinjena je povreda u smislu normi Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu, jer o njihovoj sudbini se ništa ne zna, a samo se može pretpostaviti da pomenuta lica i dalje nelegalno borave na teritoriji BiH ili postaju žrtvama trgovine ljudima. Zakonom o kretanju i boravku stranaca i azilu precizno su utvrđene mjere protjerivanja,

odnosno razlozi za izricanje mjere protjerivanja. Zakonom je regulisan i nacin izvršenja rješenja o protjerivanju. Helsinški komitet uočava da, zapravo, ne postoji koordiniranost nadležnih od trenutka donošenja rješenja o protjerivanju i konačnog rješenja po uloženoj žalbi do trenutka kada određene osobe moraju napustiti zemlju.

Prava žena

Naime, kada su u pitanju lica kojima je odbijen azil, odnosno koja su dobila rješenje o progonstvu, njihovu daljnju sudbinu, odnosno kretanje, u većini slučajeva niko ne prati. U Ministarstvu sigurnosti nemaju podataka o broju ilegalnih imigranata u BiH. Za ova lica ne postoji nikakav centar. Zahvaljujući sredstvima Evropske unije takav centar trebao bi se graditi ove godine u Istočnom Sarajevu. Država BiH je u zakonodavstvo zemlje ugradila cijeli set međunarodnih dokumenata koja se odnose na ljudska prava i slobode, među kojima je i Deklaracija o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama. Potpisane su Pekinška deklaracija i Platforma za akciju. Usvojen je i Zakon o ravnopravnosti spolova (jun 2003.) na nivou države. Predviđeni su i mehanizmi za njegovo provođenje. Formirani su gender centri na državnom nivou i na entitetskim nivoima. Zakonodavne skupštine države, entiteta, kantona i Distrikta Brčko su formirale komisije za ravnopravnost polova. Pored svih potpisanih dokumenata i usvojenih zakona, ženska ljudska prava se nedovoljno poštuju. U ukupnom broju stanovnika, po procjeni demografa, 51% je ženskog stanovništva. Nezaposlenih u BiH je oko 40% radno aktivnog stanovništva, od čega je 46,8 % ženske radne snage. Ovdje treba napomenuti da se radi o procentima koji su evidentirani kod agencija za zapošljavanje. Oko 20% stanovništva BiH živi ispod granice siromaštva, a 30% je na samoj granici. Ova ekonomsko-socijalna slika u BiH najteže pogađa najranjivije grupe žene, djecu i stare. Pristup žena zapošljavanju, posebno ako su starije od 35 godina, izuzetno je otežan. Novi vlasnici privatnih preduzeća često postavljaju uslove koji nisu u vezi sa obrazovanjem i radnim sposobnostima. Životna dob kandidatkinja, vanjski izgled, spremnost da se odustane od rađanja, neki su od kriterija koje traže poslodavci. Oblast zdravstvene i socijalne zaštite nije u nadležnosti države BiH, nego je to nadležnost entiteta, kantona i distrikta Brcko. Oko 59% žena u BiH nije zdravstveno osigurano. Ali i kad imaju pravo na zdravstvenu zaštitu, tehnička i kadrovska opremljenost zdravstvenih ustanova je neujednačena ili uopšte ne pokriva najnužnije zdravstvene potrebe žena. Takvih primjera je bezbroj. Opština Drvar do sada nije imala porodilište, pa su žene porodilje bile prisiljene da putuju i do 100 KM kako bi obezbijedile adekvatnu medicinsku pomoć.

Nasilje u porodici

Nasilje u porodici ili kućno nasilje prema ženama i djeci u BiH ima tendenciju rasta i predstavlja direktnu posljedicu siromaštva i ekonomsko-socijalnog statusa porodice i postratnih trauma. Žene kao žrtve nasilja najčešće trpe nasilje od članova uže obitelji muža, oca, sina, a nerijetko su žrtve nasilja i svoje okoline.

55. Silajdžić zamjerio Komšiću

NEZAVISNE NOVINE, 28.09.2007

Autori: NATAŠA KRSMAN

Govor predsjedavajućeg Predsjedništva BiH, Željka Komšića, pred Generalnom skupštinom Ujedinjenih nacija bio je izbalansiran, iako je govorio bez prethodno usvojene platforme. Ocijenili su ovo jučer članovi Predsjedništva, Nebojša Radmanović i Haris Silajdžić. Dok je za Radmanovića Komšićev govor odmjeren i državnički, iz Silajdžićevog kabineta su saopštili da

predsjedavajući Predsjedništva, osim poznatih činjenica o presudi Međunarodnog suda pravde za genocid u Srebrenici, nije naveo ko je odgovoran za to. "Gospodin Komšić uopće nije ni citirao one dijelove presude koji govore o odgovornim za taj genocid, odnosno koji pominju MUP RS i Vojsku RS kao institucije koje su taj genocid počinile, kao što nije potencirao ni da Srbija i dalje krši presudu Suda svojim odbijanjem da isporuči Mladića i Karadžića", kazala je Sanja Bagarić, Silajdžićeva savjetnica za medije. Komšić je govoreći u srijedu navečer na 62. zasjedanju Generalne skupštine UN-a kazao da je i primjer Srebrenice dokaz da je potrebna reforma Savjeta bezbjednosti UN-a. "Poznato je da je moja zemlja u skoroj prošlosti platila visoku cijenu nesavršenog i neefikasnog sistema UN-a. Same Ujedinjene nacije su priznale tu grešku, te istakle u svom Izvještaju za Srebrenicu 'da je iskustvo UN-a u BiH jedno od najtežih i najbolnijih u povijesti ove organizacije', da je 'Srebrenica kristalizirala istinu koja je shvaćena isuviše kasno od strane UN-a i šireg svijeta', te da će 'nas tragedija Srebrenice zauvijek proganjati'", kazao je Komšić. On je ocijenio da je osim neophodne reforme Savjeta bezbjednosti, potrebno raditi na revitalizaciji koja podrazumijeva reformu Generalne skupštine i njenih komiteta, Ekonomskog i Socijalnog savjeta, Sekretarijata i drugih tijela. Komšić je istakao napredak u BiH po pitanju saradnje s Haškim tribunalom, ali i naglasio da ovaj krivični sud ne bi trebalo zatvoriti dok ne budu privedeni i procesuirani optuženi za ratne zločine, Radovan Karadžić i Ratko Madić.

BiH za regionalnu saradnju

Predsjedavajući Predsjedništva u svom govoru podsjetio da je BiH u posljednjoj godini napravila značajan napredak, između ostalog i zbog članstva u Partnerstvu za mir, ali i Savjetu za ljudska prava UN-a. Komšić je posebno naglasio opredjeljenost BiH za dobrosusjedске odnose, regionalnu saradnju i podsjetio da je Sarajevo postalo sjedište Sekretarijata Savjeta za regionalnu suradnju.

Radmanović: Nikad više bez platforme

Član Predsjedništva BiH, Nebojša Radmanović, kazao je da on nikada nije bio protiv toga da se u platformi citiraju dijelovi presude za genocid u Srebrenici. "Sporni su bili komentari na presudu, a to su bili dijelovi pisma koje su dva člana Predsjedništva poslali u pismu Ban Ki Munu, generalnom sekretaru UN-a", rekao je Radmanović i dodao da se nikada više ne bi smjelo desiti da BiH bude predstavljena bez platforme.

56. Stotinu u ratu silovanih žena postaju beskućnice

NEZAVISNE NOVINE, 10.04.2006.

Autori: R. ČENGIĆ

Oko 100 žena koje su trenutno nastanjene na području Kantona Sarajevo, a koje su u ratu preživjele silovanja, zlostavljanja ili drugi oblik torture, mogle bi sredinom maja sa primjenom Zakona o dodjeli, vraćanju i prodaji stanova FBiH ostati na ulici. Ovo je potvrdila Bakira Hasečić, predsjednica Udruženja "Žena žrtva rata". "S primjenom ovog zakona koji se odnosi na napuštene stanove za koje nije podniet zahtjev za povrat ili za otkup, prestaje postojati alternativni smještaj i oko 100 žena ostat će bez krova nad glavom. Apelovali smo na opštinske vlasti koje će od tog dana raspolagati tim stanovima da ih dodijele ženama koje se zbog ratnih stradanja ne mogu vratiti u svoje prijeratne sredine jer tamo još žive počinioci zločina nad njima", kaže Hasečićeva. Ona napominje da na području FBiH ima oko 1.000 u ratu silovanih žena koje se ne mogu vratiti u svoje domove i koje žive u neprimjerenim smještajima. Tvrdi da bi se one mogle zbrinuti smještajem u ove stanove. Povodom primjene

ovog zakona Vladi KS, Vladi FBiH i Vijeću ministara BiH stiglo je i pismo od Madlen Riz, šefa UN-ovog Visokog komesarijata za ljudska prava u BiH, koja piše da bi "deložacije ovih kategorija predstavljale povredu Evropske konvencije o ljudskim pravima i Ustava BiH". Rizova u pismu napominje da je vlastima BiH iz Komiteta za ekonomska, socijalna i kulturna prava poručeno da su "zabrinuti zbog nepostojanja socijalnih stanova, posebno za osobe sa nižim primanjima, siromašne i marginalizirane grupe", te preporučeno da "osmisle i implementiraju koherentnu strategiju na državnom nivou kako bi se zaštitila ekonomska, socijalna i kulturna prava žrtava seksualnog nasilja i članova njihovih obitelji". Hajrudin Ibrahimović, ministar za izbjeglice i raseljena lica u KS, gdje je najveći broj slučajeva koje bi mogao pogoditi ovaj zakon, najavljuje da će kantonalna vlada uputiti zahtjev Vladi FBiH da se odloži primjena ovog zakona, ali samo za najteže slučajeve iz ove kategorije. "Imamo 164 slučajeva raseljenih iz RS koji koriste alternativni smještaj u stanovima na koje se odnosi ovaj zakon, a među kojima su i žene žrtve nasilja. Uz zahtjev za odgodu primjene zakona za najteže slučajeve, trebalo bi izvršiti pritisak i na vlasti RS da učine veće napore da se ljudima ipak omogući povratak", kaže Ibrahimović. Iz Ministarstva za ljudska prava BiH podsjećaju da je Dejtonskim mirovnim sporazumom propisano da izbjeglice imaju pravo da biraju mjesto življenja, a da žrtve silovanja i torture tu imaju prioritet, te da im treba obezbijediti da to pravo i ostvare.

57. Dosad ekshumirano oko 19.000 osoba

OSLOBOĐENJE, 30.08.2008.

Autori: SANITA ROŽAJAC

Sudbine nekoliko hiljada nestalih osoba u regionu i dugogodišnja agonija njihovih porodica trebalo bi da bude opomena svim državama sa područja bivše Jugoslavije kako bi se angažirale na otkrivanju istine o zločinima tokom devedesetih. Činjenica o trinaest hiljada nestalih za kojima BiH i dalje traga konačno bi trebala osvijestiti domaće političare, koji bi se, umjesto što godinama opstruiraju ovaj proces, konačno trebali ujediniti i posvetiti rješavanju problema ključnog za pomirenje među narodima sa ovog prostora.

Sporo pravosuđe

Porodice nestalih iz BiH jučer su povodom obilježavanja 30. augusta, Međunarodnog dana nestalih, od Parlamenta BiH, Vijeća ministara i Predsjedništva zatražile da što prije usvoje državnu strategiju u oblasti rasvjetljavanja sudbine nestalih. Na posebnoj sjednici, koju je ovim povodom u Sarajevu organizirala Zajednička komisija za ljudska prava, prava djeteta, mlade, imigraciju, izbjeglice, azil i etiku predstavnici udruženja nestalih podsjetili su da od 30 hiljada nestalih BiH traga još za 13 hiljada. "Istražni organi i institucije nedovoljno su angažovani u procesu prikupljanja informacija o lokacijama grobnica i utvrđivanju okolnosti stradanja žrtava. Pravosudne institucije vrlo su spore u procesuiranju zločinaca i obezbjeđivanju satisfakcije i pravde", istakli su predstavnici udruženja porodica nestalih lica, te ukazali na važnost potpisivanja sporazuma sa Hrvatskom i Srbijom o razmjeni informacija u procesu traženja nestalih osoba. Predsjedavajući Instituta za nestale osobe Amor Mašović podsjetio je da je do sada iz više od 400 masovnih i više hiljada pojedinačnih grobnica ekshumirano oko 19 hiljada osoba, a između devet i 11 hiljada još se nalazi u grobnicama. Povodom 30. augusta, Međunarodnog dana nestalih, Udruženje "Majke enklava Srebrenice i Žepe" iskazalo je nezadovoljstvo odnosom bh. vlasti prema porodicama nestalih. "Valjda je spoznaja gdje su naši najdraži minimum pravde koju zaslužujemo. Međutim, nemamo ni taj minimum. Vjerovatno će se u jeku izborne kampanje naši političari vješto služiti problemom

nestalih samo da bi zaradili još neki politički poen", navodi se u saopštenju ovog udruženja.
Moralna obaveza

Na istu činjenicu upozorili su i iz Udruženja porodice nestalih općine Vogošća. Fond za humanitarno pravo (FHP) podsjetio je institucije Republike Srbije i drugih zemalja u regionu da je rasvjetljavanje sudbine nestalih osoba njihova civilizacijska, pravna i moralna obaveza prema žrtvama, njihovim porodicama i društvu. FHP napominje da je u decembru 2006. Generalna skupština UN-a usvojila Konvenciju za zaštitu svih osoba od prisilnih nestanaka. Međutim, do sada je nije potpisala nijedna postjugoslovenska država.

NAJVIŠE NESTALIH U BIH

Prema posljednjim podacima Međunarodnog komiteta crvenog krsta, na teritoriji bivše Jugoslavije 17.160 osoba još uvijek se vodi kao nestalo. U Bosni i Hercegovini traga se za još 12.817 osoba, u Hrvatskoj 2.374, a na Kosovu* za 1.969 lica.

58. Povratnici u RS ostaju bez invalidnine

OSLOBOĐENJE, 02.11.2010.

Autori: A.B.

Naša sugovornica, Prijedorčanka, uživa prava civilne žrtve rata. Dakle, ima mjesečna primanja. Nedavno je dobila donaciju za obnovu svog prijeratnog doma u Republici Srpskoj (RS). No, odluči li se vratiti tamo, ostat će bez primanja, bez lične invalidnine. Naime, po trenutno važećim propisima u Federaciji BiH, Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite obitelji sa djecom nije propisano da se priznato pravo na ličnu invalidninu prenosi na lica koja se iz FBiH vraćaju u RS.

UN jedno, VM drugo

Ovakvim zakonskim uređenjem ide se u prilog onima koji su na prostoru RS-a proveli etničko čišćenje. Povratnici u RS ili distrikt Brčko, civilne žrtve rata, ne mogu ostvariti pravo na invalidninu. Stoga se većina njih i ne odlučuje na povratak u RS. Uzgred, demobilisani borci Armije RBiH koji su se iz FBiH vratili u RS, mogu nastaviti ostvarivati svoja prava, objašnjava Murat Tahirović, predsjednik Saveza logoraša BiH (SLBiH). Pita se, zašto i civilne žrtve rata koje se iz FBiH vraćaju kući u RS ne mogu, poput demobilisanih boraca, ostvariti svoje pravo? I zašto samo 10.000 civilnih žrtava rata uživa sva prava, kada se sve vrijeme govori o 100.000 žrtava rata. Neko hoće dokazati da je u BiH vođen građanski rat, boji se Tahirović. Upozorava, Komisija za zaštitu žrtava torture Ujedinjenih nacija donijela je novembra 2005. zaključak kojim obavezuje BiH da, bez obzira na njeno unutrašnje ustrojstvo, donese Zakon o pravima žrtava torture u BiH i to u 2006. godini. Donošenju takvog zaključka kumovao je zajednički izvještaj Saveza logoraša BiH, Saveza logoraša RS-a i Hrvatske udruge logoraša Domovinskog rata u BiH, dostavljen komisiji UN-a 2004. godine. "Pored donošenja Zakona o pravima žrtava torture, komitet UN-a je naložio BiH usklađivanje zakona, izvršenih sudskih administrativnih i drugih mjera radi usklađivanja normi i praksi u suzbijanju i sprečavanju torture i drugih sramnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka. Naložio je i obeštećenje svih osoba koje su bile žrtve ovakvog postupka. Vijeće ministara BiH (VMBiH) ništa od ovoga nije uradilo. Formirane su razne grupe za izradu zakona koje ponekad i završe svoj posao, ali VM ni prstom ne mrda. Ali se formiraju razne komisije za pravdu, tranziciju, istinu... koje u svom radu nikad nisu ušle u suštinu problema, niti za to imaju mandat, misli Tahirović.

Žrtva i zlocinač

Istovremeno, kaže on, neki zakoni i podzakonski akti, počevši od zakona o pravima branilaca pa do uredbi o podršci porodicama optuženih za ratne zločine, dali su za pravo mnogima da za počinjene zločine budu i nagrađeni. Žrtve u svemu tome ostaju i dalje prepuštene upravo tim osobama koje ih i dalje teroriraju, ali sada na perfidniji način. Kako bi njemačko društvo izgledalo da se na čelu neke od institucija nalazi neko iz kabineta ili iz bližeg okruženja Adolfa Hitlera, pita Tahirović.

59. Magla na putu

OSLOBOĐENJE, 29.06.2010.

Autori: DRAGAN STANOJLOVIĆ

Vijeće ministara BiH usvojilo je 10. juna dokument pod naslovom "Skraćeni odgovori BiH na preporuke Radne grupe Vijeća za ljudska prava UN-a u vezi s Univerzalnim periodičnim pregledom stanja ljudskih prava novi tekst". Time je naša zemlja formalno ispunila jednu od najvažnijih obaveza prema UN-u, ali cjelovit sadržaj odgovora državne Vlade na vrlo ozbiljne, čak i alarmantne primjedbe na stanje ljudskih prava u našoj zemlji, dostupan je samo najužem krugu ljudi u vrhu izvršne vlasti.

Obespravljeni

No, milionima obespravljenih Bosanaca i Hercegovaca zaista ne treba govoriti kako im je, jer posljedice neozbiljnog i neodgovornog odnosa VM prema ovom segmentu svojih obaveza pucaju isključivo preko njihovih leđa. Upravo zato građani BiH imaju pravo da znaju zašto njihovi izabranici ne rade svoj posao i zbog čega su svi u vrhu svjetske ljestvice obespravljenih. Na poštivanju tog prava građana da znaju kako njihova vlast namjerava da zaustavi kršenje ljudskih prava insistiraju i Ujedinjene nacije, ali... Tako je VM informisao svjetsku organizaciju kojim je sve zakonima regulisana zaštita svjedoka te da je "obezbijeđena zaštita svjedoka u krivičnim postupcima koji se vode pred Sudom BiH". Istina je, međutim, da zaštita svjedoka nigdje u BiH ne funkcioniše. Naprotiv, navodno zaštićenim svjedocima bez ikakvih posljedica identitet se otkriva i javno im se prijeti čak i usred sudnice. Možda najteže primjedbe 47 članica Vijeća za ljudska prava UN-a odnosile su se na masovna kršenja prava djece. U tom kontekstu posebno je na udaru bio sistem dviju škola pod jednim krovom, koji je nazvan aparthejdom. No, umjesto detaljnog odgovora na konkretne optužbe, Vijeće ministara je obavijestilo UN da "obrazovne vlasti BiH kontinuirano provode aktivnosti na poboljšavanju okruženja za razvoj multietničkog učenja u školama".

Odgovor

Uostalom, najbolji odgovor na pitanje kako poštuju ljudska prava svojih građana dale su same bh. vlasti time što u slučaju Sejdić&Finci nisu ni pomislile da ispoštuju preporuku pomenutog Vijeća UN-a, kao ni presudu Suda u Strasbourgu, što je prvi primjer te vrste u svijetu.

Skrivanje

Osim neposrednog uvida i analize svojih eksperata, izvještaj o ovoj oblasti Ujedinjene nacije, pored VM-a, paralelno su tražile od nevladinog sektora i ombudsmena BiH. "Mislim da bi Vijeće ministara trebalo predočiti prije svega bh. javnosti koje je preporuke Vijeća za ljudska prava UN-a usvojilo. Nevladine organizacije će pratiti kako se vlasti odnose prema prihvaćenim preporukama, ali i prema onima koje vlasti nisu prihvatile, a koje bi značile primjenu konvencija UN-a na polju poštivanja i promocije ljudskih prava", kaže nam bivši predsjednik Helsinškog komiteta u BiH Srđan Dizdarević, koji je rukovodio Koalicijom NVO. Ombudsmenka BiH, Jasminka Džumhur, izjavila nam je da njena institucija još nije dobila

zvaničan dokument o tome koje je preporuke UN-a Vijeće ministara prihvatilo, a koje nije, te da je nepotpunu verziju dobila internim kanalima. "Možemo se složiti s ocjenom da je budžet ombudsmena BiH neovisan. Međutim, nije realno planiran, tako da bi pod znak pitanja mogle biti dovedene neke od osnovnih djelatnosti naše institucije, kao što je kontrola primjene Zakona o sprečavanju diskriminacije", kaže Jasminka Džumhur.

60. Diskriminacija izvire iz Ustava

OSLOBOĐENJE, 23.08.2009.

Autori: DRAGAN STANOJLOVIĆ

Savjet za ljudska prava Ujedinjenih nacija, koji čine predstavnici 47 država, u februaru naredne godine će razmatrati i usvojiti izvještaj o stanju ove oblasti u našoj zemlji. Taj dokument bit će jedan od ključnih za ukupan tretman naše zemlje u svjetskoj organizaciji, što podrazumijeva i ponašanje drugih, uključujući finansijske fondove UN-a i njenih najmoćnijih članica. Radi se, dakle, o dokumentu od izuzetne važnosti za budućnost BiH, a osnova za raspravu i njegovo konačno oblikovanje biće izvještaj koji će Savjetu za ljudska prava UN-a dostaviti Vijeće ministara. Međutim, poučeni praksom zvaničnih državnih organa, ne samo naše zemlje, da o stanju ljudskih prava na svojoj teritoriji govore samo ružičastim tonovima, u Savjetu su uveli praksu da svoje viđenje stanja ljudskih prava paralelno s vladom u posebnom izvještaju prezentira i nevladin sektor, ali i državni ombudsmeni.

Nacionalni kalup

Tim povodom neformalna koalicija 18 nevladinih organizacija sa cijele teritorije BiH usaglasila je konačan tekst svog izvještaja. Ovaj sveobuhvatni i jezgrovito pisani dokument trenutno je na prevođenju, a 8. septembra bit će dostavljen visokom komesaru UN-a za ljudska prava, koji će ga prosljediti pomenutom savjetu svjetske organizacije. Nema sumnje da će poglavlje ovog izvještaja koje se odnosi na diskriminaciju izazvati najviše pažnje Savjeta. Razlog za to je činjenica da je diskriminacija jedan od najozbiljnijih generatora kršenja ljudskih prava u BiH, a diskriminirajuće odredbe nalaze se i u državnom Ustavu pisanom u Dejtonu i nisu uklonjene, evo već četrnaest godina. Srđan Dizdarević, predsjednik Helsinškog komiteta za ljudska prava u BiH, koji je koordinirao izradu pomenutog izvještaja nevladinog sektora u našoj zemlji, o tome za Oslobođenje kaže: U članu 2. Ustav garantuje uživanje ljudskih prava svim licima, bez diskriminacije na bilo kojim osnovama, ali već članovi 4. i 5. istog ustava sadrže diskriminatorne odredbe. Naime, članom 4. je uskraćena mogućnost da bilo koju rukovodeću funkciju u oba doma Parlamenta zauzme neko ko nije iz reda bošnjačkog, srpskog ili hrvatskog naroda, što predstavlja diskriminaciju. Na jednak način je u članu 5. određen sastav Predsjedništva BiH. Ovim članom su diskriminisana ne samo ona lica koja ne pripadaju srpskom, hrvatskom i bošnjačkom narodu, već i oni Hrvati i Bošnjaci koji ne žive u Federaciji BiH, kao i Srbi koji žive van Republike Srpske.

Svemogući premijer

Dizdarević podsjeća da su, među ostalim, i Venecijanska komisija, i Komitet za ljudska prava UN-a ove odredbe Ustava BiH ocijenile kao suprotne Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima, ali se još nije pristupilo njihovoj izmjeni i usklađivanju s pomenutim dokumentom. Zato i ne čudi što su diskriminatorne odredbe ugrađene i u pojedine zakone. To je slučaj sa Zakonom o pravima boraca i članova njihovih porodica Federacije BiH. Ustavni sud Federacije BiH je još 2005. godine proglasio ovaj zakon neustavnim upravo zbog ovih diskriminatornih odredaba koje pogađaju pripadnike vojske autonomne pokrajine zapadna Bosna i članove njihovih

porodica. No, premijer Vlade Federacije BiH, koji je dužan da provede odluku Ustavnog suda, uporno odbija da to učini, kaže Dizdarević. Nevladin sektor u našoj zemlji itekako pozitivnim ocjenjuje to što su prethodnih godina usvojeni Zakon o jednakopravnosti spolova i Zakon o pravima pripadnika nacionalnih manjina, a nedavno i Zakon o zabrani diskriminacije. Međutim, ističe da je i dalje prisutna praksa masovne diskriminacije zbog političke i spolne pripadnosti. Posebno su na udaru većine pripadnici takozvanih ranjivih grupa, pri čemu su, osim žena i seksualnih manjina, na meti i lica sa onesposobljenjem, nacionalne manjine, porodice nestalih, žrtve rata, lica u trećoj životnoj dobi, djeca i povratnici.

Teške posljedice

Srdan Dizdarević skreće pažnju na posljedice diskriminacije u nekim vitalnim oblastima, kao što su zapošljavanje, obrazovanje, zdravstvena i socijalna zaštita i penziono osiguranje. Jedna od njih je činjenica da zaposlenje ima samo 0,8 posto radno aktivnih povratnika na teritoriju gdje su u manjini, a tu je i podatak da samo 1,5 posto radno aktivnih Roma ima posao u odnosu na 50 posto koliko ih je bilo zaposleno prije rata. Diskriminacija je još uvijek prisutna i kada su u pitanju nosioci stanarskog prava u nacionalizovanim stanovima. Naime, u Republici Srpskoj i distriktu Brčko ti stanari su stekli pravo na otkup stanova u kojima žive, dok to pravo nemaju stanari u Federaciji BiH. Odranije je rasprostranjena i diskriminacija po mjestu stanovanja i ona se odnosi na korištenje prava iz oblasti socijalne i zdravstvene zaštite, obrazovanja, prava djeteta, prava starijih i iznemoglih lica.

Uloga međunarodne zajednice

S obzirom na ulogu koju međunarodna zajednica ima u Bosni i Hercegovini od potpisivanja Dejtonskog mirovnog ugovora do danas, i ona je jedan od kršilaca ljudskih prava, kao što je to slučaj sa 598 decertificiranih policajaca.

Odluke Ustavnog suda

Odsustvo pravne države i vladavine prava, što stvara prostor kršenjima ljudskih prava, ilustruje i podatak da se čak 20 posto odluka Ustavnog suda BiH ne implementira!

Jezik mržnje

Upotreba jezika mržnje i zapaljivog govora široko su rasprostranjeni. No, ove se pojave ne sankcionišu, što inspiratore grubih kršenja ljudskih prava oslobađa odgovornosti, dok pred sudovima eventualno odgovaraju direktni izvršioци kaznenih djela.

61. PAS IMA ZAKON, A BIVŠI LOGORAŠ NE!

OSLOBOĐENJE, 18.11.2013.

Autori: E. GODINJAK

Bivši logoraši u BiH, žrtve torture u ratnom periodu (1992. – 1995.), čini se da su ostavljeni na margini kako društvenog, tako i političkog života. Naime, i nakon 18 godina nemaju riješena zakonska prava. Iz Saveza logoraša BiH tvrde da je za ovaj ogromni propust krivo Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH koje se, smatraju, potpuno oglušilo na probleme bivših žrtava torture. Jasmin Mešković, predsjednik Saveza logoraša u BiH, koje je osnovano 1996. godine, kaže da je BiH imala obavezu da riješi ovaj problem još 2005. Doneseni zakon bio bi na nivou države. Izgovori Ministarstva? Komitet UN-a protiv torture je od BiH zahtijevao rješavanje ovog problema. Nakon toga, Vijeće ministara BiH je naložilo Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH da ga riješi po hitnoj proceduri. Međutim, ministar Damir Ljubić, kao i njegovi saradnici do dana današnjeg nisu poduzeli ništa kada je u pitanju rješavanje zakonskih prava ove populacije, tvrdi Mešković. Interesantno je još, ističe naš sagovornik, da imamo Zakon o

zaštiti i dobrobiti životinja, ali da ne postoji zakon o pravima žrtava torture u BiH. Žalosno je da u ovoj zemlji psi lualice imaju zaštitu, dok su logoraši diskriminirani i prepušteni sami sebi, dodaje Mešković. Saliha Đuderija, pomoćnica ministra za ljudska prava, negirala je ove navode pojasnivši da prijedlog teksta zakona nije išao kroz Vijeće ministara BiH, nego preko Parlamenta BiH. On se sada nalazi u parlamentarnoj proceduri. Znači, zakon može predlagati Vijeće ministara BiH, a može ga i direktno predlagati Parlament BiH, odnosno parlamentarna komisija, rekla je Đuderija te dodala da je ona kao pomoćnica radila na izradi teksta prijedloga zakona. Inače, prijedlog teksta zakona o pravima žrtava torture na nivou BiH završen je u julu 2012. godine i dostavljen je pomenutom ministarstvu. Četiri mjeseca od tada, tvrde iz Saveza logoraša BiH, niko iz Ministarstva, i pored pritisaka, nije reagovao na prijedlog zakona. Čekali smo da se očituju o tome: valja li ili ne. U novembru prošle godine uspjeli smo zakazati sastanak sa nekim ljudima iz Ministarstva. Među njima je bila i gospođa Saliha Đuderija. Tada su bili, ako mogu tako reći, pošteno bezobrazni. Kazali su nam kako nisu imali vremena za četiri mjeseca pogledati prijedlog zakona, tvrdi Mešković. Nakon toga, uspjeli su održati sastanak i sa ministrom Ljubićem, a tek su u decembru usaglasili prijedlog teksta zakona. Kada smo zatražili da se to sve pusti u proceduru, iz Ministarstva su se namjerno sjetili novog izgovora, a to je da u planu rada Ministarstva nema rješavanja problema žrtava torture, odnosno logoraša, dodaje predsjednik Saveza logoraša BiH.

Kočnice iz RS-a

Time su, smatraju iz Saveza, dali do znanja da volja u Ministarstvu ne postoji, barem kada je u pitanju rješavanje ovog problema. Ili su, tvrde, pod pritiskom određenih političkih partija. Predstavnici logoraša su obavili razgovore sa svim političkim partijama koje su sa područja FBiH i koje participiraju u Parlamentu BiH. Obavili su i posjete strankama iz RS-a. Napominju da su zakon koji treba da bude donesen na državnom nivou podržale stranke iz Federacije, dok su se one iz RS-a protivile. Od starta su zastupale tezu da zakon bude donesen na nivou entiteta. One su bile kočnica, dodaje Mešković. Beriz Belkić, poslanik Stranke za BiH u državnom Parlamentu, jedini je izašao u susret bivšim logorašima, a kako dodaje Mešković, dostavio je prijedlog zakona šefovima klubova u Parlamentarnoj skupštini na očitovanje. Također, krovno udruženje logoraša iz RS-a je odbilo učestvovati u izradi prijedloga zakona i pored napomene da u izradi učestvuju predstavnici svih naroda i svih žrtava.

62. POLITIKA U ŠKOLSKIM KLUPAMA

NEZAVISNE NOVINE, 09.09.2015.

Autori: VANJA STEVANOVIĆ

Početak i ove školske godine u BiH obilježila su pitanja prava učenika na nacionalni jezik u školama, odnosno sredinama u kojima se obrazuju. U Republici Srpskoj oko 160 djece bošnjačke nacionalnosti u Vrbanjcima, Konjević Polju i Kotorskom neće pohađati redovnu već instruktivnu nastavu, dok i u FBiH dobar dio srpske i hrvatske djece nema nacionalnu grupu predmeta. Posljednjih su mjeseci takode primjetni i drugi oblici potenciranja nacionalnog identiteta, poput situacije u Brčkom, gdje je jedan od roditelja srpske nacionalnosti bio protiv toga da dijete uči prosvjetni radnik druge nacionalnosti. Nesprovođenje ustavnih prava, s jedne strane, i potenciranje kolektivnog odnosno nacionalnog identiteta ispred lingvističkih i stručnih pitanja, s druge strane, očito je prostor za politizaciju i političku manipulaciju. Berina Ceribašić, izvršna direktorica NVO "Naša djeca" iz Sarajeva, kaže za "Nezavisne" da su djeca predmet političke manipulacije i diskriminacije, podsjećajući da su prava roditelja da se

opredijele za jezik koji će djeca izučavati, a ne pravo politike da to pitanje nameće. "Mi već tri godine govorimo da je od interesa svih u BiH da se djeci, kako u RS, tako i u FBiH omogući pravo na njihov nacionalni jezik i grupu predmeta. Obraćali smo se svima, odnosno odgovornim pojedincima bez obzira na to iz kojih su stranaka tada bili ili su sada, a istovremeno smo izričito zabranjivali da se politički miješaju u naša nastojanja. Rezultata nema. Ova situacija najviše šteti djeci, jer umjesto da im se daju prava, politički se manipuliše i odugovlači s agonijom", napominje Nedžad Smajlović, jedan od roditelja iz Vrbanjaca. Poslanik SNSD-a u Skupštini Livanjskog kantona, Slaviša Mihajlović, medijima je rekao da su đaci u tom kantonu, gdje je najveća koncentracija srpskih učenika u FBiH, godinama diskriminisana, a iste tvrdnje iznosi i predsjednik Hrvatskog narodnog vijeća u Tuzli, Slavko Peričević. Dane Malešević, ministar prosvjete i kulture RS, kaže da je u Ustavu RS definisano da Bošnjaci u RS govore jezikom bošnjačkog naroda, a ne bosanskim jezikom, kako roditelji traže. Sociolog Slavo Kukić, ipak, napominje da je posljednjih 25 godina politička filozofija postala dominantna, dok se od devedesetih godina prošlog vijeka manipulacija temelji na istim osnovama, samo se mijenjaju objekti, odnosno skupine. "Od radničke klase, preko penzionera, do djece, ali svaki put odjek je isti. Mi smo ugroženi od njih i moramo se homogenizirati jedni oko drugih, jer nam prijete nestanak. U BiH se dakle ne otvara stručno ili lingvističko pitanje jezika, već nacionalnog identiteta. U razvijenijim sredinama roditelj se bavi kompetencijom nastavnika, a ne nacionalnošću. Posljedice su i različiti ataci. Međutim, mi moramo promijeniti logiku da bismo se riješili ovakvih vrsta sukoba. Ovi koji upravljaju nemaju volje ni kompetencije da rade na tome, pa i ulaze u sferu iracionalnog žako treba, jest ću novine, ali ne dam kolektivni identitet, što je svakako manipulacija, put da se ne bavimo pitanjem ekonomske održivosti i odlaskom djece iz zemlje", napominje Kukić za "Nezavisne". Ombudsman za ljudska prava BiH, Jasminka Džumhur, kaže da u ovakvim okolnostima u BiH nije lako biti dijete. "Kao međunarodni subjekt država se obavezala da prihvata međunarodne standarde, a to su prava svih roditelja da odaberu način obrazovanja za djecu. Kada vlast to onemogućuje, otvara se prostor za političku manipulaciju", dodala je ona.

Treći protokol

"Obaveza odraslih je da djeluju i donose odluke od najboljeg interesa za djecu, a ne da djecom manipulišu u dnevopolitičke svrhe, ugrožavajući njihovo obrazovanje. Ukoliko naša zemlja odnosno političari koji je vode nisu u stanju da za dobrobit djece donesu ispravnu odluku, pomoć treba potražiti od Evropskog suda za ljudska prava, a ako naša zemlja uskoro potpiše Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o komunikacijskim procedurama, žalbe će se moći uputiti UN-ovom komitetu za prava djeteta", naglasila je Berina Ceribašić, izvršna direktorica NVO "Naša djeca" iz Sarajeva.

63. Četrdeset pet građana BiH traži od svoje države četiri miliona maraka

OSLOBOĐENJE, 17.03.2007.

Autori: EDINA KAMENICA

Milan Dupor, član Komisije Vlade RS za istragu o Avdi Paliću, inače pravni zastupnik iste vlade pred Ustavnim sudom manjeg entiteta, prošle sedmice nije krio zabrinutost zbog tužbi koje građani BiH šalju u Strazbur, u Evropski sud za ljudska prava. Povod našem razgovoru je bio rok, 4. april, do kojeg bh. država treba ovom sudu dostaviti izvještaj o aktivnostima vezanim za ratnog komandanta Žepe, Avdu Palića, čija supruga Esmā je od pomenute institucije zatražila zaštitu, ponukana činjenicom da njen muž nije pronađen 12 godina otkako je nasilno

odveden iz tzv. "zaštićene zone" UN-a u Žepi. A time je ne samo ugroženo njegovo pravo na život, nego se i RS, smatra Esmine, ne ostvarivši u vezi sa tim "nestankom" dvije odluke Doma za ljudska prava, bezosjećajno, nehumano ponašala prema njoj i Avdinoj porodici uopće. Dokazivanje suprotnog

Vrijeme će tek pokazati da li je upravo zbog dokazivanja suprotnog, navrat-nanos organizovan odlazak na lokacije za koje su svjedoci tvrdili da je Palićeva grobnica. Jedno je sigurno, nakon što je kašika bagera po stoti put zarovila i izronila samo sa grumenima zemlje, postalo je i definitivno jasno da su tragači opet na krivom tragu. Ali, Dupor će svoj izvještaj proširiti, čime je i njegova briga za budžet manjeg entiteta, zbog eventualne nepovoljne presude Evropskog suda u ovom slučaju, makar malo ublažena. Monika Mijić, 33, bivša uposlenica Općinskog suda u Splitu i državnog pravobranilaštva, sadašnji zastupnik/agentica VM BiH pred Evropskim sudom za ljudska prava, prva je osoba na takvoj funkciji u našoj zemlji. Zapravo, još i prije početka funkcionisanja Ureda na čijem je čelu, Mijić i njena zamjenica Zikreta Ibrahimović, kao bh. pravobranioci su se bavili istim poslom, tako da one jedine u BiH imaju ovakvo radno iskustvo. Gotovo nevjerovatno zvuči da u Uredu rade bez ikakve pravne pomoći. Od 1. jula 2006. godine do danas. "Uputila sam zahtjev Vijeću ministara za zapošljavanje najmanje četiri pravnika, ali od toga zasad ništa", kaže agentica Mijić, dodajući da je konkursna procedura Državne agencije za zapošljavanje započela, ali to je dug proces. BiH je još 2002. godine ratifikovala Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, čime je postala stranka pred Sudom u Strazburu, obavezna da ima agenta. Kako smo mi po svemu drugačiji, tako se i desilo da više od četiri godine pravobranitelji obavljaju ovu dužnost. Znači, da zastupaju državu, da se brinu o izvršenju presuda, i treće, da daju inicijative za usklađivanje domaćih propisa sa pomenutom evropskom konvencijom. "Jer, njen krajnji cilj i jeste da se ova poštuje na nacionalnom nivou", ističe Mijić. Inače, Ruža Jelčić je prva, 31. oktobra 2006. godine, dobila presudu protiv BiH, koju je tužila zbog neisplaćene joj stare devizne štednje. Prema dogovoru VM i entiteta, materijalno obeštećenje će izvršiti entitet koji je napravio dug, u ovom slučaju, RS. Presuda je 31. januara postala konačna, a u roku od tri mjeseca je treba i izvršiti. Da bi se to i desilo, Monika Mijić će, još prije isticanja vremena, podsjetiti nadležne organe na njihovu obavezu, ali i informisati Vijeće Evrope, odnosno Komitet ministara o tome kakav je ishod presude. "Paradoksalno je", kaže Mijić, "da Vijeće Evrope više vodi brigu o Uredu nego država čije interese ovaj brani. Tačno je i to da smo mi započeli posao u vrijeme izbora, promjene vlasti, ali se ipak nikako ne može shvatiti indolentnost mnogih zvaničnika kada je naš rad u pitanju", govori agentica. Pred Sudom u Strazburu sada se vodi oko 300 postupaka vezanih za tužbe bh. građana. Od toga, 45 je dostavljeno BiH da bi se, kao i u slučaju Palić, ova očitovala. Međutim, samo u tih 45 postupaka, potraživanja pojedinaca protiv Bosne i Hercegovine iznose oko četiri miliona maraka!!! Svakako, to još i ne znači da će ona stajati i u presudi, ako je uopće i bude, ali ne treba zaboraviti ni preostale predmete, kao ni one koji se tek šalju za Strazbur. Naime, mnogi građani BiH još nisu ni upoznati sa tim da svoje pravo i pravdu mogu potražiti i pred tamošnjim Sudom. Mijić napominje da neke tužbe odmah budu odbačene, najčešće zato što nisu upućene najdalje šest mjeseci od primitka konačne presude pred posljednjom domaćom sudskom instancom, a to je Ustavni sud. "A kada se tamošnji Sud dvoji oko toga da li je tužba prihvatljiva ili nije, kao u slučaju Palić, onda se dostavlja državi na očitovanje", govori Monika Mijić, koja smatra da će ovom prigodom Sud odlučivati u isto vrijeme i o dopustivosti i o meritumu Esmine tužbe.

Nadležnost u predmetu

Jer, prema sagovornici, sporno je to što su se neki događaji desili prije stupanja na snagu Konvencije o ljudskim pravima, a sporna je, prema njoj, i nadležnost u predmetu: "Domaće tijelo je ustanovilo povredu Esminih prava, i djelimično ih realizovalo", tvrdi agentica. Ali, šta Esma ima od toga ako nema tijela, nema Avdinih ubica! Konačno, nedavno su nam i u Ustavnom sudu Federacije, pri kojem je djelovao Dom/Komisija za ljudska prava, zavapili zbog neprovođenja njihovih presuda. "Mi nemamo mehanizme da bismo to omogućili", požalio se visoki funkcioner. Dakle, odnos prema presudi Ruže Jelčić će pokazati koliko BiH ozbiljno shvata svoje obaveze prema VE. Podsjećamo, tužiteljici treba isplatiti 163,460 eura, na ime materijalne štete, i 4000 eura, na ime nematerijalne. "U suprotnom, poslali bismo loš znak o sebi samima...Jer, ako se ne može tako nešto uraditi, oko čega nema nikakvog spora, šta onda očekivati od ulaska u integracije", kaže Mijić. Do danas, pored presude koju smo već pomenuli, Sud u Strazburu je u dva predmeta odlučio da aplikacija nije prihvatljiva, jedna odluka se odnosi na neosnovanu, a jedna na prihvatljivu aplikaciju, jedna na to da je dio prihvatljiv, a drugi dio nije.

64. Paradiranjem se ne rješavaju problemi

OSLOBOĐENJE, 09.06.2008.

Autori: MUJO KAFEDŽIĆ

Skupina od 1.216, penzionisanih pripadnika bivše JNA (do maja 1992.) koji su ostali da žive na prostoru FBiH, diskriminisana je odredbom čl. 139 Zakona o penzijsko-invalidskom osiguranju FBiH iz 1998. Zakonska diskriminacija, izvršena je nad ljudima koji su penzionisani nakon ispunjenja penzionog staža, što znači da se ne radi ni o kakvim beneficijama, već isključivo o starosnim penzijama, što ima status privatne imovine.

Famozni član 139.

Prosječne penzije su 436,33 KM što u ukupnoj masi mjesečno iznosi 530.597,30 KM. Diskriminirajući čl. 139. Zakona PIO/MIO glasi "Vojnim osiguranicima pripadnicima bivše JNA državljanima BiH (u daljem tekstu osiguranici bivše JNA) korisnicima mirovine koji imaju stalno boravište na teritoriji Federacije, mirovina se isplaćuje u visini 50 posto iznosa mirovine određene sukladno propisima o mirovinskom i invalidskom osiguranju vojnih lica, koji su se primjenjivali do dana stupanja na snagu ovoga zakona". Iz ovoga zakona proizlazi da država uzima zajam od nas, bez potpisa mjenice ili ugovora. Država je dužna da isplati zakinutim građanima, slijedećih 50 posto njihovih mirovina. Ovaj zakon je na snazi od 1998. god. Polazeći od ekonomskog stanja u zemlji ovi građani će biti zadovoljni, ako im se isplate zaostaci od dana ratifikacije ugovora o sukcesiji. U junu 2001. Vlada BiH je, pod pokroviteljstvom Mirovne konferencije i visokog predstavnika u Beču potpisala ugovor o sukcesiji imovine bivše SFRJ. Sastavni dio toga Ugovora je aneks E penzije. Parlamentarna skupština i Predsjedništvo BiH su ratifikovali ovaj ugovor 2. juna 2004., čime je stupio na snagu kao obaveza države, ali ni do danas nisu preduzeli ništa za njegovu implementaciju. Citiram čl. 2. aneksa E ugovora: "Svaka država će preuzeti odgovornost i redovno isplaćivati penzije svojim građanima koji su bili državni ili vojni službenici bivše SFRJ neovisno od toga gdje stanuju ili su domicilni, ako su se te penzije finansirale iz saveznog budžeta ili drugih saveznih izvora bivše SFRJ." (Službeni glasnik V/I br. 10). Prema tome, nema nikakvih zakonskih smetnji, da se ovoj strukturi poniženih građana vrata nepravedno oduzeta prava i isplate iznosi zarađenih penzija, te da se famozni član 139. Zakona PIO/MIO briše, jer je jedino njime markirana jedna populaciona grupa građana. Dosadašnji odnos organa vlasti prema

ovoj populaciji smatram neustavnim i opstruktivnim. Da bi čitalac stekao potpun uvid u naše napore, da se izborima za svoja građanska prava, navodim institucije kojima smo se obraćali: Helsinškom komitetu, predsjednici Federacije Borjani Krišto, Ministarstvu za rad i socijalnu politiku (dr. Perici Jelečeviću), članu Predsjedništva BiH Željku Komšiću, predsjedniku Vlade FBiH Nedžad Brankoviću, predsjedniku Ekspertske komisije Sulejmanu Garibu, te ministru za civilne poslove m/v BiH Sredoju Noviću. U naše ime narodni poslanik Muhamed Moranjić je dva puta postavljao poslaničko pitanje u Skupštini Federacije, da bi nas nakon toga Ministarstvo rada cinički zatrpalo pamfletom od oko 50 stranica fraza, što je značilo jednostavno odbijanje rješenja problema. I na kraju, primio nas je prvi zamjenik visokog predstavnika Rafi Gregorijan, koji je obećao da će preko nadležnih organa inicirati primjenu Ugovora o sukcesiji.

Ključna ministarstva

Dva su ministarstva ključna u ovome slučaju. Ministarstvo civilnih poslova BiH i Ministarstvo za rad i socijalnu politiku BiH. Pošto su udaljeni nekoliko stotina metara, i ne mogu naplatiti dnevnice pri odlasku jednoga ka drugome, evo već četiri godine ne pokreću pitanje iz svoje nadležnosti, što je dokaz njihovog farisejskog odnosa prema ugroženim građanima, za čije nevolje oni snose odgovornost. Svi koji su nas primili, glumili su kao da nas shvataju i slijegali ramenima, da oni ne mogu ništa, pa na kraju ispade svak se svakoga boji. Kao građani, pitamo se kome smo mi dali naš suverenitet, jer porazna je slika ljudi na državnim funkcijama bez državnčkih kapaciteta. Neumorni pozeri Silajdžić, Špirić i Branković neka podstaknu svoje organe da ispunjavaju državne obaveze prema građanima i štite njihova prava. Potpisani Ugovor o sukcesiji ima status međunarodnog akta, jer je potpisan na osnovu čl. 102 Povelje UN-a, pa je i zaveden u registar međunarodnih ugovora, što mu daje snagu primata nad domicilnim aktima, jer tretira ljudska prava. Svakako ni OHR ne može biti amnestiran, kao pokrovitelj, što znači i garant ugovora o sukcesiji. Za sada, njih ne krivimo, jer se nismo njima obraćali do 4. juna ove godine.

65. Država se mora početi ozbiljno baviti borbom protiv korupcije

DNEVNI AVAZ, 05.07.2008.

Autori: TARIK LAZOVIĆ

Država BiH morala bi se početi ozbiljno baviti pitanjem sprečavanja korupcije u društvu i institucijama, kaže u razgovoru za naš list stručnjak Ministarstva sigurnosti BiH za pitanja korupcije i organiziranog kriminala Damir Vejo. On ističe da je neophodno hitno formiranje posebne institucije čiji bi posao bio borba protiv korupcije, ali ne represivnim, nego preventivnim i edukacijskim metodama.

Raniji propusti

Ministarstvo sigurnosti ima ovlasti da se bavi strateškim pitanjima iz oblasti borbe protiv korupcije. Naš posao je da osiguramo neophodne dokumente poput strategija, akcionih planova i, naravno, zakona. Time bismo trebali napraviti okvir kako bi agencije za provođenje zakona, ali ne samo one nego i druge institucije, mogle efikasno raditi svoj posao. Pokušavamo locirati sve rupe u zakonu i propuste koji su napravljeni ranije kaže Vejo. Koliko je, uopće, u BiH raširena korupcija: nevladin sektor često izlazi s podacima koji nisu nimalo ohrabrujući, a sami građani skoro svakodnevno se susreću s primjerima korupcije? Sva istraživanja o prisutnosti korupcije u BiH radile su nevladine organizacije. Postoje pouzdani podaci o onom represivnom dijelu, u kojem mi imamo jasne statističke podatke o tome koliko

je djela procesuirano od tužilaštava, koliko ih je prijavljeno, itd. Ali, to ne daje pouzdanu sliku. Mi nemamo strateških analiza koje bi dale sliku o korupciji ili percepciji korupcije. Nemamo ni sliku o tome koje su institucije najpodložnije tome. Jasan pokazatelj ne postoji, izuzev informacije o procesuiranju djela. Zato nam treba ta agencija, a to je i praksa u svijetu. Ona bi trebala naći odgovore na korupciju, ne samo od tužilaštava nego i o općoj prisutnosti korupcije. Koliko Vi vjerujete izvještajima organizacija poput "Transparency Internationala" ili drugih koje rade slične poslove? Ne bih mogao dati jasnu ocjenu, njihovi izvještaji vežu se uz percepciju građana o korupciji. Imaju uzorke i metodologiju, ali to su jedini podaci koje imaju. Ne bih ih dovodio u pitanje niti potvrđivao, ali država kao ozbiljan faktor trebala bi putem specijalizovane agencije provesti svoja istraživanja i imati svoje podatke. To nije stvar takmičenja, već odgovornosti i ozbiljnosti države. Nevladin sektor tu je ispomoć državi, ali ona mora voditi taj posao efikasnije nego što je to bilo u prošlosti. Zbog toga smo i dobili preporuke međunarodnih organizacija poput Vijeća Evrope i UN-a. Država se konačno mora početi baviti tim poslom.

Radna grupa

Zbog čega onda mi još nemamo tu agenciju? Ministarstvo sigurnosti u više navrata je iniciralo donošenje zakona na Vijeću ministara, ali Vijeće nije donosilo odluku čak ni o uspostavi radne grupe koja bi izradila zakon. Jednostavno, to se odbijalo staviti na dnevni red. Dobro, uvijek se neko može zapitati šta će nam još jedna agencija pored toliko policija i drugih agencija za provođenje zakona. Zar one ne mogu uraditi taj posao? Ne treba nam tijelo represivnog karaktera. Tačno je da imamo mnogo policija i tužilaštava. Ali, nemamo agenciju koja će biti odgovor na fenomen korupcije, istraživanjem onoga što se događa prije krivičnog djela, prevencijom i edukacijom i popunjavanjem zakonskih šupljina i problema u radu drugih tijela, a tiču se korupcije. Država ne smije postati zarobljenik koruptivnog ponašanja građana. _ Skeptici kažu da je u BiH jedino kriminal dobro organiziran. Kako to komentirate? Organizirani kriminal nije zaobišao nijednu zemlju na svijetu. BiH ima određenih problema zbog svog unutrašnjeg uređenja i komunikacije između policijskih agencija. Organizirani kriminal je organiziran onoliko koliko je država dezorganizirana. Prema statističkim pokazateljima, policija radi i ima određene aktivnosti. Uzmite Federalni MUP. Mislim da će reforma policije donijeti i bolje rezultate. Činjenica je da smo mi bolje saradivali s drugim zemljama nego unutar BiH. Nije rijedak slučaj da unutar BiH dvije agencije potpišu protokol o saradnji, što je apsurd. Politička volja tu je osnovna i vjerujem da će politika shvatiti obim problema u toj oblasti. Ali, ja ću spomenuti jedan drugi veoma važan projekt Ministarstva sigurnosti, koji se tiče i korupcije i organiziranog kriminala. Pitanje zaštite svjedoka. Dobar zakon o zaštiti svjedoka ključni je za bavljenje tim pitanjima. Možete li biti malo precizniji? Jer, BiH ima Zakon o zaštiti svjedoka? Ministarstvo sigurnosti BiH pripremiло je novi zakon koji će ponuditi bolju zaštitu zaštićenim svjedocima i cijelu oblast bolje urediti. Tačno je da imamo zakon, ali smo krenuli u izmjene i pokazalo se da toliko toga treba promijeniti da je bolje napraviti novi zakon. On će omogućiti efikasnu zaštitu svjedocima pred svim sudovima u BiH, za razliku od sadašnjeg zakona koji spominje samo Sud BiH.

Devaluacija procesa

Šta je to sve što nije valjalo u važećem zakonu? Sadašnji zakon bio je odgovor na tadašnju strukturu, ali se infrastruktura u agencijama za provođenje zakona i tužilaštvima popravila. Mi smo onda analizirali taj zakon koji ima dosta nedorečenosti i nije funkcionalan. Zbog proceduralnih propusta i rupa u zakonu bilo je dosta slučajeva u kojima se otkriva identitet

zaštićenog svjedoka i pojedinosti o zaštiti, što devalvira cijeli proces. Sada mi želimo da o ulasku u program zaštite odlučuje komisija, a ne jedna osoba, te da mora postojati jasan izvor finansiranja programa. Zakon je trenutno u proceduri Vijeća ministara BiH i očekujemo da će biti usvojen.

Prošao školu FBI-ja

Damir Vejo već nekoliko godina obavlja funkciju pomoćnika ministra sigurnosti za organizirani kriminal. Magistrirao je na Univerzitetu "La Sapienza" u Rimu i završio Fakultet kriminalističkih nauka u Sarajevu, a prošao je i međunarodni program američke savezne policije FBI. Član je Upravnog odbora Svjetske policijske asocijacije i član Evropskog komiteta za pitanja kriminala (CDPC) pri Vijeću Evrope.

66. Zatvori u Foči i Banjaluci tijesni

NEZAVISNE NOVINE, 23.02.2009.

Autori: DRAŽEN REMIKOVIĆ

Zatvor u Foči postao je pretijesan jer je popunjenost kapaciteta premašila 100 odsto, dok je banjalučki zatvor skoro popunio sve kapacitete. Zatvorsku kaznu u Foči, gdje ima mjesta za 270 zatvorenika, izdržava skoro 30 više osuđenika, dok je u banjalučkom zatvoru, koji ima 330 mjesta, ostalo svega šest mjesta za potencijalne osuđenike. Duško Šain, načelnik Odjeljenja za nadzor nad radom kaznenopopratnih ustanova u Ministarstvu pravde RS, kazao je da nemaju podatke koliko lica čeka na izvršenje kazne zbog nedostatka kapaciteta, te dodao da su to uglavnom lica koja su osuđena zbog nekog blažeg krivičnog djela. "Trenutno se raspolaže sa 1.085 zatvorskih mjesta od čega oko 800 mjesta za izdržavanje kazne zatvora i 285 za izdržavanje pritvora. Evropski standardi propisuju četiri metra kvadratna po zatvoreniku, ali je zbog različitosti kategorija zatvorskih ustanova, broj zatvorenika nepravilno raspoređen", izjavio je Šain. Prema podacima iz protekle tri godine, broj zatvorenika se konstantno kreće oko 900. Šain je naglasio da će se kapaciteti prije svega proširivati u Foči, gdje se gradi jedno odjeljenje sa maksimalnim obezbjeđenjem čiji će kapacitet biti 38 mjesta, te da će biti osposobljen do kraja godine. "U KPD Istočno Sarajevo se radi na adaptaciji prostora u koji su bile smještene neke institucije pa će se znatno povećati kapacitet. Takođe je planirana izgradnja zatvora i u Bijeljini", dodao je Šain. On je istakao da se radi na povećanju kapaciteta zatvora jer se broj pritvorenih lica relativno povećava, te da bi "bilo idealno kada bi svaki zatvorenik imao svoju sobu". Sud BiH i Sud Brčko distrikta nemaju svoje zatvorske kapacitete, pa se, prema njegovim riječima, usluge izvršenja mjere pritvora i kazne zatvora vrše u zatvorima RS i FBiH. "Izdržavanje jednog zatvorenika košta 40 maraka na dan. Budžet za kaznenopopravne domove u 2008. je iznosio 20 miliona, a to je nedovoljno za ovako visoke cijene", zaključuje Šain. On je istakao da je u zatvorima u RS zaposleno oko 750 ljudi od čega je 450 čuvara. Osuđenici više nisu kao prije, kazao je Šain, jer su danas puno snalažljiviji i opasniji. "Kada je prije seljak ubio, to je bilo zbog zemlje, zbog komšije. Današnji osuđenici su puno opasniji, a djela zbog kojih su zatvoreni su najčešće krađa, teška krađa, razbojništvo i droga", objašnjava Šain i dodaje da je prosjek godina zatvorenika od 25 do 35 godina. Ljubomir Sandić, ombudsman BiH, kazao je da im se obraća dosta pritvorenika i zatvorenika koji tvrde da su im uskraćena određena prava. On je naglasio da su iz zatvora u Istočnom Sarajevu od zatvorenika dobili obavještenje o određenim nepravilnostima, te da će uskoro posjetiti tu ustanovu. Pero Dunjić, direktor KPZ Tunjice Banja Luka, rekao je da se u ovoj ustanovi trenutno nalazi 250 osuđenih lica, 60 pritvorenih i 14 lica kojima je izrečena vaspitna

mjera. "Zatvorski uslovi su dobri. Hrana je na visokom nivou, ima stalno grijanja i tople vode, a imamo i jako dobar obrazovni kadar. Postoji mnoštvo sekcija koje zatvorenici pohađaju tako da je njihovo slobodno vrijeme tačno isplanirano. Informatička sekcija je najviše korištena jer pomoću nje zatvorenici pišu žalbe, molbe i ostale dokumente koje šalju sudovima", izjavio je Dunjić. On je dodao da, pored informatičke, postoji i sportska, jezička te likovna sekcija. Na platnom Spisku KPZ-a Banja Luka se nalazi 160 zatvorenika, a njihova mjesečna primanja se kreću od 40 do 120 KM. U šest zatvorskih ustanova u RS, Doboju, Trebinju, Foči, Banja Luci, Istočnom Sarajevu i Bijeljini kaznu služi 910 lica. Od tog broja 752 lica je na izdržavanju zatvorske kazne, 152 lica u pritvoru, 14 u Odjeljenju za vaspitne mjere, 13 je žena, te trojica maloljetnika koji izdržavaju kaznu zatvora u KPZ Istočno Sarajevo.

Selman: Nema pobuna

Džerard Selman, ministar pravde RS, kazao je da je stanje u zatvorima zadovoljavajuće i da nema pobuna. "Danas imamo sasvim drugačiju situaciju u odnosu na prethodne godine jer je u 2008. Vlada RS odobrila znatna sredstva za poboljšanje uslova u kojima se izdržavaju kazne zatvora u Srpskoj. Sigurno da je i to jedan od razloga zašto sada imamo bolje stanje. Trenutno vršimo pripreme, jer u 2009. će biti intenzivna rekonstrukcija zatvora i proširit ćemo kapacitete", kazao je Selman.

Kazne i nasilje

Prema Evropskim zatvorskim pravilima UN su utvrdile Komitet za borbu protiv torture (CTT) koji vrši inspekcije zatvora. Šain kaže da je CTT bio u inspekciji za vrijeme pobune u KPD Doboju 2006. godine, te da je imao primjedbe na postupanje sa određenim brojem osuđenika. "Ta komisija je ocijenila da se u tom KPD nalazi određeni broj osuđenika na koje treba obratiti pažnju. Međutim, imamo gomilu zahtjeva za ekstradicijom od strane osuđenika koji kazne izdržavaju u evropskim zatvorima zbog nasilja koje je puno više prisutno nego kod nas", zaključuje Šain.

67. Pred zakonom svi jednaki, u praksi je malo drugačije

OSLOBOĐENJE, 05.12.2015č

Autori: BRANKO MAJSTOROVIĆ

Treći decembar se od oktobra 1992. godine obilježava kao Međunarodni dan osoba sa invaliditetom. Tada je na zajedničkoj sjednici Generalne skupštine Ujedinjenih naroda usvojena rezolucija kojom je 3. decembar proglašen Međunarodnim danom osoba s invaliditetom. Da podsjetimo da historija ovog Međunarodnog dana seže još u 1956. godinu, kada se u Belgiji dogodila rudarska nesreća koja je ostala zapamćena kao nesreća s najvećim brojem ljudskih žrtava u nekom rudniku ugljena. Nakon donošenja navedene rezolucije, UN-ova Komisija za ljudska prava pozvala je zemlje članice da ističu obilježavanje 3. decembra: "s ciljem postizanja punog i jednakog uživanja ljudskih prava i sudjelovanja osoba s invaliditetom u društvu. Naime, cilj obilježavanja Međunarodnog dana osoba s invaliditetom je postizanje boljeg razumijevanja problema invaliditeta u široj društvenoj zajednici te ostvarenja svih prava koja osobe s invaliditetom imaju, kao i njihove potpune uključenosti u društvo u kojem žive.

Nepoznat tačan broj

Tako je zapisano u svim dokumentima, a taj dan se u svijetu, pa tako i na ovim našim prostorima obilježava na svečan način, pogotovo u savezima i udruženjima osoba sa invaliditetom. Tako je bilo i u četvrtak, ali se, nažalost, svake godine ponavlja i priča da osobe

sa invaliditetom još nisu dobile svoje mjesto u društvu koje im po svim važećim zakonima pripada. Tačan broj stanovnika BiH s invaliditetom nije poznat, jer još ne postoje pouzdani demografski podaci. Pretpostavlja se, na osnovu podataka Svjetske zdravstvene organizacije, da u prosjeku 15 posto stanovnika jedne zemlje čine osobe s invaliditetom, da u našoj državi ima oko 568.000 osoba s invaliditetom. Prema podacima Helsinškog parlamenta građana dobijenih na osnovu različitih analiza urađenih u nekoliko proteklih godina, oko 70 posto osoba s invaliditetom živi blizu ili ispod zvanične linije siromaštva, a samo stanje invaliditeta povećava mogućnost za nastanak siromaštva za 18 posto. Također, zbog neprovođenja zakona, djeca s invaliditetom nemaju jednak pristup obrazovanju, osobe s invaliditetom starije od 65 godina nemaju pravo na tuđu njegu i pomoć, pravo na govorni softver za slijepa i slabovidna lica imaju samo osobe do 35 godina starosti, a 95 posto zakona na svim nivoima vlasti u BiH nije usklađeno s UN-ovom Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom. BiH je ratifikovala UN-ovu Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom 2010. godine, ali ljudska prava zagarantovana Ustavom BiH, kao i međunarodnim i domaćim dokumentima i dalje ostaju nedostupna osobama s invaliditetom koje su i dalje "nevidljivi" članovi društva u BiH, smatraju iz Helsinškog parlamenta građana.

Sport i rekreacija

Ali, kako onda u opštoj besparici uključiti osobe sa invaliditetom u mnoge tokove svakodnevnog života? Postoje mnoge studije o neophodnosti i pozitivnim uticajima bavljenja sportom i rekreacijom na kompletnu populaciju, što se posebno odnosi na osobe sa invaliditetom. Iz dana u dan sve se više prepoznaje vrijednost fizičke aktivnosti osoba sa invaliditetom. Sve su one svrstane u jednu veliku porodicu paraolimpijskog pokreta, a Igre u Londonu 2012. godine su doprinijele velikoj promociji sporta i fizičkih aktivnosti među osobama sa invaliditetom. Svi se s radošću sjećamo da su se iz Londona u Sarajevo sa zlatnim medaljama oko vrata vratili reprezentativci BiH u sjedećoj odbojci. Bila je to druga zlatna medalja osvojena na Paraolimpijskim igrama. Najbolji su bili i u Atini 2004, u Pekingu su ih nadmašili reprezentativci Irana, a onda su im se puleni Mirze Hrustemovića revanširali u Londonu nakon sjajnog preokreta. Malo je nedostajalo da se i Sanela Redžić, bacačica kugle, vrati sa medaljom. Ali, i četvrto mjesto je sjaj an uspjeh. Zahvaljujući uspjesima na svim velikim sportskim takmičenjima, sjedeća odbojka je sebi izborila mjesto u ovom društvu, mada nikada nije višak da im se finansijski još više pomaže. Drugi tek trebaju da se izbore za svoj status. Učestvovali su naši sportisti i na Zimskim paraolimpijskim igrama u Sočiju. Boje BiH u alpskom skijanju branili su Senad Turković i Ilma Kazazić. Iako nijedno od njih nije završilo trku, treba konstatovati da smo u Sočiju imali najstarijeg i najmlađeg učesnika. Ilma Kazazić ima samo 15 godina, a nakon prve trke veleslaloma bila je na odličnom 19. mjestu. Nažalost, staza je bila izuzetno teška, tako da je u drugoj vožnji pala, ali treba znati i to da je ona oboljela od cerebralne paralize i jedina je bila u toj kategoriji sportašica s tim stepenom oštećenja organizma. No, pokazala je veliko srce, kao i to da predstavlja budućnost paraolimpijskog sporta. Senad Turković je na Igrama u Sočiju sa 46 godina bio najstariji. Bilo mu je to drugo učešće na najznačajnijem skupu paraolimpijaca, jer je nastupio u četiri godine ranije u Vancouveru 2010. Donedavni predsjednik Paraolimpijskog komiteta BiH, Mustafa Demir, je izrazio nadu da će na narednim zimskim POI, koje će se održati 2018. u Južnoj Koreji, naša zemlja imati pet sportista, koji će ostvariti još bolje rezultate bez obzira na to što BiH nema tradiciju u zimskim sportovima. Ne sumnjamo da je te ambicije naslijedio i novi

predsjednik POK-a Sabahudin Delalić, proslavljeni kapiten naših zlatnih momaka, reprezentativaca u sjedećoj odbojci.

Uspjeh košarkaša u kolicima

Sigurno je da su ovi uspjesi, mada nedovoljno, probudili svijest da je neophodno pojačati potporu savezima i udruženjima osoba sa invaliditetom da ostvare svoja osnovna ljudska prava. Treba znati da su osobe sa invaliditetom izuzetno uporne i organizovane kada je u pitanju bavljenje sportom. Nosilac mnogih aktivnosti je Savez za sport i rekreaciju invalida BiH, ali treba znati i da ne postoji gotovo nijedna sportska grana da nema svoj savez osoba sa invaliditetom. Svakako da treba spomenuti uspjehe koje su postigli reprezentativci košarke u kolicima. Oni su u julu ove godine učestvovali i pobijedili na Evropskom prvenstvu C-divizije u Lisabonu, a svi znamo koliko su skupa specijalna kolica za bavljenje ovim sportom. Zahvaljujući tom uspjehu, košarkaši su se odmah kandidovali da budu domaćini narednog šampionata. Tako će Savez košarke u kolicima BiH i Grad Sarajevo biti domaćini Evropskog prvenstva za košarkaše u kolicima B-divizije u junu naredne godine. To je odlučeno krajem novembra na sastanku Međunarodne asocijacije košarke u kolicima (IWBF). Tada je rečeno da su Sarajevo i BiH ponudili najbolje uslove, pa je Grad Sarajevo dobio organizaciju u konkurenciji litvanskog Vilniusa i češkog Brna. Nadamo se da se nećemo obrukati i da će se organizacija ovog takmičenja provesti na najbolji način i da će pripremu ove manifestacije podržati i država BiH. Treba, naprimjer, znati da je Vijeće ministara za sufinansiranje sportskih manifestacija u ovoj godini podijelilo 937.000 KM, a invalidski sport je dobio ukupno 58 hiljada: Paraolimpijski komitet BiH 25.000, Savez sjedeće odbojke 25.000 i Stonoteniski klub invalida Mladost Sarajeva osam hiljada. Ne znamo koliku će sumu Vijeće ministara BiH izdvojiti za sport naredne godine, ali ima raznih stavki u budžetu iz kojih se mogu izdvojiti pare za te namjene. Važno je samo da ministri shvate značaj te manifestacije.

Jednaki u šahu

Kada se govori o fizičkim aktivnostima i rekreaciji osoba sa invaliditetom, treba imati u vidu i koja je vrsta i stepen oštećenja organizma. Tako u Savezu slijepih i slabovidnih osoba ističu da sport, šah i rekreacija igraju važnu ulogu u životu slijepih. Ove aktivnosti doprinose njihovom fizičkom i mentalnom zdravlju, kao i njihovoj opštoj afirmaciji i socijalizaciji. Na Paraolimpijskim igrama slijepi i slabovidne osobe mogu se takmičiti u fudbalu pet-na-pet, igri koja je namijenjena sportistima sa oštećenim vidom. Specijalna lopta sa zvonom proizvodi zvuk. Svi igrači nose poveze preko očiju kako bi se osiguralo da se takmiče na istoj osnovi. Teren je ograđen zidom. Nema ubacivanja lopte u igru sa strane kao ni ofsajda. Tu je i golbal, kombinacija odbojke i rukometa. Igra se na terenu sličnom odbojkaškom, ali je iza zadnje linije gol. Lopta je veličine košarkaške, ali je dva puta teža i u sebi ima zvono prema kojem se orijentišu takmičari koji nose povez preko očiju. Ispupčene linije na podu pomažu igračima da se orijentišu kada bacaju loptu na gol, ili kada pokušavaju da blokiraju udarce protivnika. U Savezu nastoje posvetiti više pažnje popularizaciji šaha među slijepima, jer on u većoj mjeri doprinosi njihovoj afirmaciji. Naime, šah je jedna od rijetkih sportskih aktivnosti gdje slijepi mogu ostvarivati iste rezultate kao i osobe neoštećenog vida. Međutim, u posljednje vrijeme šahovskoj igri među slijepima ne poklanja se dovoljna pažnja. Polazeći od navedenog, u općinskim i kantonalnim udruženjima i savezima kao i klubovima i sportskim društvima potrebno je organizirati škole šaha te obezbijediti druge preduslove (šahovska literatura, šahovski rekviziti i dr.) radi unapređenja šahovske igre među slijepima. Oni stariji se sigurno

sjećaju Safeta Mehidića, jednog od najboljih slijepih šahista, čijim su se uspjesima u Jugoslaviji svi divili.

Sportske discipline na POI

Na Paraolimpijskim igrama učesnici su svrstani u šest kategorija na osnovu invaliditeta: invalidska kolica, amputacije, cerebralna paraliza, mentalni hendikep, oštećenje vida i ostali, što uključuje patuljasti rast, multiplu sklerozu i nasljedne bolesti. U trkaćim disciplinama pobjednik je sportista koji najbrže završi utrku. U atletskim tehničkim disciplinama, kao što su bacanje kugle, koplja i diska, rezultati se računaju uzimajući u obzir stepen fizičkog oštećenja svakog takmičara. Naprimjer, u bacanju koplja takmičari nakon svakog pokušaja dobijaju poene koji su kombinacija postignutog rezultata i stepena fizičkog oštećenja i pobjednik je takmičar sa najvećim brojem bodova. Mačevanje u kolicima uključuje tri discipline: floret, mač i sablja. Sport su razvili ranjeni britanski vojnici u bolnici Stoke Mandeville rodnom mjestu paraolimpijskih igara. Kolica su pričvršćena za pod na način koji takmičarima dozvoljava brze pokrete tijelom. Kanadski sportisti kvadriplegičari koji su tražili alternativu košarci u kolicima 1970-ih godina izmislili su ragbi u kolicima. Sjedeća odbojka se pojavila u Holandiji pedesetih godina prošlog stoljeća kao sport koji mogu igrati povrijeđeni vojnici. To je kombinacija odbojke i njemačke igre koja se zove sicbal. Karlica igrača uvijek mora biti u kontaktu sa podom. Mreža je tek nešto viša od jednog metra. Otkako je Iran debitovao na Paraolimpijskim igrama 1998. godine u Seulu, njegova reprezentacija u sjedećoj odbojci je osvojila pet od mogućih sedam zlatnih medalja. Dva puta su zlata osvajali reprezentativci Bosne i Hercegovine, aktuelni olimpijski pobjednici, svjetski i evropski prvaci. Nadamo se da će medalju odbraniti i na Paraolimpijskim igrama, koje su na programu od 7. do 18. septembra naredne godine u Rio de Janeiru.

Ključne riječi: Komitet UN-a, period 01/01/2005 – 19/05/2016, sedmična štampa, rezultata - 108

68. Dogodine u nove radne pobjede

DANI, 18.12.2015.

Autori: DARKO OMERAGIĆ

Nakon 11. decembra i prvog sastanka Vijeća za stabilizaciju i pridruživanje između BiH i EU koji je održan u Bruxellesu, Bosna i Hercegovina je napravila još jedan korak ka ispunjenju svog vrhunskog cilja, realizaciji zaključka Parlamentarne skupštine BiH iz 2003. da je "članstvo u EU naš najveći mogući prioritet". Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje između BiH i EU je 11. decembra pozdravilo stupanje na snagu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) 1. juna 2015. i pohvalilo BiH za napredak ove godine na putu ka EU. Evropska unija istakla je da je SSP važan korak za proces integracije BiH u EU i da pruža široki okvir unutar kojeg će EU i BiH jačati saradnju u vezi sa političkim i ekonomskim kriterijima, kao i sa trgovinom, te usklađivanjem s pravnom stečevinom EU (acquis).

Aplikacija za mjesec-dva

Prvi konkretan rezultat sastanka u Bruxellesu mogli bismo vidjeti u januaru ili najkasnije u februaru, najavio je predsjedavajući Vijeća ministara BiH Denis Zvizdić, koji je u Bruxellesu bio na čelu bh. delegacije u kojoj su bili i Mirko Šarović, zamjenik predsjedavajućeg Vijeća ministara BiH i ministar vanjske trgovine i ekonomskih odnosa i Igor Crnadak, ministar vanjskih poslova BiH. "Očekujem da ćemo podnijeti aplikaciju za članstvo za mjesec-dva", poručio je Zvizdić. No, da bi se to desilo, Bosna i Hercegovina mora nastaviti da provodi

Reformsku agendu, nastaviti s prilagođavanjem SSP-a ("u svjetlu činjenice da je od jula 2013. godine Hrvatska punopravan član EU") i postići usaglašeno rješenje u vezi s unaprijeđenim mehanizmom koordinacije procesa evropskih integracija. Optimizam kojim su zračili evropski komesari za vanjske poslove i sigurnosnu politiku, Federica Mogherini, koja je i potpredsjednica Evropske komisije, te za proširenje, Johannes Hahn i bh. političari uoči sastanka u Bruxellesu, nakon njega je bio još izraženiji, što je potvrđeno izjavama poslije sastanka. Na putu ka EU u fokusu Evropske unije i BiH će sljedeće godine biti prilagođavanje SSP-a i provođenje Reformske agende, poručila je Mogherinijeva. "BiH se vratila na reformske tračnice koje su potrebne da bi država napredovala na svom putu ka EU. Do sada, ohrabrujući rani rezultati postignuti su usvajanjem ključnih reformi. Na ovom osnovu, Vijeće EU pozvalo je BiH da održi pozitivni zalet nastavljanjem provođenja reformi, u saradnji sa civilnim društvom. Značajan napredak u provedbi Reformske agende potreban je da bi EU razmotrila aplikaciju za članstvo BiH. Vijeće poziva BiH da se fokusira na poboljšavanje socio-ekonomske situacije da bi se napravio daljnji napredak u evropskim integracijama i izbjeglo odvratanje pažnje raspravom o potencijalnom održavanju referendumu na entitetskom nivou o državnom pravosuđu", navodi se u zajedničkom saopštenju bh. institucija i Evropske unije nakon sastanka u Bruxellesu. Vijeće je podsjetilo da će SSP pomoći Bosni i Hercegovini da uskladi zakonodavstvo i politike sa pravnom stečevinom EU u ključnim oblastima, stvarajući novi poticaj za privredu i ekonomsku dobrobit građana zemlje, kao i dodatne prilike za preduzeća iz BiH i EU.

Raport evropskim zvaničnicima

U Bruxellesu je zaključeno da će SSP ojačati prednosti Privremenog sporazuma, posebno u oblasti trgovine. Unapređenje unutrašnje koordinacije o pitanjima koja se tiču EU će omogućiti da BiH u potpunosti uživa prilike koje ovaj sporazum nudi, naročito kada se uspostavi efikasan i djelotvoran koordinacijski mehanizam koji će funkcionirati i biti prilagođen kako bi odražavao stupanje na snagu SSP-a. Šta, zapravo, Evropska unija traži od Bosne i Hercegovine kako bismo podnijeli kredibilnu aplikaciju i čime je naša zemlja počela dokazivati da je spremna za korak ka EU? Neke od odgovora na ova pitanja u Bruxellesu dao je predsjedavajući Vijeća ministara BiH Denis Zvizdić "raportirajući" na prvom sastanku Vijeća. "Dokument Osnovi razvoja drugog akcionog plana Strategije reforme javne uprave je u proceduri usvajanja i već je usvojen u Vijeću ministara BiH i Vladi Brčko distrikta BiH. BiH je postala 65. članica inicijative Partnerstvo za otvorenu vlast. Usvojena je Strategija reforme sektora pravde u BiH 2014.-2018. i u toku je izrada akcionog plana za provedbu Strategije. Usvojena je nova Strategija za borbu protiv korupcije BiH 2015.-2019. i Akcioni plan za njenu provedbu. Uspostavili smo strateški okvir u oblasti borbe protiv terorizma i organiziranog kriminala. Krivični zakon BiH usklađen je sa preporukama Moneyval komiteta u pogledu borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma. Stratešku opredijeljenost u borbi protiv terorizma i svih oblika organiziranog kriminala i korupcije Vijeće ministara BiH potvrdilo je i kroz povećanje finansijske podrške institucijama za provođenje zakona u budžetu za 2015. godinu", rekao je Zvizdić. Prvi čovjek Vijeća ministara BiH je Mogherinijevu i Hahna izvijestio da je Vijeće ministara u septembru utvrdilo prijedlog sporazuma o operativnoj i strateškoj saradnji između BiH i Ureda evropske policije (EUROPOL) i da su pokrenute aktivnosti na unapređenju koordinacije rada policijskih tijela u FBiH. Nadalje, pokrenute su aktivnosti na formiranju radne grupe za praćenje provedbe mjera iz Akcionog plana Radne grupe za finansijsko djelovanje (FATF). Također, Zvizdić je kazao da BiH kontinuirano radi na poboljšanju

stanja u oblasti ljudskih prava, da je ratificirana Konvencija o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici i usvojena Okvirna strategija za provedbu Konvencije 2015.-2018. "Usvojen je Akcioni plan za djecu BiH 2015.-2018. godine, te formirano Vijeće za djecu. Usvojen je Nacionalni akcioni plan BiH za provedbu Rezolucije 1540 Vijeća sigurnosti UN-a o suzbijanju širenja oružja za masovno uništenje i načinima njegove isporuke. BiH je opredijeljena za članstvo u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji, a nastavlja svoj puni angažman i u okviru CEFTA. Kontinuirano provodimo reforme koje proizlaze iz Mape puta za liberalizaciju viznog režima. Usvojen je novi Zakon o azilu kojim se preuzimaju odredbe više direktiva EU, a u novembru je usvojen i novi Zakon o strancima", kazao je Zvizdić. Osim ovoga, bh. vlasti zadužile su sve institucije i agencije da realiziraju mjere definisane Planom hitnih mjera za osiguranje dodatnih kapaciteta, kontrolu i upravljanje prilivom masovnog broja izbjeglica u BiH.

Sejdić, Finci i Zornić

Na polju ekonomije koja je tretirana u izvještaju Evropske komisije o napretku BiH u 2015. godini, također je postignut napredak, o čemu je Zvizdić govorio na prvom sastanku Vijeća, rekavši da je BiH usvojila Ekonomsku reformsku agendu koja uključuje značajne reforme neophodne za napredak BiH u procesu pristupanja i tijesno je povezana s ciljevima novog pristupa EU u ekonomskom upravljanju. Agenda, prema njegovim riječima, predstavlja odgovor na legitimne zahtjeve i interese građana i civilnog društva. "Pripremljen je nacrt izmjena i dopuna Zakona o elektronskom potpisu, kao i tri prateća podzakonska akta, što će omogućiti uvođenje e-usluge za PDV i porez na dohodak. Formiran je Odjel za uvođenje e-usluge za PDV i porez na dohodak. U toku su aktivnosti na izradi zakona o upravljanju ilegalno stečenom imovinom i zakona o državnoj službi BiH, te je u pripremi izmjena i dopuna Zakona o akcizama. U FBiH su usvojeni Zakon o radu, Zakon o privrednim društvima, Zakon o unutrašnjem platnom prometu, Zakon o direktnim stranim ulaganjima, Uredba o zapošljavanju i samozapošljavanju, izmjene i dopune Zakona o budžetu FBiH, rebalans budžeta za 2015. godinu, te Strategija upravljanja javnim dugom. U Republici Srpskoj usvojen je rebalans budžeta za 2015., te Zakon o fiskalnoj odgovornosti u RS-u", rekao je Zvizdić. Osim prilagođavanja SSP-a i provođenja Reformske agende, pred Bosnom i Hercegovinom na putu ka dokazivanju da je spremna za podnošenje kredibilne aplikacije stoji još jedna bitna prepreka zvana "mehanizam koordinacije". Mehanizmom koordinacije trebale bi biti definisane procedure, modaliteti i načini unutar kojih će BiH u okvirima svoje ustavne strukture preuzimati direktive i pravnu stečevinu EU na efikasan način. "U komunikatu Evropske komisije objavljenom nakon prvog sastanka Vijeća za stabilizaciju i pridruživanje BiH u EU navedeno je da je potrebno definisati mehanizam koordinacije, poštujući tri osnovna principa, a to su poštivanje ustavnih nadležnosti, usklađivanje sa SSP-om i efikasnost u donošenju odluka i prihvatanju evropske pravne stečevine. Ovim principima mehanizam koordinacije će imati maksimalan nivo prohodnosti, efikasnost unutar procedura donošenja odluka i aktivnog preuzimanja pravne stečevine EU. Na bazi ovih principa mehanizma koordinacije očekuje se postizanje saglasnosti između Vijeća ministara BiH i entitetskih vlada kako bi se zadovoljio jedan od uslova za podnošenje aplikacije za članstvo u Evropskoj uniji", rekla je za Dane Amela Mulavdić, savjetnica za medije predsjedavajućeg Vijeća ministara BiH. Osim prilagođavanja SSP-a, efikasnog mehanizma koordinacije, te Reformske agende, na putu ka Evropskoj uniji koji neće biti kratak će trebati provesti presudu Sejdić Finci. U dokumentu Pozicija BiH s kojim je na sastanak u Bruxelles otputovao predsjedavajući Zvizdić, navodi se da

je Vijeće ministara BiH 8. septembra usvojilo Akcioni plan za provođenje presuda Evropskog suda za ljudska prava u Strasbourgu Zornić protiv BiH i Sejdić Finci protiv BiH i zadužilo Ministarstvo pravde BiH da pripremi prijedlog odluke o formiranju radne grupe za pripremu prijedloga amandmana na Ustav BiH i usklađivanje Izbornog zakona BiH. Mogherini i Hahn su nekoliko dana nakon prvog sastanka Vijeća za stabilizaciju i pridruživanje našu zemlju podstakli da još brže korača ka EU, rekavši da je ono što je urađeno u ovoj godini ohrabrujuće. No, ovo dvoje evropskih zvaničnika su bh. političarima dali još dva-tri teška zadatka, rekavši da i građani BiH moraju osjetiti pozitivne rezultate Reformske agende i da se SSP u pogledu trgovine mora što prije prilagoditi sa Hrvatskom i nastaviti s reformom pravosuđa. Dakle, unatoč silnom eurooptimizmu koji ovih dana vlada, pred bh. vlastima je i dalje mnogo neizvršenih zadataka.

69. Ko manipulira civilnim žrtvama rata

DANI, 29.10.2010.

Autori: DŽ.K.D.

U svom posljednjem izvještaju IFIMES, Međunarodni institut za bliskoistočne i balkanske studije iz Ljubljane koji redovno analizira događanja na Bliskom istoku i Balkanu, istražuje manipuliranje civilnim žrtvama rata u BiH, zatim kome odgovara sukobljenost i podijeljenost tih žrtava i njihovih udruženja i nedonošenje državnog zakona o pravima žrtava torture i civilnih žrtava rata. Na početku izvještaja se navodi da opći principi međunarodnog prava definiraju poziciju i status žrtve bez obzira na rasu, nacionalnu pripadnost, religiju ili spol. Međutim, u BiH općeprihvaćene i usvojene međunarodne konvencije i rezolucije se ne poštuju i civilne žrtve rata su, zahvaljujući političkim elitama, podijeljene i razdijeljene upravo na tim osnovama - nacionalna, vjerska i politička pripadnost, a ustvari bi trebale biti kohezivni i povezujući faktori u ostvarenju i realizaciji prava svih civilnih žrtava rata. Iako su nadležna tijela UN-a već odavno izdala zaključke i preporuke vlastima u BiH, da hitno usvoje zakon o pravima žrtava torture i civilnih žrtava rata, Vijeće ministara BiH i Parlament BiH su zaustavili inicijativu žrtava i nisu proveli potrebnu proceduru da se usvoji ovaj po žrtve najvažniji zakon. BiH je potpisnica Konvencije protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka i kažnjavanja koja je donesena 10. decembra 1984. rezolucijom Generalne skupštine UN-a. Već nakon prvog izvještaja o BiH upućenog UN-u o provedbi navedene Konvencije, UN je preko nadležnog Komiteta protiv torture zaduženog za praćenje i poštivanja navedene Konvencije na 667. i 670. zasjedanju 8. i 9. novembra 2005. poslao zaključke i preporuke da BiH hitno pristupi zakonskom definiranju i poštivanju Konvencije. Pored zahtjeva BiH za provedbu i poštivanje Konvencije protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka i kažnjavanja, UN-ov Komitet je naložio BiH da hitno izvrši "usklađivanje zakona, izvršnih, sudskih, administrativnih i drugih mjera radi usklađivanja normi i praksi u suzbijanju i sprečavanju slučajeva torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih postupanja s odredbama Konvencije te također obeštećenje svih osoba koje su bile žrtve ovakvog postupanja". U BiH je registrirano više od 12.000 tzv. nevladinih organizacija od kojih njih više od polovine predstavlja žrtve ili se bave zaštitom prava žrtava. Organizacije u BiH, koje se bave žrtvama su a priori podijeljene na one iz Federacije BiH i one iz Republike Srpske, a tako su podijeljene i prema nacionalnom principu. U RS-u Milorad Dodik, novoizabrani predsjednik RS-a, ima kontrolu nad cjelokupnim nevladinim sektorom (izuzeci su rijetki), a organizacije žrtava su direktno sponzorirane i (ili) finansirane od vlasti

Milorada Dodika. Preko predsjednika raznih udruženja žrtava rata poput Branislava Dukića, Nedeljka Mitrovića i Slavka Jovičića Slavuja. Aktualna Dodikova i srbijanska vlast posljednjih nekoliko godina počela je široku kampanju kojom "širi istinu o stradanju Srba od 1992.-1995." i pokušava relativizirati počinjeni genocid u Srebrenici 1995. godine te zaustavlja i opstruira donošenje zakona koji bi se donio na razini BiH o pravima i zaštiti žrtava rata. U opstrukciji zakona na državnoj razini prednjači Slavko Jovičić Slavuj, kojeg je ponovo Dodik nagradio, stavljanjem na listu i (ponovnim) izborom za poslanika u Parlamentu BiH ispred SNSD-a. Iako bi se i srpske žrtve kroz usvajanje zakona na državnoj razini bolje pozicionirale kroz efikasnija i dugotrajnija rješenja, Dodika i njegove političke trabante ne zanima nijedan zakon na razini BiH, pa čak ni kada su u pitanju interesi (srpskih) žrtava. U FBiH bošnjačka politička elita je po običaju ne samo u defanzivi, nego je čak i komplementarna s Dodikovom politikom da se ne donosi tzv. krovni zakon na razini BiH za sve žrtve rata. Razloga je više, a zajedničko je da i bošnjačke elite žele imati direktnu kontrolu nad udruženjima žrtava rata, jer je notorna činjenica da je skoro kompletni NVO sektor naslonjen i prikaočen na državne budžete: od državnog, preko entitetskog i kantonalnog do općinskog. Za razliku od Dodikovog modela, gdje Dodik neprikosnoven kontrolira sva udruženja žrtava u RS-u, u FBiH su podijeljene bošnjačke političke elite svoju političku podjelu prenijele i na udruženja žrtava i među žrtvama su se stvorili klasični bošnjački politički blokovi. Tako su žrtve i u RS-u i u FBiH postali klasični taoci političkih elita. HDZ u FBiH skoro u potpunosti kontrolira udruženja žrtava, ali i većinu NVO organizacija s hrvatskim predznakom u FBiH. Iako su aktivnosti i brojnost međunarodnih nevladinih organizacija u BiH od 2000. godine u stalnom opadanju, ipak je BiH jedan od centara djelovanja mnoštva tih organizacija. Postavlja se pitanje koja je uloga tih organizacija u nedonošenju zakona na državnoj razini u BiH i šta su konkretno uradili da se ispoštuju preporuke i nalozi UN-a za hitnim donošenjem zakona? Cilj međunarodnih NVO-a ne bi trebao biti da potiču da se usitnjenost i podijeljenost udruženja žrtava po bilo kojoj osnovi, kao i njihova finansijska ovisnost od neumoljive i surove bosanskohercegovačke politike, prevaziđu upravo donošenjem državnog zakona na razini BiH, kojim bi se bezuvjetno garantirala ne samo zaštita žrtava, nego finansijska neovisnost žrtava od političkih elita. Da li je to tako? Na primjeru Društva za ugrožene narode iz Göttingena, Njemačka (Society for Threatened Peoples - Gesellschaft für bedrohte Völker), koje preko svoje sekcije djeluje u BiH, najilustrativnije se može pokazati nemar i javašluk međunarodnog nevladinog sektora kada je u pitanju briga za žrtve rata u BiH. Direktor ovog društva, Tilman Zülch, zaslužan je za pokretanje kampanje na međunarodnom nivou o širenju istine o ratu u BiH i stradanju bh. žrtava. Doprinos Tilmana Zülcha na međunarodnoj afirmaciji bosanskih žrtava je izuzetno pozitivan.

70. Šezdeset godina borbe

SLOBODNA BOSNA, 11.12.2008.

Autori: MAJA RADEVIĆ

Desetog decembra ove godine navršilo se tačno 60 godina od dana kada je Generalna skupština Ujedinjenih nacija u Parizu usvojila Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima. Tri godine nakon završetka Drugog svjetskog rata, u vrijeme kada je svijet tek počeo otkrivati razmjere monstruoznih nacističkih zločina, zahvaljujući prevladavajućem mišljenju da postojeća Povelja Ujedinjenih nacija nije dovoljno konkretna u pitanju zaštite prava čovjeka, UN je odlučio sastaviti dokument od 30 članova zasnovan na tradiciji civilnog prava koji je

jedna od njegovih kreatorica, bivša prva dama SAD-a Eleanor Roosevelt, simbolično nazvala Magna Carta čovječanstva. Deklaracija je, međutim, od samog početka imala veliki "nedostatak": nije bila obavezujuća kao dio međunarodnog prava. Ipak, u proteklih šest decenija, ovaj dokument je zemljama članicama UN-a poslužio kao osnova za donošenje stotina zakonskih normi, kao i sudskih presuda iz oblasti ljudskih prava.

NA ZAČELJU LISTE

Uprkos optimističnoj izjavi člana Predsjedništva BiH Željka Komšića, koji se u oktobru tokom zvanične posjete New Yorku sastao sa generalnim sekretarom UN-a Ban Ki-moonom i izvijestio ga kako je "situacija u BiH mnogo bolja nego što to predstavljaju pojedini, kako domaći političari, tako i predstavnici međunarodne zajednice", kada je riječ o (ne)poštivanju elementarnih ljudskih prava, Bosna i Hercegovina u proteklih nekoliko godina tone sve dublje i dublje. U analizi Helsinškog komiteta o stanju ljudskih prava u BiH u 2007. godini navodi se, između ostalog, da je iz ove oblasti nadležno Ministarstvo u parlamentarnu proceduru uputilo svega 13 posto predviđenih i planiranih zakona. Prema podacima Transparency Internationala, BiH je prošle godine zauzimala 84. mjesto na listi Indeksa prisutnosti korupcije. Ove godine, među 180 zemalja koje su bile uključene u istraživanje, naša korumpirana država zauzela je 93. mjesto. "Uprkos neznatnom napretku koji je doživjela prethodnih godina, BiH je ponovo nazadovala na listi isada je najkorumpiranija zemlja regiona, a nalazi se i na samom začelju liste zemalja Evrope. Korupcija je prodrla u sve nivoe i strukture države, od sitnih, lokalnih razmjera, preko poslovnog sektora, pa do samog vrha vlasti", zaključuju u Transparency Internationalu. Predsjednik Helsinškog komiteta za ljudska prava u BiH Srđan Dizdarević je na godišnjoj skupštini Helsinškog komiteta u martu ove godine ocijenio kako je stanje utemeljeno na održavanju straha od drugih, te na očuvanju nacionalne homogenosti izrazito nepovoljan okvir za ljudska prava u Bosni i Hercegovini. "Agresivni nacionalizam, netolerancija i nečinjenje na planu zaštite ljudskih prava od strane vlasti su osnovni elementi koji negativno utiču na stanje ljudskih prava. Paraliza u transformaciji institucija koje bi trebale da budu 'specijalizovane' za zaštitu ljudskih prava je također nešto što šteti i škodi stanju ljudskih prava u BiH. Konačno, vaninstitucionalno djelovanje i odlučivanje čini da se odluke donose daleko od očiju javnosti, ali daleko i od nevladinog sektora, koji na taj način nema mogućnost da adekvatno odgovori na odluke i opredjeljenja vlasti", kaže Dizdarević. Diskriminacije prilikom zapošljavanja, pristupa zdravstvenoj zaštiti, ostvarivanja prava na penziju i različitih socijalnih prava, te u obrazovanju našeg podmlatka, svakodnevne su pojave u Bosni i Hercegovini.

U SPORTSKOM DUHU

Potonje zorno ilustruje najsvježiji primjer uvijek nasmijane federalne ministrice obrazovanja Melihe Alić, koja je prošle sedmice, prilikom polaganja kamena temeljca za sportsku dvoranu u Osnovnoj školi Hamdija Kreševljaković u Gradačcu, izmucala slijedeće antologijske rečenice: "Kao prvo, želim zaista da čestitam novoizabranom načelniku. Želim mu zaista uspješan rad zajedno sa svim suradnicima ovdje koji su prisutni. Nadam se da, evo vi ste na najbolji mogući način počeli vaš mandat sa izgradnjom jedne velike dvorane, dvorane u kojoj će, nadam se, djeca koja su potomci čuvenih begova, što vi kažete, ovaj, begovskih, ovaj, imati tog sportskog duha, pameti i znanja, koje oni i inače imaju, dakle da im pružimo jednu mogućnost da se odgajaju ta naša djeca u tim sportskim dvoranama, ne negdje na ulicama i ne negdje gdje mi to ne želimo." Izuzmemo li evidentnu retoričku konfuziju ministrice Alić, koja je valjda proizašla iz namjere da se spontano obrati građanima, bez unaprijed pripremljenog pisanog

govora stručnog PR tima, ovakvog oratorstva ne bi se postidio ni Adolf Hitler. I dok bi u svakoj državi u kojoj se iole poštuju elementarna ljudska prava, a koja isključuju bilo kakav vid segregacije, osoba koja izgovori rečenice poput ovih iz navedenog citata bila automatski eliminisana iz rada državnih institucija, ministrica Meliha Alić ostaje na svojoj funkciji, nasmijana kao i uvijek. Član 1. Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima glasi: Sva ljudska bića rađaju se slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima. Ona su obdarena razumom i sviješću i treba jedni prema drugima da postupaju u duhu bratstva. Kako to samo nestvarno zvuči.

NASILJE U PORODICI GORUĆI PROBLEM. U BiH sve češće nasilje djece nad starima.

Direktorica Agencije za ravnopravnost spolova BiH, Samra Filipović-Hadžiabdić za SB kaže da je nasilje u porodici jedan od gorućih problema u našoj zemlji: "Prošle godine je bilo oko 1.500 prijavljenih slučajeva nasilja u porodici, od čega je 600 procesuirano. Zahvaljujući različitim kampanjama, žrtve se u posljednje vrijeme osjećaju više ohrabrenim da prijave nasilje, jer kod nas je još uvijek veoma snažan taj stereotip krivice žrtve. Pojavljuje se i novi oblik nasilja, a to je nasilje djece nad starima." Među najvećim problemima kada je riječ o ravnopravnosti spolova je i učešće žena na pozicijama vlasti. Bosna i Hercegovina, primjerice, nema nijednu ministricu u Vijeću ministara.

71. Advokat Islamske zajednice protiv Rezolucije UN-a?!

DANI, 22.06.2007.

Autori: ESAD HEĆIMOVIĆ

"U Sarajevu se preprodaje imovina saudijske humanitarne organizacije Al Haramain Islamic Foundation, koja je blokirana rezolucijama UN-a i odlukama Vlada SAD-a, Saudijske Arabije i Federacije BiH 'zbog povezanosti sa teroristima i terorističkim organizacijama'. Imovina vrijedna najmanje 902.000 KM, nastala ulaganjem novca iz kase Al Haramaina, prikazana je kao imovina jednog saudijskog državljanina i potom fiktivno preprodavana. To nije jedini primjer preprodaje imovine koja pripada zabranjenim organizacijama. Preprodaju se i brojne druge nekretnine u Sarajevu koje pripadaju pojedincima sa liste finansijera terorizma", upozoreni su Dani iz finansijskih i pravnih organa vlasti koji su bezupješno pokušali da spriječe ovaj promet imovine i novca. Sve države članice UN-a su obavezane nizom Rezolucija Savjeta sigurnosti UN-a na zamrzavanje fondova i finansijskih sredstava pojedinaca i organizacija koje su povezane sa terorističkim organizacijama. Na konsolidiranoj listi koju je formiralo Vijeće sigurnosti UN-a nalaze se pojedinci i organizacije koje imaju značajnu imovinu u BiH. Među njima je i bivša saudijska humanitarna organizacija Al Haramain Islamic Foundation, koja je u međuvremenu zabranjena u BiH, te nizu drugih zemalja i potom raspuštena odlukom vlasti u samoj Saudijskoj Arabiji. Vlade SAD-a i Saudijske Arabije su 11. marta 2002. zatražile od Ujedinjenih nacija da na listu zabranjenih organizacija bude uvršten i ured Al Haramaina u BiH.

Kuća na UN-ovoj listi

Komitet za sankcije UN-a je prihvatio zahtjev i uvrstio Al Haramain na listu zabranjenih organizacija 13. marta 2002. godine. Potom je, početkom juna 2002., pretresen niz objekata u Sarajevu i Travniku, koji su povezani sa ovom organizacijom. Finansijska policija FBiH je, nakon izvršene kontrole, utvrdila brojne nepravilnosti i blokirala njene račune. Konačno, u novembru 2002., Finansijska policija je izdala Rješenje o privremenom zatvaranju ureda Al Haramaina u Sarajevu, na adresi Bihaćka 14 (općina Novo Sarajevo, naselje Hrasno) i inicirala trajnu

zabranu rada. Rješenjem Ministarstva raseljenih osoba i izbjeglica FBiH od 16. aprila 2003. Al Haramain je prestao sa radom na području Federacije i ispisan je iz registra stranih humanitarnih organizacija. Na zahtjev vlada SAD-a i Saudijske Arabije, u decembru 2003. je na listu zabranjenih organizacija dodata i Asocijacija Vezir iz Travnika, kao nasljednik Al Haramaina. Potom je u junu 2004. Saudijska Arabija objavila da se raspušta ova humanitarna organizacija, koja je do tada imala ogranke u više od 50 zemalja širom svijeta. Na listama zabranjenih terorističkih organizacija koje su objavile vlade širom svijeta i danas je, između ostalih i adresa u Sarajevu: Bihaćka 14. Prema objašnjenju koje su zajednički dale vlade SAD-a i Saudijske Arabije, bosanski ured Al Haramaina je povezan sa zabranjenom egipatskom terorističkom grupom Al-Gama'at al-Islamiyya. Ovo objašnjenje je više puta ponavljano u različitim saopćenjima Ministarstva finansija SAD-a i javnim istupima njenih zvaničnika. U samoj BiH, inspektori Finansijske policije su podnijeli više krivičnih i prekršajnih prijava protiv ove organizacije, osoba koje su radile za nju i preduzeća i pojedinaца koji su poslovali sa njom. Ali, ključno pitanje na koje vlasti u BiH nisu znale ili željele da odgovore jeste pitanje čija je imovina koja je ostala iza zabranjene humanitarne organizacije. Riječ je, prije svega, o Edukativnom centru ove organizacije u Bihaćkoj 14. Prema postojećoj dokumentaciji, u Sarajevu je 22. novembra 1999. zaključen kupoprodajni ugovor između Vitomira Perića kao prodavca i Abdul Wahaba iz Saudijske Arabije kao kupca kuće na adresi Bihaćka 14. Ova malena, još neasfaltirana ulica, nalazi se u blizini tržnog centra Villa Park, uz sami Bulevar Meše Selimovica. Prema ovom ugovoru, kuća sa dvorištem je prodana za 270.000 KM. Kupac je, kasnije se pokazalo, tek stigao u BiH. Abdul Wahab A.N. Al Shaibi je, u naknadnoj istrazi, identifikovan kao državljanin Saudijske Arabije, rođen 1968. u Rijadu. Status naseljenog stranca je stekao Rješenjem Ministarstva za civilne poslove i komunikacije u junu 1999., na osnovu čega mu je dva mjeseca kasnije izdata lična karta za strance broj 68/99. Imao je prebivalište u Sarajevu, u ulici Hamdije Kreševljakovica broj 82. Više izvora potvrdilo je da je Abdul Wahab radio za Al Haramain u Sarajevu.

Punomoć iz Rijada

Isti dan kad su Vitomir Perić i Abdul Wahab potpisali kupoprodajni ugovor, Sultan Al Suliman je sa računa humanitarne organizacije Al Haramain kod PBS d.d. Sarajevo podigao u gotovini 277.359 KM. "U nalogu je napisano da se novac podiže za službeni put, mada je novac iskorišten za kupovinu kuće u Bihaćkoj 14. O tome svjedoči dokumentacija i evidencija ove organizacije", objašnjavaju pravni i finansijski izvori koji su kontrolisali poslovanje Al Haramaina. Iznos od 270.000 KM je evidentiran i iskazan u analitičkoj evidenciji za građevine u izgradnji kao obaveza prema dobavljaču Vitomiru Periću. Plaćanje Periću je, prema ovoj evidenciji Al Haramaina, izvršeno u gotovini 31. januara 2000. godine. Sva druga plaćanja, uključujući porez i sve troškove, takođe su knjižena na računima i u knjigama Al Haramaina. Sredinom januara 2000. humanitarna organizacija Al Haramain je zaključila ugovor o adaptaciji kupljenog objekta. Ugovor su potpisali direktor Al Haramaina Sultan Al Suliman i Sabrija Bilalić, kao predstavnik firme El Iksir, koja je izvodila radove. Naknadno je zaključen i Ugovor o rekonstrukciji objekta. Zaključno sa 31. decembrom 2001., nakon dvije godine ulaganja i radova, u Glavnoj knjizi humanitarne organizacije Al Haramain je iskazana vrijednost objekta u Bihaćkoj 14. - 902.152 KM. Abdul Wahab je 9. januara 2001. opunomoćio Sultana Al Sulimana, direktora Al Haramaina, da u narednih 20 godina raspolaže nekretninom na adresi Bihaćka 14.

72. Ladice pune sudskih presuda

DANI, 11.02.2011.

Autori: DRAGAN STANOJLOVIĆ

DANI: Koliko se sporova protiv BiH trenutno vodi pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strasbourgu i zbog čega sve? MIJIĆ: Trenutno se pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strasbourgu protiv BiH vodi oko 1350 postupaka. U najvećem broju ovi se postupci odnose na izvršenje presuda domaćih sudova, jako je puno predmeta koji se odnose na neizvršenje odluka Ustavnog suda BiH i Doma za ljudska prava, tu su predmeti stare devizne štednje, pogotovo u vezi sa štednjom u filijalama Ljubljanske i Invest banke u BiH, zatim zbog zatvorskih uvjeta, protjerivanja stranaca, povrata imovine, prava na pravično suđenje i slično.

DANI: Šta se dešava tragom slučaja Sejdić & Finci, pošto je Dervo Sejdić najavio još jednu svoju i nekoliko stotina drugih tužbi protiv BiH istim povodom?

Zaboravljeni slučaj Pilav

MIJIĆ: Nažalost, presuda u slučaju Sejdić & Finci još nije izvršena u smislu izmjene relevantnih odredbi Ustava i Izbornog zakona. Ovaj slučaj ponovo je razmatran u Komitetu ministara Vijeća Evrope, koji je ponovo izrazio žaljenje što do sada u BiH o ovome nije postignut politički konsenzus, a mi smo Komitet ministara informirali da će to biti prioritet novih vlasti. Kako se vlast, još nije formirala, ništa konkretno nije ni urađeno. Što se novih tužbi tiče, mislim da je, ukoliko one ne budu odbačene zbog nedopuštenosti, pitanje kada će ih Sud uzeti u rad jer, prema mojoj procjeni, Sud će vjerovatno najprije sačekati da se izvrši presuda u slučaju Sejdić & Finci, a kada se izmijene Ustav i Izborni zakon automatski će biti riješeni svi ostali slučajevi iz ove grupe predmeta.

DANI: A slučaj Pilav? MIJIĆ: Uredu zastupnika još nije dostavljen predmet gospodina Pilava protiv BiH, iako je podnesen vremenski približno kad i tužba gospode Sejdića i Fincija. I zbog toga je vrlo upitno šta će biti s ostalim tužbama ovim povodom.

DANI: Kakve sve finansijske obaveze čekaju državne i federalne vlasti na osnovu presuda Suda za ljudska prava u Strasbourgu čim budu konstituisane? Budžet za izvršenje presuda MIJIĆ: Točne finansijske obaveze teško je prognozirati, pošto će se one znati tek kada Evropski sud donese presudu i presudi određenu sumu novca. Međutim, prema tužbama koje su do sada dostavljene našem uredu, ta potraživanja iznose oko četiri milijuna i osamsto tisuća maraka.

DANI: Prije desetak dana objavljena je informacija da bivši logoraši masovno povlače tužbe protiv Vlade RS-a. Šta znate o tome? MIJIĆ: Mi u Uredu nemamo nikakvih informacija o tome o čemu govorite.

DANI: Slučaj Branimir Đokić je, bar što se isplate obeštećenja tiče, završena priča. Koliko u Strasbourgu ima još ovakvih predmeta i u kojoj su fazi rješavanja? MIJIĆ: Pravno gledajući, presuda u slučaju Branimira Đokića je u procesu izvršenja i potrebno je preduzeti sve mjere kako bi se utvrđena povreda uklonila u odnosu na sve slične situacije...

DANI: Kažem završena priča misleći na isplatu obeštećenja... MIJIĆ: Prema informacijama iz Strasbourga, ovakvih slučajeva koji se odnose na povrat stanova bivše JNA pred Evropskim sudom ima između pedeset i šezdeset i sve su to tužbe koje su ranije podnesene, a ne nakon presude u slučaju Đokić.

Međutim, nama do danas nije dostavljena nijedna od tih novih tužbi. DANI: Kada će BiH u Strasbourgu dobiti neki spor, odnosno neće ga izgubiti? MIJIĆ: BiH je već dobila nekolicinu sporova. Recimo, do sada je Sud odbacio 40 aplikacija koje su nam bile dostavljene na zastupanje. Dakle, 40 tužbi protiv BiH je odbačeno, samo što se o tome u javnosti ne govori. Od ovih dobivenih predmeta izdvojila bih tri kao najznačajnije. To je slučaj Dušan Berić i drugi protiv BiH. U tom slučaju je 25 aplikacija tužilo BiH zbog odluka visokog predstavnika kojima su ti funkcioneri smijenjeni sa javnih dužnosti i

zabranjeno im je ponovno kandidiranje. Međutim, u ovom slučaju Evropski sud je zaključio da se BiH ne može smatrati odgovornom zbog odluka visokog predstavnika koji je djelovao na osnovu ovlaštenja UN-a. Poznat je i slučaj alžirske grupe, u kome je također odbranjena pozicija BiH, a Evropski sud je u odluci istakao da je BiH učinila sve da zaštiti prava aplikanta, dok su oni bili zatvoreni u Guantanamu. I još jedan vrlo bitan je slučaj Suljagić, a odnosi se na staru deviznu štednju. U ovom predmetu uspjeli smo odbraniti cjelokupno zakonodavstvo kojim je reguliran povrat stare devizne štednje u BiH. U ovoj presudi Sud je jasno istakao da su zakoni u BiH koji reguliraju povrat stare devizne štednje u skladu s Evropskom konvencijom. Nakon ove presude Sud je odbacio najveći broj predmeta, više od 1.200 tužbi protiv BiH. Prije ove presude u Strasbourgu je bilo 2.500 predmeta zbog stare devizne štednje. U presudi Suljagiću Sud je našao povredu prava na imovinu aplikanta, ali samo zato što se u Federaciji kasnilo sa implementacijom zakonodavstva za staru deviznu štednju te je Federaciji naloženo da izda obveznice, isplati zaostale rate i da se obveže da će u slučaju budućih kašnjenja plaćati zatezne kamate. Također je naloženo da se u cijeloj BiH rokovi za verifikaciju stare devizne štednje produže za šest mjeseci kako bi se svima onima koji su do tada bili skeptični u pogledu primjene zakona i koji se zbog toga nisu htjeli verificirati omogućilo da se verificiraju i uđu u taj zakonski osnov isplate stare štednje. I Komitet ministara VE je na svom sastanku konstatirao da je BiH, odnosno Vlada Federacije poduzela sve mjere naložene iz presude u slučaju Suljagić. DANI: Kakva je vaša saradnja sa nadležnim državnim organima i koliko na njen kvalitet utiče podatak da BiH i Federacija još nemaju vlasti izabrane u oktobru prošle godine? MIJIĆ: Saradnja uvijek može biti bolja, jer od te saradnje državnih institucija sa Uredom zastupnika ovisi kvalitet izjašnjenja koja se pripremaju za Evropski sud. Međutim, istakla bih da državne institucije u cijeloj BiH imaju prilično pasivan odnos prema izvršenju presuda Evropskog suda.

73. A šta je sa svim ostalim nedjeljama?

REPORTER, 14.10.2009.

Autori: ALKESANDRA KUKOLJAC

Protekle sedmice obilježili smo Nedjelju djeteta. Ukoliko to niste primijetili, ne brinite, niste vi krivi, i nije baš da su sva zvona zvonila o tome. Zvona su zvonila o drugim stvarima, o ubistvima, političkim nadmudrivanjima, finansijskoj krizi, velikom bratu i farmi, aferama velikih igrača... Tu i tamo poneko se sjetio da obilježi Nedjelju djeteta i moram sa radošću da primijetim da nas je svake godine sve više. Ali opet... nisu sva zvona zvonila o tome, a trebalo je jer kad su izbori, i kad su emisije na televiziji, svi se kunu da ništa nije važnije od djece. Kako to djeca danas žive u BiH? Odgovor koji slijedi potpuno je tačan i šokantan: To niko u potpunosti ne zna. Ne zna se koliko ima djece sa poteškoćama u razvoju, ne zna se koliko ima djece koja ne idu u školu (pretpostavlja se oko 6.000), ne zna se koliko djece nema imena i pravno ne postoje (pretpostavlja se oko 4.000), ne zna se koliko djece živi bez osnovnih životnih uslova, ne zna se koliko je djece izloženo nasilju u porodici, ne zna se koliko djece prosi....i, nažalost, tako dalje. Podaci o djeci koji postoje i koje možete da dobijete najčešće su nepotpuni, zastarjeli, rascjepkani, ili su ono čime se najčešće služimo procjene. Statistički podaci o korištenju usluga socijalne ili zdravstvene zaštite odnose se na onu djecu koja se nalaze u tom sistemu, a o onoj koja se ne nalaze, a trebalo bi da se nalaze ne znamo ništa. S obzirom na činjenicu da djeca do 18 godina čine jednu trećinu stanovništva, ovakav odnos prema njima je sve samo ne odgovoran. Ove godine BiH treba da pošalje izvještaj o

implementaciji Konvencije o pravima djeteta UN Komitetu za prava djeteta. Kada je podnesen prvi ovakav izvještaj 2005. godine, taj komitet dao je BiH jasne preporuke za unapređenje stanja, i očekivanje da se one realizuju do sljedećeg izvještajnog perioda. Od mnoštva konkretnih preporuka, u periodu od četiri godine, bilježimo tek nekoliko pomaka naprijed: besplatna zdravstvena zaštita sve djece do 15 godina u RS, i do 18 godina u FBiH, napredak u promociji dječjeg učešća kroz uspostavljanje i rad Savjeta učenika, mnogi strateški papiri koji su razvijeni, ali još čekamo na njihovu punu realizaciju u vezi s pitanjem zaštite djece od nasilja, delinkvencije, brige o djeci bez roditeljskog staranja, standardizacije usluga za djecu u socijalnoj zaštiti. Ovi koraci naprijed svjedoče da se ipak ponešto i može učiniti, kada se to hoće. Problem je, čini mi se, u nedostatku volje. Ima naravno i drugih problema. Stalni problem su pare, jer njih hronično nema. Nema ih za psihologe i socijalne radnike u školama, nema ih za ostale prosvjetne radnike, nema ih za socijalnu pomoć, nema ih za besplatne lijekove, nema ih za pomoć porodicama, za nove vrtiće, sad ih više nema ni za škole. Umjesto da škole gledamo po tome koliko nam djeca znaju i koliko im škola pomaže da postanu dobri ljudi, mi ih prebrojavamo po tome koliko koštaju po glavi đaka, pa ih proglašavamo nerentabilnim, neisplativim i zatvaramo ih. Od te formulacije, da neka škola nije isplativa, odavno nisam cula ništa tužnije... Prioriteti: Dobro se sjećam jednog davnog razgovora sa pokojnim profesorom Jovanom Savićem, kada mi je pričao o Švedskoj. Ono što mi je rekao i što je zauvijek promijenilo moj stav o obrazovanju bila je priča o tome kako je Švedska prije samo 150 godina bila jako siromašna zemlja, sa ogromnom inflacijom i iseljavanjem stanovništva, na ivici gladi. I sjeli ljudi da vide šta će i kako će, šta im je činiti, pa se dogovorili. Sve što su imali u tom trenutku uložili su u obrazovanje svog naroda. I evo gdje su 150 godina poslije. Izvinjavam se što i ja spominjem Švedsku, ali kakva bi to prica o pravima bila kad je ne bih spomenula. Mi smo, međutim, pametniji pa štedimo na obrazovanju. Pri tome, reforma obrazovanja ne proizvodi odgovarajuće rezultate jer se u nju ne ulaže dovoljno, inkluzija djece sa poteškoćama u razvoju stvara kaos koji ne mogu da riješe mobilni timovi, i umjesto da pomaže djeci sa poteškoćama u razvoju, ona ih često izlaže dodatnim problemima. U školama je u porastu vršnjačko nasilje, maloljetnička delinkvencija je porasla za 15 odsto u odnosu na prošlu godinu, ali novaca za psihologe, defektologe i socijalne radnike u školama nema, jer to nije prioritet. I to je ono što bismo mogli reći o tome kako žive djeca kod nas. Ona jednostavno nisu prioritet. I naravno da nema para za obrazovanje, za socijalnu zaštitu, za pomoć porodicama, jer djeca nisu prioritet onda kada se planiraju pare. U Nedjelji djeteta hvalimo se da je Fond za dječju zaštitu RS potrošio 33 miliona maraka na djecu, u godini dana. Poređenja radi, samo dvadeset identifikovanih preduzeća oštetilo je budžet RS za 110 miliona maraka (a ima ih mnogo više od dvadeset), zgrada vlade koštala je 174 miliona, da ne navodim budžetske stavke za sve silne administracije i formacije. U 2008. godini, 14,3 odsto bruto društvenog proizvoda potrošeno je na cjelokupnu socijalnu zaštitu u RS, a evropski prosjek je oko 19 odsto (sa daleko manjim potrebama nego što ih mi imamo). U Federaciji BiH više od polovine troši se na administraciju. U međuvremenu, čitave generacije djece odrastaju sa osjećajem da nisu prioritet nikome osim svojim roditeljima (a ima i one djece koja ni njima nisu prioritet). Pronađem neki dan u jednoj evaluaciji dječje radionice izjavu srednjoškolca: "Saznao sam da postoji neko ko misli o nama KONAČNO!" Eto, tako se oni osjećaju. A kako se osjećaju oni koji sjede kod kuće bolesni i siromašni, oni koje i njihovi vršnjaci odbacuju zato što imaju ružno ime, zato što im tata nije niko bitan, zato što nemaju facebook profil, zato što su buc masti, zato što imaju jeftine patike, zato što su druge boje kože, zato što niko nije

naučio njihove drugare da nismo svi isti, ali da svi jednako vrijedimo? Kako se osjećaju djeca koja žive na selu i koja su uskraćena za pristup kvalitetnom liječenju, kulturnim sadržajima, igri? Ako ih pitate, oni će vam reći.

74. Strasbourg zabranio deportacije

DANI, 12.02.2010.

Autori: B.B.

Prije nekoliko dana Evropski sud za ljudska prava u Strasbourgu donio je odluku o zabrani deportacije jedne od osoba afroazijskog porijekla, pritvorenih u Imigracionom centru u Lukavici. U presudi se navodi da Ammar Al-Hanchi, tunižanski državljanin koji je pritvoren zbog sumnji u ugrožavanje nacionalne sigurnosti, ne smije biti prisilno deportiran u rodni Tunis zbog mogućnosti da bude izložen torturi i nečovječnom ponašanju. Naime, Tunis je zajedno sa Sirijom jedna od zemalja u kojoj se, prema izvještajima UN-a, Amnesty Internationala i Human Rights Watcha, najdrastičnije krše ljudska prava političkih zatvorenika, među koje spadaju i osobe koje su išle da se bore u stranim vojskama - zatvorenici su izloženi nečovječnim mučenjima. Sud je također upozorio vlasti BiH da ne bi trebale tražiti diplomatske garancije od Tunisa s ciljem olakšanja deportacije. Naime, kako su prepoznali specijalni izvještaci UN-a o torturi, Vijeće Evrope i druga međunarodna tijela za ljudska prava, diplomatska uvjerenja nikad nisu efektivna zaštita u slučajevima poznatog rizika torture ili lošeg postupanja. Ovo je druga pozitivna presuda Suda u Strasbourgu po pitanju denaturaliziranih bh. državljana afroazijskog porijekla - Imada Al Husina, Omara Frendija, Abdullaha Ba Awra, Al-Hanchija i Fadhila Al Hamdanija - koji se već preko godinu dana drže u Imigracionom centru. Napomenimo da je isto presuđeno u slučaju Abu Hamze (Imada Al Husina) koji je pritvoren 6. 10. 2008. godine. Posljednjih nekoliko godina, slučajevi se prebacuju sa Suda BiH, preko Ustavnog suda, pa ponovo na Sud BiH preko Strasbourga, bez da se dođe do konačnog rješenja. I ovaj put će o odluci morati da se izjasni Sud BiH, što nanovo odlaže u nedogled pritvor ovih osoba, a sudbinu njihovih porodica čini neizvjesnom. Još je očitija samovolja predstavnika Službe za poslove sa strancima, koji u ovom slučaju vode glavnu riječ, i koji odbijaju pod svaku cijenu da pritvorenike puste na slobodu barem do okončanja predmeta pred Sudom BiH. Nije pomoglo ni urgiranje direktora Helsinškog komiteta Srđana Dizdarevića, koji je u nekoliko navrata, spominjući konkretnije slučaj Imada Al-Husina, rekao da u ovom trenutku "ne postoje legitimni osnovi za njegovo zadržavanje u pritvoru": "Postupak deportacije je prekinut zbog njegovog ročišta o azilu ili dozvoli za privremeni boravak. Malo je vjerovatno da postoji rizik bijega zbog njegove porodične situacije, a on je također poštovao i obavezu redovnog javljanja Službi." Osim toga, prekršen je i sam pravilnik u kojem se jasno naznačuje da je Imigracioni centar samo "privremeni smještaj", u kojem niko ne smije boraviti duže od 60 dana!? S obzirom da Centar nema zatvorske uslove, koji su prilagođeni boravku na duže vrijeme, nisu neosnovane tvrdnje advokata da se ovim krše osnovna prava pritvorenika. Međutim, direktor Službe, Dragan Mektić, nanovo je iskazao svoju samovolju, zvanično prokomentiravši da "ne postoje smetnje i razlozi zbog kojih Amar Al-Hanchi ne treba biti isporučen Tunisu": "Neće biti nikakvih pogodbi sa Sudom u Strasbourgu"! S druge strane, nije jasno zašto vlastima treba toliko vremena da dokažu ono što petorici zatvorenih stavljaju na teret - da su zaista prijetnja nacionalnoj sigurnosti. Već je nekolicina presuda Suda BiH, kao u slučaju Jilala Rafaqa, potvrdila da su nerijetko odluke o deportaciji donesene pod vrlo sumnjivim okolnostima: "Iz

podataka u spisu ne daje se jasna osnova da tužitelj predstavlja potencijalnu opasnost za nacionalnu sigurnost BiH. Da bi se razumno moglo zaključiti o nečijoj potencijalnoj opasnosti za nacionalnu sigurnost, nije dovoljna sama činjenica da je neko lice stavljeno na listu osoba koje predstavljaju prijetnju sigurnosti." Međutim, Služba za poslove sa strancima se pravda Zakonom o zaštiti tajnih podataka. Naime, legislativa pruža neograničene ovlasti policijsko-obavještajnim agencijama: po članu 1., tajnim se mogu proglasiti praktično većina ili gotovo sve informacije koje se po ocjeni državnih organa odnose na "javnu sigurnost, odbranu, vanjske poslove ili obavještajnu i sigurnosnu djelatnost", dok lice na koje se to odnosi nema pravo pristupa tajnim podacima, a analogno tome ni pravni zastupnik ovlašten da postupa u ime stranke. Nevladine udruge su u nekoliko navrata kritizirale ovaj zakon tvrdeći da je u suprotnosti sa svim konvencijama o ljudskim pravima koje propisuju da svako ima pravo na slobodu i sigurnost ličnosti i garantiraju fer i korektan postupak vlasti prema svojim građanima. Smatra se da je navedeni zakon zloupotrijebljen upravo u slučaju zatvorenika tzv. Bosnantanama te da se greška kao prilikom deportacije Alžirske grupe koncentracionom logoru Guantánamo ponavlja nanovo: "To je primjer onoga što se dogodi kad međunarodna zajednica pošalje poruku BiH da se ljudska prava i vladavina zakona mogu staviti postrani u ime nacionalne sigurnosti", rekao je Dizdarević.

75. Djeca "na čekanju"

REPORTER, 27.05.2009.

Autori: IRENA KNEŽEVIĆ

Konstantna upozorenja o padu nataliteta i većem broju umrlih od rođenih ne jenjavaju. Problem je što na tom uglavnom i ostaju. Na raznim kampanjama, upozorenjima, pamfletima... I dok država na sav glas poziva na reprodukciju, PDV na dječju opremu čvrsto stoji na svojim nogama, tete koje čuvaju djecu sve su skuplje, privatni vrtići uvijek su bili skupi, a u državnim nema mjesta. Iako je cijena državnog vrtića jedina primjerena prihodima koje ostvaruju porodice, lista čekanja na njih može obujmiti omanju zgradu. Trenutno se na njoj nalazi 1.135 djece. Liste čekanja: U banjalučkim vrtićima boravi 2.100 djece i taj broj je već 20 odsto iznad kapaciteta, a polovina tog iznosa ili tačnije 1.135 mališana čeka na upis. Direktorica Centra za predškolsko vaspitanje i obrazovanje, Nataša Radulović tvrdi da je kvalitet koji nudi Centar presudan za toliko dugu listu čekanja. Ne ulazeći u kvalitet koji Centar pruža sigurno je da i cijena od 130 KM doprinosi odluci roditelja. Jer dadilje očito vođene recesijom cijene svojih usluga formiraju prema tržištu. Tako su one koje su djecu čuvale za platu od 300 maraka, naglo povećale traženja, a sudeći po oglasima koje smo zvali sve je manje onih koje bi pristale dijete čuvati za taj iznos. Sve je stvar tržišta, a roditelj je ucijenjen. Ruku na srce, nisu ni sve tete iste pa se zovući različite oglase mogu naći i one za 250 KM. Kvalitet nepoznat. Kao i kod ovih skupih. Stanje našeg društva potvrdit će i da djeca koja se nalaze na listi čekanja potiču iz slabije situiranih porodica, jer one u dobroj ekonomskoj situaciji ili imaju vezu za vrtić ili mogu da plate privatni. Tako se vođeni čistim statističkim podacima manjeg bh. entiteta, odnosno prosječnom platom od oko 700 maraka, vidi da je državni vrtić jedino rješenje koje većina roditelja može sebi da priušti. Ali mjesta nema, kad će biti: ne zna se. "Suprug i ja smo prijavili dijete u vrtić prije mjesec dana, pa se nadamo da će ga do septembra pozvati. Ako se to ne desi stvarno ne znam šta ćemo. Imamo zajednička primanja 1.500 KM, a podstanari smo i nema šanse da platimo ženu ili privatni vrtić. Stariji sin već ide u zabavište, a ja se moram vratiti na posao. Ali ne želim razmišljati na taj način, nadam

se da će nas pozvati iz vrtića", kaže majka dvogodišnjaka. Dječje pravo na predškolsko obrazovanje: Psiholog u nevladinoj organizaciji "Zdravo da ste" koja se bavi pravima djeteta, Aleksandra Kukuljac ističe da je organizacija predškolskog vaspitanja u funkciji dječjeg razvoja ali i da je prema evidentnoj listi čekanja vidljivo da sva djeca nemaju ista prava, odnosno da ne mogu da zadovolje to svoje pravo. "Mogu reći da je obuhvat djece predškolskim obrazovanjem u RS veoma nizak", kaže ona, ističući da je posebno zabrinjavajući kritično nizak obuhvat djece u ruralnim područjima, čime se diskriminišu djeca koja žive na selu, uskraćujući ih za ravnopravnu podršku u razvoju i učenju na koju imaju pravo. Podaci govore da je prošle godine bilo oko 8,8 odsto djece obuhvaćene predškolskim obrazovanjem. U Federaciji BiH procenat je još i manji, oko 6,6 odsto, što zajedno čini tužni prosjek koji se nalazi među najnižim obuhvatima predškolskim obrazovanjem u Evropi. Nakon što je BiH 2005. godine podnijela svoj prvi izvještaj o implementaciji Konvencije o pravima djeteta, UN-ov komitet za prava djeteta dao je jasnu i obavezujuću preporuku da se obezbijedi dostupnost predškolskog obrazovanja u cijeloj BiH, uključujući i ruralna područja. Državnim planom akcije za djecu 2002-2010. planirano je da se do 2010. godine ostvari obuhvat djece predškolskim vaspitanjem najmanje na 20 odsto.

Bez problema: Uprkos nimalo optimističnom stanju na terenu kada je riječ o broju djece obuhvaćene predškolskim obrazovanjem, a pogotovo o broju onih koji čekaju na vrtić, u Centru za predškolsko vaspitanje i obrazovanje ne smatraju da u toj oblasti postoji neki veliki problem. Direktorica Nataša Radulović kaže da je problem to kada neko parkira automobil ispred kuhinje, pa kombi sa hranom ne može da priđe. Pozvati komunalno je rješenje za to, ali nije i za problem 1.135 djece na čekanju. Dok pozira fotografu ispred slike predsjednika Vlade RS priča da je nakon 60 godina uspjela za tri godine, koliko je na čelu Centra, objediniti osamnaest gradskih vrtića. Neke od stvari koje treba istaći jeste usvajanje apela pedijatara da se djeca oboljela od gripe ili zaraznih dječjih bolesti, na primjer, privremeno ne primaju u vrtić, kao i da ne donose vlastitu hranu. Radulovićeva tvrdi da je od njenog dolaska na čelo Centra ta oblast uređena. Centar za predškolsko vaspitanje i obrazovanje usvojio je i apele o zdravoj ishrani, pa zamjenica Mira Galić kaže da se radi na uvođenju organske ishrane u vrtiće. Zasada je na meniju organski uzgojeno voće i povrće: "Sada je to voće i povrće, a za slijedeću godinu planirano je uvođenje sokova i namaza organskog porijekla." Treba napomenuti da državni vrtići podmiruju oko 70 odsto dnevne ishrane djeteta. Kvalitet: Radulovićeva ističe dobru organizaciju javnih vrtića prema kojim se djeca obrazuju, te uključuju u razne sekcije poput folklor: "Prošlo je vrijeme samo čuvanja djece. To je sada vaspitno-obrazovna ustanova. Akcent je na mladim ljudima koji svoju djecu ostavljaju na sigurnom, sa dobrom ishranom i obrazovnim programom. Državno je državno. Ko ostavi djecu u vrticu kod nas, ne razmišlja šta će mu biti. Zna da će biti sigurno. Vaspitači rade krvnički i zaslužuju i duplu platu od ove koju imaju", kaže Radulovićeva. Ako je suditi prema ono što smo vidjeli u privatnom vrtiću "Kolibri", kvalitet nije sporan i u slučaju vrtića koji nisu u javnom vlasništvu. Sporna je, iz ugla prosječno situiranog roditelja, cijena koja je vjerovatno presudno uticala na podatak da u ovom vrtiću nisu popunjeni svi kapaciteti. Djecu koja borave u tom vrtiću zatekli smo kako trčkaraju oko vaspitačice pokazujući svoje crteže.

76. KATHRYNE BOMBERGER, GENERALNA DIREKTORICA ICPM-a

SLOBODNA BOSNA, 01.09.2011.

Autori: MIRSAD FAZLIĆ

Međunarodna komisija za nestale osobe (ICMP) u oktobru 2011. godine planira održati konferenciju na koju će, pored članova Predsjedništva BiH Bakira Izetbegovića, Željka Komšića i Nebojše Radmanovića, biti pozvani i predsjednik Srbije Boris Tadić, Hrvatske Ivo Josipović i Crne Gore Filip Vujanović. "U suštini, od stotinjak stvari koje smo pokušali u proteklih petnaestak godina, desetak ih se pokazalo uspješnim i vrijednim. Stoga ćemo od učesnika konferencije tražiti da potpišu Deklaraciju o praktičnim načelima koja su se pokazala najuspješnijim u traženju i identifikaciji nestalih osoba", kaže u razgovoru za "SB" generalna direktorica ICMP-a, Kathrynne Bomberger, navodeći da je na planu traženja i identifikacije nastalih osoba u ovom regionu postignuto nešto što nigdje i nikad prije nije postignuto u svijetu.

NEMA POVRATKA NA STARO

U tom procesu BiH je napravila najviše pa će model koji je dizaniran i primijenjen u BiH biti uzor drugim zemljama u svijetu koje se suočavaju sa problemom nestalih osoba. "Od 30 hiljada nestalih u BiH, do sada je pronađeno 22 hiljada, od čega je identifikovano preko 12 hiljada nestalih osoba, što je ogroman rezultat. Istovremeno, BiH je prva zemlja u svijetu koja je u oktobru 2004. godine usvojila Zakon o nestalim osobama, a u augustu 2005. godine osnovan je i Institut za nestale osobe (INO), što je bila svojevrsna demonstracija političke volje da ce se u BiH nestale osobe tražiti bez obzira na njihovu etničku, vjersku i nacionalnu pripadnost", kaže Bombergerova navodeći da će prioriteta, pored traženja i identifikacije nestalih osoba, biti potpuna implementacija Zakona o nestalim osobama, te pomoć i bezrezervna podrška INO-u u njegovom daljem radu. "Konferencija koja treba biti održana u oktobru ove godine je sastanak na najvećem političkom nivou čija tema će bili nestali u regionu. Osim potpisivanja zajedničke Deklaracije, konferencija bi trebala dati odgovor na pitanje šta se još može poduzeti da se taj proces još više unaprijedi", kaže Amor Mašović, predsjedavajući Kolegija direktora INO-a. Sa druge strane, politička klima u BiH, prema mišljenju Kathrynne Bomberger, umnogome otežava ostvarenje zacrtanih ciljeva. "Ako bismo pokušali u političkoj klimi kakva je danas u BiH osnovati INO, kao što smo to uradili 2005. godine, mislim da ne bismo uspjeli", kaže Bomberger i dodaje da stvaranje paralelnih institucija samo otežava i destabilizira rad INO-a, te doprinosi stvaranju nepovjerenja i podjela udruženja porodica nestalih koje bi trebale biti jedinstvene. Ovo se, prije svega, odnosi na uspostavu Operativnog tima Republike Srpske za traženje nestalih lica na čijem je čelu Goran Krčmar. Podsjetimo, pravdajući to nezadovoljstvom porodica nestalih iz Republike Srpske, Vlada RS-a je polovinom 2008. godine donijela odluku o formiranju Operativnog tima koji se finansira iz budžeta tog bh. entiteta. "Ako se vratimo etničkoj segregaciji u procesu traženja nestalih osoba, to će biti strašna glupost i tehnički neizvodiv proces", kaže Bombergerova. Prema njenim riječima, za proces traženja nestalih osoba u BiH bilo bi najpogubnije da se desi slučaj Makedonije. U toj je zemlji ICMP istraživao nestanak 21 osobe koje su nestale tokom etničkih sukoba u Makedoniji 2001. godine. "Naše rezultate ustupili smo lokalnim vlastima koje su trebale nastaviti dalje s radom. Međutim, da bi formirale vlast u Makedoniji, različite etničke grupe postigle su dogovor da obustave dalju istragu i da amnestiraju počinioc tih zlocina, što je uništilo porodice nestalih", kaže Bombergerova. **POPRAVLJANJE GREŠAKA**

Međutim, uprkos opstrukcijama, pritiscima, nedorazumima, greškama... BiH je napravila ogroman posao kad je riječ o pronalasku i identifikaciji nestalih osoba. "Ostalo je da se pronađe još osam hiljada nestalih, što nije mala brojka, ali kad se to uporedi s bilo kojom drugom zemljom u svijetu koja se suočava sa sličnim problemom, mi smo daleko ispred svih.

To je stav ljudi, profesionalaca pri UN-u koje su relevantni za tu oblast", kaže Mašović. U februaru ove godine stvorena je Centralna evidencija nestalih osoba (CEN), što predstavlja prekretnicu u budućem radu Instituta za nestale osobe BiH. CEN se sastoji od 12 lista i baza podataka, u koje spadaju baze podataka ICMP-a, Međunarodnog komiteta crvenog krsta/križa (MKCK), bivše Federalne komisije za nestale osobe, bivše Kancelarije za traženje nestalih i zarobljenih lica Republike Srpske, te bivše Državne komisije za traženje nestalih osoba. "Sada slijedi proces verifikacije imena koja su se našla na listi CEN-a, odnosno svako ime bit će posebno provjereno. Kada taj proces bude okončan, BiH će po prvi put biti u poziciji da pruži precizne i pouzdane informacije o slučajevima nestalih osoba. Nadamo se da će verifikovana baza doprinijeti okončanju političkih manipulacija brojem nestalih osoba", kaže Bombergerova. Pored verifikacije i provjere imena Centralne evidencije nestalih osoba, ICMP namjerava pokrenuti i inicijativu za stvaranje forenzičke organizacije na državnom nivou pri Ministarstvu pravde BiH, a tražit će se i rješenje za problem pogrešne identifikacije žrtava. "Riječ je o osam hiljada žrtava, uglavnom sa prostora Bosanske krajine i istočne Bosne, koje su identifikovane prije uvođenja DNK-a analize. IMO je formirao radne grupe koje će u saradnji sa državnim tužilaštvom riješavati probleme pogrešne identifikacije", kaže Bombergerova i dodaje kako je problem pogrešne identifikacije zloupotrijebljen u političke svrhe, što je apsolutno neprihvatljivo.

ŠPIRIĆ BJEŽI OD ISTINE

Sporna isplata 250 hiljada KM Tužilaštvu BiH za nastavak ekshumacija "Imamo opstrukcije u donošenju odluke Vijeća ministara o prebacivanju 250 hiljada KM sa INO-a na Tužilaštvo BiH koje je sada nadležno za ekshumacije. Taj dokument prošao je sve procedure, Ministarstvo finansija, Ured za zakonodavstvo, ali Nikola Špirić to jednostavno neće da stavi na dnevni red.

77. Siromaštvo je najčešći izgovor za nedovoljnu brigu države o djeci

REPORTER, 15.06.2011.

Autori: I. KNEŽEVIĆ

O pravima djeteta govori se mnogo, ali se ona krše svakodnevno. Nekad ih krše i sami roditelji, okruženje ili država. To je činjenica. Činjenica je i da se institucije njima bave najčešće u svrhu dnevne politike, a dugoročnim ciljevima bave se rijetki. Organizacija "Zdravo da ste" jedna je od tih rijetkih, odnosno to je organizacija koja je već petnaest godina posvećena isključivo pravima djeteta. Izvršna direktorica Nada Uletilović kaže da je cilj njihovog rada "stvaranje podsticajnog okruženja za optimalni razvoj svakog pojedinca i društva". : Na koji način je organizacija "Zdravo da ste", u svom dosadašnjem radu, doprinijela poštovanju dječjih prava? Uletilović: Projekti usmjereni na implementaciju prava djeteta počeli su 1999. godine. Pet godina nakon toga smo, zajedno s "Našom djecom" iz Sarajeva, pred Komitetom UN, branili Alternativni izvještaj o stanju prava djeteta u BiH. To je ujedno bio početak našeg rada na praćenju i izvještavanju o pravima djeteta. Tokom ovih 15 godina radili smo na edukaciji profesionalaca koji rade s djecom i za djecu o pravima djeteta (nastavnici, studenti pedagogije, psihologije i nastavničkih fakulteta, socijalni radnici, novinari, policajci, sudije). Pored osnovnog programa edukacije o Konvenciji o pravima djeteta razvili smo i posebne programe o prevenciji socijalno neprihvatljivih oblika ponašanja, pravu djece na učešće i programe edukacije NVO o pravima djeteta i praćenju ostvarenja prava na lokalnom nivou. Pored edukacije radili smo direktno na zaštiti pojedinih prava, tako da smo posebno ponosni na rad na ostvarenju prava djece Roma, prvenstveno na ostvarenje prava na

obrazovanje. U romskim zajednicama Modrički lug i četiri zajednice u Modriči direktno smo pomagali romske porodice i podržavali djecu da se upišu u osnovnu školu i da je završe. Reagujući na stalni rast nasilja prema djeci i vršnjačkog nasilja, razvili smo i "pilotirali" program prevencije, a paralelno kroz cost-benefit analizu pokazali da svaka marka uložena u prevenciju štedi sedam KM za sanaciju posljedica nasilja. Naš direktan doprinos poštivanju prava djeteta ogleda se i kroz naš direktan rad s djecom i mladima. U posljednjih 15 godina to smo ostvarivali kroz Omladinski centar u Banja Luci, a u posljednjih godinu dana i kroz Centar za mlade u Srbcu i Omladinski centar u Čelincu. Šta biste izdvojili kao najveći uspjeh svoje organizacije? Najveći uspjeh naše organizacije jeste što smo zajedno sa svojim korisnicima opstali sve ove godine sa jasno izraženim identitetom. Petnaest godina je prošlo od formalne registracije, a devetnaest od početka rada grupe stručnjaka, koji su imali potrebu da na ljudske patnje odgovore akcijom i tako bar malo ublaže izbjegličke muke. Ta grupa ljudi radila je volonterski sve do aprila 1996. godine kada je organizacija registrovana i kada smo dobili prve donacije za rad. Naš uspjeh je i u tome što radimo direktno s ljudima, prvenstveno s djecom i kroz sve svoje aktivnosti promoviramo ljudska, odnosno dječja prava. Naš uspjeh je i u tome što organizaciju ne čine samo zaposleni profesionalci, već što na realizaciji programa rade desetine saradnika i volontera. Neki od naših korisnika ostajali su godinama u našim programima i kada su dosegli određenu zrelost postajali su naši volonteri i saradnici i tako nastavljali krug ličnog razvoja, davanja i socijalne odgovornosti. Takode nam mnogo znači i to što je ime naše organizacije prepoznatljivo i cijenjeno u školama i krugovima koji se bave podrškom djeci i mladima, i među samom djecom i mladima. Kako vam se neko s problemom može obratiti i na koji način možete pomoći? Ako su problemi iz domena našeg rada, onda se organizujemo da što efikasnije pomognemo onom kome je pomoć potrebna, a ako je riječ o problemu za čije rješenje nemamo kompetencije, mi informišemo roditelje, djecu ili nekog drugog ko traži pomoć i upućujemo na one adrese koje mogu i treba da pomognu. U cilju boljeg informisanja o pravima djeteta i gdje se mogu obratiti za ostvarenje pojedinih prava, distribuiramo Putokaze, koje je štampao UNICEF u BiH, a održavamo i web sajt organizacije kao i web sajt koji je u potpunosti posvećen zaštiti djece od nasilja. Kroz aktivnosti u omladinskim centrima pokušavamo da pažljivo oslušujemo glas djece i da organizujemo aktivnosti koje žele i za koje smatramo da odgovaraju njihovim aktuelnim potrebama, naravno, u skladu s našim mogućnostima. Koji su to problemi, koje je identifikovala vaša organizacija a s kojima se najčešće suočavaju djeca? Najveću zabrinutost, kada su djeca u pitanju, osjećamo u vezi s pitanjem zaštite djece. Ona su danas izložena raznim rizicima od zanemarivanja, seksualnog uznemiravanja i zlostavljanja, nasilja i svih drugih oblika zloupotreba. Ti problemi su sve izraženiji, a djeca koja su tome izložena sve su mlađa. Mediji, kao najubojitije oružje, u trci za tiražom i profitom, potpuno gube kriterije. Preporuke o tome da određeni program ne treba da gledaju djeca određenog uzrasta malo znače, jer odraslih često nema kod kuće, i ne mogu ili ne znaju kako da amortizuju štetne uticaje medija. Naravno, mediji imaju istu moć i kada su u pitanju pozitivni uticaji, samo što se to nedovoljno koristi. Internetom i njegovim pozitivnim i negativnim aspektima na razvoj djece tek ćemo se baviti. Poseban problem predstavlja nedostatak kapaciteta i u porodici i u školi da se ozbiljno uhvate u koštac sa svim tim problemima. Koliko se poštuju dječja prava u Republici Srpskoj? Kada se posmatraju zakoni onda možemo biti zadovoljni koliko se vodi računa o pravima djeteta u ovom entitetu. Međutim, kada se pogleda stvarni život onda je stanje značajno drugačije. To se može ilustrovati primjerima iz svih sfera života djece, ali za primjer ćemo uzeti

obrazovanje. Po Konvenciji i po našim zakonima sva djeca imaju pravo na besplatno osnovno obrazovanje, ali takvo koje će podsticati optimalan razvoj svakog djeteta.

78. Internet zlostavljanje djece

DANI, 30.05.2014.

Autori: AMILA KAHROVIĆ-POSAVLJAK

DANI: Gospodine Rizvo, koliko je u BiH izražen problem trgovine ljudima i zlostavljanje djece putem interneta? RIZVO: Uporodo s razvijanjem i širenjem korištenja informacionih tehnologija, rasla je i njihova zloupotreba. Možemo slobodno tvrditi da BiH nije zaobišlo to zlo, što potvrđuje i do sada relativno skroman broj otkrivenih slučajeva. Ali, s druge strane, ako ćemo pratiti svjetski prosjek, obim zloupotreba je kudikamo veći jer veliki broj slučajeva ostane neregistrovan i neotkriven. DANI: Kako se organizira trgovina djecom preko interneta? RIZVO: Iako imaju dodirnih tačaka, trgovina ljudima i zlostavljanje djece putem informacionih i telekomunikacionih tehnologija su različite stvari. Kod klasične trgovine ljudima internet se koristi radi vrbovanja žrtava, ali i radi njihovog držanja u položaju žrtve putem prijetnji i ucjenjivanja, a sve s ciljem njihovog seksualnog iskorištavanja, radne eksploatacije, organiziranog vršenja krivičnih djela, trgovine organima i slično. Posebno težak oblik trgovine ljudima je trgovina djecom. Internet se u ovim aktivnostima koristi i za naručivanje usluga žrtava trgovine, te komunikacije između organiziranih kriminalnih grupa. Trgovina ljudima je na drugom mjestu prema obimu ostvarene ilegalne dobiti za kriminalne organizacije, i, prema procjenama UN-ovog ureda za droge i organizirani kriminal, iznosi 32 milijarde dolara godišnje. Zlostavljanje djece radi pedofilije i pornografije je poseban fenomen, ali se u posljednje vrijeme najčešće vrši putem informacionih i telekomunikacijskih tehnologija, posebno interneta. Trgovci ljudima su pronašli svoj interes u tome i koriste ove tehnologije da dođu do djece-žrtava, da proizvedu i rasturaju pornografske sadržaje proizvedene zlostavljanjem djece. Dakle, ta djeca se zlostavljaju i žrtve su trgovine. Često su pedofilija, seksualno zlostavljanje djece, dječija pornografija i trgovina djecom srasle u jedan slučaj. DANI: Koje su forme internetskog nasilja najzastupljenije u BiH? RIZVO: Mi smo se prije nekih 5–6 godina počeli baviti ovim problemom jer smo, baveći se problemom trgovine ljudima, uočili pojave vrbovanja žrtava putem interneta i da se žrtve ucjenju internetom i to objavljivanjem nekih eksplicitnih sadržaja ukoliko se žrtva ne povinuje trgovcima ljudima i ne bude radila ono što se od nje traži. Često su u to bile uključene maloljetne žrtve. Krenuli smo od toga da se internet koristi za vrbovanje i iskorištavanje maloljetnih djevojčica u svrhu seksualne eksploatacije. Naišli smo i na neke druge oblike zloupotrebe interneta i zlostavljanja djece, kao što su grooming, cyberbullying i slične stvari. U međuvremenu je BiH postala članica međunarodnih organizacija i mreža koje se bore protiv zlostavljanja djece na internetu, poput Inhope, Insafe i Globalne alijanse protiv online seksualne zloupotrebe djece. DANI: Tu spada i problematika dječije pornografije? Skoro smo imali slučaj u kom su čak i državni službenici bili osumnjičeni za takve stvari. RIZVO: Naravno, jedan je i uhapšen. Unutar BiH, najzastupljeniji oblik zloupotreba je pristupanje i pregledanje dječije pornografije na internetu. U velikim globalnim operacijama protiv mreža pedofila i ljudi koji su se bavili dječijom pornografijom, redovno su se bilježili pristupi i aktivnosti i iz BiH. Naše policijske agencije su redovno učestvovala u tim akcijama. Najpoznatija od tih globalnih akcija je bila "Sledge hammer" koju je vodio Interpol i gdje je razbijena jedna globalna mreža koja se bavila dječijom pornografijom. DANI: Kakva su zakonska rješenja u BiH po pitanju ove problematike?

RIZVO: Kad govorimo o zakonodavstvu, ono je kao i sve drugo u BiH – kompleksno i neuređeno. U BiH postoje četiri krivična zakonodavstva. Krivični zakon BiH ne sadrži bilo kakvo krivično djelo vezano za ovu problematiku, nego je to propisano u entitetskim i krivičnom zakonu Brčko Distrikta. Krivična djela o kojima govorimo su iskorištavanje maloljetnika ili djeteta radi pornografije u federalnom krivičnom zakonu, u krivičnom zakonu RS-a imamo iskorištavanje djece i maloljetnih lica za dječiju pornografiju kao jedno krivično djelo i drugo proizvodnja dječije pornografije, u Distriktu iskorištavanje djeteta ili maloljetnika zbog pornografije ili upoznavanje djeteta sa pornografijom. To je neuređeno i neharmonizirano stanje. Dakle, ne može se biti zadovoljan, kao ni visinom izrečenih kazni koje su do sada bile u pravilu do jedne godine zatvora, a najčešće su to bile uslovne kazne. U više navrata smo pokušali sa nivoa države pokrenuti aktivnosti za reformu ovih zakonodavstava, međutim nismo naišli na pozitivan odgovor u entitetima i Distriktu. Pokušat ćemo ponovo. Nedavno je Vijeće ministara usvojilo Akcioni plan za zaštitu djece i sprečavanje nasilja nad djecom putem informaciono-komunikacijskih tehnologija u BiH, a jedna od planiranih aktivnosti u njemu je i harmonizacija krivičnog zakonodavstva u ovoj oblasti. Postoje tu i međunarodni standardi, prije svega Konvencija Vijeća Evrope o cyber kriminalu u kojoj se uređuje i ova problematika. Tu bismo morali dosta učiniti da ispunimo obaveze koje smo preuzeli pri pristupanju ovoj Konvenciji. DANI: S obzirom da je, kažete, ova problematika zasad na nivou entiteta, koja je funkcija državnog koordinatora? RIZVO: Jako smo limitirani jer sama koordinacija podrazumijeva osiguravanje političke volje i punog doprinosa ostalih nivoa vlasti da bi se pravio napredak. Ne možemo bilo šta kome narediti već možemo, kroz brojne aktivnosti podizanja svijesti o prisutnosti i obimu problema i neophodnosti koordiniranog djelovanja, osiguravati opredijeljenost i aktivnost nadležnih institucija. DANI: Bez zakona vaša funkcija više podsjeća na aktivnosti NVO-a? RIZVO: Pa i nije baš tako, zato što kada planiramo aktivnosti, kao npr. kada smo planirali akcioni plan, prolazimo kroz jedan dugi proces planiranja i usaglašavanja. Prije nego što smo pristupili izradi prvog drafta akcionog plana, napravili smo prvo analizu, onda smo sa svim institucijama svih nivoa planirali aktivnosti i usaglasili ih. Tek nakon što smo to završili otišlo je ka Vijeću ministara i tek kada je usvojeno na Vijeću ministara postalo je obaveza za državne, ali i entitetske organe. Kao koordinator sam od Vijeća ministra zadužen za monitoring i evaluaciju implementiranja akcionog plana. To je mehanizam kroz koji ja mogu imati neki utjecaj i kroz koji državne institucije mogu imati utjecaj. Ako se usvojene mjere ne implementiraju, postoje mehanizmi izvještavanja prema Vijeću ministara i međunarodnim organizacijama, a niko ne želi biti prozvan u izvještajima međunarodnih organizacija za neaktivnost. DANI: Ispunjavaju li entiteti i Distrikt obaveze? RIZVO: Da. Sada imamo novu Strategiju i akcione planove za suprotstavljanje trgovini ljudima i za zaštitu djece i sprečavanje zloupotrebe djece u IKT tehnologijama. Vijeće ministara se ovaj put odlučilo uspostaviti Monitoring tim koji ima zadatak da koordinira implementaciju i da vrši monitoring i evaluaciju. Pored državnih institucija, u timu su i predstavnici vlada entiteta i Distrikta. Postoji tu i politički osjetljivih pitanja koja mi ne možemo riješiti na ekspertnom i tehničkom nivou, kao pitanja odnosa državnog i entitetskih zakonodavstava. DANI: Imate li podatke o broju procesuiranih slučajeva? RIZVO: Oni su vrlo skromni. U 2013. imamo jednu izrečenu presudu, dok je u istoj godini policija prijavila tri slučaja. Ta je osuđujuća presuda izrečena u Brčko Distriktu u visini od godinu i po dana zatvora. Radilo se o krivičnom djelu iskorištavanja djeteta radi pornografije. Vrlo su slični podaci i za prethodne godine. Utisak je da još uvijek naše policijske agencije, tužilaštva i sudovi ne posvećuju tome dovoljno pažnje. S

druge strane, moramo imati u vidu da ove predmete nije lako istraživati jer se radi o visokotehnološkom kriminalu. Ti ljudi koji se time bave nastoje prikriti sve tragove, pa je to u virtuelnom svijetu stalna borba između onih koji bježe i onih koji traže. Mi smo, zahvaljujući razumijevanju međunarodnih donatora, prije par godina uspjeli opremiti policiju odgovarajućom opremom za istraživanje ovakvih predmeta i odmah je to polučilo neke uspjehe. Ali, vrlo mali broj slučajeva dođe do kraja. DANI: Zašto? RIZVO: To zavređuje dublju analizu, ali je ovako mali broj okončanih slučajeva svakako zabrinjavajući. Moramo imati u vidu da istrage ovakvih slučajeva ipak traju dugo, da zahtijevaju veoma stručne istražitelje, da se aktivnosti odvijaju u virtuelnom svijetu u kome su pojedini dijelovi opreme, mreža i uređaja koji se koriste locirani na raznim dijelovima globusa te da se često moraju dokazi pribavljati putem mehanizama međunarodne pravne pomoći. DANI: Kakvu ste pomoć dobili od međunarodnih organizacija i EU? RIZVO: Do sada smo najveću pomoć imali od organizacije Save the Children. Oni u svojoj misiji imaju zaštitu djece i dječijih prava. Pomoć se ogledala u tehničkoj pomoći, obuci policajaca, NVO-a i tužitelja. Osigurali su i opremanje policijskih agencija, finansirali su provođenje informativnih kampanja i niza preventivnih aktivnosti s djecom u školama. Pomagali su i NVO sektor s kojim smo proveli veliki broj informativnih kampanja, napravili smo web stranicu koja nastoji da upozori i pomogne roditeljima i djeci, na njoj se mogu prijaviti čak i slučajevi uznemiravanja. Ona je ujedno i helpline jer se prijavljivanje može izvršiti anonimno. A ova web stranica to prosljeđuje policiji. Evropska komisija je putem projekta CBGI i preko implementatora Cronauer Consultinga podržala široku aktivnost konsultacija vladinog i nevladinog sektora u definiranju nove politike BiH u ovoj oblasti, te u monitoringu provedbe politika. Imamo nekih najava da bi se uskoro UNICEF mogao uključiti u aktivnost. DANI: Kojim se oblicima preventivnog djelovanja bavite? RIZVO: Pored ove web stranice, organiziramo predavanja za djecu i roditelje, a nastojimo to proširiti kroz velike informativne kampanje. Uključujemo veliki broj poznatih, Frenkie nam je bio lice kampanje. Imamo i saradnju sa školama gdje su nam direktori, pedagozi i nastavnici informatike puno pomogli. Trudimo se animirati sve. Aktivnosti su posebno brojne svakog 11. februara kada obilježavamo međunarodni dan sigurnijeg interneta u organizaciji zajedničkog komiteta kojeg sačinjavaju predstavnici vladinih institucija, nevladinih organizacija i privatnog sektora poput Microsofta. Nažalost, još nemamo formaliziranu i institucionaliziranu obuku za ovu vrstu krivičnih djela za policajce i tužioce. To se može donekle shvatiti zbog tehnološke zahtijevnosti. Policiji i tužilaštvima je vrlo teško zadržati takve ljude jer one koji posjeduju ovakvo znanje traže na sve strane i oni lako sebi nađu puno bolji posao. U Ministarstvu sigurnosti smo pokušavali popuniti prazninu organizirajući ad hoc treninge za ljude u policiji i uvijek smo uspijevali zahvaljujući razumijevanju međunarodnih partnera, prije svega Evropske komisije i Save the Childrena. Uspijevali smo u BiH dovesti najjače svjetske edukatore, poput britanskog CEOP-a koji je najjači na svijetu u ovome. Oni rade vrlo zahtjevne i zatvorene obuke za ovakve slučajeve, i nisam čak ni ja kao državni koordinator mogao prisustvovati takvoj obuci, već isključivo policajci i tužiocima koji rade direktno na slučajevima. Takav trening jako puno košta. Mi činimo sve što možemo, ipak, postoji problem da se osigura održivo rješenje. Mogu samo apelirati na naše visokoškolske ustanove koje se bave informatičkim i srodnim naukama da pokušaju specijalizirati studij koji će sadržavati i temu borbe protiv cyber kriminaliteta. Zasad je samo MUP RS-a uspostavio jedinicu za borbu protiv visokotehnološkog kriminala i oni su postigli dosta u toj oblasti, ostale policijske agencije nisu to uspjele. DANI: A SIPA? RIZVO: Ne, jer ova krivična djela nisu propisana u Krivičnom zakonu BiH. DANI: Nedavno

je bio slučaj s Facebook grupom koja je objavila fotografije maloljetnih djevojaka. RIZVO: Ispostavilo se da je dečko koji je to organizirao iz Hrvatske. Njegova odgovornost je tu nejasna, jer svako ko pristupa Facebooku pristaje na uslove koji podrazmijevaju javno dijeljenje sadržaja koji se objave. Postavilo se pitanje da li je to bilo dobrovoljno ili nije, odnosno ovlašteno ili neovlašteno prenošenje. Na kraju se uspostavilo da, osim što nije bilo eksplicitnih sadržaja, nije bilo ni neovlaštenog prenošenja tih slika jer su sve te djevojčice, nažalost, same pristale da im se fotografije postave. Ali, i to je prilika da djeca shvate kolika je odgovornost potrebna i šta se sve može desiti i kakve probleme mogu sebi uzrokovati objavljujući stvari nepromišljeno.